

શાસ્ત્રવિશારદ જ્ઞાનાધાય યોગનિષ્ઠ પૂજ્યપાદ
મદગુરુ ધોમદ બુદ્ધિસાગરમરિમ્યો નમઃ

પ્રકરણ સુખસિન્ધુ.

[દ્વિતીય વિભાગ]

સમાહત અને પ્રયોગ -

પ્રસિદ્ધવજ્રા

પન્થાગણ અણતસાગણ ગણિ.

મહેમાણા નિવાસી

શેઠ હજીભાઈ પેલાભાઈના માનુષી મહંમ
ચુનીભાઈના અમરભાઈ તેમના તરફની
સંપૂર્ણ આર્થિક સાધાયથી

ખપાલી પ્રમિદ કર્તા -

નિહવભાઈ હનાભાઈ પટેલ

કવેરીનાડ, નાગેરીમગદ-અમદાનાદ

વીર સવત ૨૪૪૮ પ્રા ૧૦૦૦ સને ૧ ૨૧

મુલ્ય-~~પ્રા ૧૦૦૦~~ રૂ. ૧-૦

આ પુસ્તક તથા અન્ય તૈયાર પુસ્તકો નીચેના ઠેકાણેથી મળી શકે

- ૧ ગીત રતનાનગી-પૃષ્ઠ ૧૦૦ (સિનીકમા નથી) રૂ ૦-૪ ૦
- ૨ પ્રકરણ મુખસિ હુ-પ્રથમ વિભાગ (જુજ નકો)
- ૩ દ્વિતીય વિભાગ પૃષ્ઠ ૪૪૮
- ૪ સવેર હનીગી પૃષ્ઠ ૪૬૪
- ૫ સુપાર્થનાય ચરિય ગુજરાતી ભાષાતર-તૈયાર થાય છે

મળનાના ઠેકાણા —

૧ પ્રકાશક પાસેથી

૨ મેકેટરી,

મુનિરાજ શ્રી મુખસાગરજી લાયબ્રેરી

મહેસાણા

૩ ૫ અજીતસાગરજી ગણિત ગ્રાન્થમગ્રહ તરફથી

શા સામળદાસ તુલનારામ કાપડીયા,

મોટો માઠ, પ્રાતીજ (એ પી રત્રે)

૪ અવેરી ભોળાભાઈ દિમળભાઈ

અવેરીયા નો ૧ સામે-અમનાદ

મહેસાણા નિવાળી
મહુમ, ગૌ. યેવાબાઈ કમ્બલના

નિધના ધર્મપતિ મહુમ શ્રાવિકા યુનીબાઈ

(मन्दाग्रान्तावृत्तम्)

धीमानेप, प्रवरणसुख, श्रीरधीरत्नराशि
यांत क्यार्ति, यदनुल्लृपा, श्रेणिमामाद्यदृष्ट ॥

सोऽय सूरि, युंथजनगणै, रचनीयकमाङ्गो
बुद्धयब्धिर्य, विजयतुनदा, योगनिष्ठप्रभाय ॥१॥

નિવેદન

આવી રીતે પ્રકરણોનો મંમલ શ્રી પુસ્તકકર્તા જનમમ જ મમલ મુશ્કો હેતુ હું પ્રથમ વિભાગની પ્રનાવનામાં જણાવી ગયો છું જેથી ફરીની જાણવનું ઉનીત ધારનો નથી પ્રથમ વિભાગની માફક આ બીજા વિભાગમાં પણ પ્રસિદ્ધ વખાણ પંચાસજી અનુભવમારજી ગણિએ આપુ મેટા પોત્ત મુધાગ વધાગ માથે તૈયાર કરી આપવામાં પૂર્વ મહેનત લઈ પોતાના અમુચ વખતનો જે ભાગ આપો છે તે માટે તેઓશ્રીનો આ સ્થળે અત કરજપૂર્વક આનાર માનવામાં આવે કે તેઓશ્રીની આવી અપૂર્વ સહાયથીજ આ પુસ્તક વાચકર્તા મમલ રજુ કર્યા જાગ્યશાળી થયો છું

આવા છુટાછુટા પ્રકરણો જોઈ મમમાં પહોંચા છે, આ પ્રકરણો મરગ ભાગમાં ભાગતર કરાવી જુજ કિમનથી આ વિના મૂ. પે જો જનમમજી મમલ મુશ્કોમાં આવે તો તેનો વધુ ઉપયોગ થાય અને ધણા જણ તેમાં લાભ લઈ શકે આ આતર પૂર્વ પ્રજામાં દ પતી ખામ જરૂર પડે જેથી આ વિચાર મહેમા ૥ નિવાસી શેક ડાહ્યાભાઈ પેનાભાઈને જણાવતા તેઓએ પોતાની માનુશ્રી મધુ મ સુની માર્ગના સમરજાઈ આ પુસ્તક જાણવાનો કુન ખચ

આપણા ઇતિહાસ જાતાની અને તેઓ તરફની આવી કે તે મદાપથી આ
નેમદ પુસ્તકકરે વાચકવર્ગ મમયુ મુકતા બાગ્યશાળી થયોછુ તેઓએ
પોતાની સુકૃત કમાઈના દ્રવ્યો આવી રીતે મદુપયોગ કરતા માટે
તેમનો અન કચ્છુ દુર્લભ આભાર માનવામાં આવે છે અને હવે રાખુ
છુ કે બીજા મરચકરણો પણ રોક કાઢ્યાબાધુ અતુકરણ કરશે

આ પુસ્તકમાં કસ્તૂરી પ્રકરણ મિદ્ધ પ્રકરણ, હિંમુલ પ્રકરણ
તથા વમોસર્વસ્વાચિકાર વગેરે પ્રકરણો ઉપરાંત અનુનિમિત્ત
જનમનવનો તથા સુનિષેધ, જનસ્તોત્રો તથા મુસાદિન
મુજાદિય વગેરેનો સમાવેશ કરવામાં આવે છે આ જવા મરગ રીતે
સંસ્કૃત ભાષામાં વખાણેનાં છે મુસાદિત મુકતાવનિમાએક દ્રવ્ય પાયમે
સોફો આપેના છે, તે સોફોની ભાષા એવી જાતે મહેરી રાખવામાં
આવી છે કે જેનો જામ મસ્કૃત ભાષાના અન્ય અમ્મમીઓ પણ
મારી રીતે તમ શકે ધર્મ તથા નીતિ માર્ગને પુષ્ટિ મળે તેવા તથા
અન્ય બોધદાયક વિચારોથી આ સોફો ભર્યુ છે

પ્રથમ વિભાગની માફક આ ભાગની પ્રસ્તાવના તખત માટે
પ્રમિદ નિદાન શ્રીયુત મહિનાય નથુભાઈ દોશી બી એ
ને હવે જાણવાના તેને કેવીક પ્રતિઓમાં કાર્યેતા તેવા જતા
પણ થોડો વખત ગયાની પ્રસ્તાવના લખી આપણ રીખત છે
જે માટે તેઓનો આ ધ્યેય અત કરજીપૂરક અભાર માનવામાં
આવે છે આ પુસ્તકની મદારાજશ્રીએ તૈયાર કરેલી પ્રેમકોળી તથા
હેવના મુક તપામી જતા માટે વ્યાપ્તિશ્રીએ માટેની જ બાઈ
મદરબાએ પોતાના વખતનો ભોગ આપી જે મદ ૨
તે માટે -

મામાર માનવામાં આવે છે

આ પુસ્તકમાં રહેલી જૂનો માટે શુદ્ધિપત્ર આપવામાં આ પુ
છે તેમ છતાં દષ્ટિદોષથી વાં છાપાકામને લાગેને જે અશુદ્ધિ રહી
ગઇ હોય તે વાચકવર્ગ સુધારી લેને એમ ઇચ્છા રાખુ છું જે ઉચ્ચ
આશયથી આ પુસ્તક જનસમાજ સમક્ષ મૂકવામાં આનું છે તેવોજ
ઉચ્ચ આશય આનમાં રાખી વાચકવર્ગ તેનો સદુપયોગ કરશે તો
મમાદક તથા દ્રવ્ય ખર્ચનારની ઇચ્છા સફળ થઇ ગણાશે એવી
આશા માથે રિરમુ છું જ શાન્તિ

જાવેરીવાડ-નાગેરીસરાફ,
અમદાવાદ
વિક્રમાન્-૧૯૭૭
આવિન શુ લખ્ય રાજમા

વિનુભાઈ ભવાભાઈ પટેલ

પ્રસ્તાવના

પ્રસ્તુત મુખ્યસિન્ધુના બીજા ભાગની પ્રસ્તાવના લખવાનું કામ પણ પ્રથમ ભાગની પ્રસ્તાવનાની માફક મને સોંપવામા આ પ છે જુદા જુદા પ્રશ્ન પ્રશ્નો તેના બાપાતર તથા અન્વય સાથે બહાર પાડવાની યોજના કૌનઆવમને ઘણી લાજમરી થાય એ સ્વાભાવિક છે વળી તે નજીકી કિમતે અથવા વિના મૂલ્યે બેટ આપવામા આવે છે, તેથી ઘણા લોકો તેનો લાભ લઈ શકશે જોઓ તેનો ઉપયોગ કરી શકે તેવા મનુષ્યોને જો આ પુસ્તક બેટ તરીકે આપવામા આવશે તો આ નિર્મિતે દ્રવ્ય ખર્ચનાગના દ્રવ્યનો સફળ વ્યય કરેલો કહી શકાય.

આ વિભાગમા જે જે પ્રકરણો આપવામા આવેલા છે તે બધાના નામ કૌપિયને પરિચિત છે આ પુસ્તકમા દ્વેષી પ્રકરણ, સિંદુર પ્રકરણ, હિંગુદ પ્રકરણ તથા ચર્મસર્પિસના વિષ વગેરે પ્રકરણો આપવામા આવેલા છે ઘણા મધુઓ તમા બહેન તેમને કદામ કરે છે અને વારંવાર તેનું રટણ કરે છે આ મધુ પ્રકરણોમા અનેક ઉચ્ચ ભાવનાઓ મગ્નતામા આવી છે આ પ્રકરણોના સ્તોત્રો દાન, શીળ, લખા, મનોપ અપરિચિત, તપ, ભાવ વગેરે અનેક ગુણ ભાવનાઓ નજરે છે પગથી વેળા, નોગી

સિકાર માટે વોર પાપખોળા અન્યો પશુ આ પ્રાંતોમાં સ્પષ્ટ
અમરકારક રીતે બતાવવામાં આવ્યા છે. જમીન સંસ્કારમાં
દિ દુધમના લુપ્ત લુપ્ત પ્રયોગો આવેલા પ્રોત્તેના આધાર આપી
એમ બતાવવામાં આ પુછે કે યત્નમાં, ગતી બોજનમાં દિ મા વગેરે
જે પાપો જોવામાં બતાવે છે, તેના પુગરા તેમના શાસ્ત્રો પશુ આપે
છે, માટે તે ત્યામ કરવા ચોખ્ખ છે જેમ તી ગી કે સપનું ઝેરચક્ર
લેખ અને તે ઉનાચ્ચને તેનો ને મત્ર ફરીથી લાજવામાં આવે તો
પુનર્ગતિ દોષ યોગ નથી, તેમ આ પ્રાંતોમાં કેટલીક બાબતો ફરી
ફરીને કહેવામાં આવી છે તેમાં પુનર્ગતિ દોષ નથી, મગજુકે મંદારનુ
ગમ ન અને ક્યાપાનુ મેં એનું મન નેનું કે તે ઉના
ચ્ચને જેટલું મહેસામાં આવે તે એકાંત મગી સકાય મા બરી
ઉચ્ચ આવતાઓ છે અને તે બાવનાઓ પ્રમાણે જીવન ગાળવામાં
તેનો ખરો નામ આપને પ્રાપ્ત કરી શકીએ હવે બાવના એ શું
નને તે કેમ જીવનમાં ઉનાગી સમાય તેનો વિચાર કરીશું.

બાવના એનું વિચાર, ફરે વિચારને આપણે આ ગ કે
ઉચ્ચ બાવના ફરી સકીએ નહિ તે વિચાર ઉચ્ચ દાવો જોઈએ
માપણને આપણી વર્તમાન સ્થિતિમાં તી હિચે મધ બનારે તે વિચાર
તેવો જોઈએ આટલેથી પશુ તેની બાબત પૂર્ણ થતી નથી. તે
વિચાર સ્થાયી રોતો જાણે માપણો આદ્ય કે ઉચ્ચ બાવના
મને હાજે ગતના ને તે જીવનપર અમર ફરી ફરી શકે નહિ માટે
તે બાવના ચ્ચાતી રોતી જોઈએ વળી કાંઈ બાવના મને તેની ઉચ્ચ
રોત પછા જો આપણા જીવનમાં અમર ન કરે તો તે આપણે
મમતી નહીં મનેનું માટે મન ન બાવને આનંદ કે મોધ આપી
નહિ, મગજુકે ને મમજાની તેનામાં શક્તિ નથી માટે તે

ભારતી ૭૫૫૫૨ અમર કરનારી દોરી જોઈએ ત્યારે ભાવનાની વ્યાખ્યા આ પ્રમાણે આપી શકાય કે કોઈપણ સ્થાતી ઉચ્ચ અને જીવનને અમર કરનારી વિચાર આવી શક્યા જેને લાગુ પડી શકે તેની અને ભાવનાઓ આ પ્રકરણોમાં આવેલી છે મવાય વાચકરમ આગળ એટલેજ રહે છે કે તે ભાવનાઓને અમનમાં કેમ મૂકી આપણા જીવન-વ્યવહારમાં તે ભાવનાઓને કેમ ચોખ્ખી કામ કરીન છ, પણ તે ક્યાં મિત્રાપ આપણો ખરા મિત્ર સ થવો અમૃતશવિન છે દાખલા તરીકે ધર્મસર્વનાધિભગ્ન પ્રથમજ એ સ્તોત્ર આપેનો છે કે—

ધુયતાં ધર્મમયસ્ય શુભ્યા ચ અવધાર્યતામ્ ।

આત્મન પ્રતિકૂલાનિ, પરેશ્વો ન સમાચરેત્ ॥

ધર્મો સાગ્ર માબળો અને સામળોને હ વમા રાખો જે પોતાને પ્રતિકૂળ હોય તે બીજા પ્રતે ન આચારુ આપણને કાંઈ છેતરે, માગો દે, મારે, અપમાન કરે અથવા નિંદા કરે તો તે શુ આપણને મમે ? તે શુ આપણને પ્રતિકૂળ નથી ? જ ર પ્રતિકૂળ છે, તો પછી ઉપર ॥ નૂતને ખ્યાનમાં રાખી આપણે બીજા સાથેના આપણા વતનમાં આપણે તેને છેતરવો નહિ મારવો નહિ માગો દેવો નહિ મારવો નહિ તેનું અપમાન યા નિંદા કરવો નહિ તેવીજ રીતે તેનાથી વિખંડિત નૂત પણ ખર છે કે 'Do unto others as you would then to do unto you' બીજાઓ જેવી રીતે તમાગ પ્રતે વર્તે, એમ ઈ-કના હો, તેવી રીતે બીજાઓ પ્રત્યે તમે વર્તો બીજાઓ તમને મી । વચનોથી બોલાવે તમારી પ્રતે દયાભાવ રાખે તમારા શુભેની પ્રશ્નમાં કર, તમાગ ઉપર રહેદ ભાવ તો તમાગ ખ્યાલુ રહે ના મી ના નો

શિકાર દારૂ વગેરે પાપમોના અન્યો પણ આ પ્રકરણોમા સ્પષ્ટ
 અસરમારક રીતે મનાવવામાં આયા છે, વર્મસર્વિસના વિકારમા
 હિંદુધર્મના બુદ્ધિ બુદ્ધિ અન્યોમા આવેલા મોટાના આધાર આપી
 એમ બતાવવામાં આયું છે કે વનમા, ગરીબોજનમા દિમા વગેરે
 ને પાપો જેવામા બતાવે છે, તેના પુરાવા તેમના સાક્ષો પણ આપે
 છે, માટે તે સ્પષ્ટ કરવા યોગ્ય છે એમ સીડી કે સપનુ એરચક્ર
 હોય અને તે ઉનાચવાને તેનો તે મત ફરીથી બજવામા આવે તો
 પુનઃજિત કોઈ થતો નથી, તેમ આ પ્રકરણોમા કેટલીક બાબતો ફરી
 ફરીને કહેવામાં આવી છે તેમા પુનઃજિત મેલ નથી, કાગળકે મમારનું
 ગમ્મણ અને ક્યાવાનું કોઈ એવું મન નથી કે તે ઉના
 રવાને જોડનું કંઈવામા આવે તે જોડનું મૂળી સમય આ મધી
 ઉચ્ચ બાવનાઓ છે અને તે બાવનાઓ પ્રમાણે જીવન ગાળવામાજ
 તેનો ખર્ચ બાબત આપણે પ્રાપ્ત મી સફળો દેવે બાવના એ રા ?
 મને તે કેમ જીવનમા ઉનારી સમય તેનો વિચાર કરીશું

બાવના એટલે વિચાર, રેક વિચારને આપણે આ મ કે
 ઉચ્ચ બાવના મી સફળો તિ તે વિચાર ઉચ્ચ હોવો જોઈએ
 આપણને આપણી વનમાન સિદ્ધિમાથી ઉચ્ચ સહજનારો તે વિચાર
 દોષો જોઈએ આપણેથી પણ તેની બાબત પૂર્ણ થતી નથી તે
 વિચાર રચાતી દોષ જોઈએ આપણે આપણ કે ઉચ્ચ બાવના
 કાલ જો મનાઈ ને તે જીવનપર નમર મી ફરી સહે નહિ માટે
 તે બાવના ચાલી દોષી જોઈએ રજા કાંઈ બાવના મને તેની ઉચ્ચ
 દોષ પણ જો આપણા જીવન પર નમર ન કરે તે તે આપણે
 મમતી નથી મનેનેજી માટે મ ર ન મને આપણ કે મોધ આપી
 ના, મરજકે તે મમજાતી તેનામા સમિત રથી માટે તે

ભારના જીવનપર અમર કરનારી દેવી જોઈએ ત્યારે ભાવનાની
 ચાખ્યા આ પ્રમાણે આપી શકાય કે કોઈપણ સ્થાયી ઉચ્ચ અને
 જીવનને અસર કરનારો વિચાર, આવી ચાખ્યા જેને લાગુ પડી
 શકે તેવી અને ભાવનાઓ આ પ્રકરણોમાં આપેલી છે સદાચ
 નાચકવચ આગળ એટલેજ રહે છે કે તે ભાવનાઓને અમનમાં
 કેમ મૂકવી આપણા જીવન-વ્યવહારમાં તે ભાવનાઓને કેમ યોગ્યની
 કામ કરીનું છે, પણ તે ક્યાં મિત્રાચ આપણો ખરો વિમલ થવો
 અમનમિત્ર છે તાખતા તરીકે ધર્મસંસ્થાવિમલમાં પ્રથમજ એ સ્તોક
 આપેનો છે કે—

શુચતા ધર્મમયસ્ય, શુ ષા ષ અચધાર્યતામ ।

આત્મન પ્રતિકૂળાનિ, પરેન્દ્રો ન સમાચરેત્ ॥

ધર્મનો માત્ર સાબળો અને સામળોને હ વમા ગળો, જે પોતાને
 પ્રતિકૂળ હોય તે બીજા પ્રત્યે ન આચરુ આપણને કોઈ કતરે,
 માત્ર કે મારે અપમાન કરે અથવા નિન્દા કરે તો તે શુ આપણને
 ગમે ? તે શુ આપણને પ્રતિકૂળ નથી ? જ ન પ્રતિકૂળ છે, તો
 પડી ઉપર ॥ મુજને પ્તાનમાં ગળી આપણે મીઠા સાથેના આપણા
 વનનમાં આપણે તેને છેતરવો નહિ, મારવો નહિ માત્ર દેવી નહિ
 મારવો નહિ તેનું અપમાન મા નિંદા કરી નહિ તેરીજ રીતે
 તેનાથી વિપ્રતિ મુજ પશુ ખરૂ છે કે "Do unto others as
 you would then to do unto you" બીજાઓ જેવી
 રીતે તમાગ પ્રત્યે વર્તે, એમ ધન-જના દો, તેરી રીતે બીજાઓ પ્રત્યે
 તમે વર્તો મીજાઓ તમને મીઠા વચનોથી મેનાવે તમારી પ્રત્યે
 દયાબાવ રામે તમાગ શુભોની પ્રમા કરે, તમાગ ઉપર સ્નેહ
 ભાવ તમે તમા સ્વાજ રહે મા મી મા નો તમે રહે

હો, તો પછી તમારા બીજા સાથેના મંત્રધર્મા તમારે પણ તેજ પ્રમાણે વતનુ જોઈએ તમારે બીજાઓને મીઠા વચનેથી બોનાવરા જોઈએ તેમના પ્રતે દયાભાવ રાખવો જોઈએ, તેમના ગુણોની પ્રશંસા કરી જોઈએ તેમનાપર રોદ્ધભાવ રાખવો જોઈએ અને તેમનું કલ્યાણ હજીવું જોઈએ આતો આપણે એક શ્લોકનું ટુંક વિવેચન કરું જે ઉપરથી આપણે કેમ વિચાર કરે તેનો મંત્રક ખ્યાલ આવી શકશે

આ શ્લોકમા આપેલા સદ્ગુણોમાંથી એમ મદ્ગુણ લેવો પ્રાતઃકાળમા તે પર રાત્રિ ચિત્તથી મેમી વિચાર કરવો અને તે અમમમા કેમ મૂકી રાખવું તેનું ચિત્તવન કરવું પછી તે વિમના જીવન વ્યવહારમા તે સદ્ગુણને યોગ્ય પ્રયત્ન કરવો તે મદ્ગુણ પ્રમાણે વર્તવા મહેનત કરવી પણા સમયના ઉત્તર અઘાસથી શરૂઆતમા જુનો ધર્મ જ્યા સભવ છે પણ તેથી મનસાનુ નહિ રાત્રિ પડે દિવસના મરોનું અરતોહન (પ્રતિદમ્બ) કરવું અને કેટલે અંશ તે મદ્ગુણ પ્રમાણે જીવન ગાળવામા આ મુ કે અને કેટલે અંશે જન થઈ તેનું નિરીક્ષણ કરો ફરીથી એવી જૂન ન થાય તેવો મન માથે નિશ્ચય કરવો, નીચે દિવસે પણ તે સદ્ગુણો યોગ્ય પ્રયત્ન કરવા, વળી સામ્રે તેનું નિરીક્ષણ કરવું આ પ્રમાણે કરવાથી સરૂઆતમા કદાચ જુએ વિશેષ થશે પણ ધીમે ધીમે જુનો ઝોાઈ યતી જશે અને તે મદ્ગુણ આપણા જીવનમા દર થતો જશે આવી ઝીને ધીમે ધીમે માનદર્શક અને નિષ્પમિત રીતે બાધેલો સદ્ગુણ જે આપણી સાથે રહેશે માટે આ પ્રકરણોમાં યોષેલી બાવનાઓને બાવનારૂપે નહિ રહેવા દેતા તે પ્રમાણે જીવન ગાળવા પ્રયત્ન કરજા

મનનો સંભાન એવો છે કે તે એક ક્ષણમાર પણ સ્થિર રહેતું નથી તે ક્ષણે ક્ષણે અનેક પ્રમરના સારા પા નરતા વિચારો કર્યા કરે છે, તે મન ખવડાવના વસ્તુ જેવું, દાંથીના મન જેવું અને ચરણરૂપના વાદળ જેવું ચચળ છે તે મનને આપણે જેટલી ગતિ આપીએ તેટલી તે વે ■ તો તેના મનને એકદમ નિર્ગમ્ય કરવાનો પ્રયત્ન કરવો એ કામ ધર્મ કંઈ છે અને ચરઆતમા તો આશ્રમ જેવું છે માટે પ્રથમ મનને શુભ વિચારોમાં ધાવવું આ મમ અશુભ વિચારોને દાગવાથી થઈ શકે નહિ કારણકે જેમ જેમ અમુક ખરાબ વિચારને કાઢવો છે એમ વિચારીએ, તેમ તેમ તે ખરાબ વિચારને આપણે પુષ્ટિ આપીએ છીએ, માટે અશુભ વિચારોને દૂર કરવાનો પ્રયત્ન હોતો હશે મનને માગ વિચારો અને મારી ભાવનાઓથી ભરતું, આ પુનઃકર્મા ધર્મો વિવેક મારી ભાવનાઓથી ભરેલા છે તો વાચક રહે તેના સ્નેહિતને યાદ કરી, વારંવાર તેનું સંતન કરવું અને આ રીતે મનને શુભ ભાવનાઓથી ભરવું આ રીતે મન અશુભમાંથી શુભમાં આવશે. શુભ વિચારમાં સાંન્યા પડી તેને વશ કરવું, એમમ કરવું એ કામ ધર્મ સંકેત થાય છે, પણ પ્રથમ કામ તો મનને મરથી શુભ ભાવનામય બનાવવું અને એટલી શુભ ભાવનાઓ હાથમાં પુષ્ટિ થાય તે માટે આ મનમાં આપણે વિવેક મારવું કરવું, વાગ વાગ તેનું ચિંતન કરવું જેમ જેમ શુભ વિચારો અને ભાવનાઓનું ગમ વધશે તેમ તેમ અશુભ વિચારો પોતાની એજે યા પા જશે જેમને જ્યાંના ચક નરક કોઈ પણ વસ્તુ કે કંઈમાં આવે તો તે ચક તે વસ્તુને દૂર દૂર દે છે, તેથી રીતે શુભ વિચારન ચક તે તરફ આસ્તા અશુભ વિચારને ત્યાંથી દૂર દેશે અને મર્મ મારી નિરા વિચાર

છે, માટે જેના વિચારો સુધર્માં, તેના કાર્યો પણ સુધરવાન જ
 નિમિત્ત છે. વિચારો સુધર્માં તેના વચનો પણ ઉત્તમ પ્રમાણના નિક
 ળવાના આ રીતે વિચારશુદ્ધિથી વચનશુદ્ધિ અને કાર્યશુદ્ધિ
 પણ થાત છે અને જેના વિચારમાં વચનમાં અને કાર્યમાં એક
 રૂપતા છે તે ખરેખરો મહાત્મ પુરુષ છે. મટે આપણે જો પ્રપચિક
 જીવનમાંથી આમળા વડી મહાત્મ પુરુષ થતુ હોય તો આ જોડોમાં
 સખ્યા પ્રમાણેની ભાવનાઓ મમજરી, જગજરી અને તે પ્રમાણે
 આપણા મર્ગો પણ ધવાજ નેહાએ આ રીતે જીવન પ્રમાણે મનુષ્યનુ
 આગિન પણ ધવા સાગને

પન્થામશ્રી અજીતસાગરજી ગણિએ પોતાના ગુરુ
 આચાર્ય શ્રી છુદ્ધિસાગરજીને પત્રન ચારી પોતાના જ્ઞાનો અને
 સંકલનો મદ્દપરોગ કરી આગજીવેના વિચારો આ પ્રકરણોનુ રાહ
 અને મમજતવ તેનુ ભાસનઃ અન્યથ માથે કરું છે તે ખાતર
 તેમને ધન્યસદ્ વડે છે અને આજી મખવામાં આરે ૩૬ ભરિ પમા
 ખીજા જૈન મમાજને ઉપસાગી મન્ધા અને પ્રખજોના આર્વાતરો
 જ્ઞાત પાડી જૈન પ્રવતે વિરોધ સગી મનાવમે

રતનપોળ-અમમ ભાદ
 તા ૧૭-૮-૧૧

}

અખિવાન ન દાશી

श्री कस्तूरी प्रकरणादि प्रकरणोनी अशुद्धि-शुद्धि.

पृष्ठ	पंक्ति	अशुद्धि	शुद्धि
१	३	वृत्त	वृत्त
७	११	पुष्पो	पुष्पो
११	१२	विद्वान्	विद्वान्
१८	१	कुरुष्व	कुरुष्वे
१	१७	जे	जेभ
१	१८	सौभा	सौभाभ्य
११	३	अभडे	अभडे
११	११	तापनी	तापनी
१७	१२	पायम्ने	पायम्ने
११	१४	भ १	भ १
१३	२	१२	१३
१३	२	घोर्ष्य	घोर्ष्य
११	१७	तद्वहि	तद्वहि
१८	१८	प्रत्ये	प्रत्ये
१६	९	तेभ्य	तेभ्य
१	१०	मत्र	नेत्र
१	१८	निर्भग	निर्भग
१	१७	स्याद्	स्याद्
१७	१२	वृत्त	वृत्त
२१	१८	हरी हरी	हरी
२४	४	॥	॥
११	८	सू	सू

पृष्ठ	पङ्क्ति	अशुद्धि	शुद्धि
"	"	दुय	दु य
२७	१७	इम्भरो	इम्भरो
२९	५	३६॥	३२॥
३२	४	भक्तिय	भक्तिय
३७	१४	से	से॥
३८	११	तस्माद्	तस्माद्
४४	१४	सुहृदयै	महृदयै
४७	४	सोम	सोम
"	"	सौदर	सौदर
"	११	प्राणाभृ	प्राणभृ
५०	१	दिशिक	दिशीक
५३	१२	निशाकरो	निशाकरो
६२	१३	अभ्ये	आभ्ये
६३	१	निधु	निधु
६४	४	यत्र	यत्र
६९	१२	मभाऽवु	मभाऽम्बु
७१	६	निम्ब	यिम्ब
"	७	सौरये	सौरये
७३	५	काम्यान	काम्यान्
"	१०	क्षे	क्षे
७४	१६	भीति	भीति
७९	२	ते।य छे	ते।यछे - दयाद्वार
८३	७	मेति	मेति
	१३	अऽऽभात्	अऽऽभात्

पृष्ठ	पङ्क्ति	अशुद्धि	शुद्धि
८८	१	योध	योध
९०	३	परिश्रुत	परिश्रुत
९९	२	दुग्धो	दुग्धो
१०७	२	लुठति	लुठती
११२	१०	त्येध	त्येध
११३	८	अथात्	अथात्
११९	७	भीम	भीमे
१२०	१९	न	न
१२२	६	विषय	विषय
१२३	२	ध्यायत्	ध्यायय
॥	११	४ ख	५ ख
,	१३	१४ १५ १७ पयनामिषदुमहता	१५ १६ १४ पयनामिषे दुमहता
७	११	१६ ममा	१७ मता
१३४	१७	बलुम	बिलुम
१३८	३	मियति	मियति
॥	१७	प्रभा	प्रशसा
१३६	९	हरति	हरति
१३७	२१	दीपद	दीपद
१४३	८	आनन	आनन
१४४	७	प्रभवत्	प्रभवत्
१५१	१८	अगाभि	अगाभि
१५४	७	आपति	आपति
१५७	१९	मायत्	मायत्

पृष्ठ	पंक्ति	अशुद्धि	शुद्धि
१६०	१	मुज्जा	मुज्जा
१६१	५	कोर्ति	कोर्ति
१६३	१२	जे	नाना
■	१४	धटते	घटत
१६४	७	दाया	दया
१७३	९	यताच्छा	यतश्छा
१७५	१०	प्रकारा	प्रकरो
१७७	२	भाग्य	भाग्य
१८०	१४	मानधी	मामध
१९०	२	शुद्धिमान	शुद्धिमान
१९८	९	सगो	रागो
२००	१	काण	काण्डा
२०२	३	तद्बुद्धि	तद्बुद्धि
२०६	३	निन	निन
२०८	१२	धीन	धीन
■	■	शरीय	शरीरे
२१२	१६	तोषा	तोषा
२१३	१७	भयपन	भयपान
२१४	५	देव	देन
■	१३	कुष्टा	कुष्टा
२१७	५	विध्य	विध्ये
२१९	३	नन	नक्षत्र
२२९	१४	शील	शील
२३६	५	मनारथा	मनारथा

पृ८	पंक्ति	अभुद्धि	शुद्धि
२४२	२	तस्याति	तस्याऽस्ति
२४३	६	ओषा	जीवा
२४४	१२	तुप्यति	तुप्यन्ति
२४६	८	न १ने	नक्षत्रे
२४८	९	मयि	मयि
२५०	८	भव, ।	भव, रिग,
२५०	६	पागान्	पाङ्ग
२५३	१२	छिद्येना	छिद्येना
	१७	वप्रथी	वप्रथी
२५८	१८	पुष्प	पुष्पनाम
२७२	१	शौच	शौच
२७७	१	क्लिष्ट, अ	क्लिष्ट-म
२८१	१७	प्रक्षी	पाक्षी
२८३	१	नन्द	नन्य
२८६	१३	खोवरै	खोवरै
२८६	१	मृतो	भृत
२९१	१	गृध्रा	गृध्रा

श्रीचतुर्विंशति जिनस्तवन सग्रहादिकर्त्री अशुद्धिनु शुद्धिपत्र

पृष्ठ	पंक्ति	अशुद्धि	शुद्धि
४	१२	कारण	काराय
१३	११	मन	मनु
१४	४	गति	गति
१५	१०	मन्त्र	मन्त्र
१८	१८	भूमानगेश	मानराशिम
२०	९	दभता	दभता
२३	१७	वर्द्ध	वर्द्ध
२४	१०	तादृधि	तादृधि
२७	९	मद्य	मद्य
"	१४	प्रभाष	प्रभाष
३१	३	ये	ये
"	५	त	त
३४	१८	शुष	शुष
३७	११	हति	हति
"	१८	तनातु	तनोतु
४०	७	जिने	जिन
"	८	दपि	मपि
"	१६	बुमम	बुसुम
४२	८	गदीय	द्रीय
४३	७	प्रमाण	प्रमाण
४७	६	देहि	देहि
	१	स्तात्रम	स्तोत्रम

पृष्ठ	पंक्ति	अनुदि	शुद्धि
७२	१७	नय	निय
८३	१०	द्विनि	द्वित
,	"	यथलम्	यथलम्
८९	२	दधो	मादधो
९३	२	नेतनि	चतनि
९४	८	स्पुदया	स्पुदया
	१३	त्रिधिय	त्रिधिय
९५	११	मुपा दय	मुत्पादय
९७	४	समाख्यादय	समालोचय
१०५	१५	श्रेणिरीदशी	श्रेणिरीदशी
१०६	३	दुजनाना	दुजनाना
१०९	५	त्याभेन	त्याभेन
"	१६	आतर	आतर
११०	१८	करता	करता
११८	१२	पृष्यानि	पुष्यानि
११९	६	निदनीयतमा	निदनीयतमा
१२०	५	नीधितव्यापह	नीधितव्यापह
"	४	शस्यते	शस्यते
,	५	सद्गुणालङ्कन	सद्गुणालङ्कन
"	१३	गौरव	गौरव
,	१७	जिजीपथ	जिगीपथ
१२५	१७	व्रजन्ति	व्रजन्ति
१२६	३	माननीया	माननीया
१२८	१४	विमधहीना	विमधहीना

अनुक्रमणिका

नवम्	विषय	पृष्ठ
१	कल्पी प्रकरण	१
२	मिह्र प्रकरण	१०१
३	हिगुल प्रकरण	१७२
४	धममवम्प्राधिमान प्रकरण	२३८
५	धो यनुविशति जिनस्तयनमग्रह	१
६	धो यनुविशति जिनस्तुतिमग्रह	२२
७	धा जियम्माग्रमग्रह	२१
८	सुभाणि सुफायदि	८१

॥ सद्यारिप्रचूडामणिपुडकियायेगिगच्छाऽधिपति
श्रीमस्तुगमागगुरुरचरणकमलेभ्यो नमः ॥

श्रीहेमविजयमणिकृत

॥ श्री कस्तूरीप्रकरणम् ॥

(भूषाणय सामान्ता युग्म)

(शादूलप्रमोदितयुक्तम्)

कस्तूरीप्रकरं^१ रूपाकमलद्वग्गल्लस्य^२ले पदपद-
घातं^४ सातसरोजसुदररसे^३ मङ्गं^५ सरध्वमने ।
कान्याणद्रुममेघने^७ घनचर्या^६ लावण्ययल्लयंकुरं^८ ,
केशाना^{१२} निचय^{१०} पुनातु^{१४} भुवनं^{१४} श्रीनाभिस्वनोलेसन् ॥१॥
अर्थे^१ त्रैयनीना (श्रीना) गाल^१
कस्तूरीना^१

૨૦ ૨૧ ૨૪ ૨૩ ૨૫ ૧ ૩ ૨ ૪
 વૈરાગ્યે ચ વિદગ્ધતા ચ કુમ્ભે દ્વોસ્તુ ચિમુક્તિ મન ॥૧૭

અર્થ - હે પ્રાણી ? ને મો રમુખ લોગરવાતુ તહાડ મને
 હોરને દાનાદિક પુરના કાર્ય, કરારનો જય, માનપિતા,
 ગુરુ અને દેવની પૂજા, વિનય, ન્યાય, યુગનીનો ત્યાગ, ઉત્તમ
 માણસેની સોમન, હુ રની શુદ્ધતા, દુર્લ્ભસનોનો ત્યાગ
 ઈન્દ્રિયોને દમવાપાત્ર દયાહિંસધર્મે, શુભો, વરાગ્ય તથા અ
 તુલ્યને તુ ધારણકર ?

જ્ઞાનગાર

૧૨ ૧૩ ૧૦ ૧૧ ૧ ૧ ૧૪ ૧૮
 જ્યાતિ પુણ્યતિ કૌમુદીમિવ જગી મૃતે અ પૂતાત્મતા-
 ૧૬ ૧૫ ૧૭ ૧૪ ૨૩ ૨૧ ૨૦ ૨૦
 મુદ્ગ્યોમ શ્રુતિમાનિવારતિ મુગ્ય તોય તદ્વિત્યાનિચ ।
 ૨૮ ૨૫ ૩૦ ૨૬ ૨૭ ૨૮
 ચાતુર્ય ચ ચિનોતિ યૌવનવય મૌભાગ્યજોભામિચ,
 ૩ ૪ ૫ ૨ ૭ ૬ ૮
 ક્ષેત્રે ઘોજમિયાનને ત્રિનિર્જિમ પાત્રે ધન ધીધન ॥૧૮

અર્થ - મુદ્ધિગ્રી ધનવાળા માણસોએ ઉત્તમ મેરમા
 વાવેલા બીજની માફક ધવિત્ર મુપાર પ્ર પે દીધેતુ દાન,
 ચન્દ્ર જેમ આદનીને તેમ કીર્તિને પોષે છે, સૂર જેમ ઠંઠો
 તને તેમ ધવિત્ર આત્મપચ્ચાને તપા પ્ર કે, વર્ષસાંઈ જેમ
 પાટીને તેમ યુગને આપે છે, તમા

યની શોભાને તેમ ચતુર્ગાને મેકમે

^૧યે ^૩શીલ ^૨પરિશીલયતિ ^૪લલિત ^૫તે ^૬સતિ ^૭ભૂયસ્તરા,
^{૧૧}સ્તપ્યતે ^{૧૨}નનુ ^{૧૦}યે ^{૧૩}સુદુસ્તરનપસ્તે ^{૧૪}મતિ ^{૧૫}ચાનેકશ ।
^{૧૧}તે ^{૧૩}સતિ ^{૨૨}પ્રચુરાશ્ચ ^{૧૬}ભાસુરતર ^{૧૭}યે ^{૧૮}ભાવમાચિન્નતે,
^{૨૪}યે ^{૨૭}દાન ^{૨૮}ચિતરતિ ^૨ભૂરિ ^{૨૫}કરિયન્તે ^{૨૬}કેચિન્ધાવનો ॥૨॥

અર્થ - જેઓ મનોહર ગીયળને પાળે છે, તેના બા
 પૃથ્વીમા ધણા છે, તથા જેઓ આડસા વપને વપે છે, તથા
 પાળ અને છે, તેમજ જેઓ દેવીપ્રમાન શરૂ થાય સુ
 ડર છે, તેવા પણ ધણા છે, પરંતુ જેઓ હિન્દુ માદક
 ધણુ દાન આપે છે, તેવાતો વિરલાભ હોય છે

^૭મજાતાત્મજમભવાદિવ ^૮મહાદેવીયકાત્મવ
^{૧૧}પ્રાત્તશ્વર્યપદાદિવ ^{૧૨}સ્થિરતરશ્રીમાત્મવ ^{૧૩}દિવ ।
^{૧૪}લગ્નસ્વર્ણરમાયનાદિય ^{૧૫}સદા ^{૧૬}સદા ^{૧૭}સદા

૨ ૨૧ ૨૪ ૨૩ ૨૫ ૧ ૩ ૨ ૬
 વરાગ્યં ચ વિદગતા ચ કુરુ વેદોક્તુ વિમુક્તિ મન ॥૧૧

અર્થ - હે પ્રાણી ? તને મોક્ષમુખ લોગતવાનું ત્હારું મન
 હોતો દાનાદિક પુનરા અર્થ, કરાવતો જન, માનપિતા,
 શુદ્ધ અને દેવની પૂજા, વિતન, ન્યાય, સુમરીતો ત્યાગ, ઉત્તમ
 માણસેની સોમન, હૃદયની શુદ્ધતા, દુર્લભનેનો ત્યાગ
 ઈન્દ્રિયોને દમવાપણ, દયાન્વિધર્મ, શુભો, વેરાગ્ય તથા અ
 તુરાઈને તુ ધારણકર ?

દાનગર

૧૨ ૧૩ ૧૦ ૧૧ ૧ ૧૬ ૧૮
 તયાનિ પુષ્પલિ કૌમુદીમિત્ર ઝઞીમૃતે ચ પૂતાત્મતા,
 ૧ ૧૫ ૧૭ ૨૪ ૨૩ ૨૧ ૨૦ ૨૨
 મુશ્ચોત મુતિમાનિચાતિ સુગ્ય તોમ તદિતયાનિ ।
 ૧૮ ૨૫ ૩૦ ૮૬ ૨૭ ૨૧
 જાતુર્થ ચ ચિનોતિ યૌવનય ય મૌભાગ્યજોમામિત્ર,
 ૩ ૧ ૫ ૨ ૭ ૬ ૮ ૧
 તેષ્ટ્રે ધીજમિચાનરે ચિનિજિત પાષ્ટ્રે ઘન ધીઘર્ને ॥૧૨॥

અર્થ - શુદ્ધિરૂપી ધનનાગા માણસેએ ઉત્તમ મેત્રમા
 વાનેલા બીજની માફક પવિત્ર સુધારા પ્રથે દીધેનું દાન,
 ચન્દ્ર જેમ ત્યાહનીને તેમ કીર્તિને પારે છે, સૂર જેમ ઉઘો
 તને તેમ પવિત્ર આત્મપણને ઉત્તર - એ કે, વરમાલ જેમ
 પાણીને તેમ શુભને માપે કે, તથા ચોવતરા જે નાઆ
 ચની રોા પાને તેમ ચતુરાનિ જોડી -- કે

યે^૧ શીલ^૩ પરિશીલયતિ^૩ લલિત^૨ તે^૧ સતિ^૫ ભૂયસ્તરાં,-

સ્તપ્યતે^{૧૧ ૧૨ ૮} નનુ^{૧૦ ૧૩ ૧૫ ૮} યે^{૧૪} સુદુસ્તરતપસ્તે^{૧૪} સતિ^{૧૪} ચાનેકશ^{૧૪} ।

તે^{૧૧ ૨૩ ૨૨ ૧૬} સતિ^{૧૮ ૧૭} પ્રચુરાશ્ચ^{૧૮} માસુરતર^{૧૮} યે^{૨૦} ભાવમાનિશ્રિતે,

યે^{૨૪ ૨૭ ૨૮ ૨૬ ૨૫ ૨૮ ૧ ૩૨ ૩૦} દાન^{૨૪} વિતરતિ^{૨૪} ભૂરિ^{૨૪} કરિચ્છે^{૨૪} કેચિદેવાયના^{૨૪} ॥૧૩॥

અર્થ-એઓ મનોહર શીયળને પાળે છે, તેવા આ પૃથ્વીમા ધણા છે, તથા એઓ આકરા તપને તપે છે, તેવા પણ અનેક છે, તેમજ એઓ દહીપ્રમાન લાવને ધારણ કરે છે, તેવા પણ ઘણા છે, પરંતુ એઓ હસ્તિની માફક ઘણુ દાન આપે છે, તેવાતો વિરલાશ હોય છે

મજાતાત્મજસમ્ભવાદિ^૭ મન્નદેવીપ્રસાદાદિ^{૯ ૧૦} ચ,

પ્રાસન્ધ્યપદાદિ^{૧૧ ૧૨} ચ સ્થિરતરશ્રીભોગયોગાદિ^{૧૩ ૧૮} ચ ।

લગ્નસ્વર્ણરમાયનાદિ^{૧૫ ૧૬ ૨૦} ચ સદા^{૧૮ ૧૮} સંગાદિ^{૧૭} ચ પ્રયમા,

ત્રેહીત્યક્ષરયો^{૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૮ ૯ ૧} શ્રુતેરપિ^{૨૧} ભવેદાતાઽપદાનાઽન્નન. ॥૧૪॥

અર્થ -દાતા માણ્ય દેત્રિ (મુને આપે) એવી ગીતના બે અક્ષરે સાબળવાથી પણ જાણે (પોતાને ઘેર) પુત્રનો જન્મ થયો હોય નહિ ! જાણે એશ્વરપદ્મી મળી હોય નહિ ! જાણે સ્થિત સન્મીના ભોળો યોગી મળ્યો હોય

૨૨ ૨૧ ૨૪ ૨૩ ૨૫ ૧ ૩ ૨ ૪
 વરાગ્ય ચ ત્રિદગ્ધતા ચ કુમ્ભેદ્વોસ્તુ વિમુક્તિ મન ॥૧૧

અર્થ - હે પ્રાણી ? તો મોક્ષમુખ્ય લેખકવાનુ ત્હારું મન
 હોતો હાનાલિક પુત્રના કાર્ય, કમલનો જય, માતપિતા,
 શુદ્ધ અને દેવની પૂજા, વિનય, ન્યાય, યુગલીનો ત્યાગ, ઉત્તમ
 માણસની સેવા, દુષ્ટની ગુહ્યતા, દુર્લ્ભમનોનો ત્યાગ
 ઈન્દ્રિયોને કમલાપાડ, ક્યાલિધર્મ, શુભો, વરાગ્ય તથા ચ
 તુરાઈને તુ ધારણુકર ?

દાનાગ્રંથ

૧૦ ૧૩ ૧૦ ૧૧ ૧ ૧૧ ૧૮
 ન્યાર્તિ પુણ્યતિ કૌમુદીમિવ ગગ્ગી સ્તે ચ પુતાત્મતા-
 ૧૬ ૧૫ ૧૭ ૨૪ ૨૩ ૨૧ ૨૦ ૨૦
 મુદ્ગોત શુભિમાનિચારતિ સુગ્ર મોય તદ્વિત્તચિવ ।
 ૨૮ ૨૫ ૨૦ ૨૬ ૨૭ ૨૬
 ચાતુર્ય ચ ચિનોતિ યૌવનવય મૌભાગ્યજોભામિવ,
 ૩ ૪ ૫ ૨ ૭ ૬ ૮ ૧
 લેત્રે રીજમિયાનત્રે ચિનિજિન પાત્રે ધન ધીધન ॥૧૨॥

અર્થ - શુદ્ધિરૂપી ધનચાત્ર માણસોએ ઉત્તમ મેરમા
 વાનેલા બીજની માફક પવિત્ર સુખાન પ્રે દીધેલુ દાન,
 ચન્દ્ર જેમ ચન્નીને તેમ ધીર્નિને પોરે છે, સૂર જેમ ઉલો
 તને તેમ પવિત્ર આ મપવાને કે પરા કે, વરમા જેમ
 પાણીને તેમ શુભને આપે કે, તથા યૌવનના જે નાભા
 યની યોવાને તેમ ચતુર્થને ચોટી દે છે

યે શીલ પરિગીલયતિ લલિન તે મતિ મયસ્તરા,-

સ્નપ્યતે નનુ યે સુદુસ્તરતપસ્તે સનિ ચાનેકશ ।

તે સતિ પ્રચુરાશ્ચ માસુરતર યે ભાવમાવિવ્રતે,

યે દાન ચિતરતિ મૃરિ કરિચ્છે કેચિદેવાવનો ॥૧૩॥

અર્થ -જેઓ મનોહર ગીયગને પાળે છે, તેવા આ પૃથ્વીમા રહ્યા છે, તથા જેઓ આકંગ તપને તપે છે, તેવા પદા અનેક છે, તેમજ જેઓ દેહીપ્રમાન લાવને ધારણ કરે છે, તેવા પણ ઘણા છે પરંતુ જેઓ હસ્તિની માફક ધણુ દાન આપે છે, તેવાતો વિરલાભ હોય છે

સજાતાત્મજસમ્ભવાદિચ મહાદેરીપ્રમાદાદિચ,

પ્રાસન્ધ્યેપદાદિચ સ્થિરતરશ્રીભોગયોગાદિચ ।

લઙ્ગમ્વર્ણરમાયનાદિચ સદા સગાદિચ પ્રેમસા,

ત્રેહીત્યક્ષરયો શ્રુતેરપિ મત્રેહાતાઽપદાતાઽઽનન ॥૧૪॥

અર્થ -દાતાર માણસ દહિ (મૃદને આપે) એવી રીતના છે અશરે માલગવાથી પણ તાણે (પોતાને ઘેર) પુત્રનો જન્મ થયો હોય નહિ ! જાતો ઐશ્વર્યપદ્ધી મળી હોય નહિ ! તાણે સ્થિર લગ્નમીના ભોગનો યોગ મળ્યો હોય

૨૨ ૨૧

૨૪ ૨૩ ૨૫ ૧

૨

૬

વૈરાગ્ય ચ વિદગ્ધતા ચ કુરુ વૈદ્યોઽનુવિમુક્તિ મન ॥૧૧

અર્થ -હે પ્રાણી ? જો મોહમુગ્ધ લોભનશનુ ત્હાર મન
જોરતો દાનાદિક પુણ્યના કાર્ય, કસાયનો જય, માતપિતા,
શુર અને દેવની પૂજા, વિતન, નાચ, ચુગ પીનો ત્યાગ, ઉત્તમ
માણુમેની મોમન, હાંફની શુદ્ધતા, દુર્બલમનેનો ત્યાગ
ઈન્દ્રિયોને નમવાપાત્ર દયાઈધર્મ, શુભો, વૈરાગ્ય તથા ન
દુરાઈને તુ ધારણકર ?

જાનકા

૧૨ ૧૩ ૧૦ ૧૧ ૧ ૧ ૧૧ ૧૮
ન્યાતિ પુણ્યતિ કૌમુદીમિવ જગીમૃતે ચ પૂતાત્મતા,
૧૧ ૧૫ ૧૭ ૨૪ ૨૩ ૨૧ ૨૦ ૨૨
મુદ્ધ્યોત શુતિમાનિચારતિ સુગ તોય તદ્દિત્યાનિચ ।
૨૬ ૨૫ ૩૦ ૬ ૨૭ ૨૮
ચાતુર્ય ચ ચિનોતિ યૌનરય સૌભાગ્યજોભામિત્ર,
૩ ૪ ૫ ૨ ૭
લેત્રે લીજમિશાનત્રે વિનિર્દિન પાત્રે ધન ધીધન ॥૧૨॥

અર્થ -બુદ્ધિઉપી ધનનાગા માણુનોએ ઉત્તમ મેરમા
વાનેલા બીજની માફક પવિત્ર મુષાર પ્રયે લીધેતુ દાન,
ચન્દ્ર જેમ ચાંદનીને તેમ ગિનિને પોરે છે, સૂર જેમ ઉઘો
તને તેમ પવિત્ર આત્મપજાને જપ ૧ કરે છે, વરસા જેમ
પાણીને તેમ મુખને આપે છે, તથા સેવનના જે નામા
યની શોભાને તેમ ચતુર્ધને એકઠી ને છે

^૧ ૨ ^૩ ^૪ ^૫ ^૬
 યે શીલ પરિશીલયન્તિ લલિત તે મતિ ભૂપસ્તરા,-
^{૧૧} ^{૧૨} ^{૧૩} ^{૧૪} ^{૧૫} ^{૧૬}
 સ્તપ્યન્તે નનુ યે સુદુસ્તરતપસ્તે મતિ ચાનેકશ' ।
^{૧૭} ^{૧૮} ^{૧૯} ^{૨૦} ^{૨૧} ^{૨૨}
 તે સતિ પ્રચુરાશ્ચ માસુરતર યે ભાવમાચિન્તે,
^{૨૩} ^{૨૪} ^{૨૫} ^{૨૬} ^{૨૭} ^{૨૮}
 યે દાન પ્રિતરન્તિ મૂરિ કરિયન્તે કેચિદેવાયનો ॥૧૩॥

અર્થ -જેઓ મનોહર ગીયગને પાળે છે, તેવા આ
 પૃથ્વીમા ધણા છે, તથા જેઓ આગ્રગ તપને તપે છે, તેવા
 પણ અનેક છે, તેમજ જેઓ દેહીપ્યમાન લાવને ધારણ
 કરે છે, તેવા પણ ધણા છે, પરંતુ જેઓ હુમ્તિની માફક
 યજ્ઞ દાન આપે છે, તેવાનો વિરલાજ હોય છે

^૧ ^૨ ^૩ ^૪ ^૫ ^૬ ^૭ ^૮ ^૯ ^{૧૦}
 સજાતાત્મજમભવાદિય મહાદેવીપ્રમાદાદિય,
^{૧૧} ^{૧૨} ^{૧૩} ^{૧૪} ^{૧૫} ^{૧૬} ^{૧૭} ^{૧૮} ^{૧૯} ^{૨૦}
 પ્રાપ્તિશ્વર્યપદાદિય સ્થિરતરશ્રીભોગયાગાદિય ।
^{૨૧} ^{૨૨} ^{૨૩} ^{૨૪} ^{૨૫} ^{૨૬} ^{૨૭} ^{૨૮} ^{૨૯} ^{૩૦}
 લગ્નસ્વર્ણરમાયનાદિય મદા મગાદિય પ્રેયસા,
^{૩૧} ^{૩૨} ^{૩૩} ^{૩૪} ^{૩૫} ^{૩૬} ^{૩૭} ^{૩૮} ^{૩૯} ^{૪૦}
 મૈત્રીત્પક્ષરયો ધૃતેરપિ ભવેદાનાઽપદાનાઽનન ॥૧૪॥

અર્થ -હાતાર માણસ દહિ (મરુને આપો) એવી ગીતના
 જે અશ્વરો સામગ્રવાથી પણ બાલો (પોતાને ઘેર) પુરનો
 જન્મ થયો હોય નહિ । જાગે અશ્વર્યપદ્ધી મળી હોય
 નહિ । જાણે તિયજ લગ્નનીના ભોગનો ચોગ મળ્યો હોય

^{૧૧}સૌંદર્ય ^{૧૨}સૃજતિ ^{૧૩}પ્રભા ^{૧૪}પ્રથયતિ ^{૧૫}ઐય ^{૧૬}થ્રિય ^{૧૭}સિચતિ ।
^{૧૮}પ્રીણાતિ ^{૧૯}પ્રભુના ^{૨૦}ધિનોતિ ^{૨૧}ચ ^{૨૨}ધૃતિ ^{૨૩}સુતે ^{૨૪}સુરૌક ^{૨૫}સ્થિતિ, ^{૨૬}કૃત્ય ^{૨૭}કરસાત્કરોતિ ^{૨૮}સુભગ ^{૨૯}ઝીલ ^{૩૦}નૃણા ^{૩૧}શીલિતમ્ ।

અર્થ — માગી રીતે પાળેલું શીયળ માણસોના પ્રેમને વિનાશ છે, યશને અર્પણ કર છે, પવિત્ર કીર્તિને પુદ કર છે, કન્યાવૃત્તિ શોભાને ત્રિય છે, ઐશ્વર્યપાલુ સમર્પે છે, ધૈર્યતાને આપે છે, દેવલોકની સ્થિતિ ઉત્પન્ન કર છે, તથા કેવળમાનને તો હાથોહાથ આપ છે

^{૩૨}તાવઢ્યાલવલ ^{૩૩}ચ ^{૩૪}કેસરિકુલ ^{૩૫}તાવત્કુધા ^{૩૬}વ્યાકુલ ^{૩૭}તાવકોગિમય ^{૩૮}જલ ^{૩૯}ચ ^{૪૦}જલધેસ્તાવદ્ ^{૪૧}ભૃશ ^{૪૨}ભીષણમ્ ।
^{૪૩}તાવદ્વામયચૌરચારણભીસ્તાવહમત્પ્રમયો,
^{૪૪}પાવદ્રેણિ ^{૪૫}જગજ્જયી ^{૪૬}હૃદિ ^{૪૭}મજાન્ ^{૪૮}શ્રીશીલમન્નાધિપ ॥

અર્થ — મમત્ત જગત્તને પણ શુભનાશો એવો શીયળરૂપી મહાન્ મત્તધિરાજ યાવત્ પર્યંત દુઃસ્વપ્નમગ્ન આબ્ધો નથી, તાવત્પર્યંતજ મદો મત્ત હન્તિનો, કોધાતુર કેસરી સિંહનો, શનકર સર્પનો, મસુદના પાણીનો, રોગનો, ચોરનો, બધનનો, શુભશ્રામનો તથા અગ્નિનો ભય પ્રાણીઓને હોય છે

^{૧૧} ^૬ ^૮ ^૭ ^{૧૦}
 ન્યસ્તા તેન કુલપ્રગસિરમલા શીતયુતેર્મંડલે,
^{૧૨} ^{૧૨} ^{૧૬} ^{૧૭} ^{૧૮} ^{૧૪} ^{૧૧}
 ધ્રામ્યેસ્તેન નમસ્વના મહચરશ્વક્રે ચ્ચકીર્તિર્ભર ।
^{૨૦} ^{૨૧} ^{૨૨} ^{૨૧} ^{૨૪} ^૧ ^{૨૩}
 તેનાલેપિ ત્રિજાભિધાનમનઘ વિવે ચ રોચિષ્મત
^૪ ^૨ ^૧ ^૩ ^૪
 કામ કામિનકામકામકલગ ય ઝીલમાસેયતે ॥૨૦

અર્થ - ઇન્દ્રિય અર્થને આપવામા કામકુખ મગાન શિ
 યા જે માણસે સારીરીને સેવેનુ છે, તેણે પોતાના કુળની
 નિર્ભગ પ્રશસ્તિ ચદ્રમકામમા લખના કરેલી છે, તથા તેણે
 પોતાની દીતિના નમૂડને વાયુનો સોમલી બનાવી તેના
 સાથે દેલાતો કર્યો છે, તેમજ તેણે પોતાનું નિર્ભગ નામ
 સૂરના ણિબમા લખ્યું છે, એમ બાણુ

^{૧૧} ^૮ ^૧ ^{૧૨} ^{૧૦} ^૭ ^૬
 ન સ્વર્મોજ્યમિવ ત્વજતિ વદનાત્ સ્વર્યોપિતસ્તન્યગો,
^{૧૮} ^{૨૦} ^{૨૧} ^{૧૪} ^{૧૪} ^{૧૬} ^{૧૮} ^{૧૭} ^{૧૮}
 નવોજ્ઞતિ તદહિરેણુમમરા મૌલેશ્ચ માલામિવ ।
^{૨૪} ^{૨૪} ^{૨૭} ^{૨૬} ^{૨૩} ^{૨૨}
 સિદ્ધધ્યાનમિવોઢહતિ દૃઢયે તન્નામ યોગીશ્વરા,
^૩ ^૪ ^૧ ^૨ ^૫
 શીલાલકૃતિમગસંગતિમતી યે જનય કુર્યતે ॥ ૨૧ ॥

અર્થ - જે પ્રાણીઓ શીશગરૂપી આબૂરણને અગપગ
 ધારણ કરે છે, તેના યશને દેવાગનાઓ દિવ્ય લોગનની
 માફકે પોતાના મનુષ્યમાન પાણુ કર કરતીજ નથી,

તથા તેના ચરણની રજને દવા મુકુટની માજાની માફક
ત્યજતાજ નથી, તેમજ તેના નામને યોગીશ્વરે મિદના
ધ્યાનની માફક હૃદયમા ધારણ કરે છે

તપાદ્વાર

નો મૃયાજ્જ્વલનંવિના રસત્રતીપાકો યથા કર્ત્ત્વિચિત્,
સજાયેત યથા વિના મૃદુમૃદા પિટ ન કુ મ કચિત્ ।
તત્ત્વના નિચયાદિના સુવમન ન સ્યાદયા જાતુચિ,-
દ્વાત્પચેન વિનોત્કટેન તપમા નાઠસ્તથા કર્મણામ્ ॥૨૨॥

અર્થ - જેમ અગ્નિ સિવાય રોષ્ઠિનો પાક કોઈપણ મમથે
થતો નથી, તથા જેમ કોમળ માટીના પિડ વિના કોઈપણ
વખતે ઘડો બની શક્યો નથી, અને સૂતરના તાનશુઓના
મમૃહસિનાથ જેમ કોઈપણ વેળાએ ઉત્તમ વસ્ત્ર બની શકતું
નથી, તેમ આકરા તપ સિવાય ડર્ભેનો નાશ પણ થઈ
શકતો નથી

(માલિનીવૃત્તમ્)

કુશલકમલમૃર ગીલમાલાવુપર,

વિપયત્રેહગપાશં કલેશવહ્લીદૃતાશમ્ ।

મદનમુગ્ધપિધાન સ્વર્ગમાર્ગરુધાનં,

કુમ્ત શિવનિદાન મન્ત્રણો નિર્નિદાનમ્ ॥ ૨૩ ॥

અર્થ -હું પ્રાણીઓ? કુશળરૂપી કમળને પ્રકુલિત કરવામા
 સૂર્યસમાન, શીયળરૂપી વૃક્ષને વધારવામા પાણીના સમૃદ્ધ
 તુલ્ય, વિપયરૂપી પક્ષિને પકડવામા પાંચ સરખુ, કવેશરૂપી
 વેવળીને બાળવામા અગ્નિજનનરૂપ, કામદેવના મુખને આ
 રંગીકરનારૂ, સ્વર્ગમાર્ગે નમનકરવામા વાહન તુલ્ય, તથા
 મોક્ષના કાન્ધુરૂપ એવું તપ, તમે નિચાણુકરિત કરો ?

। યમતતિત્ત્વાવૃત્તમ ।

માર્ગ મનોરમપાસ્ય યથામિલાપ,-

મક્ષદિપેષુ વિચરત્સુ નપ સૃણિ^૬ સ્યાત્ ।

તત્તદ્દમાય મહનીયપદમદાય^{૧૧},

તસ્મિન્ યતદ્યમપજાય રમેષુ સન્નર્તમ્ ॥૨૪॥

અર્થ -જ્યાએ ઇન્દ્રિયોરૂપી હન્ટિઓ મન્માર્ગને ત્યજીને
 મેન્ડાચારી બની નમ તેમ આણે છે, ત્યારે તેઓને કળતમા
 હાનવા માટે તપ, અકુશરૂપ થાય છે, માટે મોક્ષપ આ ।
 નાન એવા તે ઇન્દ્રિઓના દમન માટે રોગપ્રત્યક્ષી મૂર્જાને
 ત્યા । કદીને તે તપને વિષે પ્રયત્ન કરો ?

નાયો^૧ યુવાનમિવ વાર્ધિમિરાઘિપત્ન્યો^૪,

રિગા^૭ રિતીનમિર નાનુમિરોજયથ ।

૧૮ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૦ ૧૮ ૧૯
 ચરત્ય, ક્ષમારુદ્ધિમિવેદુમિરોડયશ્ચ,
 ૨૧ ૨૪ ૨૭ ૨૩

સદ્ગુણ્ય સમુપયાનિ તપશ્ચરતમ્ ॥ ૨૬ ॥

અર્થ - સુવાન પુ.પપત્યે જેમ સ્ત્રીઓ, ગમુ.પત્યે જેમ નહોઓ, વિતપતપત્યે જેમ વિદ્યા, મૂરત તે જેમ કોરઓ, પુશ્તપત્યે જેમ વનડીઓ, તથા ચતપત્યે જેમ તારાઓ, તમજ તપના કરનારા માણુમને ઉતમ પ્રજાની લગ્નિઓ પ્રાપ્ત થાય છે

૧ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮
 ક્ષારરિવાચરમણ પ્રકરરિવાગ,

૧૦ ૧૧ ૧૨
 શાળરિવામ્નમનલરિય જાનરુપમ્ ।

૧૬ ૧૫ ૧૭ ૧૮ ૨૦ ૨૧ ૨ ૧૯
 મૂર્માર્જનરિય ચ નેત્રમિરાજનશ્ચ,

૨૪ ૨૫ ૨૬
 નૈર્મલ્યમાવરતિ તીવ્રનપોભિરાત્મા ॥ ૨૭ ॥

અર્થ - ખારથી જેમ વજ્ર, પાપીના સમૂપથી જેમ ચાગ, મરાણથી જેમ શરૂ, અગિથી જેમ મુરખું, માર્ગનથી જેમ જમીન, તથા અજનથી જેમ નેત્ર, તેમ તીવ્રપથો આ મા નિમજ થાય છે

(ભાગદાન-શાલ્વ-વિક્રોડિતવૃત્તમ)

૬ ૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦
 દત્તે યેન વિના ઘનેડપિ હિ ઘને સ્યાદુસ્સહસ્તઠચય,-
 ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧ ૨૨
 શ્રીર્ણે યેન વિનામિકામચિમલે ઝીલે ચ મોગત્ત ૧ ।

^{૧૨} ^{૧૮} ^૧ ^{૧૭} ^{૨૧} ^{૨૦} ^{૨૩}
 તતો દેન વિના ચ દુસ્તરતપ.સ્તોમે ચ કાર્યોદય',
^{૩૧} ^{૨૭} ^{૨૮} ^{૨૫} ^{૨૬} ^{૨૪} ^{૨૬} ^{૩૦}
 કાર્યસ્તત્ફલમિચ્છુમિ. શુભતરે ભાવેઽત્ર મર્ચ્યલેય. ॥

અર્થ - જે સર્હાવવિના ધણા ધનનુ દાન દેવાથી પણ તે
 હુ ખેકરી સહન કરી શકાય એવુ નકામુ ખરચ થાય છે,
 તથા ને ભાવમિવાન ઇચ્છિત અને નિર્મળ એવુ શીયળ
 પાળવાથી પણ કેવળ ભોગોનોજ દાય થાય છે, તેમજ ભાવ
 વિના આકરા તપનો સમૃદ્ધ કરવાથી પણ કેવળ દુર્ભળપણાનોજ
 ઉપ થાય છે, માટે એવી રીતના અત્યંત શુભ ભાવમા તે
 તે કાર્યોના ફળની ઇચ્છાવાળા સખ્ય લોકોએ આસક્તપણ કરવુ

^૧ ^૩ ^૧ ^૪ ^૭ ^૬ ^૧ ^૬
 શ્રીર્હાનિ દદતામુપૈતિ દધના શીલ ચ ભોગક્ષય',
^{૧૨} ^{૧૧} ^{૧૦} ^૯ ^{૧૩} ^{૧૪} ^{૧૬} ^{૧૫}
 સસ્ત્રેણ સ્ત્રજતા તપઃ પઠતા કઠે ભવેત્ કુઠતા ।
^૧ ^{૧૮} ^{૧૭} ^{૨૦} ^{૨૩} ^{૨૧} ^{૨૨}
 પૂજ્યાના નમનઃ ત્ર માનમથર્ન દુ સ્વ વૃત્ત વિવ્રતા,
^{૨૬} ^{૨૫} ^{૩૧} ^{૩૦} ^{૩૨} ^{૨૭} ^{૨૮} ^{૨૪} ^{૨૮}
 મર્ત્વં ન કથ કરોપિ સુકર ભાવે મનસ્વિન । મન ॥૨૮

અર્થ - દાન દેવાથી લક્ષ્મીની હાનિ થાય છે, શીયળ
 પાળવાથી ભોગનો દાય થાય છે, તપ કરવાથી કડેશ થાય છે
 ભણવાથી કઠસોપ થાય છે, નમઃ કરતા પૂજ્યોના માનની
 હાનિ થાય છે, તેમજ - ગત ધારણ કરવાથી દુ ખ થાય છે,

એવું માનીને પણ હે મનશ્વિન ? (હે બુદ્ધિમાન ?) તું ઉત્તમ
લાવમા મનને કેમ જોડે છે નથી ?

નીરેજે^૧વ સર^૩ સરોક્ષ^૪મિવામોદેન^૫ શીતાશુનાં,^૭
^૮ ^૯ ^{૧૦ ૧૨} ^{૧૧} ^{૧૪ ૧૫} ^{૧૩}
 તુગીવાબુજયધુનેય દિવસ કુમ્ભીય દાનાબુના ।
^{૧૬ ૧૮ ૧૭} ^{૨૦ ૧૦ ૨૧} ^{૨૨} ^{૨૩}
 પુત્રે-ય કુલં કુરગતપના મર્ત્તે^{૨૫}વ ધત્તે શ્રિય,^{૨૬}
^{૨૫} ^{૨૨ ૨૩} ^{૨૬} ^{૨૪}
 માથેન પ્રચુરાપિ પુણ્યપટ્ટતા-શ્રોદ્ધાસમીતા ક્રિયા ॥ ૨૭ ॥

અર્થ - નળથી જેમ સરોવર, મુગધિથી જેમ કમળ,
 ચન્દ્રથી જેમ રાત્રિ, સૂર્યથી જેમ દિવસ, મગધી જેમ
 હસ્તિ, પુત્રથી જેમ કુળ, તથા ભરતારથી જેમ ખી યાજ્ઞાને
 ધારણ કરે છે તેમ મણી એવી પણ ક્રિયાભાવથી પુણ્યની
 પટ્ટતાના શ્રોદ્ધાસને પ્રાપ્ત થઈ હતી હૃદયીને ધારણ કરે છે

કૈશ્વિદાનમદાયિ શીલમમલ ચાપાલિ કૈશ્વિત્તપ,^૧
^{૧૦} ^૮ ^{૧૧} ^{૧૨} ^{૧૪} ^{૧૨} ^{૧૫} ^{૧૩}
 કષ્ટે કૈશ્વિદ ધાત્યકારિ વિપિને કૈશ્વિત્રિવાસોઽનિશમ્ ।
^{૧૭ ૧૭} ^{૧૮ ૧૮} ^{૨૧ ૨૨ ૨૦ ૨૪} ^{૨૩}
 કૈશ્વિદધાનમધારિ કૈશ્વિદનઘશ્ચાપૂજિ દેવવ્રજો,
^{૨૭ ૨૭} ^{૨ ૩૧ ૨૫ ૩૦ ૩૨} ^{૩૩}
 ધત્તેપા ફલમાપિ ચાપરનરેસ્તદ્વાચચિસ્ફુર્જિતમ્ ॥ ૩૦ ॥

“ નિશોચિનો નિશા નિદચ, શ્યામા મુગીતમા તમી ”

નિ નામનિધાનમ

અર્થ -> દલાડોએ દાન દીધું, કેટલાકોએ નિર્મળ શિયળ પાડ્યું, કેટલાકોએ તપનું કષ્ટ સહન કર્યું કોઈકે નિરતર વનમાં વાસ કર્યો, કોઈકે જનોએ ધ્યાન ધર્યું, તથા કેટલાકોએ નિર્મળ દેવ સમૂહને પૂજ્યો, પરંતુ તે મમત્રનું રૂળતો ભાવ યુક્ત બીજાઓને મળ્યું, માટે તેમાં ભાવનું પ્રાબલ્ય જાણવું

(યસંતનિલકાવૃત્તમ)

^૧ સિદ્ધાજન^૨ જનિનયોગિજનપ્રમાવ,^૩

^૪ માવ^૫ વદતિ ત્રિવૃષા^૬ નિવહા^૭ નવીનમ્ ।

^૮ સિદ્ધો^૯ ભવેન્વનસિ^{૧૦} મનિરિતે^{૧૧} યદસ્મિન્,^{૧૨}

^{૧૩} પદ્યન્^{૧૪} જગતિ^{૧૫} મનુજો^{૧૬} જગતામદૃષ્ય. ॥૩૧॥

અર્થ -> યોગીજનો પ્રત્યે ઉત્પન્ન કરેલા પ્રભાવને પકિત જનો નવીન પ્રકારનું સિદ્ધાજન^૧ કહે છે, કેમકે તે ભાવરૂપી સિદ્ધાજનને મનમાં ધારણ કરવાથી મનુષ્ય સિદ્ધ થઈ ત્રણે લોકોને જોતો યંકો પોતે તો ત્રણે-લોકોથી અદ્રશ્ય થાય છે

^૧ સાધારણ અજ્ઞાન તો આખામાં ધારણ કરવાથી, પરંતુ ભાવરૂપી અજ્ઞાન તો હ વડા ધારણ કરવાથી અદ્રશ્ય વસ્તુને જોવાને જોવાય છે માટે તે આદર્શમય સિદ્ધાજન છે

(શાકલ્પિકાદિનૃત્તમ)

^૬ તે ^૭ ધન્યા ^{૧૦} અભિવદનોયમિહ ^૮ તત્પાદારવિદ્વદ્વય,
^{૧૧} તે ^{૧૨} પાત્ર ^{૧૩} સકલશ્રિયા ^{૧૪} જગતિ ^{૧૫} તત્કીર્તિર્નરીનર્તિ ^{૧૬} ચ ।
^{૧૮} તન્માજ્ઞાત્યમસન્નિભ ^{૧૯} સુરનરા ^{૨૦} સર્વંપિ ^{૨૧} તત્તિકરારા,
^{૨૨} યે ^{૨૩} ક્રોધદિપસિંહશાવસદ્દશ ^{૨૪} સ્વાતે ^{૨૫} શમ વિભ્રતિ ॥

અર્થ - જે માણસો ક્રોધરૂપી હૃદયિને હાજવામાં મિહના
 બન્ધ્યા સમાન સમાજને મનમાં ધારણ કરે કે, તેઓને
 ધન્ય છે? તથા આ જગતમાં તેઓના જાનને ચરણક્રમગો વદન
 કરવા લાયક છે, વગી તેઓ સમગ્ર લક્ષ્મીઓના પાત્ર છે,
 તથા તેમની કીર્તિ આ જગતમાં નત્ય કરે, તેમજ તેમનું
 મહાત્મ્ય અત્યુત છે, તથા સમગ્ર જો અને મનુષ્યો તેમના
 ચાકરો થઈને હો છે

(અનુષ્ટુપ્નૃત્તમ)

^૧ યનવન્નિર્નવ ^૨ કોઽપિ, ^૩ ક્રોધરૂપ ^૪ પ્રસ્તુતિ ^૫ ।

^૬ આતર ^૭ યસ્તપોવિત્ત, ^૮ મસમસાત્કુરુને ^૯ ક્ષણાન્ ॥૩૩॥

અર્થ - ક્રોધરૂપી હાવાનગ તો, કેઈક નવીન પ્રકારનોજ
 (નવશૈલીકારક) જણાવેલો છે, કેમકે જે આત્મીક તત્ત્વ
 ધનને પાત્ર હાજવામાં ગાળીને બાંધ કરે છે

માનદ્વાર-(શાર્દૂલધિક્રીદિતવૃત્તમ)

જાતૈર્વર્યવલશ્રુતાન્વચનપોરુપોપલન્ધિશ્રિતં,
 ગર્થ^૪ સર્વગુર્ણકપર્વતપર્વિ^૨ માત્મન્^૬ કૃપા^૧ સર્વથા^૭ ।
 ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૧ ૮ ૬ ૧૪ ૧૫
 સગ ગચ્છતિ યન્ન યન્ન યદસૌ તત્તદ્વિનાશાસ્પદં,
 ૧૭ ૧૬ ૧૭ ૧૬ ૧૮
 પ્રેત્ય પ્રાણભૃતો મવત્યભિમતપ્રાપ્તિપ્રતીના ક્ષણાત્ ॥

અર્થ -હે આત્મા ? સમગ્ર ગુણોડ્ધી પર્યંતે લેવામા વજ્રસમાન એવા જાતિમદ, ઔર્ધ્વમદ, બળમદ, જ્ઞાનમદ, ક્રુણમદ, તપમદ, તેમજ ધન વિગેરેની પ્રાપ્તિના મદને તુ સર્વથા પ્રકારે આચરીશ તદ્દિ ? કેમકે, ઉપર જણાવેલી જે જે બાબતોમા તે મદનો સગ થાયછે, તે તે બાબતોમા પ્રાણી એને અન્યભવમા અનિષ્ટ પ્રાપ્ત થાય છે અને એવી રીતે પોતાને ઈષ્ટ જણાતી પ્રાપ્તિઓથી તે ક્ષણવારમા દૂર પડી જાય છે, અર્થાત્ રહિત થાય છે.

(ધમન્તતિલકાવૃત્તમ)

ઔચિત્યચારુ ચરિતાંબુજગીનપાદ,
 સત્કર્મકૌશલકુચેલકટોરપાદમ્ ।

સસેવ્યમેવનવનદ્રુમસામયોનિ,

માનૈ વિમુચ્ચ સુઠુનાપુષિકુમયોનિમ્ ॥૩૮॥

અર્થ - એવિત્યતારૂપ મનોહર આચરણરૂપી સૂર્યવિકાસિ કમળનો સહાર કરવામા ચન્દ્ર સમાન, તથા ઉગમ કર્તૃત્વ દુશ્કળતારૂપી ચન્દ્રવિકાસિ કમળનો નાશ કરવામા સૂર્ય તુલ્ય, અને આચરણ સાચક કર્તૃત્વ વનદ્રુમનો નશ કરવામા હસ્તિ ભરેખર, તેમજ પુષ્પરૂપી મમુદ્રને ચોલાવામ અગનિરૂપિ સમાન એવા માનને, હે પ્રાણી ? તુ ત્યજ્ય ?

(અનુવૃત્તમ)

વિપદો સંઘર્ષ ગર્ભાય, - મર્ષર્થ પર્વત સ્મૃત ૭

પ્રાપ્તુર્નૃત્યુર્દમુર્દાનો, યમાન્વદા ગધોગતિમ્ ॥૩૯॥

અર્થ - આપત્તિઓનો આનખૂત એવો આ ગર્ભકાળી પર્વત તો કોઈ વિચિત્ર પ્રકારનો છે, કેમકે ઉચ્ચ મધ્યક રૂપીને એટલે અગ્ર રહીને તે પર્વત ઉપર ચડવા માણ્યો ઉગી એટલે નીચી ગતિને પામે છે

(શાબલવિક્રોદિતગૂતમ)

દષ્ટો યેન જનો જહાતિ વિનયપ્રાણાન્ પ્રસિદ્ધિપ્રદાન્
યજ્ઞેન વિવેકનીનિનયજે સમીત્ય સઃ રીયન્ ૧

૧૮ ૧૧ ૧૦ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭
 પદ્મસ્ય ચ ક્ષીલકીલિતમિથ સ્નગ્ધ વપુર્જાયતે,

૨૦ ૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬
 દર્પ સર્પમિચાતિજિહ્વાગમન કમ્ત સ્પૃશેત્કોચિદ ॥૪૦॥

અર્થ -જે અભિમાનરૂપી નાગના ડમવાથી માણસ પોતાને દીર્ઘિ આપનારા વિનયરૂપી પ્રાણોને ત્યજે છે, તથા જેના કચડવાથી વિવેક અને ન્યાયરૂપી પોતાની આજ્ઞા બન્ધ થઈ જાય છે, તેમજ જેના ડખથી પોતાનું શરીર જાણે પ્રીતિમા પ્રીલિત થઈ ગયું હોય નહિ તેમ થઈ જાય છે, એના સર્પ સમાન અતિ ડેરથી ભય કરે અને એના અંગમાંથી જે પડિત માણસ અર્પણ કરે ? તથા નહિ નહિ

માયાદ્વાર-(ધમનનિલસાટુ રમ)

૫ ૩ ૪ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦
 દમ ધકાં ઇચ ત્રિધાય કુરાશયા ચે,

૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪
 મીનાનિવામ્બિલજનાન્ પ્રનિચયંતિ ।

૧૨ ૧૪ ૧૬ ૧૮ ૨૦ ૨૨ ૨૪ ૨૬
 સૌહદાદમલકીર્તિલપયોદા,-

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦
 દાત્મા પ્રપચચતુરોઽચતુરરચિ ॥ ૪૧ ॥

અર્થ -જેના દૃષ્ટ આલયથી કપર કરીને બગલાઓ જેમ માછલાઓને ઠગે છે તેમ સમગ્ર જગતને ઠગે છે, તે મૂર્ખાઓએ નિર્મળ દીર્ઘિરૂપી લતા પ્રથે વરમાદના પાણી સમાન મિત્રારૂપી પ્રપચમા ચતુર એવા પોતાના આત્માને ઠગેલા ?

માયામિમાં કુટિલશીલવિહારવિજ્ઞા,
 મન્યામહે હૃદિ મુજગવધૂ નવીનામ્ ।
 દષ્ટોઽનયા સ્મિનમરોજમહોદરાસ્યો,

મોહ નયેન્નદિતરાન્મધુરશ્રુયાણ ॥ ૪૦ ॥

અર્થ - કુટિલ શીળના એટલે દુઃખચારના વિહારમાં અતુલ
 એવી માયારૂપી સપિણીને અમો હૃદયમાં વિચિત્ર પ્રકારની
 માનીએ છીએ, કેમકે જેનાથી ડખાએયો માણસ વિક-વર
 થએના કેમકે સમાન મુખવાળો વયો હતો, તથા મીઠા મીઠા
 વચનો બોલતો હતો ઉલ્ટો બીજાને મોહમાં નાખે છે

(શાન્ત્યવિપ્રીકિતકૃતમ)

વિશ્રમ મુજગીય જીવિતનનું ન્યાનિ યા દેતિના,
 યા સૌહાર્દમપાકરોનિ શુચિના સ્પર્શોઽશુચીના મિથ ।
 યા કૌટિલ્યકલા કલ્યામિત્રિયો પુણ્યાનિ પક્ષ સિન્ન -
 સ્ના નિર્મોકમિરોરગ ક્ષતગર્નિ માયા ન કો મુચતિ ॥

અર્થ - અપિણી જન્મ જીવિતન, તેમ માયા એટલે કેપુ
 માણસોના વિશ્રામને હુતો છે, તથા અશુચિ પદ્યોનો
 સ્પર્શ જેમ પવિત્રાને તેમ તે મિત્રાને દુઃખ કરે,

અને શુદ્ધપદ્મ જેમ ચન્દ્રની કળાને તેમ તે કુટિલતાને
એટલે વક્રપણાને પોષે છે, એવી શુભ ગતિને અટકાવનારી
માયાને, નખે જેમ પોતાની કાચળીને છોડે છે તેમ ડોણ
છોડતો નથી ? અર્થાત્ સાધુજનો છોડે છે

^૧યૈ કૌટિલ્યકલાકલાપકુશલાસ્તે ^૨સત્યનેકૈ ^૩ક્ષિતૌ, ^૪

^૫યૈ શ્યાર્થર્જવચર્યવીર્યસદનં તે કેચિદેવ ^૬ધ્રુવમ્ ।

^{૧૮}લભ્યતે ^{૧૭}હિ ^{૧૬}પદે ^{૧૫}પદે ^{૧૪}ફલભરંનમ્રા ^{૧૩}દરિદ્રદ્રુમા',

^{૨૨}સંપ્રીણન્ ^{૨૧}ભુવનાનિ ^{૨૦}રેશલફલરલ્પો ^{૧૯}હિ ^{૧૮}કલ્પદ્રુમ' ॥૪૮॥

અર્થ - કપાળની કળાના સમૃદ્ધિમા કુશળ એવાતો આ પૃથ્વીમા
અનેક હોકો છે, પણ મનોહર એવી આર્જવતાના ઉત્તમ
વીર્યના આનંદપ તે વિસ્તાર હોયછે કેમકે હજોના નમૂ
હોથી નમેવા તુરંત વૃદ્ધો તે પગને પગથે મળે છે, તથાપિ
પોતાના ઉત્તમ હજોથી ત્રણે જગતને ખુશી કરનાર કપલ્લક્ષ
તો અપજ હોય છે

(અનુષ્ટુપ્તમ્)

^૧હમાયા ^૨દ્રવ ^૩માયાયા, ^૪સપર્ક ^૫મુચ ^૬મુચ ^૭ર ।

^{૧૦}અશ્વરોઽપિ ^{૧૧}નરો ^{૧૨}નૃન, ^{૧૩}યત્સગાદ ^{૧૪}મીમતા, ^{૧૫}નજેત્ ॥

અર્થ - સ્નેહાળી ? પાર્વતીના અગતી માકડ માયાને

તુ હાડીજ હ ? કમકે જના જાગથી (પમે પાર્વતીના સગથી)
 એશ્વરવાનને પત્ન (પમે મહાદેવને પત્ન) ભય કરવાનું —ભીમપણ
 ધારણુ કરણુ પડણુ છે

લોભદ્વાર— ગાદગ્ધિકીકૃતિયુગ્મ)

નાથો યો યજમા કરોતિ રજમા વ્રાનોઽનિલાનામિય,
 ગ્રામ યો મજમા તનોનિ ઘયસા પાતઃ શરાણામિય ।
 શોમા યો ઘયસા જિનસ્તિ પયમા ઘૃષ્ટિનાનામિય
 ત્પત્તરાકુલ્યરીટકુમ્ભજરમે લોભ શુભયુર્મય ॥૪૨॥

અર્થ —> લોભ, પવનનો સમૂહ જેમ રજના નમૂહને,
 તેમ યજમા નમૂહનો સહાર કરે છે, તથા બાણોનું પડણુ
 જેમ શરગાનીને, તેમ જ લોભ પોતાના તેજને નાશ આપે
 છે, તમજ રૂઘની જહિ જેમ પાટીને ડાળા નાખે છે, તેમ
 જે લોભ વચનની ચોલાનો નાશ કરે છે, તથા જે કરવા
 યોગ્ય દારૂંધી હનિતા કુલમ્બજને તેજવામા અપાપદ નામના
 પશુ અમાન છે એવા પોતાને ત્યજીને હે પ્રાણી ? તું
 કયાણુયુક્ત થા ?

કિ ધ્યાનમુદ્ગપદ્મમુદ્ગણચર્ણ કિ ચેદ્રિયાણાં જયઃ,
 રુદ્રેન્દ્રસ્તપમા પુનઃ પ્રતપન કિ મેદમા શોષણ ।

^{२४} किं ^{२५} राचा ^{२६} जनिनश्चमं. ^{२७} परिचयं ^{२८} किं ^{२९} क्लेशायुस्तन्तं,
^{३०} श्रेयोभोऽग्निलदोषपोषणपटुर्जागर्ति ^{३१} चित्तेतिभ ॥

અર્થ - હે પ્રાણી ? મમજ દોષને પોષણ કરનામા મમથ તથા હુ ખના મ્યાનરૂપ જોવા લોભ ને ચિત્તમા જતગતો નો છે, તો પત્રી મુખરૂપી જમજને મુદ્રિત કદવામા મમથ જોવા ધ્યાનથી શુ થવાનું છે ? તેમજ ઈન્દ્રિયોને શતવાથી પણ શુ થવાનું છે ? અથવા ઈન્દ્રિયને ગોધનાર તથા ચગ્ધીને જોટવે શરીરના પુષ્ટપણને ગોપનાર જોવા તપો તપનાથી પણ શુ થવાનું છે ? તથા શ્રમયુગ્મ જોવા વચનોના પરિશ્રમથી પણ શુ ? અને કયેગયુગ્મ જોવા નતોના પન્થિયે વડે પણ શુ થવાનું છે ? અર્થાત્ કઈ પણ નહિ

स ह्यवकनिकेतनं स मुभटश्रेणीषु चटामणिं,
 स प्रागल्भ्यपरानुभासुभग स ध्यानधुर्धुवह ।
 स श्रेष्ठः स च पुण्यवान् स च शुचिः स श्लाघनीयः सता,
 रेनागण्यगुणालि वह्निकलभो लोभो भृङ्गस्तमिनः ॥

અર્થ :- જગણિત ગુણોની મેષ્ટિરૂપ લેવાનો નાશ કરવામાં હસ્તિમમાન લોભને જે માણસે વિશેષે કરીને અટકાવે છે, તે માણસ સ્થિરતાના એ-આનરૂપ છે, તે માણસ

સુમટોની પશ્ચિમોમા આગેવાન છે, ધ્યાનની મુમતીને
ધારણ કરવામા સમર્થ છે, પુણ્યવાન અને પવિત્ર ૩, તથા
તે માણુમ ઉત્તમ માણનેને તથા મા ઇવા લાયક છે

(ષષ્ઠતિલકાનુત્તમ)

^૩ મંત્રી ^{૨૨} ત્રિમુચતિ ^૨ મુહુરિનય ^૫ ચિનેય ^૬ ,

^૮ સેવા ^૯ ચ ^૭ સેવકજન, ^{૧૧} પ્રણય ^{૧૦} ચ ^{૧૨} પુત્ર ।

^{૧૩} નીતિ ^{૧૨} નૃપો ^{૧૬} વ્રતમૃપિથ ^{૧૪} તપસ્તપસ્વી,

^૧ લોભાભિમૃતહૃદય ^{૧૬} કુલજોડપિ ^{૨૦} લજ્જામ્ ॥૪૧॥

અર્થ -યોશથી પરાભવ પામેતુ છે હૃદય નેતુ એવો
મિત્ર મિત્રાચારીનો ત્યાગ કરેછે, ગિધ્ય વિવચને ત્યજી દેછે,
ચાકર ચાકરીને છોડી દે છે, પુત્ર નમ્રતાને પરિહર છે,
રાજા નીતિને ત્યજે છે, મુનિ વ્રતને ત્યજે છે, તથા કુલીન
માણુસ પણ લજ્જાને ત્યજે છે

(સપ્તરાવૃત્તમ)

લોભામોજાલિગીતચુતિરહિમરૂચિ પુણ્યપાવોજપુજૈ,
શુદ્ધધ્યાનકસૌધ, પ્રગુણગુણમણિથ્રેણિમાણિચરવાનિ
શ્રયોવન્ત્યાલવાલ કલિમલકમલારામસહારહસ્તી,
તૃણાતૃણોગિમગ્રો વિગતુ હૃદિમનામેય મનાપપોય ॥

અર્થ -લોભરૂપી સૂર્યવિકાત્રી કમળોની શ્રેણિનો સહાર કરવામા ચન્દ્ર સમાન, પુણ્યરૂપી કમળના મમ્બૂને વિકસ્વર કરવામા સૂર્ય ખરોખર, તુલ્ય ધ્યાનના એક મદિતુ થ, ઉત્તમ ગુણગણરૂપી મણિઓની શ્રેણિઓને ઉત્પન્ન કરવામા માણિકની બાણ ખરાબ, કૃતેશ અને મલિનતારૂપી કમળના બગીચાનો નાશ કરવામા હુસ્મિસમાન, તથા તૃષ્ણારૂપી કાગા નાગને વશ કરવામા મત્રતુલ્ય, એના આ સતોત્રને પોપ એટલે પુષ્ટિ સજ્જનોના હંથમા દાખલ થાઓ ?

(પિત્રદાન-શાર્દૂલવિક્રોડિતવૃત્તમ)

^{૧૧}તૈનાયાદિ^{૧૨} યજ્ઞ પ્રસિદ્ધિપટ્ટ^{૧૩} પ્રાકારિ^{૧૪} યાત્રોત્તમવં,^{૧૫}
^{૧૨}સ્તીર્થાના^{૧૦} ચંસનામમોદિ^{૧૪} હૃદય પ્રાણોદિ^{૧૫} પાપપ્રથા^{૧૭} ।
^{૧૬}શ્રેય^{૧૭} શ્રેણિરવાપિ^{૨૦} વંશમદન^{૨૧} ચારોપિ^{૨૪} ધર્મચજો,^{૨૩}
^{૨૪}યેનાપૂર્જિ^{૨૫} પદટ્ટયો^{૨૬} જિતવતી^{૨૭} પિત્રો^{૨૮} પત્રિઆત્મનો^{૨૯} ॥૬૧॥

અર્થ -જો માણસે પવિત્ર એવા પિતા માતાના હિતકારી થા'ને ચરણોને પૂજ્યા છે, તેણે આ જન્મતમા પોતાના યશનો જાહેર પડહા વાડાવ્યો છે, તીર્થાની યાત્રાનો આગ્રહવ કર્યો છે, મર્જનનાના હૃદયને આનન્દિત કર્યું છે, પાપોનો વિસ્તાર દૂર કર્યો છે, કન્યાણની પરપરા મેળવી છે, તથા તેણે પોતાના કુળરૂપી ગ્રામાદ ઉપર ધર્મધ્વજ આગાપણ કર્યો છે, એમ જાણવું

^{૧૦} ^૬ ^૭ ^૮ ^{૧૨} ^{૧૧}
 લક્ષ્મીસ્ત્રવ પદોનિઘાચિત્ત મરિજ્ઞેષિ મમેતિ સ્વયં,
^{૧૭} ^{૧૩} ^{૧૪} ^{૧૫} ^{૧૬}
 ભોગાસ્ત્રવ ઘસંનિ શારિત્રિગ્નરાગસે વિદ્યાગા દ્યુ ।
^{૨૫} ^{૨૬} ^{૨૭} ^{૨૮} ^{૨૯} ^{૩૦} ^{૩૧} ^{૩૨}
 પૂજાસ્કાતિમુપેતિ તત્ર સલિલે વીરીત પાથોસ્ત્રા,
 મૈત્રૈત્ર પવિત્રપુણ્યવરયો વિત્રોરનુટોયતે ॥ ૬૨ ॥

અર્થ - પવિત્ર પુણ્યમા તત્પર એના માન પદની ની ની
 ભક્તિ કરાય છે ત્યાં, સમુદ્રમા જેમ તટીઓની જેમ તે
 લક્ષ્મી પોતાની મેળેજ આવે છે, વળી ત્યાં ત્યાં
 આવાસમા જેમ મમિઓ તમ ત્યાં ભોજન આવી વળે,
 તથા પાણીમા જેમ કમળોની શ્રેણી તેમ ત્યાં મન વિસ્તાર
 રને પામે છે

^{૧૨} ^{૧૦} ^{૧૧} ^૬ ^{૧૫} ^{૧૬}
 ન જ્ઞાનરપિ તીર્થપૂતપયમા શુદ્ધિ સિદ્ધાત્મનો,
^{૧૭} ^{૧૮} ^{૧૯} ^{૨૦} ^{૨૧} ^{૨૨} ^{૨૩} ^{૨૪}
 નો જાપરપિ નાપિ ચાર્ચરિત્તર્નાપિ શ્રુતાના શ્રમે ।
^{૨૫} ^{૨૬} ^{૨૭} ^{૨૮} ^{૨૯} ^{૩૦} ^{૩૧} ^{૩૨}
 ન ત્યાગરપિ સપદા ભવતિ સા નાપિ વ્રતાના વ્રજે,
 યો પિત્રો પદપૂજન સુમગયો શુદ્ધિર્ભૂજ જૃમતે ॥ ૬૩ ॥

અર્થ - મનોહર માતૃપિતાના ચરણોની પૂજાથી પ્રાણીઓને
 જે અત્યંત શુદ્ધિ થાય છે, તેની શુદ્ધિ તીર્થોના પવિત્ર
 જળના મનાયથી પણ થતી નથી, શિવમુનિના શુદ્ધ જપોથી

પણ થતી નથી, મનોહર આચરણોથી પણ થતી નથી,
ગિદ્દાતો સાલજ્યાના શ્રમોથી પણ થતી નથી, વફામીના
દાનથી પણ થતી નથી, તથા નતોના મમ્મડોથી પણ થતી નથી

^{૧૧} વિદ્મ' ^{૧૨} સ્વર્ગતરગિણી ^{૧૩} પ્રકટિતા, ^{૧૪} તજ્જાગલે ^{૧૫} મઢલે,
^{૧૬} હુ સ્થસ્ય ^{૧૭} પ્રવિવેજા ^{૧૮} વેઝમનિ ^{૧૯} મન-કામપ્રદા ^{૨૦} સ્વર્ગવી ।
^{૨૧} માદુર્માનમુપેયિવાન્મરુતુવિ, ^{૨૨} ક્ષોણીરુહ' ^{૨૩} સ્વર્ગિણા,
^{૨૪} યત્પિત્રો ^{૨૫} પ્રવિધીયતે ^{૨૬} પ્રતિદિન, ^{૨૭} ભક્તિ' ^{૨૮} શુભાસ્મિન્ ^{૨૯} યુગે॥

અર્થ - આ ડગિકાળમા પણ નિરતર માનપિતાની શુભ
ભક્તિ ને કરવામા આવે છે, તેથી અમે એમ જાણીએ
છીએ કે, જગતના પ્રદેશમા દેવગમા પ્રગટ થઈ છે, તથા
મનના ઈચ્છા અર્થને આપનારી કામધેનુએ દરિદ્રિના ઘરમા
પ્રવેશ કર્યો છે, તેમજ મારવાહની બૂમિમા કરપટુઓની
ઉત્પત્તિ થઈ છે

(સ્થાગતાવૃત્તમ)

યત્પ્રસાદવશત્ ^૩ કરિલીલા, ^૪
પુતરપ્રતિમિતો ^૫ ડપ્યુપયાતિ ।

પાદયો' ^{૧૦} પ્રવિદધીત ^{૧૧} ન ^{૧૨} પિત્રોઃ,

^{૧૩} કિ નયો' ^{૧૪} મનનય ^{૧૫} સમુપાસ્મિન્ ॥ ૬૬ ॥

અર્થ - જે માતૃપિતાની દુપાયી ૪૨મ સમગ્રે પાણીમાના નાના પોગા મમાન પુત્ર પણ ધાવનમમરમા હુમ્મિ સમાન વીનાને પ્રાપ્ત કરે છે, તથા માતૃપિતાના ચરણોની સેવાને તે પુત્ર શા માટે અગીજન ન કરે ? અર્થાત્ કરે.

(गङ्गा-धर्म-तन्त्र-प्रवृत्तम्)

किं पाशमा मयनन् कुम्पे सुखेच्छु-
 न्धो मुञ्चन विविध निरु क्रियाणाम् ।

वस्तुप्रकाशनपटु प्ररुद्रप्रभायो,
 दीप्रप्रदीप उच चद् गुम्फादतो न ॥ ७६ ॥

અર્થ - દેહીધ્વમાન દીપન્ની માફક વસ્તુઓને પ્રકાશ કરવામા સમર્થ, તેમજ પ્રાટ પ્રભાવવાળા, એવા ગુણને હે બન્ધુ? નો તે સ્વીકાર્યા નથી, તો સુખની ઇચ્છાથી જાણના વનોણુની માફક ઝાગટ નાના પ્રજાન્ની ક્રિયાઓનો સમૂહ તુ મા માટે કરે છે ?

(शादरप्रिक्कीडिनयूनम्)

न भ्रमं विदधानि यस्तनुमना, तूते न भाषा मृषा,
न स्तेर्यं विनोति न प्रकुस्ने, भोगाश्च यमभ्रवाम् ।

૧૨ ૧ ૨ ૧' ૨૦ ૧
 ન સ્વર્ણાદિપરિગ્રહગ્રહિલતા, ઘત્તે ચ ચિત્તે કચિત્,
 ૨' ૨૬ ૨૫ ૨૪ ૨૭
 મસેવ્યો ગુરુરેપ દોષત્રિમુલ , સસારપારેચ્છુમિ ॥૬૭॥

અર્થ -જે ગુરુ જીવેલી હિ સા કગ્તા નથી, મૃયાવા-
 બોનના નથી, ચોરી કરતા નથી, સ્ત્રીઓના લો ॥ લોગવના
 નથી, તેમજ મનમાં ડોષપણ વખતે મુરખાઈદિનના પરિગ્રહની
 લોપતાને ધારણ કરતા નથી એવા નિર્દોષ ગુરુને મસા-
 તરવાની ઈશ્વરવાળા માણસોએ સેવવા જોઈએ

૧ ૨ ૫ ૩ ૪
 યે વ્યાપારપરાયણા પ્રણયિની-પ્રેમપ્રવીણાશ્ચ યે,
 ૫ ૬ ૭
 યે ધાન્યાદિપરિગ્રહગ્રહગૃહ, સર્વામિલાપાશ્ચ યે ।
 ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪
 યે મિથ્યાવચનપ્રપચચતુરા-યેઽર્હનિર્દો મોજિન-
 ૧૫ ૨૧ ૨૦ ૧૭ ૧૬ ૧૫ ૧
 સ્તે સેવ્યા ન ભવોદધૌ કુગુરવ , સચ્ચિદ્રૂપોતા ઇવ ॥

અર્થ -જેઓ વ્યાપારમાં તત્પર રહેલા છે, સ્ત્રીઓના
 પ્રેમમાં પ્રવીણ થયા છે, ધાન્યાદિનના પરિગ્રહના ન્યાન તુ ર
 છે, સમગ્ર વસ્તુઓના લાલસુ છે, મિથ્યાવાદના પ્રપચમાં
 ચતુર છે, તેમજ જેઓ ગત્રિદિવસ લોજનમાં આસક્ત છે,
 એવા કુગુરુઓને આ ભવરૂપી મમુદ્રમાં કુભાટવાને ઈશ્વરવાળા
 વડોળ મમાન તપ્પીને સેવવાજ નહિ /

^૧યે વિશ્વાસપદ^૨ ચ^૩ યે^૪ પ્રતિભુવો-નિર્વાણશર્માવૈ^૫,

યે^૬ ચા^૭ ધોગતિદુર્ગમાર્ગગમન-દ્વારપ્રવેશાર્ગલા^૮ ।

ધર્માધર્મજિતાશિતપ્રકટન-ગ્રાસપ્રમોદાશ્ચ^{૧૦ ૧૦ ૧૧} યે,

તે^{૧૨} સેન્યા^{૧૩} મરવારિધૌ^{૧૪} સુગુરવો-નિહિઠ્ઠપોતા^{૧૫ ૧૭} ઇવ ॥

અર્થ - ૧/એ વિશ્વાસના સ્થાનરૂપ છે, અને જેઓ એકદમ ગુપ્ત આપવામાં માથિથૂર છે, અને જેઓ નીચ ગતિના જે ઠરીને ગમન થઈ ગઈ તેવા માર્ગમાં ગમન કરવાના દ્વાર પ્રત્યે પ્રવેશ કરવાના બાકી બુદ્ધિ મમાન છે, તેમજ જેઓ ધર્મ, અધર્મ, હિત, અહિત વિગેરે પ્રગટ કરવાથી આનંદ મેળવનારા જે, એવા ઉત્તમ શુદ્ધોને લવરૂપી સમુદ્રમાં ઊદ્ધર હિત આપક બહાણુ તુ ય જાણીને સવવા

(ચર્મતતિગ્રાહુત્તમ)

^૧ચેજ્ઞાનશીલતપસા^૨ ફલમાપ્તુમીશા^{૩ ૪ ૫},

સ્વર્ગાપવર્ગપુરયો^{૬ ૮} યમિ^૯ ચેદિયાસા^{૧૦} ।

^{૧૪ ૧૦ ૧૧}વાઝા^{૧૨} ચ^{૧૩} ચેત્સુકૃતદુઃકૃતયોર્વિવેકે^{૧૪ ૧૫},

^{૨૦}મેન્ય^{૧૭ ૧૮ ૧ ૧૫ ૧૬} સમાધિનિષિઘ્પ ગુરુસ્પદાર્થે ॥ ૬૦ ॥

અર્થ -જો દાન, ગીત અને તપના ફળને મેળવવાની ઇચ્છા હોય, અને સ્વર્ગ તથા મોક્ષ નગરના માર્ગમાં જવાની ને મરજી હોય તેમજ પુણ્યપાપનો વિવે- એટલે તકાવત જાણવાની ને આકાંક્ષા હોય, તો ગમાધિના લઠારડપ તે સુશુડને ઉત્તમ માણ્યોએ મેવતા ભોમ્મો

ત્રેગઠાર-(શાર્દૂલચિત્રાદિતવૃત્તમ)

જ્યોતિર્જાલમિરાગ્જિનીમિયતમ, પ્રીતિર્ન ત મુચતિ,
 શ્રેય શ્રીમંત્રનીજ તત્સત્ચરી, જ્યોત્સ્ના સુધાગોરિય,
 સૌભાગ્ય તમુપનિ નામમન, સેનેવ ત કાલનિ,
 સર્વત્પાન્થિસુતા પ્રશેવત્ત્વળ, યોડ્યો વિષ્ણ્વેદ્યતામ્।

અર્થ -જે માણ્યમ શ્રી ગદ્ગિતપ્રભુની પૂજા કરે છે, તેને મૂર્તિને જેમ જ્યોતિનો નમ્રૂ તેમ પ્રીતિ ઠાડતી નથી, તથા ચાહતી જેમ ચંદ્રની, તેમ કન્યાણની લક્ષ્મી તેની સદૃશ્યરી થાય છે, તેમજ રાગ્ય પ્રયે જેમ નેષ, તેમ નૌભાગ્ય તેની ગમીગમા આને છે, તથા યુવાન પુડપને જેમ ખી, તેમ સ્વર્ગ અને મોક્ષની લક્ષ્મી તેને ઇચ્છે છે

ન શ્લાગ્ય કૃતિના નતિ સુકૃતિના, નસ્તૌતિ તેનાત્મનો-
 ધજોડ્યોમિ નમ તુકરાન્નસ્મં વ્રજા સમુજાસે।

તસ્માન્નપથિત^૧ પરોઽસ્મિ^૨ ભુવને^૩ જાગર્તિ^૪ ચિત્તાર્તિ^૫દ્વત^૬,
 કીર્તિ^૭સ્તસ્ય^૮ યસતિ^૯ ભોગનિવહાસ્તસ્મિન્^{૧૦}શ્ર્જિન^{૧૧} યોઽર્ચતિ^{૧૨} ।

અર્થ - ૪ માણુન જિનેશ્વરપ્રભુને પૂજે છે, તે કૃતાચ
 પુણ્યોમા પણ વખાણુવા હાયક છે, તેમજ પુણ્યવતોની
 શ્રેણિ તેની સ્તુતિ કરે છે, વગી તેજે ચેતારું કુળ શોભાવ્યું
 છે, તેમજ તેની પાસે ગળાઓ પણ હાય જોડીને નમે છે,
 વગી તેના નમન આ પૃથ્વીમા કેઈ પણ ખીજે માણુસ
 પ્રખ્યાત થએલો નથી, તેમજ ચિત્તની પીડાને હરનારી એવી
 તેની કીર્તિ જાગૃત થાય છે, તથા તેનામા મર્વ જોગો
 જાણીને ધરે છે

તસ્માદ્દરમુપૈતિ^૧ દુ ગમગિલ^૨, સિંહાદિવેમઘજો-
 વિઘ્નો^૩યથ^૪ વિમેતિ^૫ સર્પનિકર^૬, કસારિયાનાદિથ^૭ ।
 વિદ્યાત્પરુજિનીપતેરિય^૮ નિશા^૯, નદ્યત્પત્નર્હો^{૧૦} ગતિ^{૧૧},
 વૃદ્ધયતે^{૧૨} જિનમૃત્તય^{૧૩} પ્રતિદિન^{૧૪}, યદ્દાન્નિ^{૧૫} સસ્ફુર્તય^{૧૬} ॥૬॥

અર્થ - જે મનુષ્યના ઘરમા જિનેશ્વરની સ્કુરાયમાન મૂ
 તિ જો નિવત પૂજાય છે, તે માણુસ પામેથી, સિંહથી જેમ
 હિન્નિઓનો અમૃદ, તેમ સમગ્ર દુખ દર જાય છે, તેમજ
 વૃદ્ધી જેમ સર્પનો અમૃદ, તેમ તેનાથી વિઘ્નોનો અમૃદ

ડન્તો રહે છે, તથા સૂચથી જન્મ ગ્નિ, તેમ તેનાની ડન્
ચરણ તો નામનુ જ રહે છે

(શિયગ્નિષોદ્ધતર્ક)

પરેધારાકારા, ન્યસનશિયરિણ્યુત્સવ્યને,
ઘસત, મકેન-ન્નિદિરગિરસંપત્તિયુવતે ॥

અગ્રામોધૌ પોત, મુકુતકમલાના ચ મરસી,
જિનેદ્રાણામર્ચા, પ્રથિનવિમલાના ચ મદનમ્ ॥૩૮॥

અર્થ - જિનેદ્રપ્રભુઓની પૂજા, સાતે વ્યસનોદ્ધૃષ્ટી પર્વ
તને લેવામાં વળી ધારા મમાન છે, ઉત્પત્તિયુવને
વિક્રમ્વર ઉપામા વમાન એતુ મગ્નથી છે, ગ્રેશી- અને
મોક્ષની સપ્તાકષે સુવાન ખીને જોવારવામાં રહેતુ ય
છે, ભવત્તપી નમુદ્રને તરવામાં નાવ મમાન છે, પુણ્યતપી
જમણોને ઉપન ડન્વામાં રહેતુ જગેશ્વર છે, તેમજ વિસ્તાર
પામેના પંજાયોના ન્યાન મમાન છે

(અગ્નિગ્નિષોદ્ધતર્ક)

નમ્ માટોપકોપા, ન ચ કરયુગલ, ચાપચક્રાદિચિન્ત,
કાનાકાનથ નાકો ન ચ મુગ્ધકમલ મપ્રકોપપ્રમાદમ્ ॥

નો રૂપોપચિતો ન સિધુરર-સ્વધાધિરુદ્ધ તત, ^{૧૧ ૨૦}
 સૌભાગ્ય સમુપૈતિ યદિનયિના, ^{૧ ૨} નૃપાભિગમ પુમાન્ ॥

અર્થ - વિનયથી નૃપણથી મનોહર થએલો માણસ જે
 નૈભાગ્યને પામે છે, તે નાભાગ્યને મુવર્જના આબૂરણોથી
 શોભિતા નડી વાળે, પુષ્પોની માળાઓથી ભષિત થએલો
 મોનીની દાઝીથી મનોહર હૃદયવાળો, તથા દિવ્ય વસ્ત્રોવાળો
 પણ તે નૈભાગ્યને પાની શક્તો નથી, તેનજ રૂપવત માણસ
 પણ તે નૈભાગ્યને મેળવી શકતા નથી, તથા હન્ટિના
 નકપર આદિ થએલો માણસ પણ તે નૈભાગ્યને પ્રાપ્ત
 કરી શકતો નથી

(યમતનિઃકાલ્પતમ)

અન્યૈર્ગુર્ણરત્નમલકર્ણનિરાણા,

યથાસ્તિ ષેદિનયમંદનમેકમગે ।

જાયાતિ નાયકમિત પ્રજિનીજના યત્,

સર્વે ગુણા, સ્વયમિદ દ્વિદયે વદન્નમ ॥ ૬૦ ॥

અર્થ - કૃત એક વિનયપ આબૂરણને એ અગપર
 ધારણ કરુ હોય, તો પડી બીજા ગુણોથી આબૂરણની-
 મનુષ્યોને કંઈ જરૂર નથી કેમકે હૃદયમાં તે વિનયને ધારણ

કરનાર માણસની પાને, નેનાપતિ પ્રત્યે જેમ નનાના મા
ણસો, તેમ મમત્ર ગુણો પોતાની જેજેઁ આવી પહોંચે છે

(અનુદુષ્ટવૃત્તમ)

^૪ પ્રેમપાત્ર ^૫ પ્રજાયતે, ^૧ વિનીતા ^૨ પશુઓંપિ જિ ।

^૭ તમ્માઢિનય ^{૧૦} ણ્ચાય, ^{૧૧} સ્ત્રીકાર્ય ^{૧૨} કાર્યકોચિર્દ. ॥ ૭૦ ॥

અર્થ - વિનયવાળા પશુઓ પશુ પ્રેમના પાત્રરૂપ થાય
છે, અર્થાત્ જાદુજ જુદાલા લાગે છે, માટે પોતાના કાર્યમાં
અતુર એવા માણસોએ તે વિનયનોજ સ્વીકાર કરવો

વ્યાયક્ષાર - (શાન્તકરિષ્ણોદિતવૃત્તમ)

^{૧૨} પ્રાણાં યાતુ ^૧ સુરેવ્રચાપચ્ચય, ^૨ મપત્તયધ્વાચિરા-

^૪ સચારાં ^૫ પિતૃપુત્રમિત્રરમણી-^૬ મુખ્યાં ^૭ સમા ^૮ તુલ્યુર્દ ॥

^{૧૧} નામ્ણ્યાદિવપુર્ણા ^{૧૨} ગિરિનદી-^{૧૩} વેર્ગરૂપારિપ્લવા, ^{૧૪}

^{૧૫} કીર્તે ^{૧૬} કેલિગૃહ ^{૧૭} તુનીનિવનિતા-^{૧૮} સગથિર ^{૧૯} તિષ્ઠતુ ॥ ૭૧ ॥

અર્થ - સર્વાંગીણમાં થતા ઇન્દ્રિયોંનું મમાન અપણ કાંતિ
વાળા પ્રાણો જાને ચા-ચા જાઓ ? અથગ ન પદાઓ પશુ
જાને ચાહી જાઓ ? પાણીના પ-પોતા તુ ય પિતા, પુત્ર,
મિત્ર, સ્ત્રી આદિ મચાને જાન ચા-ચા જાઓ ? તેમજ પદ

તમાથી પડતી નદીના વેગ મમાન ન ચળ એવા ગરીરના
તારૂંચ આદિ શુભો પણ હવે ચાલ્યા જાયો ? પરંતુ કાતિને
કીડા કરવાના વનસમાન નીનિડાથી ખીનો ન ગ દૂમ્ન લામા
હાળ પર્યન્ત રહેા ?

(અનુટ્પ્લુતમ)

^૧યો^૨પાય^૪ર્ચિના^૫ નિ^૬દ્યા-^૭ગનીમેતિ^૮ નદીયજ્ઞ^૯ ।

^{૧૨}સ્વય^{૧૦} નયવતોઽધ્યર્ણ^{૧૧}, તથા^{૧૩}ભ્યેતિ^{૧૪} ધિયા^{૧૫} મર ॥૭૦॥

અર્થ -તેમ નીનો પ્રવાહ ઉપાય વિનાજ નીની જમીન
પ્રત્યે જાત છે, તેમ લક્ષ્મીનો મમૂહ પણ ન્યાયવત માણ
મની પાને પોતાની મેળેજ જાત છે

(નાન્યર્ધક્ષીદિતગ્રન્થ)

^૧મવધી^૨પ્રણય^૩ મર^૪ કુલય^૫, સેના^૬ જ રગત્તય^૭ ।

^૮સ્ત્રીરાહુલય^૯ પુરી^{૧૦} જ નિલય^{૧૧} નૃત્ય^{૧૨} જ નાતાલય^{૧૩} ।

^{૧૪}મધરેજા^{૧૫} રય^{૧૬} સમા^{૧૭} મુહુર્દય^{૧૮} રાત્રવનો^{૧૯} ઘાઘ્ય^{૨૦} ,

^{૨૧}શિષ્યૌધો^{૨૨} વિનય^{૨૩} કુલ^{૨૪} જ નનય^{૨૫} રામાનિ^{૨૬} મયો^{૨૭} નય ॥

અર્થ -તેમ સગા મવધીઓ પ્રીતિયા, મરોવર કમળોયા,
સેના ઉત્તર આશીષી, સ્ત્રીઓના હૃદય સુધી ગોથી, નગરી
મનોહર મોવોથી ન ચ “તાતા યજ્ઞ” ઈત્યાદિક લાવોથી,

અર્થ વેગથી, નણા વિદ્વાનાથી, મુનિ શાસ્ત્રાથી, શિષ્યોનો
સમકુ વિનયોથી તથા કુળ લંભ પુત્રોથી થાશે છે, તેમ રાત્ર
નાયોથી થાશે છે

નીતિ^૧ કીર્તિ^૨ યથા^૩ ચિલાસ^૪ સદન^૫, નીતિ^૬ પ્રસિદ્ધિ^૭ ધુરા^૮,
નીતિ^૯ પુણ્ય^{૧૦} ધરાધિપ^{૧૧} પ્રિયનમા^{૧૨}, નીતિ^{૧૩} શ્રિયા^{૧૪} મંગમ^{૧૫}
નીતિ^{૧૬} મદ્રતિ^{૧૭} માર્ગદોપ^{૧૮} ફલિકા^{૧૯}, નીતિ^{૨૦} સમ્બી^{૨૧} શ્રેયમા^{૨૨}
નીતિ^{૨૩} પ્રીતિ^{૨૪} પરપરા^{૨૫} પ્રસાવિની^{૨૬}, નીતિ^{૨૭} પ્રતીતે^{૨૮} પદમ્^{૨૯}

અર્થ —નીતિ તે કીર્તિથી સ્ત્રીને વિવામ કરનારું
મદ્રિ છે, પ્રસિદ્ધિને ધારણ કરનારી છે, પુણ્યથી ગતની
બુદ્ધી પદરાણી છે, લક્ષ્મીનો મજ કરનારની છે મદ્રતિના
માગમાં દીપકની ગિણા સમાન છે, ક ચાણુની બુદ્ધી બહેન
છે, પ્રાતિની ચપનને ઉત્પન્ન કરનારી છે, તેમજ તે
વિશ્વામનુ મ્યાન છે

પૂજ્યો^૧ પાસ્તિરના^૨ દરોઽધમનરે^૩, નો^૪ ઘચના^૫ ધર્મિણા^૬,
મત્યા^૭ વાકુ^૮ પુરત^૯ પ્રમોરનુ^{૧૦} ચિત-ત્યાગો^{૧૧} ઝુરાગો^{૧૨} નિજ^{૧૩}
સગ^{૧૪} માધુષુ^{૧૫} નિત્ય^{૧૬} કૃત્ય^{૧૭} કરણ^{૧૮}, સ્નેહ^{૧૯} સહૌજન્વિભિ^{૨૦},
દીનાનાથ^{૨૧} જનેયુ^{૨૨} ચોપકર્ણ^{૨૩} ન્યાગ્યો^{૨૪} યમધ્વા^{૨૫} મનામ્^{૨૬}

અર્થ - પૂજ્ય વડિવેળી નવા, નીચ માણના પ્રત્યે અના
 ■ જાન, ધર્મી માણસોને નહિ ઠગવાપણુ, સ્વામિની ગર્ભી
 પમા નત્ય વાણી, અનુચિત કાર્યોનો ત્યાગ, સગાઓની સાથે
 નીનિ, સાધુઓની મજન, નિત્યકર્મોનું કરવાપણુ, નવાપી
 પુકોની નામે મનેહ, તથા નીન અને અનાથો પ્રત્યે દયકાં
 યેની રીતનો મહત્ત્વનોનો ન્યાયમાગ છે

पुष्प-समृद्धि

^१चेत्पा^२पापचयं चिकी^३र्षमि^४ रिपो-^५मू^६घ्नि^७ क्रमौ^८ धिन्म^९सि,
^{१०}कले^{११}शय्यममभी^{१२}प्सन्ति^{१३} प्रयमन,^{१४} सर्वा^{१५}ंगसा^{१६} दि^{१७}त्ससे ।
^{१८}बु^{१९} कीर्तिं^{२०} प्रजि^{२१}लीर्षसि^{२२} प्रति^{२३}पद,^{२४} प्रे^{२५}त्यश्चि^{२६}य^{२७} लि^{२८}प्ससे,
^{२९}सर्वत्र^{३०} प्रवि^{३१}धेति^{३२} तत्प्रि^{३३}यससे,^{३४} पै^{३५}शून्य^{३६}शून्य^{३७} मन. ॥ ७३ ॥

અર્થ - હે બહાણા મિત્ર ? જો તું પાપોનો નાશ કરવાને
 હચ્છનો હોય, તાતુના મસ્તક ઉપર પગ મૂકવાને અર્થાત્
 તાતુઓનો પ્રવચ કરવાનું સાહુતો હોય, કરેશનો મહાર કર
 વાને હચ્છતો હોય, સમગ્ર અપરાધોને ક્રોડે કરવાને મરજી
 હોય, પગને પગથે જાપડીર્તિને હાનને હાજો હોય, તો
 નર્વે જગોએ તુ ત્હારા મને સુતનીથી નિજ કર ? અર્થાત્
 દોષધણ નયો દોષની આગી નીમ નહિ

^૬ ^૧ ^૭ ^૮ ^૯
 નાગ્રી નીરજ ન સર્પલપને, પીયૂષપુર પ્રભા,
^૬ ^{૧૨} ^{૧૧} ^૮ ^{૧૦} ^{૧૫} ^{૧૬} ^{૧૩} ^{૧૪}
 મનુર્નાભુદયશ્ચ પશ્ચિમગિરી, વહ્લી ન ચ જ્યોમનિ,
^૧ ^{૧૧} ^{૧૩} ^{૨૨} ^{૨૩} ^{૨૧} ^{૨૦} ^{૩૨} ^૧
 ન સ્થર્થ પરને મરી ન મમ્ના-મર્વીન્દ્ર સ્યાન્નવા,
^૨ ^{૨૭} ^{૨૪} ^{૩૦} ^{૩૧} ^{૨૫}
 દૌર્જન્યે યઠાસા તથા નહિ ભર, મૌમલિપા મૌદર ॥

અર્થ - જેમ અગ્નિમા ડમળ, મર્પની જીન્દામા અમૃતનો
 અમૃદ, અસ્તાથગપર સૂચનો ઉદય, આકાશમા વહલી પવ
 નમા નિચગ્તા, તથા માગ્નાડ દેશમા કપટુ હોતુ નથી,
 તેમ દુર્જનતામા ચન્દ્ર સમાન ઉજાગળ યગનો અમૃદ ખર
 ખર થનો નથી

^૭ ^{૧૦} ^૮ ^૯ ^{૧૪} ^{૧૧} ^{૧૦} ^{૧૨}
 તત્ત્વપત્તિમનુગમ પ્રકટયન્, કીર્તિ ચ કુર્વન્ કલિ,
^{૧૭} ^{૧૬} ^{૧૮} ^{૧૫} ^{૧૮} ^{૨૨} ^{૨૧} ^{૨૦}
 પ્રાણાન્ પ્રાણામૃતા હર્ષેશ્ચ સુકૃત, મૃત્યુ ચિત્તન્વેસ્તૃપામ્
^{૨૭} ^{૨૩} ^{૨૧} ^{૨૪} ^{૧૫} ^{૩૧} ^{૨૮} ^૨ ^{૨૦}
 આરોગ્ય ચ મિલન્નપથ્યમશન, વિદ્યા ચ નિત્રા દયન્
^{૩૨} ^૧ ^૧ ^૫ ^૪ ^૩
 કાક્ષત્યેષ યદીદતે સુખાના, પશુન્યમામૃજયન્ ॥૭૮॥

અર્થ - જે માલમ લોકોની આડીઓ કરતો હતો નાનાગ્ય
 પશુને ઈચ્છે છે તે માણસ ઉચમ વિનાજ સ પદને ઈચ્છે છે,
 ક કાન કહ્યા કરતો થકો કીર્તિને ઈચ્છે છે, પ્રાર્થીઓના પ્રા
 થોને વગ્તો થકો પુણ્યને ઈચ્છે છે લગ્ન્યાને ધાગલ ક્તી

(૫૮)

નાગવાને ઇચ્છે છે કુપજ્ય સોજન કરી નિરોગીપણને
 ઇચ્છે છે, તથા નિદ્રા લેતો હતો વિધાને ઇચ્છે છે, અર્થાત્
 ઉપરાંત નમ્રજ અમલદિન છે

(રમતતિલગાયુત્તમ)

^૪ ધમ ^૫ ધુનોતિ ^૮ વિધુનોતિ ^૬ ધિયા ^૭ મમૃદિ,
^૧ શ્લાઘા ^{૧૧} સિનોતિ ^૮ ચ ^{૧૨} દુનોતિ ^{૧૦} દયાધિલામમ્ ।

^{૧૪} ચિતા ^૧ ચિનોતિ ^{૧૪} ચ ^{૧૮} તનોતિ ^{૧૭} તનુપતાપ,
 ક્રોધ ^{૨૧} ધિનોતિ ^૧ ચ ^૩ નૃણા ^૨ વિશુનત્વમેતત્ ॥૭૯॥

અર્થ —ગાદીગપાદ માણુનોના ધમનો નાથ કરે છે, યુ
 દિની મમૃદિને કર કરે છે, ક્રીતિને ગતી લાય છે, દયાના
 નિગ્રહને તુલાવે છે, ચિતા ઉપજારે છે, ગરીરને તાપ
 આપે છે, તથા ક્રોધને વધારે છે

(શાંભવિકાર્દિનયુત્તમ)

^૧ સૌ ^૩ માગ્યાદિવ ^૨ સુંદરી ^૪ સુચિનયા ^૫ ઢિગેચરીયે ^૬ શ્રિયા,
^૭ મુગ્રોગાદિવ ^{૧૦} સાહસાદિવ ^{૧૩} મહા-મત્રાદિસિદ્ધિ ^{૧૨} પુન ^{૧૧} ।
^{૧૪} પીયૂષાદિવ ^{૧૭} નીમ્જત્વમચિરાન્, ^{૧૭} પૂજા ^{૧૯} ચ ^{૨૦} પુણ્યાદિવ,
^{૨૫} ફલજત્કીર્તિ ^{૨૪} ભરો ^{૨૩} નર ^{૨૬} વિશુનતા ^{૨૬} ત્યાગાદિપામચક્રિનિ ॥૮૦॥

અર્થ - જોલાગ્યા જેમ સુદગી, ઉત્તમ વિનયથી જેમ વિદ્યા, ઉદ્યમથી જેમ લક્ષ્મીની શ્રેષ્ઠિ, આહુતથી જેમ મહા મંત્રાદિકની સિદ્ધિ, અમૃતથી જેમ તુર્ત નિરાશીપ્રણ, તથા પુરથી જેમ મહોટાઈ મળે છે, તેમ આપ્રિનો ત્યાગ કરવાથી માણુમને સ્ફુરણમાન કીર્તિનો મમૂહ' પ્રાપ્ત થાય ॥

નમનગદ્યાર

૧ ૨ ૩ ૪ ૫
 યત્પ્રકોઽપિ નેરદ્રમાલફલકે, કસ્તૂરિકામાગ્રમાક્, ૫
 ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩
 ફાલોઽપ્યામરણેષુ ભૂપસુદગા, હીરોપમા યાતિ યત્ ।
 ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮
 પત્તકાકોઽપિ રસાલશાલશિગરે, સામ્રાક્ષતામશ્નુતે,
 ૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯
 તત્સગાન્મહતા મયત્યપિ ગુણ-ર્ત્તિના ગુણાના ગૃહમ્ ॥

અર્થ.-રાજાના લલાટમંથળમા કાઢવ પણ જે કંતુરીના કાવને ભજનારો થાય છે, તથા ગણીઓના આભૂષણોમા કાચ પણ જે હીરાની ઉપમાને પ્રાપ્ત કરે છે, તેમજ આખાના વૃક્ષના શિખર ઉપર મહેલો કાગડો પણ જે કાપલપણાને બને છે, તે સમગ્ર ઉત્તમના સગથી થયેલું છે, માટે એવી રીતે ગુણહીન માણુતો પણ ઉત્તમ પુરુષોના મત્સગથી ગુણોના સ્થાનરૂપ થાય છે

પાપાપાપહિતાહિતપ્રિયતમા-પ્રેયોઽમિધેયતર-

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦
 પ્યેયાપ્યેયગુમાગુમપ્રકટન-ત્તેકે વિવેકે રતિ ।

યૂનાં^૩ ચેતસિ^૪ કાદિગિક્કરિણી^૫ નેત્રેવ^૬ ચેદ્ધ^૭ પ્રિયા,^૮
^{૧૩} ^{૧૪} ^૧ ^{૧૫} ^૨

તત્સત્સગમભગરગરસિકા, સેવધ્વમાત્મપ્રિયા ॥

અર્થ - અભગ નગમા રસિક તથા આત્મા છે પ્રિય
 જેમને એવા હે પ્રાણીઓ? યુવાનોના મનમા દિદ્મુદ
 થયેલી ક્કરિણી મમાન ચચગ આખોવાળી શ્રી જેમ પ્રિય છે,
 તેમ તમારી પાપ, ધર્મ, દ્વિત, અદ્વિત, પ્રિય, અપ્રિય,
 અભિધેય, અનભિધેય, ધ્યેય, અધ્યેય, તથા શુભ અને
 અશુભના અતરને જાણવાના વિવેકમા જો ખુશી હોય, તો
 તમે સજ્જનોનો મગ અગીકાર કરો?

કીર્તિ^૩ કંદલપત્પથ^૪ દલયનિ,^૫ પ્રહ્લાદશુદ્ધાસય,^૬

ત્યાયાસં નિરુણદ્ધિ^૭ બુદ્ધિવિમવ,^૮ સૂતે નિશેતે^૯ રિપુન્^{૧૦} ।

શ્રેય^{૧૧} સચિનુતે^{૧૨} ચ વંધુરગિય,^{૧૩} ધત્તે^{૧૪} પિધત્તે^{૧૫} ભય,

કિં^{૧૬} કિં^{૧૭} કલ્પલતેષ^{૧૮} નૈવ^{૧૯} તનુતે,^{૨૦} મય^{૨૧} સતા^{૨૨} સગતિ ॥

અર્થ - સજ્જનોની મગત કીર્તિને નવપદ્મવિત કરે છે, પાપનો
 નાશ કરે છે, આનદને ઉત્પન્ન કરે છે, શ્રમને રોકે છે બુદ્ધિના
 વળવને ઉત્પન્ન કરે છે, શત્રુઓનો સહાર કરે છે, કે યાજુને
 એકા કરે છે મનોહર બુદ્ધિ આપે છે, તથા જાનને આરજા
 દિત કરે છે, એવી રીતે સજ્જનોની સગતિ કલ્પવ તીની

મારૂંક નિરતર શુ શુ ઉત્તમ કાર્ય નથી કરતી ? અર્થાત્ સમગ્ર ઉત્તમ કાર્યો કરે છે

(ઘમતતિલ્કાવૃત્તમ્)

^૪ સગાત્સતા ^૨ પ્રથિતગુહિસમૃદ્ધિ ^૩ સિદ્ધે,-

^૫ મુચ્ચૈ ^૬ પદ ^૭ સમુપયાત્યપમાનનીયા ।

^૮ યત્સૂચ્રતતુમપિ ^{૧૧ ૧૨} સૌરભસારપુષ્પ,-

^{૧૦ ૧૪ ૧૩ ૯} સગાદ્યહતિ મુકુટેષુ નરાધિનાથા ॥ ૮૪ ॥

અર્થ -વિસ્તાર કર્યો છે બુદ્ધિની સપનાની સિદ્ધિને બેણે, એના સત્સગથી નીચ પથ ઉપી પદવીને પામે છે, કેમકે સુગંધ યુગ્મ ઉત્તમ પુષ્પોના સગથી સુતરના તાત જાને પણ રાતઓ પોતાના મુકુટોમા ધારણ કરે ॥

(શાર્દૂલચિત્રોદિતવૃત્તમ્)

^{૨૬ ૭ ૧૦ ૯ ૮ ૧૩ ૧૧ ૧૨} દક્ષે ચૈદ્રસનાઃ પતિ કલમૃતામાયુશ્ચ પાથોજમ્,-

^{૧૫ ૧૪ ૧૭ ૧૯ ૧૬ ૧૮} સ્થપ્ય નિર્જરમૂધર સુરગુર્મ્ગી કૌશલ ચાતુલમ્ ।

^{૧૯ ૨૧ ૨૦ ૨૩ ૨૪ ૨૪} સર્વજત્વમુમાપતિશ્ચ રજનીરાજ કલા પેશલા,-

^{૨૯ ૬ ૨૭ ૨૮ ૩૦ ૧ ૩ ૨ ૫ ૪} સ્તોતુર્નાસ્તદય ક્ષમેન મહતા યે મગત સ્યુર્ગુણા ॥ ૮૫ ॥

અર્થ -સન્મનોના મગથી જે શુદ્ધ ઉત્પન્ન થાય છે, તે શુભોની મુનિ જીવને નો, એ જીવનાગ પોતાની જીભાઓ

आप, प्रज्ञा पानानुं आयु-य आप, मज्जपवत पोतानी
स्थिरता आपे, णुद्धम्पति वचनोनुं अनुत्य कानावपल्ल
आपे, उभापति मर्यापानुं आपे, तेमज्ज यन्द ले पोतानी
मनेच्छ कानाओ आपे, तोज तेनी न्तुनि यज शके

मज्ज शुद्धिप्रार- (सम्भरावृत्तम्)

चेष्टाचो^१ निर्विकारा^२ यदि^३ शमनिभृते^४ नेत्रपत्रे^५ पवित्रे^६,
गात्रे^७ सहचानमुद्रा^८ यदि^९ यदि^{१०} च^{११} गनिमदमदप्रचारा^{१२} ।
क्रोधादीना^{१३} निरोधो^{१४} यदि^{१५} यदि^{१६} च^{१७} वनेऽरस्थिति^{१८} प्रीतिपूर्णा^{१९},
फलेशावेशप्रवेशाच्छिदिर^{२०} हृदि^{२१} तदा^{२२} स्वरमभ्येति^{२३} शुद्धि^{२४} ॥

अर्थ - हे प्राणी ! जे, पाणी विकार रहित होय, नेत्रा
ममतायुक्त होय, पवित्र जेव्हा गात्रपर जेठवे मुष्णपत्र उतन
ध्याननी मुद्रा होय, गति महामद प्रचारवाणी होय,
क्रोधादिना निरोध होय, तथा प्रीतिपूर्वक जे वनमा स्थिति
होय, तो क्वेशना आवेशना प्रवेशने उन्तारी भूनी शुद्धि
पोतानी जेणेज हृदयमा प्राप्त थाय ते

(शिखरिणावृत्तम्)

अमौ^१ मस्माभ्यग^२ किमु^३ किमुन^४ भूमौ^५ विलुठनं^६,
जटांगोप^७ कौण्य^८ किमु^९ वपुरिद^{१०} निर्विचसनम्^{११} ।

કચાલોચ^૧ કોડ્ય^૨ પ્રચુરતપસા^૩ કિં ચ તપનં,
 ન^૪ ચેન્નેન^૫ શુદ્ધિ^૬ સુકૃતમફલીકાર^૭ કરણમ્ ॥ ૮૭ ॥

અર્થ —જે પુણ્યને મદદ કરવાના કારણરૂપ એવી મનની શુદ્ધતા ન હોય તો શરીરે ભસ્મના ચોળવાથી શુ થવાનું છે ? તેમજ પૃથ્વીપર હોદવાથી પણ શુ થવાનું છે ? જડાને આટોપ કારણ કબાથી શુ થવાનું છે ? શરીરને વસ્ત્ર સંહિત ગાળવાથી શુ થવાનું છે ? માથા વિગેરેના વાળને હોથ કબાથી શુ થવાનું છે ? તથા ઘણા તપો તપવાથી પણ શુ થવાનું છે ? અર્થાત્ મનની શુદ્ધિ સિવાય ઉપરોક્ત સર્વ આત્મક્રયાગ કરનાર નથી.

(વસતનિલપ્રાગ્ભ)

સ્વેર^૧ જ્ઞમન^૨ જગતિ^૩ ચિત્તનિજાકરોડ્ય,^૪
 ચર્પન્નિતઃ^૫ સુકૃતકૃત્યમનોજમર્થ^૬ ।

તેપામશેપસુલ્લપોપિણિ^{૧૨} મિદ્ધિમૌધે^{૧૩}

ગામ^{૧૧} મદા^{૧૬} સમજનિષ્ઠ^{૧૪} સમાધિમાજામ્^{૧૦} ॥ ૮૮ ॥

અર્થ —જમતાને ભજતાના એવા જે માલસોએ, જડામા એરડાવાથી જમણ કરતા ચિત્તરૂપી નુશનને પુણ્યના કાર્યોરૂપી મનોદર મત્રોગે પ્રીતે પ્રાપ્ત કરે.

(-)

માણસોનો સમગ્ર મુખોને પોપણ કનારા એવા મોખડી
મદીરીમા નિશત- વાગ્ય યએવો છે

(ઉપજાતિવૃત્તમ)

^૧ વિના ^૪ મન શુદ્ધિમશેષધર્મ,-

^૧ કર્માણિ ^૨ કુર્વેસપિ ^૩ નૈનિ ^૪ સિદ્ધિમ્ ^૬ ।

^{૧૪} આમ્યા ^{૧૫} વિના ^{૧૭} કિ ^{૧૧} મુકુર ^{૧૦} કરેણ

^{૧૨} વહસપીક્ષેત ^{૧૩} જન ^{૧૪} સ્વરૂપમ્ ^{૧૬} ॥ ૮૯ ॥

અર્થ - મનની શુદ્ધિવિના સમગ્ર ધર્મકાર્યોને કરતો એવો
પણ પ્રાણી મોક્ષમા જઈ શકતો નથી, કેમકે હાથમા આરીસો
પકડીને ફરતો એવો પણ પ્રાણી આખોવિના પોતાનું
સ્વરૂપ જોઈ શકતો નથી

(શાલ્લવિષ્ણુદિતવૃત્તમ)

^૩ દૂર્તો ^૨ મુક્તિમૃગીદૃશો ^૧ યદિ ^૪ મન શુદ્ધિ ^૫ વિધાતુ ^૩ રતિ,-

^૮ સ્તત્સ્વર્ણે ^૯ રમણીજને ^{૧૧} ચ ^{૧૨} હૃદય ^{૧૩} રક્ષ્ય ^{૧૪} પ્રત્યુચ્ચત્સરે ^{૧૨} ।

^{૧૫} એતલ્લોમમરાભિમૂતહૃદયે ^{૧૬} ન ^{૧૭} સ્વાર્થસાર્થપ્રયા,

^{૧૧} પ્રાદુર્માવમુપૈતિ ^{૨૨} શંવરરુદ્ધા ^{૨૩} રોહ ^{૨૪} શિલાયામિવ ^{૧૭} ॥ ૯૦ ॥

અર્થ - હે મિત્ર ! મુખિંડી ઓને વગ કરવામા કતી

મમાન મનની શુદ્ધિને પારણ કરવાની જો તને ઇચ્છા હોય,
તો સુવર્ણ અને મનેહર જેવી સીમા લોભાતા તારા હૃદયનું
તારે રક્ષણ કરવું જોઈએ, કેમકે લોભના સમૂહથી પરાભવ
પામેલા હૃદયમાં શિનામાં જેમ કમળનું ઉગવું તેમ, આ
લભાર્થના નમૂના વિસ્તારની હરપત્તિ ચલી નથી.

(यम-तत्तिरुकायुतम्)

भक्ति^३ मनक्ति^३ विनय^४ विनिहति^४ तृष्णा^५,

पुष्पाति तर्जयति वर्यमर्जयरीर्यम् ।

११ १२ १३ १४
पूजा पराभवति नीतिमपाकरोति,

नृतं विदुरयत नष्टयमनाध्यसूतम् ॥ ०१ ॥

અથ -હે પ્રાણીઓ ? હે જુગારકર્મ બહિનને તોડી પાડે છે, ચિનચનો નાશ કરે છે, તંજાને પુષ્ટ કરે છે મનોહર તથા નિજિડ એવા વીર્યની તર્જના કરે છે, પૂજનો એટલે ઠીતિનો પરાવાવ કરે છે, તથા નીતિને દૂર કરે છે, એવા નાના નકારના દુષ્ણના માંને ઉપશ્ચરના જુગારને તમે દૂર કરો ?

(शास्त्रविद्याद्वितयमुत्तमम्)

वन्ध्या घाग्नि यधु विधाय म कुधीधुर्य सुतानीहते,
प्राणान म ज

५१ प्राणान् म म

સચ્ચિદ્રામધિભાવ નાવમુદયે કૃત્ત ચ કાક્ષત્યમૌ,
 કૃત્યા કૌતવકૌતુક પ્રકુરુતે ચિત્તસ્પૃશ યો જઙ્ઘ ॥૧૨॥

અર્થ -જે મૂર્ખ માત્રમ જુગારના મિષતુ કૌતુક કરીને-
 ધનની ઇચ્છા કરે છે, તે કુણ્ણુદિને સરદાર ધરમા વાગણી,
 સ્ત્રી રાખીને પુત્રોને ઇચ્છે છે, મૈષ્ઠ્યર્થત ઉપરથી જ પાપાત
 કરીને તે માણેની ઇચ્છા રાખે છે, તથા હીંદુવાળા
 વહાણમા બેસીને તે કિનારે પહોચવાની ઇચ્છા કરે છે

ઞાનૂ ભૂતભરામિભૂત હ્ય યત્લુન્ધો દશા નેક્ષતે,
 ભક્તોર્કિં શૃણુતે ન ચ ઉચરિતવચ્ચદત્તચિત્ત પુમાન્ ।
 લજ્ઞામુજ્ઞતિ મયમૂર્છિત હવામક્તશ્ચ યદ્ર દ્રુત,
 શૂત વિત્તવિનાશન ત્યજ સસ્રે તન્મુગ્ધેર્મગ્રીમિય ॥૧૩॥

અર્થ -જુગારમા આસક્ત થએલો માણસ, જાણે બૂનોના
 સમૂહથી પરાભવ પામેલો હોય નહિ, તેમ જાણ્યોને તો
 આખેથી જોતો પણ નથી, તેમ તે જુગારમા રહેલા ચિત્ત
 વાળો માણસ તાવ થયેલા માણસની માફક નેવકના વચનોને
 પણ સાંભળતો નથી વગી તે જુગારમા વીન થએલો માણસ
 મદિરાપાનથી મત થએલાની માફક નુર્વ લગ્નનો પલ

ત્યાગ કે છે, માટે હે મિત્ર ! મૂખ મણસની મિત્રાચારીની
માફક ધનનો નાશ કરનારા જુગારને તુ ત્યજ દે ?

(ઉપગ્રાતિવૃત્તમ્)

૧ ૬ ૪ ૬ ૫ ૪ ૩ ૫ ૨
રાપદા વૃદ્ધિમુર્ખાનિ વૃદ્ધિ, કદસ્ત્રુણામિવ વારિમૂર્ખા ।
૧ ૨૫ ૭ ૧૩ ૧૪ ૧૨ ૧૧ ૮ ૧૦ ૬
જતિ નત્કિ ન મનીષિમુરયા-ચૂત દુરાકૃતમનૃતમાર્થૈઃ ॥

અર્થ - જે જુગારમા જળવાણી જમીનમા જમ વૃક્ષોનું
મૂળ, તેમ હુ ખેતનો સમૃદ્ધ વૃદ્ધિ પામે છે, એવા હુદ
આશયવાળા તથા ઉત્તમ જનોથી નહિ સ્તુતિ જગએવા
જુગારને, હે પડિતો ? તમે કેમ ત્યજ્યા નથી ?

(શાન્ત્યધિકોદિતયુતમ્)

૨ ૪ ૫ ૭ ૮
ધાન શૂન્યગૃહ વિદાઃ સજ્જરા સ્તિગ્ધશ્ચ વેઠયાજન ,
૧૧ ૧૦ ૧૩ ૧૨
પરિત્યા પરમોષિણ પરિજના કાદવરીપાચિન ।
૧૬ ૧૪ ૧૫ ૧૪ ૧૩ ૧૨
યાપારશ્ચ પરમિયાપરિચય રયાતિશ્ચ ચિત્તન્યયો,
૧ ૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૧ ૨૦ ૨૨
ષો નૃત્તકૃતા કથામપિ કય કુર્યાત્મમત્ત સુતી. ॥૧૬॥

અર્થ - જે જુગારીઓનું ધ્યાન તો વગતી વિનાનું ઘર
હોય છે, જેઓના દેસ્તો તો બિચારીઓ હોય છે, વેશ્યા
હીઓ માથે જેઓને મૈત્રી હોય છે, હોડોને દગનારા માણનો
જેઓની પાને ખેસનારા હોય છે અજિજન પાન કર્મો ।

જેઓના પરિવાર હોત છે, પગપીના પરિવયગ્ય જેઓને
વ્યાપાર હોય છે, તથા ધનના નાશરૂપી જેઓની ખ્યાતિ
હોય છે, એવા જુગારીઓની સાથે ઉત્તમ પદિવાને વાત
પણ શામાટે કરવી જોઈએ ?

માસદ્વાર

નિ કર્ણેદિચ્ચ ^૩ગીતિરોતિરફલા ^૪સદધાનધૌરયતાં, ^૭
^{૧૨}કાર્ણવસ્ય ^{૧૩}કથા ^{૧૪}કૃગ ^{૧૦}મૃગદ્વા ^૮એલિરધેદિચ્ચ । ^{૧૧}
^{૧૫}નિર્જીવધિચ્ચ ^{૧૬}યસ્ત્રપેરચના ^{૧૮}વંદગ્મ્યનુદ્ધિર્મુગા, ^૧
^૧માસાર્યાદિપુ ^૨દરિપુ ^{૨૩}પ્રણયિના ^{૨૪}વ્યર્થા ^{૨૧}ત્તેનામિપુ ॥૧૬॥ ^{૨૨}

અર્થ - જ્ઞેશ માણનો પ્રત્યે જેમ ગાયનની રચના, તેમ
માસમયજી જ્ઞનારાઓમા વ્યાતનુ ધોરેયપણુ નિષ્ફળ છે,
વળી આધગા માણઓ પ્રત્યે જેમ સ્ત્રીઓના ન્દાઓની કીડા,
તેમ મસજાનુ કરતા જનો પ્રત્યે કરવી જ્યાની ખ્યા પણ
નિષ્ફળ છે, વળી મુદાઓ પ્રત્યે જેન વખાબૂરાણની ાના,
તેમ મામાહારીઓમા રહેલી ચતુરાઈની બુદ્ધિ પણ નિષ્ફળ
છે, તથા અમિમા જેમ વેનડી તેમ નમ્રમગકો પ્રત્યે મ્નેહ
ભાવ રાખવો તે પણ યથા છે

હિત્યાઽઽહારમુદારમૌત્તિકમય, ^{૧૮}તૈર્ધીયતેઽર્હિર્ગલે, ^{૧૭}
^{૧૬}ત્યક્ત્યા ^{૧૯}ક્ષીરમનુષ્ણધાન્નચપલ, ^૧મદ્ર ^{૧૩}ચ ^{૧૪}તૈ ^{૨૦}પીયતે ।

^{૨૪} મુક્ત્વા ^{૨૩} ચદનમિદુકુદરિશદ, ^{૨૨} ^{૨૧} ^{૨૫} તે મૂતિરમ્યગ્યતે, ^{૨૬}
^૧ સત્યજ્યાપર ^૩ મોજ્યમદ્મુતતર, ^૨ ધરામિષ ^૬ મુજ્યતે ॥૯

અર્થ —> માણુનો ખીળા અત્યંત મનોહર લોજન ત્ય
 જીને માસજી મશજી કરેડે, તેઓ મોલીઓના મનોહર હારને
 ત્યજીને જનામા મર્ષને નાખે છે ત્યજી મરણા મદેદ દધને
 ત્યજીને તેઓ મૂક પીને છે, તેમ ત્યજી તથા જાનર સમાત
 નિર્મળ ચદનને ત્યજીને તેઓ શરીર પર રાખ ચોળે છે

^{૧૪} સ્વં જ્વાલાજટિલેજ્જલે સ ^{૧૧} ^{૧૩} ^{૧૦} ગ્હલે ^{૧૨} ^{૧૫} ^{૧૭} ક્ષિપ્ત્વેત્તે ^{૧૬} શીતના -
^{૨૧} મુત્સગે ^{૨૦} મુજગ ^{૨૨} નિધાય ^{૧૮} ^{૧૭} સવિષ ^{૨૩} ^{૨૪} સ પ્રાણિત ^૧ કાક્ષતિ ॥
^{૩૦} કીર્તિ ^{૩૧} કામ્યનિ ^{૩૫} જ્વાહુશા ^{૨૭} ^{૨૮} રૂપણતામાસૂચ્ય ^{૨૯} સ ^૧ ઋસ્તધી,
^૧ યં ^૮ કર્તુ ^૭ કરણામમીપ્સનિ ^૩ જટો ^૫ જગ્ધના ^૪ પલ પ્રાણિનામ

અર્થ —> જીવિ વિનાનો મૂર્ખ માણુ પ્રાણીઓનું મામ
 મશજી કરીને દયા કરવાને ઈચ્છે છે, તે માણુ જ્વાળાઓથી
 વ્યાકુળ થએલા મોટા અગ્નિમા પોતાના શરીરને દે દીને
 શીતળતાને માટે છે, તથા જોગમા જેમ અર્ધને રાખીને તે
 ઉવિનને ઈચ્છે છે તેમજ અત્યંત દુષ્ણુનહ રાખીને તે
 કીર્તિને ઈચ્છે છે

^૨ચંતન્ય ^૧વિષ ^૩મક્ષણાદિયં ^૪મધો ^૫પાનાદિયં ^૬પ્રાજ્ઞતા
^{૧૦}વિગ્નાલસ્ય ^{૧૨}સમાગમાદિયં ^{૧૧}ગુણગ્રામોઽભિમાનાદિયં ।
^{૧૪}શીલ ^{૧૪}સ્ત્રીજનસસ્તવાદિયં ^{૧૬}મન ^{૧૭}સ્તેષાદિયં ^{૧૮}ન્યાનધી,
^{૨૧}દેવાર્ચાં ^{૨૨}ગુચિતાદિપુણ્યમગ્નિયં ^{૨૩}મામાઠનાં ^{૨૪}પ્રદયતિ ॥૧૦॥

અર્થ - જેમ કે ના લગનથી ચેતન, મદિરાના પાનથી
 મુદ્ધિ, આગમના નમાગમથી વિદ્યા, અભિમાનથી શુભેનો,
 મમ્મ, સ્ત્રીઓના અગોપનની પ્રગમથી નીયમ, તથા
 મનના વ્યેશથી જેન ગતની બુદ્ધિ તેમજ માણસશબ્દથી
 દેવપૂજા તથા પવિત્રપણાદિથી ઉપન થયેલુ ગમન પુણ્ય
 નાથ પામે છે

(સ્વાગતાગ્રસમ)

^૪પારદારિકતરં ^૫પરપદ્વી,
^{૧૧}તસ્કરશ્ચ ^{૧૩}પરકીયરિમુનિયં ।
^{૧૨}મોક્તુમિન્ન ^{૧૩}ઠનિ ^{૨૧}યયેત્ ^૨ત ગ સા-

^{૧૧}ધામિપોષચિનમામિષત્કુચ્ચ ॥ ૧૦૦ ॥

અર્થ - જેમ પગ્ડીનો લાવચુ માણસ પારદી સીને કાઢે
 કે તથા ચાર જેમ પ ના ધનને કાઢે કે તેમ માન

ભાણુમા લુપ્થ યજ્ઞેવો ભાણુમ ભાસથી પુષ્ટ યજ્ઞેલા પશુને
પુષ્ટ છે -

મચકાર-(શાશ્વલવિત્ત ટિલકુત્તમ)

હ્યમિન્ન^૬ સસુ^૫પંતિ^૪ કિંકર^૩નર પ્રા^૭યન્ન^૮મેનિ^૯ પ્રમુ^૧,

જા^૮શ્ત્રુ^{૧૦} સો^{૧૧}દરતા^{૧૪}સુ^{૧૩}પંતિ^{૧૨} મજતે^{૧૫} પ્રત્ય^{૧૬}ર્થિના^{૧૮} સો^{૧૭}દર^{૧૯} ।

જા^{૧૬}પાત્ર^{૧૫} જનની^{૨૦} પ્રયા^{૧૮}તિ^{૧૭} જનની^{૧૯}ભા^૨ત્ર ચ^૧ જા^૨ગ્રાજનો,

ધર્મ^૧ન્ન^૨સધુ^૩રાધુ^૪રીણ^૫મધુ^૬ન પાના^૭ભિમ્ન^૮નાત્મનામ્ ॥૨૦૧॥

અર્થ - ધર્મના નાશકથી ધોસરીને ધાગ્ય કરવામા બાગદ
નમાન એવા મદપાનથી પગલાવ પામેયો છે આ મા જેપનો
એવા ભાણુમો આડગ્ને શેકડપ ગણે છે, ગનુને ભાઈ તુ ય
માને છે, અને ભાઈને શત્રુ માને છે, તથા પોતાની માતાને
પોતાની સ્ત્રી તરીકે ગણે છે, અને પોતાની ખીને પોતાની
માતા સમાન માને છે

(ઉપજાતિવૃત્તમ્)

દદા^૪ત્ય^૩દેય^૪ ચ^૫ દધા^૬ત્ય^૭મેય^૮, ગા^૯યત્ય^{૧૦}મેય^{૧૧} ચ^{૧૨} પિ^{૧૩}વત્ય^{૧૪}મેયમ્ ।

જય^{૧૩}ત્ય^{૧૨}જેય^{૧૪} ચ^{૧૬} નય^{૧૫}ત્ય^{૧૮}નેય^{૧૭}, ન^૧ કિ^૨ સુ^૩રાપા^૪નકર^૫ કરો^૬તિ ॥

૧. અર્થ - મદિરાપાન કરનારે ભાણુમ નહિ દેવા લાયક
વસ્તુ આપે છે નહિ ધાણુ કરવા લાયક ધાગ્ય દે છે,

નહિ જાના યોગ્ય જાય છે, નહિ પાન ગ્વા લાયકું પાન
 હૈ છે, નહિ છત કરવા લાયકને છત છે, તથા નહિ
 લઘુજગા લાયકને લઘુજગ છે, માટે એવી રીતે મહિરાપાન
 કરનાર માણસ શુ કય નથી કરતા? અર્થાત્ સમગ્રે ન
 કરવા લાયક કા પાન તે હૈ છે

(જા. ગચ્છોદિતવૃત્તમ)

^૨ ^૫ ^૩ ^૧
 યજ્ઞામ્યતિ શૂરે શૂરે વિગમના યજ્ઞત્વર ડોરતે,
^{૧૧} ^{૧૦} ^{૧૦} ^{૧૦ ૧૧ ૧૪ ૧૩} ^{૧૧}
 યદ્ભૂમૌ નિપતત્યસુવિનમુપ્પા યદ્વારદતિ સ્ફુટમ્ ।
^૧ ^{૨૦} ^{૨૧} ^૧ ^{૨૫} ^{૨૪ ૨૦ ૨૩}
 પઠીધીપુ વિશતિ કોઞિત્ત્વશો જલપત્યજલપ્ય ચ ય,
^{૨૩} ^{૧૮ ૨૬ ૨૮} ^૧ ^{૨૦} ^{૪૧}
 યદ્વાદ ચ મ્દતિ મૃદમતપસ્તન્મચરિસ્ફુજિતમ્ ॥

અથ -> મહિરાપાન કરનારા મૃદ બુદ્ધિવાળા માણસો
 ઘેર ઘેર ભાગ્યા કરે છે, નમ્ર ચઢને બાજરમા મુકે રહે છે,
 ખુ વા મુખો રાખીને પૃથ્વી ઉપર પડે છે, અ ખો મીચીને
 નીચોમ પ્રવશ હૈ છે, નહિ બોલવા લાયક અપ્રશન્નો
 બેઠે છે, તથા જે અત્યવ ગદન હૈ છે, તે સમગ્ર મધપાનનું
 પરિણામ છે

^૧ ^૨ ^{૫ ૩} ^૪ ^૬
 ન્યાધીનામવધિ પદ ચ વિપદાસુ માદમાચદ્વિયા,
^૭ ^૮ ^{૧૦} ^{૧૧} ^{૧૪} ^{૧૨} ^{૧૩}
 ધામાધન્યગિગ શુભામ્યજમા સ્થાન ગ્દનિ ચૈનમામ્ ।

^{૧૩} આધાર ^{૧૫} ચ ^{૧૬} બુધા ^{૧૮} ક્રુયા ^{૨૦} પરિપદ ^{૨૨} સમોગમૃમિ ^{૨૪} મિયા, ^{૨૬} મુરાઽઽચારત્રિચારચાત્રચનાનિર્વારિણી ^{૨૮} ચામ્પીમ્ ॥

અર્થ - હુ ખોની નિમામમાન, આપનાંચોના ન્યાન
 તુ ૧, ઉન્માદ અને પ્રમાદની બુદ્ધિના ધામ મમાન, ખગળ
 વચનોની શુદ્ધ સરખી, અપયગના ન્યાન જનામર પાપોની
 ખાણ તુ ૧, લડાઈના આધાર મ માન ડોધની ન ॥ ૧૨ખી,
 જાયોની સગમમૃમિ તુત્ય, તથા આ રાગના વિ રાગની મનોરુ
 રચનાને અટકાવનારી એવી મદિનાનો હે મિત્ર ? તુ
 ત્યાગ કર ?

(દગ્ગિજીવૃત્તમ્)

^૧ મનિકનલિનીનાગ ^૩ છાગ ^૨ દુરુદ્દવિર્ભુજ,

^૪ પ્રકટિતદયાર્દન્ય ^૬ સન્ય ^૫ પ્રમાદમહીપતે ।

^૭ હ્યમનપયમા ^૮ મિધુ ^{૧૦} ચધુ ^૯ કપાયગરાસ્ટઝા,

^{૧૪} પરિહર ^{૧૨} સુરાપાન ^{૧૨} યાન ^{૧૧} વિપત્તુરવર્ત્મનિ ॥ ૧૦૦ ॥

અર્થ - બુદ્ધિરૂપી કમવિનાનો મહાર કરવામા હુમ્નિ
 ન માન, કુતકરૂપી અમિ પ્ર થે જોમડા જનામર, પ્રગટ કરેલ
 હે દયાપ્રત્યે કન્યભાવ નેતે, પ્રમાદરૂપી રાગના નૈન્યત્તય,
 આપનાંચોના મમુદ માન કરાયડી પ્રા

અધુન ય તથા દુષ્ટપી નગ ના માયમા વાહન સરખ
મુનપાનને, હે પ્રાણી ? તુ ત્વચ ? ?

પદ્યાદ્યાર- (કાર્ત્ત્વિયકોડિતવૃત્તમ્)

પટત્ત્વ ત્રિદકોદિવસ્ત્વનિપત્તિષ્ઠીગનાના ઘટી,

યટ્ત્વ જનગમાદિજનતાપાણિપ્રજારાસ્પદમ્ ।

યટ્ત્વ યટ્ત્વાનુદ્ધનિવિટ્કોટીકુનશ્રિત,

મેમંતારુ દધાતિ ધાવકગિન્ધાનુદ્યાસુ વેદ્યાસુ ક ॥

અર્થ - જે વાસ જીઓનુ મુખ, કોટા વ્યભિચારી
પુ મેના મુખમાથી પડતા તુડની ટુડી સમાન છે, તથા
જીઓની છાતી ચકાગ વિજે નાનાડ જમેના હુ થેથી જણા
એની છે, તેમજ જીઓનુ ના । ઘણા માણમેના હુમદ હના
આલિંગનથી ગિથિન થઇ ગયુ છે, એવી થાળીની ગીવા
સનાન વેન્યા ગીઓમા કયો માણસ મેનને ધારણ કરે ?
અર્થાત્ વાઈપણ મેમ ન કડી મક

રત્યેરામમમાયક પશુપતિ પુત્રેવ મૂમીમૂત,

શચ્યેવાસ્તરમાપતિમુરરિપુ પુત્રેવ પાવોનિધે ।

રોહિણ્યેવ મુધામરીચિરગ્ને. પુત્રેવ પૌલસ્ત્યજિદ્,

આદ્યભ્યા પરિભ્યનેગણિદ્યા વિદ્યેભ્યા કપ્રવધિ ॥ ૧૦

૧૮ ૧૯ ૧૭ ૨૧ ૨૪ ૦ ૨૨ ૨૩ ૨૧
 ધનં દેવો યાસા ધનમપિ ચ યાસા ગુરુરિદં,

૩૦ ૨૮ ૩૧ ૧૮ ૨ ૨૭ ૩૦
 વિધત્તે વેદયામુ પ્રણયમિદં કુસ્તાસુ મતિમાનુ ॥૧૦૦

અર્થ - તે વેશ્યા સ્ત્રીઓને ધન એજ પ્રીતિ, ધન એજ નિરૂપમરૂપ, ધન એજ મનોહર આચાર, ધન એજ અત્યંત બુદ્ધિ, તેમજ દેવ તથા શુદ્ધ પણુ ધન જ છે, એવી વેશ્યા સ્ત્રીઓમા કયો બુદ્ધિમાન પુ પ આ જગતમા પ્રેમ ધારણ કરે ? અર્થાત્ કોઈ પણુ પ્રેમ ધારણ કરે નહિ.

(ચમત્તતિલકાવૃત્તમ)

૧ ૭ ૧
 માત્મ સ્મરં સ્મરનરશયસ્થિનીનાં,

૨ ૩ ૪ ૫
 તામા પળાવુજદશા દિ દગા વિલામાનં ।

૧૧ ૧૦
 યદ્દૂપદીપકલિકાસુ મનોહરાસુ,

૧૨ ૧૩
 સ્નેહક્ષયાસુ ઘટ્ઘ જાલભીભવન્તિ ॥૧૦૧॥

અર્થ - હે પ્રાણી ! કામવૃદ્ધિની રાગની સેના મમાન, એવી તે વેશ્યા સ્ત્રીઓની, આઓના કામોનું તું નમણુ નહિ કરે ? કેમકે સ્નેહનો દાગ થયો છે જેમને વિષે, (તેવનો નાશ થયો છે જેમને વિષે) એવી વેશ્યા સ્ત્રીઓના રૂપરૂપી મનોહર હીરાની શિખાઓમા ઘણા માણસો પનગી આ પ્રી કીડાને પ્રાપ્ત થાય છે અર્થાત્ દેવો મન્યુ પામે છે

પાષાંધિદાગ-(શાલગ્રવિક્રાદિતદુત્તમ)

^૩તેભ્ય ^૮શ્વાપદપેટકં ^૮સહસુગ્રે ^{૧૧}સર્વૈરપિ ^{૧૦}ત્રસ્યતે, ^{૧૨}
^{૧૪}ત ^{૧૫}સાર્થ ^૧અપણા ^{૨૦}ભ્રમતિ ^{૧૬}વિપદા ^{૧૭}પૂરા ^{૧૮}દ્રવપ્રોન્મુગ્ગા' ।
^{૨૮}ચિન્થ્યતે ^{૨૨}વિચિગયુર્ધશ્ચ ^{૨૧}પણવ ^{૨૩}પુણ્ય ^{૨૪}સમ ^{૨૫}તં ^{૨૬}સમે,
^૨યે ^૩મૃદા ^૪ઝટયીમટન્તિ ^૫વિકટા ^૬પ્રારબ્ધપાપદ્વય' ॥૧૧૧॥

અર્થ -ધારણ દરેલ છે શિકારનું બસન તેઓએ, એવા
 ને મૂઠ માણતો શિકાર માટે લાન કરે જગલમાં લાંકના
 કે છે, તેઓથી વનવાની પ્રાણીઓ સમગ્ર મુખે મહિત
 પણ ત્રાસ પામે, બગી તેઓની માથેજ વેગવાળા કુતરાઓ
 સહિત દુ ખના સમૂહો પણ લખ્યા કરે છે, તેમજ નાના
 પ્રકારના શ્વો બારણુ કરનારા એવા તેઓ પશુઓની સાથે
 પોતાના પ્રાણોને પણ વાધી નાખે છે

^૪સ્પર્ક ^૩નરક ^૭કાલિ ^૫ત્ત ^૬કુશલર્થ ^{૧૦}સતા ^૮સર્ગમ',
^{૧૨}પ્રીતિ ^{૧૩}મીતિભરરય ^{૧૪}પરિચય ^{૧૭}પ્રેમાપદા ^{૧૫}પ્રાપ્ત ^૧।
^૨ઉદ્દગ ^{૧૮}ચિનર્ચનર્ચરમિલન ^{૨૦}ચેદીત્તમે ^{૨૧}હે ^{૨૨}મસે ^{૨૬}

જાવ -હે મિત્ર ? જો તુ નહીં સાથે સગમ કરવાને,
 પુણ્ય સાથે ક્રોધ કરવાને, સમજનાની સગમ સાથે વેગ
 કરવાને, ભયના સમૂહ સાથે પ્રીતિ કરવાને, પાપોની આવે
 પા નય કરવાને, દુષ્ટ યક વસ્તુઓ આવે પ્રેમ કરવાને, તથા
 ન્યાય સાથે તર્ક મળવાને ઇચ્છે છે હાથ, તેના પ્રાણીઓના
 સમૂહને ભય કરનારા એવા શિકારને આદ્યેષ સહિત કરે ?

જાકદા વનવાસિનામસુમના ગીતાનિ તેપામસુક,
 કુર્યા. કુકુમસ્તકા અનુચરા શૂરા શુના રાજય ।
 અતુવાતપલાન્યહો રસવતી યસ્મિન્ મૃગ્યામહે,
 ધમસ્ત્રી પરિરમ્યતે મૃગયુમિ કસ્તન્ન ગચ્છેત્ સુધી ॥

અર્થ -જો શિકારરૂપી વિવાહના મહોત્સવમ વનવાસી
 પ્રાણીઓના આકર્ષરૂપી ગીતો છે, તેઓના ઉચિત્થી તાગ
 એલા ખાઓનીયારૂપી કુકુમના હાથાઓ એટલે કેતરના થાપા
 છે, જ્યાં દૂર કુતરાઓના મમરૂરૂપી પાખતીઓ એટલે
 જાનેયા છે, વગી અહો ! જ્યાં પ્રાણીઓના નમકનાં મનની
 રસોઈ છે, તથા જ્યાં નરકરૂપી શીને શિકારીઓ આલિંગન
 કરે છે, એવા તે મહોત્સવમાં કયો ઉત્તમ-શુદ્ધિમાન માણસ
 જાય ? અર્થાત્ તેમાં પશુ ન જાય

ये नीर विषिवनि निर्झरभर कुजे च ये शेरते,
ये चाडनन्ति तृणानि काननभुवि आम्यन्ति येऽहर्निशम्
ये च स्वर्गविहारमारसुगिता निर्मन्तवो जन्तवो,
इत्वा तान् मृगयासु क समभवच्छ्वश्रेषु नाभ्यागत ॥

અર્થ — જે બિચારા નિન્નપરાધી વનવાની પશુઓ અરણ્ય-
ઓનું પાણી પીએ એ, ઝાડોમાં સુઈ રહે છે, ધાન ચાન
ખાય છે, વનની ભૂમિમાં નિરતર જમણુ કરે છે, એવી રીતે
જેઓ સ્વેચ્છાગ્રાસી મનોહર વિહારથી મુખી થએલા છે,
તેઓને શિકારમાં દણીને ટથો માણસ નરકનો પરાણો
થયો નથી ?

(उपजातिवृत्तम्)

जीवान् प्रता यत्र नभोऽनुभूगान्,

मन्त्रत्रयार्थं^१ समुपैति^७ ज्ञानिमं^६ ।

आखेटक गेटकमापदा क.

कौतुहलेनापि करोति गीमान् ॥ ११७ ॥

અર્થ -તે ગિદારમા ખેતર, જગવર, અને થાવડાને
હળુનારા ગિધરીઓના તલે પુરુષાર્થો ઢાલિ પામે છે, એવા

તન્મૂર્તિ^૧ સ્વરપાર્થિયસ્યગગિર્યર્માણુ^{૧૦}ન્દ્રાજતે,^{૧૧}
 ચૌર્ય^૩ યમુમુચે^૪ નસદ્ગુણમણારામૈરુદાવાનલમ્ ॥ ૧૧૯ ॥

અર્થ - તેઓએ ઉરસાયમાન થતા ગુણોના લભકરૂંપી
 ભગીયાને બાળવામા દાવાનળ સમાન ચોરનો ત્યાગ કયો
 છે, તેઓની દીતિ ચદ્રવિકાસી હમળ, ચદ્ર, ડાલ નામના
 પુષ્પની કળી, તથા કપૂર સુગંધ ઉત્પન્ન છે, તેમજ તેઓની
 મુર્તિ ઉત્કૃષ્ટ હર્ષથી ફેલાવો પામતુ એ પવિત્રપદ્મ તેરૂંપી
 પાણીની ખગ્ગ સમાન છે, તથા તેઓની મૂર્તિ કામદેવરૂંપી
 રાજાના રૂપના ગર્વરૂંપી ચન્દ્રને ઝગ્ગ કરવામા રાહુ સુગંધ
 શેલે છે

(ઉપજ્ઞાતિવૃત્તમ)

શ્રીકીર્તિસ્ફર્તિલતામ્બુવાહ^૧,
 દૌર્ભાગ્યદંબ્યામ્બુજસસવાહમ્^૨ ।

વિશ્રમધારાધરગન્ધરાહ^૩,

વિમુચ્ચ^૪ ચૌર્ય^૫ દુરિનપ્રરાહમ્ ॥ ૧૨૦ ॥

અર્થ - અપકીર્તિના ફેલાવરૂંપી વેવડીને વૃદ્ધિ કરવામા
 વરસાદ સમાન, દુર્ભાગ્યપાતુ તથા દરિદ્રતારૂંપી કમળને લિડ
 સ્વર કરવામા સૂર્ય સમાન, અને વિશ્વાસરૂંપી મેઘને નાશ
 કરવામા પવન સુગંધ, તથા પાપોના પ્રવાહ સદૃશ એડી ચોરીને,
 હે પ્રાણી ? તુ ત્યજ દે ?

परस्त्रीद्वार-(शादन्विकादितृत्तम्)

नो हास्य^८ सुरतप्रपचचतुर^{७ १० ११ १०} नालिगन^{१३ १७ १६} निर्भर,
 नचोरोजमरोजयुग्मल(त्रि)लुठत् पाणि प्रमीलामलम् ।
 नो यियापरचुवन^{१८ १८ २१ २} स्थिरतया कुर्यात् पुमान् प्रेयसी-
 मन्येषा^{३ ५ १ २० २५ २४ २३} रमयन्निकामचकिन कामीनि काम्य न ना ॥

अर्थ - अभी भाष्य परस्त्रीनी साथे चिदास करतो
 जो ते सभये अत्यंत पीडने भाये तोणीना भाये
 मलोना प्रपचमा योज्य जेपु ह्याभ्य ठरी शक्तो नथी,
 तोणीने अत्यंत आलिगन करी शक्तो नथी, तोणीना नतन
 रुपी ठमगना युग्मपण जेणठ हुन्ताये करी शक्तो नथी,
 अत्यंत मुष्णधी भागी दीते आणो भीशी शक्तो नथी,
 तेमज स्थिनाथी तोणीना गिण जेटवे रीडा यथा भमान
 दोडनु युगन पळु लक्ष शक्तो नथी, भाटे तेनी पस्त्रीने
 लोभवानी भ्रंश करनी नहि

पौराणा पुरत^{२ ३ ४ ५ ८ ६ ७} प्रपन्न्य महिमा दत्त पितृभ्या स्वयं,
 यो दत्त्वा स्वरुर करेण च वृत्त मसार्चिषा साक्षिकम् ।
 त हित्या पनिमीहते यदितर या कामिनी कामिन,
 नन्नून कयमात्मसाह्वनिमा स्वयन्दमंचारिणी ॥२००

દ્રિષ્ટિઘટાગ-(શાર્દૂલવિકોદિતયુગ્મ)

મારંગાન^૨ ધ્રમરાનિર્મો^૩શ્ચ શલમાન^૪ મીનો^૫શ્ચ મૃત્યુગના^૬
કર્ણઘાણઠરીરનેત્રરસનાકાર્મ^૭ પ્રકામોત્સુક^૮ ।

દૃષ્ટા^{૧૦} ડિટ્ટપથપ્રવૃત્તિવિપિનશ્રેણીસમુત્પાદને,^{૧૧}
સાટોપટ્ટિપર્મિદ્રિયગ્રજમિભ^{૧૨} ધીમાન^{૧૪} વિઘસે^{૧૫} વશમ્^{૧૬} ॥૧૬

અર્થ - જ્ઞાન, નાસિકા, ચપથ, નેત્ર તથા છબ્બાના રમથી,
અનુક્રમે મૂળવાઓ, ભમરાઓ, હસ્તિઓ, પતંગીઓ, તથા
માઝવા મૃત્યુ પામેલા જોડને, ઉત્તમ માર્ગની પ્રવૃત્તિઓ
વનની શ્રેણીનો નાશ કરવામા ઉદ્ભવ થયેલા હસ્તિ સમાન
આ ઇન્દ્રિયોના સમૂહને જુદિમાન માણ્ય અન્યત્ર ઉત્સુક
થઈને વશમા ગણે ૩

દમા^૨ માંગલિણીવિકાઠનવિરો^૧ યાંઽમોજિનીવહ્લ^૩મો,
યો^૪ લાપટ્ટકલ્પકલાપજલધો^૫ પીચૂપપાદોપમ^૬ ।

ય^૮ સ્પર્હાંરમુધાગ્નાલિજલદો^૯ યશ્ચોત્પથપ્રસ્થિતૌ,^{૧૧}
પારીણશ્ચ^{૧૩} તમુદ્ધુર^{૧૪} વિપચિણા^{૧૬} ગ્રાન^{૧૭} જયન્ત^{૧૮} મદ્મકારુ^{૧૯} ॥

અર્થ - જે ઇન્દ્રિયોનો સમૂહ કપરૂપી કમલિનીને વિદ
ચર કવામા મૂર્તિ સમાન છે, તથા લપટ્ટાની નાના

અમૃદ૩પી સમુદ્રની વૃદ્ધિ કરવામા ચન્દ્ર સમાન છે, તેમજ
 જે અપર્ધા૩પી વૃદ્ધોની પદ્ધિને ઉગાડવામા વરસાદ સમાન
 છે, અને ઉન્માર્ગના પ્રત્યાનમા જે પારગામી છે, એવા
 ઉદ્ધત ઇન્દ્રિઓના અમૃદને જીવવાથી પ્રાણી કન્યાશુને
 ભજનારો થાય છે

૧ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૦
 ૧ પ્રાજ્યજ્વલનર્ચિના રસયતીપાક ચિકીપુ. કુધી,-
 ૧ ૧૮ ૨૧ ૨૦ ૨૦ ૧૬ ૧૭
 સમુદ્રાવોતમગાધવાર્ધિતરણ દોર્ભ્યાં વિધિત્સુશ્ચ મ ।
 ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૩૦ ૨૬ ૨૩ ૨૮ ૨
 ળીજાના ચપનેર્ચિનેચ્છતિ મ ચ ક્ષેત્રેષુ ધાન્યોદ્ગમ,
 ૧ ૨ ૩ ૪ ૮ ૬ ૭ ૫
 ળોક્ષાણા વિજયર્ચિના સ્પૃહ્યતિ ધ્યાન વિધાતુ શુભમ્ ॥

અર્થ -જે માણસ ઇન્દ્રિઓનો જય કર્યા સિવાય શુભ
 ધ્યાન ધરવાને ઇચ્છે છે, તે કુપ્રવૃદ્ધિવાળો માણસ દેહીમ્યમાન
 અગ્નિ વિના રનોઈ પાક બનાવવાને ઇચ્છે છે, તથા મારા
 એવા બહાણનો ત્યાગ કરીને બન્ને હુમ્તોવડે અગાધ સમુદ્ર
 તરવાને ઇચ્છે છે, તેમજ બીજના વાલ્યા સિવાય તે માણસ
 ક્ષેત્રોમા ધાન્યની ઉત્પત્તિને ઇચ્છે છે, અર્થાત્ જેમ તે સમગ્ર
 દેહજાઓ વ્યર્થ છે તેમ ઇન્દ્રિઓના જય સિવાય ધ્યાનની
 ઇચ્છા પણ વ્યર્થ છે

૨ ૧ ૩ ૪
 ળાદેયવિનિર્જયામ્પુજવને ॥ પદ્મિનીનાં પત્નિ ।

૧ ૧૮૫૧

૫. સ્વબોધવિરોધમ્પરગિર ઝવમ્પરોપમ ,
 ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૬
 સામ્યોદ્યામમય નમિન્દ્રિયજય કૃત્વા મમાનદવાન્ ॥

અર્થ -જો ઇન્દ્રિઓનો જય રાગદ્વેષના જયરૂપી કમળોના
 વનને વિન્દર કરવામાં સૂર્ય મમાન છે, તથા જો કૃત્વા
 કૃત્યના વિવેકરૂપી વનની વૃદ્ધિ કરવામાં વ માહના પ્રવાહ
 તુ ય છે, તેમજ જો ઉત્તમ બોધના વિભારૂપી પર્વતના
 શિખરને ભેદવામાં વજ્રના પ્રહાર તુ ય છે, એવો ગમતાના
 ઉ નામવાગો ઇન્દ્રિઓનો જય કનીને હે પ્રાણી ? તુ
 આનન્દિત થા ?

૬. વિચારમો વહુજો વિચારવચનચેતશ્ચમત્કારિણ ,

૭. શૂરા મન્તિ સહસ્રશશ્ચ સમગ્ન્યાપારવચ્ચાદરા ।

૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦
 દાત્તારોડપિ પદ પદ ઘનઘર્ન કલ્પદુકૃપા કલ્પી,

૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૯ ૩૦
 તે કેઽપીન્દ્રિયતસ્કરરપહૃત ચેષા ન પુગ્ધ ધનમ્ ॥૧૬૦॥

અર્થ -આ જગતમાં વિચારપૂર્વક વ નોએ કનીને નિતમ
 આશ્વર્સ ઉપજાવનારા ઘણા પિઠાનો છે, તેનજ રણુમ ગ્રામ
 રૂપી વ્યાપારમ આદ વાળા થએલા એવા ગૂઝ એા પણ
 હુન્તરો છે, તથા ઘણા વનથી આ કલિનાગમાં કે પટ્ટા
 સમાન પગને પગલે દાન નેનારાઓ પણ ઘણા છે, પરન્તુ

(૭૧)

જ્યોતુ પુખ્તધી ધન ઇન્દ્રિઓધી ચારોએ ચાલુ નથી,
એના જનો તો નિરલાજ હોય છે

^{૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭}
શક્રસ્ય સુરઘ્નિષો મધુરિયોગેવાહજાના પતિ,
^{૮ ૧૦ ૯ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪}
શ્રીદસ્ય ચ પુષ્પક પશુપતેર્યોક્ષચૂટામણિ ।

^{૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧ ૨૦ ૨૧}
સ્કદસ્ય સુજગમુગ્ગણપતેરચોદુરો ગાહન,
^{૨૩ ૨૪ ૨૨ ૨૮ ૨ ૨૫ ૨૭}
ધન્યસ્ય ઝિગ્રાચનિ પ્રચિદિત યાન રૂપા કોઝિદે ॥

અર્થ -ઇન્દ્રનુજ જેમ એ લવન હસ્તિ, વિષ્ણુનુજ જેમ
ગરુડ, ધનનુજ જેમ પુષ્પક વિમાન, મહાદેવનુજ જેમ
બળાઈ, ધર્તિકેયનુજ જેમ મયૂર, તથા ગણપતિનુજ જેમ
હિરણ્યવાહન છે, તેમ ઓક્ષમાર્ગ પ્રત્યે જવામા કોઈક ધન
વાને પાત્ર માણસનુજ દયાધી વાહન હોય છે એમ
પરિત પ્રયોગે કથનુ છે

^{૬ ૮ ૧૧ ૧૦ ૧૩ ૧૨}
ગામીર્ય જલધેર્ધન વનપતેરશ્વર્યમેકેક્ષણાત્,
^{૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૬ ૧૯ ૨૦ ૨૧}
સૌદર્ય સ્મરત શ્રિય જલશયાદાયુશ્ચ દીઘ પ્રવાન ।
^{૨૪ ૨૩ ૨૨ ૮ ૫ ૧૭}
સૌભાગ્ય શુભમશ્વિનીસુતયુગાન્છક્તિ ચ સન્યાસુના -
^{૨ ૫ ૩૦ ૭ ૧ ૪ ૮ ૧ ૨}
હ્રાત્વા ત વિદધે વિધિરિધિમનાશ્ચક્રે દૃષ્ટા યોગિણિ ॥

અર્થ - , શુભે પ્રાણીઓ પ્રત્યે દષ્ટ કરેલી છે

ખનાવનામા છે ^૧ તા જેતુ એવા પ્રજ્ઞાએ સમુદ્રમાંથી ^૨ ધીર
તાને, કુબેર પાત્રી ^૩ ધનને, મહાદેવ પાનેથી ^૪ અશ્વરને,
કામદેવ પાનેથી ^૫ સુખતાને, વિષ્ણુ પાનેથી ^૬ લક્ષ્મીને, કુવ
પાનેથી ^૭ દીર્ઘ આયુષ્યને, અશ્વિનીપુત્રો પાનેથી ^૮ મનોહર
નાશાગ્રને, તથા વ્યાસ પાનેથી ^૯ શક્તિને લઈને યનાયેવો છે

નાનામૌક્તિકહેમત્રિદુષ્પ્રણિયુગ્રાહ્ય ^{૧૦} ગોમય,
^{૧૧} દુગ્ધ ^{૧૨} દુગ્ધપયોધિજારિલહરીશુષ્ક ^{૧૩} યજ્ઞ ^{૧૪} સચયમ્ ।

^{૧૫} ચત્ત્મ ^{૧૬} વિશ્વજનહનીયમહમ ^{૧૭} સ્વર્ગાવર્ગોદય,

^{૧૮} યા ^{૧૯} યજ્ઞત્પનિશ ^{૨૦} દયામરગવી ^{૨૧} સા ^{૨૨} રક્ષ્યનામક્ષયમ્ ॥ ૧૩૩

અર્થ - જે દયાકરો કામધેનુ હોય તો નાના પ્રજાનો
મોતી, સુવર્ણ, પરવાળા, મણિ તથા ધનકરો ગોમય એટલે
જાણને આપે છે, તથા ધીરસમુદ્રના મનોહર મોતી મમા
સ્વેત યજ્ઞના સમૃદ્ધકરો દૂધને આપે છે, વગી જે જગત્પ્રમા
મનોહર પ્રભાવવાળા એવા સ્વર્ગ અને મોક્ષ ॥ ઉપર
ચત્ત્મને એટલે વાહરકાને આપે છે, એવી દયાકરો કામધેનુ
જેમ તેનો વિનાગ ન થાય તેની રીતે રક્ષણ કરવું

^{૨૩} અસ્તાદ્રેશ્વર ^{૨૪} રવ ^{૨૫} સ ^{૨૬} લવણાન્માધુર્યમાસ્યાદહ,

^{૨૭} પોષૂષ ^{૨૮} ચ ^{૨૯} કુહોરનુગ્નકિરણ ^{૩૦} જ્વાલિ ^{૩૧} કુપધ્યાદ્રુજામ્ ।

૨૨ ૨૧ ૫ ૨૩ ૨૪ ૮ ૨૬ ૨૭
 પાવિય શ્વપચાદિન ચ રજનેર્દીક્ષા શ્રિયા સગ્રજાત્,
 ૩૦ ૩૧ ૨ ૩૨ ૩ ૧ ૪ ૫ ૨
 કાતારાત્રગર ચ કાક્ષતિ વધાદ્યો ધર્મમિન્ડત્યધી ॥૧૩૬

અર્થ - ૪ બુદ્ધિ વિનાનો માણસ પ્રાણીઓના વધથી
 ધર્મને ઇચ્છે છે, તે માણસ અન્નાદ્યા પ્રત્યેથી મૂર્ખતા ઉભવે
 ઇચ્છે છે, લવણમાંથી નીકળતું છે, સર્વના સુખમાંથી
 અમૃતને ઇચ્છે છે, અમાવામ્યાથી ચન્દ્રને ઇચ્છે છે, અપય
 ભોજનથી ગજોની હાનિને ઇચ્છે છે, અડાળની પવિત્રપણાને
 ઇચ્છે છે, ગત્રીની દિવસને ઇચ્છે છે, લક્ષ્મીના સમૃદ્ધી
 દીક્ષાને ઇચ્છે છે, તથા તે વનમાંથી નગરને ઇચ્છે છે

૧ ૨ ૫ ૩ ૪ ૭ ૬
 ધર્મણા નિધિરાસ્પદ ચ યજ્ઞસા સભાંગભૂમિ. શ્રિયા,
 ૧૦ ૮ ૮ ૧૨ ૧૧ ૧૪ ૧૩
 મામ્યાન મહસા ચ મુરવિપદા યાન મવામોનિધી ।

૧૬ ૧૫ ૧૮ ૧૭
 સ્કથ સન્મતિરીરુયા પ્રિયસર્ગી સ્વર્ગાપવર્ગશ્રિયા,
 ૨૨ ૨૦ ૧૮ ૨૩ ૧ ૨૪ ૨૬
 ધન્યાના દયિના દયાસ્તુ દયિના ક્લેઞરોપરલમ્ ॥૧૩૭

અર્થ - ધર્મોના બહારરૂપ, યજ્ઞોના સ્થાનરૂપ, લક્ષ્મીઓની
 સયોગભૂમિરૂપ, સુખોની ભૂમિરૂપ, બનરૂપી સમુદ્ર પ્રત્યે
 વહાણરૂપ, ઉત્તમ બુદ્ધિરૂપી વૃદ્ધોના સ્કથરૂપ, તથા સ્વર્ગ
 અને મોક્ષસ્થાનોની જાણી મળીરૂપ એવી દયારૂપી જાણી
 સ્ત્રી ધન્ય પુરુષોને યાઓ ? બીજા ક્લેશોથી મુક્તિ

(१)

मन्थरा

^१ कीर्त्तौ ^२ कज्जलकूर्चक ^४ हलमुख ^३ विश्रामविश्रान्तले,

^१ नानानर्थक ^२ रत्नारनयन ^३ कौलीनकेलेर्गृहम् ।

^३ प्रेमप्रौढपयोदपरपवन सन्मानमुस्ताकुर,

^८ कोल ^{११} कोलसदाशयोद्भुतमतिर्भाषा ^{१२} मृषा ^{१३} भाषते ॥ १३६

अथ - कीर्त्ति प्रत्ये जालना इति अने कुवडा समान,
विद्यामरूप पृथ्वीना प्रत्ये हुन समान, नाना प्रकारना
अनर्थोनी कर्धनाइय वन प्रत्ये मेघ तु य, तु जायेने
कोडा ठरवाना घट भोग, प्रेमप्रौढ निजिड वन्माइना
ममूढ प्रत्ये पवन तु य, तथा सन्मानरूपा भाषना अकुरा
प्रत्ये डाव अने बूड (सुअ) समान, अवा वृद्धा वयनने,
उल्लभायमान आगमनागी धयेनी ठे लुद्धि लेनी अने
ठ्या भाषुस जेये ? अर्थान् नम्रजन जालपलन जोडे

^२ सिक्क ^१ करिमणि ^४ मदिरमणिर्गेहे च ^३ रहेऽसुमा-

^८ स्वारग्यं ^{११} चञ्चलश्रुपि ^{१२} युतिपतिवर्षोन्नि ^{१३} छिजेशो ^{१४} निशि ।

^{१६} प्रासादे ^{११} प्रतिमालिके ^{१७} च ^{१८} तिलक ^{२०} मृषा ^{२१} यथा ^{२२} जायते,

^{२३} कीन ^{२४} केलिगृहं ^{२५} तथा ^{२६} ननुमता ^{२७} पश्ये ^{२८} यन् ^{२९} स्रवन्म् ॥ १३७

અથ - જેમ હુગ્મિના મમ્તકપાં સિદ્ધ, ઘરમાં હીપક,
 શરીરમાં જીવ, સ્ત્રીમાં તારુણ્ય, આકાશમાં નૂર્ફ, રાત્રીએ
 ચન્દ્ર, દેવાનયમાં પ્રતિમા, તેમજ જેમ કપાળમાં તિલક
 ગોભાડપ થાય છે, તેમ કીર્તિને કોડા કવવાના ઘડ અમાન
 એવું સત્ય વચન પ્રાણિઓના મુખમાં આશ્ચર્યજનક થાય છે
 (મ્યાગનાયુત્તમ)

૪ ૫ ૭ ૭ ૧ ૬ ૮ ૭
 હામિમેતિ દદના ધનમુચ્ચ', છીલતો મવતિ ભોગવિયોગ
 ૧૨ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૭ ૧૬ ૧૧ ૧૬ ૧૩
 જાયતે ચતપસા નનુકાદર્ય, જીયતે કિમપિ નાનત્રચાર્ય. ॥

અર્થ - માણુ દાન દેવાથી ધનની હાનિ થાય છે, શીંગ
 પાળવાથી ભોગોનો વિયોગ થાય છે, તપ તપવાથી શરીર
 દુબલુ થાય છે, પણ મન્ય વચન બોલવાથી તો ઝઘ પણ
 નુકસાન થતુ નથી અને અપૂર્વ લાભ મળે છે

(જાન્યલિખોદિતયુત્તમ)

૪ ૧ ૬ ૭ ૬ ૮ ૧૧ ૧૦
 અગ્નિ જાન્યતિ મુચતિ પ્રમુરપામોદ્ધત્યમોઘો રુજા,
 ૧૩ ૧૨ ૧૫ ૧૬ ૧૪ ૧૨ ૧૬ ૧૭
 યાત્યસ્ત વિકટા ઘટા કરટિનામાટીકતે નાન્તિકમ્ ।
 ૨૧ ૨૨ ૨૦ ૨૬ ૨૪ ૨૧ ૨૬
 શંથિલ્ય મમુર્પતિ મિધુરરિપુ સર્પોઽપિ નોત્સર્પતિ,
 ૧ ૨ ૩
 દ્રાગ દૂરાદુપયાતિ દસ્યુરણમી' સત્યં વચોજત્પનામ્ ॥

અર્થ - મન્યવચન બોલનારા પ્રત્યે અગ્નિ ના નાશ થાય છે,

સમુદ્ર પ્રાણન તત્ત્વ છે, ગંગોત્રી સમૂદ્ર નાથ પામે છે,
હૃદયગોત્રી લોકો શ્રેણિ તેની સમીપ આવતી નથી, સિદ્ધ
શિથિન થઈ જાય છે, સપ્ત પથુ તેની નજીક આવતો નથી,
તેમજ તેનાથી ચાર અને રણસ આમની ખીક તો તુલ્ય દ્વર
બાની જાય છે

તસ્માદ્દરમુપતિ દૂરમુરગશ્રેણિ^{૧૦} સુપર્ણાદિય,^{૧૧}
ફલેજો નટ્યતિ માસ્કરાદિય તમસ્તસ્માદકસ્માદ્વય ।^{૨૧ ૨૨ ૧૬ ૧૭ ૧૪ ૧૫ ૨૦}
તસ્માદ્ભીસ્તુતિનાદિયાનુશ્ચિની મજ્જાયતે નશ્વરા,^{૨૬ ૩ ૨૩ ૨૪ ૨૬ ૨૭ ૨૮}
સત્યોદ્ગતિ ગીર્યદીપવદનાદ ગમેત્ર ગૌરીગુરો ॥૧૪૦॥^{૨ ૭ ૩ ૧ ૫ ૬ ૪}

અર્થ - હિમાચળમાથી જેમ ગંગા, તેમ લેના મુખમાથી
મન્યવાણી નીકળે છે, તેની પાસેથી, ગરુડથી જેમ સર્પોની
શ્રેણિ, તેમ વૈવસ્વત દ્વર જાય છે, તથા સૂર્યથી જેમ અધિકાર,
તેમ તેનાથી અસ્માનુ યમેનો કોઈ નાગી જાય છે,
અને હિમથી જેમ કમલિની તેમ તેની પાસેથી લોક તો
તદજ્ઞ થાય છે

(અદ્વતદ્વાર-જમ-નનિશ્ચાનુતમ)

અપ્રેમપરુશ્ચિનીપતિપૂર્વગૌલ,^૧
પર્નાર્ધશામકમલાક્ષરશર્વરીશમ્ ।^૨

સ્વર્ગાપર્ગપુરમાર્ગનિરોધયોઘ,^૩

સ્તેય^૫ નિરાકૃન્ન^૬ કીર્તિલતાકુટારમ્ ॥૧૪૧॥

અર્થ -- અપ્રીતિ^૩ ણી સૂર્યના ઉદયાર્થ પૂર્વાચન મમાન,
તથા ધર્મ અર્થ અને કાનરૂપી કમળોના પતને નાગ કરવામા
અદ્ર મમાન, અને અવગ તથા મોરરૂપી નગીના માર્ગને
રોડવામા નુભટ બેગેજર, તેમજ કીર્તિરૂપી વેલડીને કાપવામા
કુકાડાતુ ય એવી ચોરીને, હે પ્રાણીઓ ! તમે કેં કરો ?

(નાર્મનિઝાદિત્યુત્તમ)

મીતિ^૧ નિ^૩ ગલ^૧ચ^૪ ગાલમિલન^૫ માહાત્મ્યમર્ગમહા-
ન્યાધિર્મ્મનય^૭ કુલ^{૧૦} ચ^{૧૧} રિમલ^{૧૩} ચિન્તા^{૧૪} મનશ્ચામ્નામ ।

સ્ત્રીશીલ^{૧૭} સ્મરલપટ^{૧૬}ચ^{૧૫} કપટ^{૧૮} પુણ્ય^{૨૦} ગુણાન્તીચના,^{૨૧}
મત્યેવિત્તમદત્તમાત્તમિ^{૨૩} ચૈ^{૨૪} સર્વ^{૨૬} ત્ન નૈરિદમ ॥૧૪૨॥

અર્થ -- દુર્જન ગાણુસ કીર્તિનો નાગ કે છે, મૂર્ખ
આથેનો મેળાપ મોડાગઈનો નાગ કે છે, મગ્ગી રિંગે
મોટા મેળો શીરનો નાગ કે છે, દુપુત્ર નિર્મળ કુળનો
નાશ કે છે, ચિન્તા મનની મનોહરનો નાગ કે છે,
કામાતુર થએનો માતાન સીના નીચળનો નાગ ॥
તપ ધર્મ નેમનાગ કે છે, તથા નીચળા શુભનો

૬- ઠે, પત ને માણુલાએ આ જગતમા નારી જીને ધન
મેળવ્યુ છે, તેઓએ તો ઉપગ્રામ મમજ સફળોનો નાશ
કર્યો છે એમ બાણુ

^{૧૦} મુસ્તયોચર્વિપમં ^{૧૦} રિપં ^{૧૧} ચિપમૃતા મં ^{૧૪} કામિન ^{૧૩} જીયિત,
^{૧૪} ૧૫ ૧૬ ^{૧૭} નિષીઘ ^{૧૮} મલિલ ^{૧૯} તૃણાશ્રયોઽમીપ્સિત' ।

^{૨૧} નિપ્તયા ^{૨૪ ૨૧ ૨૨} કુન્તસુર્ગ ^૩ ચ ^{૨૬} નૈર્નયનયો ^{૨૭} કંદુશ્રતિ' ^{૨૮} કાશિના,
^૧ યૈરાદાય ^૩ પરર્જિમાત્મસદને ^૪ પૂર્તિ ^૫ શ્રિયામીરિતા ॥૧૪૩॥

અર્થ -તેઓએ પરતુ ધન ચોરીને પોતાના ઘરમા
લક્ષ્મી ની પૂજા કરેલી છે, તેઓએ સર્પોનુ તીવ્ર ઝેર
ખાખા કરીને ઝનિને મરવ્યુ છે, તેમજ તેઓએ
મુદ્રનુ ખાખા કરી પાણી પીને પોતાની તપાનો નાશ
કર્યો છે તથા તેઓએ જાનાની આત્માઓમા નાખીને
તેમાથી ખબરનો નાશ કર્યો છે

^૧ સ્ત્રીણા ^૪ દાર ^{૬ ૭} ક્રિયાતિપીનકુચયો ^૮ કાશીપ ^૯ કાશીપ,
^{૧૦} ગલ્લે ^{૧૩ ૧૮} પત્રલતેય ^{૧૨} કમ્બલમિવાલકાર ^{૧૧} કૂચકુપો ।

^{૨૪} રેણુ ^{૨૫} મિવિભ્રષણ ^{૨૭} ચરણયો ^{૨૮} પુણ્યાત્મના ^{૨૯} જાયન્તે,-
^{૧૦} ડન્વેષા ^{૧૧} વિત્તમદત્તમઘ્ર ^{૧૨} જહતા ^{૧૬} પુમા પ્રકામાપદમ ॥૧૪૪॥

અર્થ - સ્ત્રીઓના અર્થ કદિ । એવા નતનોય જે ૧ હાજ, કમરપર જેમ કદોરો, ગાંધાર જેમ વડરી એવે પીવ, તથા આખોમા જેમ કાલન અલકાદૃષ થાય છે, તેમ પ્રગ્નમાનો નાજ કગનાર નિ આપેલા (અન્ન) પરના ધનનો ન્યાય ઠગના । પવિત્ર મણનોના અગ્નિની રજ મમમ પૃથ્વીના આગ્રાદૃષ થાય છે

(જનુદ્વૃત્તમ)

અદત્તાદાનમાત્રાલ્પ્ય, મહો રાચામગોચરમ્ ।

યદર્થમાદદાનાના, મનર્થોઽન્યેનિ સદ્ગતિ ॥

અર્થ - કવિ કથન કર છે કે, અહો ? ? ચોરીનું માહિત્ય વચનોને પણ અગોચર છે, તેમકે, આગેનું અર્થ (ધન) લેનારાઓના ધનમા લગે અનર્થ આને છે એ આશ્ચર્ય ?

દોષ્યાં ચે જલધેસ્તરન્તિ મલિલં પદ્મ્યા નમ પ્રાગર્થે,

ચે બ્રામ્યન્તિ ચ વારવાણરહિતા કુર્વન્તિ ચાહવમ્ ।

ચે દુષ્ટામટ્યીમટન્તિ પટસ્તે મન્તિ સગ્યાનિગા,

સ્તે કેચિચ્ચલચક્ષુપા પરિચર્યશ્ચિત્ત યદીયં શુચિ ॥૧૮૬॥

અર્થ - જેઓ બનો હાથેરી નમુદ્રના પાણીને તો છે, તથા જેઓ આગ્રાગમા પગોચી ભ્રમણ કરે છે, તેમજ જેઓ

બગ્ગર અને બાણાવિના રણનગ્રામ દરે છે, અને જેઓ
ચાવાક થયા થકા ભાગ્ય જગતમાં ભટકે છે, એવાતો
અસખ્યાતા માણ્યો છે, પણ તેઓનું વિષ્ણુ સ્વાયંભાવ
અમુઓવાગી સ્ત્રીઓના પરિચયથી પણ પવિત્ર રહેતું છે,
એવાતો વિન્દાય હોય કે

અયોનરિય માનુસોઽથ વપર્ણ, કુમ્ભીય જનઘ્રિય, ૧ ૩ ૨ ૪ ૫ ૭ ૧

મારગરિવ કેસરી મગ્ધુજા મનવ દંત્યઘર્જ ૧૧ ૧૦ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૨

સૌવર્ણ્ય દ્યોરગંઘ મસ્તા મ્નોર્મરિવસ્વર્નિરિ, ૧૮ ૧ ૧૭ ૧૬ ૨૦ ૧ ૨૩ ૨૧

ન સ્ત્રીભિરિંભિદે યદીયહૃદય ઈરાય તસ્મે નમ ॥૧૪૭॥ ૨૬ ૧૪ ૨૭ ૨૫ ૨૮ ૨૬ ૩૦

અર્થ - પગલી પ્રાણીથી જેમ સૂર્ય, કુવરાણીથી જેમ
હરનો, અંતિ હરિગોષ્થી જેમ કેસરી નિભ, યોના સમુ-
દ્રાણીથી જેમ ઈન્દ્ર, નાપોથી જેમ જગદ તથા પાસના સમુદ્રાણી
જેમ નેરપર્વત, તેમ જેનું હૃદય સ્ત્રીઓની ભેદાયુ નથી,
તેવા ગૃધ્રી પુત્ર્ય પ્રથે નમસ્કાર આઓ ?

ગુપ્થ દુર્જનનેનસીય સલિલ મુર્ધોવ ખાત્રીમૃતો, ૭ ૧ ૬ ૫ ૩ ૪

યુદ્ધોર્વ્યામિવ કાતર, કલિમલ સ્વાતે સુસાધોરિવ ૮ ૧ ૧૩ ૧૨ ૧૧ ૧૪

દૌર્ગત્ય ધરણીમ્તીવ મસ્તા મેજે ન ચેનોઘુજે, ૧૭ ૧૬ ૧૮ ૧૫ ૨૫ ૨૪ ૨૦

સ્થેયં યસ્ય મૃગીવશા ચિત્સિતે ઘન્યાય તસ્મે નમ ॥૧૪૮॥ ૨૩ ૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૬ ૨૮

અર્થ - દુર્જનના ચિત્તમા જેમ ગુપ્ત વાત, પર્વતના શિ
ખરખર જેમ પાણી, મમરાગણમા જેમ કાચર, ઉત્તમ મુનિના
મનમા જેમ કવેગનો એવ તથા દેવતાઓના વૃક્ષમા એટલે
કંપદૃશ મા જેમ હુ ||તિપણ મ્થિર રહેતુ નથી, તેમ જેના
ચિત્તરૂપી કમળમા સ્ત્રીઓનો વિલામ નિગર રહેયો નથી,
એવા ધન્યવાને પાત્ર પુરૂષ પ્રત્યે નમસ્કાર થાઓ ?

(કન્દ્રયસાવૃત્તમ્)

ધ્રુ^૧ મંગમો^૨ ગર્લસદંતરાલૈ^૩, નણીદગા^૪ ને^૫ સર્પસંપૈ^૬ ।
મદ્^૭ બ્યાનદીપ^૮ મમિયાંય^૯ જ્ઞાનિ, તસ્મૈ^{૧૦} નમ^{૧૧} મયમિ-
કુજરાય ॥૧૪૦॥

અર્થ - અન્દર ઉત્તમાયમાન થના બ્રહ્મીના ભગરૂપી
ફળગ્રામા, સ્ત્રીઓના શરીરરૂપી ઉત્તમ નયોંએ કઠીને, જેનો
ઉત્તમ બ્યાનરૂપી દીપક ઠરી જાયોલો નથી, એવા સધમીઓમા
હુન્નિમમાન પુરૂષ પ્રત્યે નમસ્કાર થાઓ ?

પરિમલદશાન-(શાદલચિક્રોદિતવૃત્તમ્) ।

મૃયોમારમરાભિમૂતતરણી^૩ વાદો^૨ વિરોદ્ધીપણે^૪,
સસારે^૫ સપરિગ્રહા^૬ તનુજુપા^૭ રાજિર્નિમજ્જસ્યધ^૮
૧૧ ૧૧ ૧૩

શુદ્ધધ્યાનવિધૌ વિધુંતુદમસુ મોકતું વિમુક્તૌ રતા ॥૧૬૦

અર્થ - ઠાવ કર સમુદ્રમાં ઘણા બારના મમ્બડથી હુણુ હુણુ થએના જાણુની માકક, આ મમારમાં પરિશુખ્ત, માણુ મોની શ્રેણી નીચ નીચે જોડે નમ્બદિક નતિમાં દુમે છે, તેથી મુક્તિની સીમા આસપાસ થએલા પ્રાણીઓ જપ, તપ, ચારિત્ર, પવિત્રતા, શુદ્ધિ, અને શુદ્ધ ધ્યાનરૂપી ચન્દ્રને અમવામ રાત્રી નનાન તે પરિશુખને છોડવાને હમ્મ છે .

(ડગ્ગાનિવૃત્તમ)

પ્રત્યેકવતુ કલ્પકમિધુ, પ્રમાદપીન કુમતાપ્યનીન ।
ઔહલ્યેતુર્ધનિધુમેતુ, પરિગ્રહોડ્ય દુરિતદુલોડસ્તિ ॥

અર્થ - દેનાના બે હુ માન, કનેગના સમુદ્ર તુ ૧, પ્રમાદથી પુષ્ટ થએલો, કુમતામ હાની જના ૧, ઉદ્ધનપણાના હેતુરૂપ, તથા ધીંગળ નત્યે ધમમેતુ, સમાન, આ પરિગ્રહ પાપોથી ઉપદ્રવયુક્ત થએલો છે

પિત્રોગ્પામ્નિ સુકૃતાનુશાસ્તિ,

પ્રાર્જ પ્રસંગ ગુણવન્સુ રગમ ।

પરિગ્રહપ્રેરિતચિનૃત્તિ,

જીજ્ઞાસા ચૈતન્યમિય પ્રમીત ॥ ૧૬૧ ॥

અર્થ - મૃત્યુ પામેલા પ્રાણી જેમ જૈન્ય-જાને, તેમ પાંચ
અહુથી ગ્રેગંઝેની છે ચિત્તની વૃત્તિ જેની, એવો માણુમ
માણાપની સેવાને, પુણ્યોની ગિજ્ઞાનજીને, વિઠાને માથેના
સ ગને, અને જીજ્ઞાસાનો પ્રત્યેના ચિત્ત-ગિજ્ઞાપને ૫ । ત્યજે છે

(શાશ્વત્વિવ્રોહિતવૃત્તમ)

નાઽઽદિત્યાદપરઃ પ્રતાપનપદુર્નાગ્નેઃ પરમ્નોયવાનઃ,
નૈવાન્ય પથમાનતશ્ચ ચદુલો દુષ્ટો ન મૃત્યો પર ।
નૈગગ્નેરિતર ક્ષુધાક્ષુભિતધીશ્ચોર સ્મરાશ્ચનરો,
દોષાહ્યાન્ન પરિગ્રજાત્પરમધસ્યાન તથા સર્વગા ॥૧૬૩॥

અર્થ - જેમ મૃત્યુ પામેલા પ્રાણી નથી, મમુદ્રથી
પીજે કોઈ પાણીવાળો નથી, પનનથી પીતે કોઈ અથવા
નથી, મ મુથી પીજે કોઈ દુષ્ટ નથી, અગ્નિથી પીજે કોઈ
જીજ્ઞાસા નથી, તથા કામદેવથી જેમ પીજે કોઈ ચાર નથી,
તમ દ્રવ્યજોથી જાગતા એવા પરિગ્રહથી પીજી કોઈપણ
પાપોનું ન્યાન નથી

ધર્મધ્યાનમધીરયસ્તન્મિત્ર પ્રોત્મર્ષિકન્પાઽનિલઃ,
પ્રીતિં પક્ષિનીમિત્ર દ્વિપપતિર્નિર્મૂલમુન્મૂલયન્ ।
પ્રાચીણ્ય ચ પયોજિનીપતિમિત્ર મ્મર્માણુરાન્ગ્રાદયન્,

૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫
 શ્લાઘામેતિ પરિગ્રહ કિમુ કદા કાર્દધરીપાનવત્ ॥ ૧૨૪

અર્થ - ઉત્સાહમાન યતો જ્યેષ્ઠો કે પાનકાગનો પવન જેમ દૂશને, તેમ ધર્મધ્યાનને અવિન કરતો, મદોન્મત્ત હૃન્નિ જેમ કમલિનીને, તેમ પ્રીતિને મૂળમાથી ઉજેડી નાખતો, તથા રાદુ જેમ તૂરને, તેમ પડિતાર્થને આચ્છાદિત કરતો, જ્યેષ્ઠો પન્નિકુ, મદિનના પાનની માકક કોઇપણ વખતે શુ પ્રગટાને પાને છે ? અર્થાત્ નથી પામતો

શુભકાર - (ઉપજ્ઞાતિશૂલમ)

૧ ૨ ૩ ૪
 તુલેપુ જ્વાલેપુ ચ મૌક્તિકેપુ,
 ૫ ૬ ૭
 ગુણાધિરોપાન્મહિનામુદોગ્ય ।

૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮
 કાર્ય સર્વથરિવ કાચનેપુ,

૧૯ ૨૦ ૨૧
 યત્નો ગુણેષ્વેવ મનહિરમાર્ગ્ય ॥ ૧૨૫ ॥

અર્થ - તુલકાઓમા, ધતુલેમા, અને મોલીઓમા શુભના જોટલે દોરાના આલેખજથી યના મહિમાને જોઈને, લોખી માણુનો જેમ દ્રવ્યોમા, તેમ પડિતોમ અત્રેમર માણુનાંજો શુભોમાજ પ્રવત્ન કરવો

૧ ૨ ૩
 દૌર્જન્યમજ્જે મનુજે વમન્નો,

૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯
 ગુણા મયેયુર્નદિ ગૌરવાય ।

^{૧૧} ગુણાઽધિરોપ^{૧૨} પરવીટનાય,
^{૧૩ ૧૪} કટાપિ^{૧૦ ૧૫ ૧૬ ૧૭} ચાપેષ્વિચ કિ ન દષ્ટ. ॥ ૧૬૬ ॥

અર્થ - દુર્જનનાથી ભગ્વા મનુષ્યમા રહેલા શુભો પણ
 ગારવપણા માટે થઈ શક્યા નથી, તેમજ, ધનુષ્યોમા રહેલો
 શુભનો એટલો દોરીનો આરોપ-પરની પીડા માટે થાય છે,
 એવું, હે પ્રાપ્તિ ? તે શુ ઠાઈ દિવસ જોયુ નથી ?

(મન્વાક્ષાતાવૃત્તમ)

^૨ વેપન્યૂતિર્નિ^{૩ ૪} ણદવમનાદેવ^૫ સાધ્યાઽતિસે^૧ ધ્યા,
^૬ વિદ્યા^૭ દૃઢ્યા સ્યમતિરિ^{૮ ૧૦ ૧૧} મનાદેવલભ્યાનિસમ્યા ।
^{૧૨} તિત્તાવાસિર્મયનિ^{૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭} ચ રતોન્મયાદેવ^{૧૮} દિન્યા,
^{૧૯} ષન્ત્રપ્રજોલ્યમપરિચય^{૨૦ ૨૧} પ્રાપ્યતે નો^{૨૨} શુણૌઘ ॥ ૧૬૭ ॥

અર્થ - આનિ પવિત્ર જોડી વેશની રચના નિર્મળ વસ્ત્રથીજ થઈ
 શકે છે, તેમ મનોહર અને ગ્રોભનિડ જોવી વિદ્યા પોતાની
 શુદ્ધિના વૈભવથીજ ગમી શકે છે, અને દિવ્ય જોવી ધનની
 પ્રાપ્તિ અત્યંત ઉદમ કરવાથીજ થાય છે, પણ તે વસ્ત્ર,
 શુદ્ધિ અને ઉદમના પરિચયોથી શુભોનો સમૃદ્ધ પ્રાપ્ત
 થઈ ગયેલો નથી

(૧ પ્રવક્તાયુત્તમ)

પાપાણસટાન્યપિ મૌક્તિકાનિ,
યત્સક્રમાલ્લોલવિલોચનાનામ્ ।

ઘક્ષ મ્યલેડલકરણીભવન્તિ,

તેષાં ગુણાના મહિમા મહીયાન્ ॥ ૧૫૮ ॥

અર્થ —> ગુણના એટલે દોરીના મહમણથી, અપા
નેત્રવાગી એટલે સ્ત્રીઓના હૃદયમાં આપાણના દુકકાઓ
પણ મોતીરૂપે થઈ આપણ તરીકે થાય છે, તેના ગુણોના
મહિમા મહીયા છે

(શાદન્વિગ્રાહિતવૃત્તમ)

જાતિ જારદર્જર્યરીશ્વરસ્ના સૌર્દર્પસન્ધારિણી,
બુદ્ધિર્વહ્નમાનવાદ્યયસરિશ્રાધપ્રમા શાદિરાદ્ ।

રૂપ દર્પકદર્પસર્પફળમૃત્યસ્પર્થિતુલ્ય પુનઃ-

સ્તાદગૌરવભાજન ભવતિ નો યાદગુણાના ગર્ણ ॥ ૧૫૯ ॥

અર્થ —> એ ગુણોના સમૃદ્ધ ગારના ભાજનરૂપ થાય છે,
તેથી, શરદગુણના ચન્દ્રની ક્રતિઓની સુદરતાને હરનારી
ક્રતિ પણ થતી નથી, તેમ આ પ એના વિદ્યારૂપ મસુદો

મયન કન્નામા મથયદ મમાન બુદ્ધિ પગ ચતી થી,
અને કામદેવના અહુ કાન્ડી સર્પને ગદ્દ સમાન એવુ રૂપ
પણ તેરી રીતના ગારના ભાગનરૂપ થનું નથી

વેગમ્યદ્વાર

ગ્રામી^૧ગૃ^૩ખિવ^૪ નાગરો^૫કુકુસુમસ્તોમે^૬પિવાલિ^૭યુવા,
માતગો^૮ મરુમેદિની^૯પિવ^{૧૦} મૃગો^{૧૧} દગ્ધેષુ^{૧૨} દાઘેષુ^{૧૩} ચ ।
ષમ^{૧૪}શ્વદિરદી^{૧૫}ધિનિ^{૧૬}ધિય^{૧૭} શમી^{૧૮}ગર્ભે^{૧૯}પિવા^{૨૦}મશ્વરો,
નો^{૨૧} ભોગેષુ^{૨૨} રતિ^{૨૩} કરોતિ^{૨૪} દ્વદર્ય^{૨૫} રૈરાગ્ય^{૨૬}માજા^{૨૭} કચિત્ ॥

આર્થ - ગામડીઓમા જેમ નગરના રહેવામી, આક
કાના પુ પોમા જેમ મુવાન લામરો, માગ્વાડની બુમિઓમા
જેમ હુન્નિ, દાવાનળથી ગળી ગએલા વનોમા જેમ હરિણ,
ચન્ના કિન્નોમા જેમ ચક્રવાક તથા અગ્નિમા જેમ જળ
થર પ્રાણી, તમ વેગમ્યવત માણસોનુ હૃદય કોઈપણ લોગોને
વિષે આનંદને મેળવતુ નથી

યદ્રાં^૧છતિ^૨ ન^૩ કૃર્મ^૪ગામિ^૫ય^૬ રઘુ^૭ પ્રોત્તુ^૮ગપી^૯નસ્તર્ની,
યતિ^{૧૦}રાહ્યનિ^{૧૧} ન^{૧૨} તસ્કર^{૧૩}રિવ^{૧૪} સદા^{૧૫} મુત્સુદર^{૧૬} મોદર^{૧૭} ।
નો^{૧૮} મુદ્યતિ^{૧૯} ચ^{૨૦} પદ્મગો^{૨૧}ધિય^{૨૨} મજેત્^{૨૩}રિવ્યવારે^{૨૪}ષુ^{૨૫} ચ,
યોગો^{૨૬}યોગનિ^{૨૭}યોગિ^{૨૮}ને^{૨૯} પ્રગમિ^{૩૦}નમ્નન્મામ્પત્ની^{૩૧}લાગિતમ્ ॥

અર્થ -યોગના ઉદ્યોગમાં જોડાએલા સમતાવત માણુના,
જે, દુર્ભાગિણીની માફક, ઉચ્ચ અને કઠીન સ્તનોનાની
સીને પણ ઈચ્છતા નથી, તથા ચોરા સાથે જેમ, તેમ
હમેશા હર્ષવત હાથ માથે પણ રમે, કરતા નથી, અને
સર્પોમા જેમ તેમ ઘણા એવા મણિઓના હારિતા પણ જે
જોડ પામતા નથી, તે સમગ્ર નમતાનું જોટલે વેરાગ્યનું
માહાત્મ્ય છે

^૧યત્સસારસરોજસોમસરજ ^૨યદ્મદીપયુતૌ,
^૫સર્પ ^૭સર્પકણ્ઠુર્ધર્પદલને ^૮યચ્ચઢ્ઢામણિ. ।
^૯યત્સદ્ધુચ્ચિયધ્વનિમોદસદન ^{૧૦}યત્મામ્પસજીચન
^{૧૩}યૈરાગ્યલસદાત્મને ^{૧૪}પ્રિયસુહૃત્તદેહિ ^{૧૫}દેહિપ્રિયમ્ ॥૧૬૭॥

અર્થ -જે વૈ ૧૭. સમાન્દ્રષી કમળને નહ કંવામાં ચ દ
સમન છે, કપટરૂપી હીપકની કવિને દુઃ કરવામાં સર્પ
તુ ન છે, કામદેવના અહ કારને દગવામાં મહાદેવ સરખો
છે, ઉત્તમ પુદ્ધિરૂપી સીને કીડાગૃહ નમાન છે, સમગ્રને
શુચાકનારો છે, આત્મામત્યે પ્રિય મિત્ર તુ ન છે, તથા જે
વૈરાગ્ય પ્રાણીઓને હિનકારી છે, એવો વરાગ્ય મુને જાણે ?

(સમ્પરાવૃત્તમ્)

^૧યત્કાનાકેલિકુઠ ^૨યદ્મૃનમધુરે ^૪મોજને ^૫મગ્નભાવ,
^૬

^૭ યન્માત્પામોદમદ ^૮ યદધનનિનદે ^{૧૦} વાઘધૃદે ^{૧૧} સનિદ્રમ્ । ^{૧૨}
^{૧૩} યત્સદ્રુપસ્વરૂપે ^{૧૪} ક્ષણસુરવિમુર ^{૧૫} યત્ક્ષણે ^{૧૬} શ્રીણકાક્ષ, ^{૧૮}
^{૧૮} યદિત્તે ^{૨૦} ધીતયાહ ^{૨૧} હૃદયમિદમમૂત્તઠિરક્તત્યચિન્તમ્ ॥ ^{૨૨}

અર્થ - મહાબોહુ હૃદય જે સ્ત્રીઓની કીડામાં કુઠિત થયું છે, અમૃત તુ ય મધુર લોચનમાં લાવ રહિત થયેલું છે, પુષ્પોની સુગંધિમાં મદ થયેલું છે, ઉત્તમ નાદોવાળા વાજ્રોના અમૃદમાં ઉત્કઠા વિનાનું થયું છે, ઉત્તમ રૂપને જોવામાં મગતા ક્ષણિક સુખથી વિમુગ્ધ થયેલું છે, મહોત્સવમાં વાજા રહિત થયું છે, તથા ધનમાં પણ જે ઇચ્છા રહિત થયું છે, તે સમગ્ર વંશઅપણાના ચિહ્ન છે

(શાશ્વતવિપ્રોદિનયુત્તમ)

^૧ દેમતે ^૨ હિમયાતવેદિનવને ^૩ ચર્મ્મ ^૪ વિનાયત્પ્રિતિ, ^૫
^૬ ગીર્ધ્મે ^૭ મીર્ધ્મગરાશુર્કર્કશરજ ^૮ પુજેપુ ^૯ શય્યા ^{૧૦} ચ યત્ ।
^{૧૧} યદ્વર્પાસુ ^{૧૨} ગિરગુણાસુ ^{૧૩} વસતિશ્રૈકાકિના ^{૧૪} યોગિનાં, ^{૧૫}
^{૧૬} તદ્વુર્ધ્વાનનિર્મધનરવિજિત ^{૧૭} વૈરાગ્યવિસ્ફુર્જિતમ્ ॥૧૬૪ ^{૧૮}

અર્થ - રૂતુમાં ઠંડા વાયુથી શરેલા વનમાં વિના, મીર્ધ્મરૂતુમાં પ્રથક મૂર્ધના

તપેની રતીના દનકાપર જ મન ડબ્બુ, તથા વાર્તાતુમાં
પર્વતની શુક્રઓમાં જે રહેતુ, તે નમ્ર ઓગી પહેલા
યોગીઓનું દુર્ધર્મના નિગધનોથી નહિ અવાએડ એક
રસમયુજ મહા મય છે

ચિત્રકાવ્ય

કાવ્યનાં કર્ણ કૂન સુચિરંગાં પ્રપન્ન મન,
પૂર્ણ ધાતુચલરલ ચ નપસા પુર પ્રસિદ્ધયકુરે ।
અકલ્પકજનપ્રમોદપિપણિ મેન્ગો ચિવેક મતે,
મર્દા યેન ચિનેન્દુનેર રજનિ શ્રેણિગુણાર્ના મુધા ॥૧૬૭

અર્થ -હ ચિત્ર ? કાવ્યો કરવાથી નહુ, મનોહર વચનોના
પ્રપન્નથી સર્થ, ભુતના બોલથી મર્થ તથા કીર્તિના અકુર
સમાન તપાના સમ્પન્નથી પદ્ય સર્થ પદ્ય ક્ષમ્પ એક ઉત્તમ
માણસોના હર્ષની દુઃખ સમાન વિરોધ ગેવના કેમકે તે
વિવેકવિના, ચન્દ્રવિના જમ રાત્રિ તેમ તે સુષોની મમમ
શ્રેણિ ગેવના છે

યસિન્ રમ્યરચેયશ કુમુદિનીમર્તુર્ભવેત્સમર્થ,
મપ્રાપ્ત્ય વિગુપ્તેન્નરરિદ્ધિ મવા ય મેચતે રત્નમ્ ।

^{૧૪} યેનોદ્યત્કનિહારિણી ^{૧૫} ગુણમણિશ્રેણિશ્ચ ^{૧૬} વિશ્રાણ્યતે, ^{૧૭}
^{૨૫} દસે ^{૨૨} કસ્ય ^{૨૦} હરેરિવંષ ^{૨૧} ન ^{૧૮} રમા ^{૨૩} ચંદગ્ધ્યદુગ્ધોદધિઃ ॥૧૬૬॥

અર્થ - જે વિવેકરૂપી સ્ત્રી સમુદ્રમાં મનોહર કાતિવાળા
 યગરૂપી ચન્દ્રની ઉત્પત્તિ થાય છે, તથા રત્નની ભૂમિરૂપ
 જે વિવેકરૂપી સમુદ્ર મહાન પડિતોએ કરીને એટલે ઈન્દ્રોએ
 કરીને કીર્તિની એલે પાણીનાં પ્રાસિ માટે લેવાય છે, તથા
 જેનાથી ઉત્પન્ન થતી કેલ્લાડ મનોહર ગુણરૂપી મણિઓની
 શ્રેણિ મેળવી શકાય છે, એવો તે વિવેકરૂપી સ્ત્રી સમુદ્ર,
 વિપ્લવી માફક કેને લક્ષ્મી આપતો નથી ? અર્થાત્ મને
 આપે છે

^૯ વૈરાગ્ય ^{૧૦} સુભગં ^{૧૧} તદેવ ^{૧૨} યગસા ^{૧૩} રાગિ' ^{૧૪} સ ^{૧૫} જ્યોત્સ્નમન્,
^{૧૬} સ્ફૂર્તિઃ ^{૧૭} સંવ ^{૧૮} શુભા ^{૧૯} ચ ^{૨૦} સત્ ^{૨૧} ચ ^{૨૨} ગુણશ્રેણિર્મનોહારિણી ।
^{૨૩} ધ્યાન ^{૨૪} ધન્યતમ ^{૨૫} તદેવ ^{૨૬} વચ્ચમામોષસ્સ ^{૨૭} જ્ઞાનઘ,
^{૨૮} સ્તારાસ્વિદુરમદભદ્રમવન ^{૨૯} યત્રૌચિત્તી ^{૩૦} ધંચતિ ॥૧૬૭॥

અર્થ - તાનઓમાં જેમ ચન્દ્ર, તેમ અત્યંત પૂજના
 સ્થાનરૂપ એવો જેમાં વિવેક યોગી રહ્યો છે, તેજ વૈરાગ્ય
 મનોહર જાણ્યો, તેજ યથોત્તમ મમક ઉલ્લાસમાન જાણ્યો,

તપે તી રતીના હનવાપર જ શરત કરુ, તથા વર્ણિતુમાં
 પર્વતની શુદ્ધઓમાં જે રહેતુ, તે સમગ્ર એકાગ્રી રહેતા
 યોગીઓનું દુધ્ધર્મના નિષ્કપનોથી નહિ છતાંએ એક
 નેરાગરનુ જ મહા મય છે

વિચલકાર

કાન્ધોની કર્ણ કૂન સુન્ચિરર્ગોચા પ્રપચ્. મન,
 પૂર્ણ બાહુવલ્લરલ ચ તપસા પુર પ્રસિદ્ધવકુર ।
 ત્વજ્ઞેકજનપ્રમોદવિપણિ મેયો વિવેક મતે,
 મર્દા યેન વિનેન્દુનેય રજનિ શ્રેણિગુણાર્ના મુગા ॥૧૬૭

અર્થ -હે મિત્ર ? કાલ્યો કન્વાથી તું, મનોહર વચનોના
 પ્રપન્નાથી સર્થ, બુતના બગોડી મર્થ તથા કીતિના અકુર
 સમાન તપાના સમરોથી પણ સર્થ પણ કૂન એક ઉત્તમ
 માણસોના હાની દુકાન સમાન વિવેકજ નેવનો, કેમકે તે
 વિવેકવિના, ચન્દ્રવિના જેમ રાત્રિ, તેમ તે સુખોની સમગ્ર
 શ્રદ્ધ કેળવજ ૭

યસિન્ રમ્યરુવેયશ'કુમુદિનોમર્તુર્ભવેત્સમ્ભવ,
 મપ્રાપ્ત્ય ત્રિપુષે પરરિજ ગવા ય મેયતે રત્નમ્ ।

^{૧૪} યેનોયત્કતિતારિણી ^{૧૫} ગુણમણિશ્રેણિશ્ચ ^{૧૬ ૧૭} વિશ્રાણ્યતે, ^{૧૭}
^{૨૫ ૨૨ ૨૦ ૨૧ ૧૮ ૨૪ ૨૩} દત્તે કસ્ય હરેરિવંષ ન રમા ^૧ વદગ્ધ્યદુગ્ધોદધિ' ॥૧૬૬॥

અર્થ - જે વિવેકરૂપી ક્ષીર સમુદ્રમાં મનોહર કાતિવાળા
 યશરૂપી ચન્દ્રની ઉત્પત્તિ થાય છે, તથા રત્નની ભૂમિરૂપ
 જે વિવેકરૂપી સમુદ્ર મહાન પડિતોએ ક્ષીરને એટલે ઈન્દ્રોએ
 ક્ષીરને દીતિની એટલે પાણીની પ્રાપ્તિ માટે મેંવાય છે, તથા
 જેનાથી ઉત્પન્ન થતી કેન્સાક મનોહર શુભ્રોરૂપી મણિઓની
 શ્રેણિ મેળવી શકાય છે, એવા તે વિવેકરૂપી ક્ષીર સમુદ્ર,
 વિપ્લવી માફક કેને સફળી આપતો નથી ? અર્થાત્ મને
 આપે છે

^{૬ ૧૭ ૭ ૮ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૧૫} ધૈરાગ્ય સુભગં તદેવ યથાસા રાશિઃ સ પ્વોદ્દમન્,
^{૧ ૧૭ ૧૮ ૨૦ ૧૬ ૧૭ ૨૧ ૨૪ ૨૫} સ્ફૂર્તિં સંવ શુભા ચ સય ચ ગુણશ્રેણિર્મનોહારિણી ।
^{૨૮ ૨૯ ૩૦ ૩૧ ૩૨ ૩૩ ૩૪ ૩૫ ૩૬} ધ્યાન ધન્યતમં તદેવ વચસામોષસ્મ પ્વાનઘ,-
^{૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬} સ્પાર્શિવદુરમદમદમવનં યત્રૌચિત્તી ચંચતિ ॥૧૬૭॥

અર્થ - તાનઓમાં જેમ ચન્દ્ર, તેમ અયત પૂજના
 ધ્યાનરૂપ એવા જેમાં વિવેક શ્રેણી હોય છે, તેજ વગર
 મનોહર જાણ્યો, તેજ યથોનો મનુષ્ય ઉપમાયમાન જાણ્યો,

तेभ्यः प्रीतिं शुभं वल्लुनी, तेभ्यः शुभेभ्यो पञ्चि मनोहर
 वल्लुनी, तेभ्यः ध्यानने पधार धन्य वल्लुपु, तथा तेभ्यः वरन
 ने समृद्ध पल्लु निर्मल वल्लुना

धर्माद्गुह्यहधोरणीद्विष करिवातेन्निर्वरावण
 कल्पद्रु पृथिवीमहेद्विष कणिश्रेणिद्विषासीश्वर ।
 स्वर्गलो धरणीधरद्विष प्यस्नोमेद्विषोच्च, अथा,
 भाति रयातिशृष्ट शुभेषु चिलसन्नेको त्रिरेकोदय ॥१६॥

अर्थ - प्रीति मेखिओमा नमः स्वर, हन्तिओमा टोमा
 ओमा नेम वरावण, वृणाभा नमः क पनुक्ष सपेनी
 अखिओमा नमः शेषनाग, पर्वतोमा नेम भेड, तथा
 धाराओमा समृद्धोमा नेम ८० पै अथा ओटले छ द्रनो घोटा,
 तेम प्रीतिना स्थान तु १ तथा वननायमान यतो ओक
 विवेकनोश्च उदय नमः शुभेभ्यो शोभे ७

यस्माद्याचकल्लोककोकश्चिमानर्थ समर्थोदय,
 कामश्चद्विषचित्तवृत्तिदिनीप्रोत्कर्षपरपांगम ।
 धर्मश्च त्रिदिवापुनर्भवभय प्रादुर्भवत्येजमा,
 नव्योऽय मुदमातनोतु मरतामौचित्यचिनामणि ॥१७॥

અર્થ - ૧ વિદ્યાર્થી ચિતામણિ રત્ન સી, યાગડ વોકરૂપી
 ૨ જોર પ્રત્યે ચન્દ્ર તુ ૧, તથા ૩ મર્થ ઉચ્ચવાળો અર્થ
 ઉત્પન્ન થાય છે તથા ૪ ઈન્દ્રિય અને ચિત્તની વૃત્તિરૂપી નદીને
 ઉલ્લાસમાન ડબ્બા ત્રાડે વરમાદના આગમ રૂપ કામ C પત્ર
 થાય છે, તથા ૫ પ્રમતિ અને મોક્ષરૂપી ધર્મ જેથી તુર્ક ઉત્પન્ન
 થાય છે, એનું આ વિવેકરૂપી નવું ચિતામણિ રત્ન મુદ્રાન
 પુરુષોના આનન્દને વિનાગે ?

મ^૨ર્ત્તિસ્તીર્થ^૧કૃના^૪ નન્તિ^૫ પ્રજામિના^૬ જનાગમાના^૭ શ્રુતિ,^૮
 મુ^૯ર્ત્તિર્મત્સરિણા^{૧૦} પુન^{૧૧} પરિચિત્તિનેપુગ્ગપુગ્યાત્મનામ્ ।
 અ^{૧૨}ન્યેષા^{૧૩} ગુણમસ્તુન્તિ^{૧૪} પરિહૃન્તિ^{૧૫} ક્રો^{૧૬}શાદિચિછેપિણા,^{૧૭}
 પા^{૧૮}પાના^{૧૯} પિરની^{૨૦} રન્તિ^{૨૧} સ્વમુદ્દગામેષા^{૨૨} ગતિ^{૨૩} યર્મિણામ્ ॥

અર્થ - ત્રીય-રોની બલિ, મુનિઓને નમસ્કાર, તેન
 મિહાતાનું શ્રવણ, મત્સરીઓનો ન્યાગ, ડાહ્યાપણથી પવિ
 થએલા માણસોનો મગ, પન્ના શુભોની સ્તુતિ, કોવાદિ
 ભાવવૈરીઓનો પરિહાર, પાપોની વિતિ, તથા પોતાની
 શ્રીઓપ્રત્યે પ્રેમ, એવી ઝીતમુ વચ્ચે ધર્મ માણ્યોનું છે

મૌ^૧જન્ય^૨ જનક^૪ પ્રમુ^૩દગામસ્ત્યાગાદર^૫ મોદર,^૬
 પત્ની^૭ ... સ્માતિ^{૧૦} ... ગમ્ય^{૧૨} પુત્રમ્પ્રપાસંગમ^{૧૧}

^{૧૩} નૈદૈમ્ય ^{૧૪} મગિની ^૧ દયા ^{૧૧} ચ ^{૧૭} દુરિતા ^{૧૧} પ્રીતિશ્ચ ^{૨૦} માતૃસ્વસા,
^{૨૨} સાદ્રાનદકુટ ^{૨૪} કુટુબકમિદં ^{૨૬} પ્રાપ્ત ^{૨૭} સતા ^{૨૫} ધીધના ॥૧૭૧॥

અર્થ - સજ્જનતારૂપી પિતા, શાન્તારૂપી માતા, દાનતા
 આત્મદી ભાઈ, પુત્રની બુદ્ધિરૂપી સ્ત્રી, ગુણોના સમૂહ
 રૂપી મિત્ર, લક્ષ્મણના મનરૂપી પુત્ર, નિર્ભયારૂપી બહેન,
 દયારૂપી ગૈકરી, તથા પ્રીતિરૂપી મામ્મી, એવી ગીતનું આનંદના
 સમૂહરૂપ મજાગનોનું કુટુંબ બુદ્ધિવાનો કહે છે

(૧૭૨માવકામ)

^૧ અર્ચાર્જિતા ^૨ સયમિના ^૩ નમસ્યા, ^૪
^૫ મગ ^૬ સતા ^૭ મશ્રુતિરાગમાનામ્ ।

^{૧૦} દાન ^{૧૧} ધનાના ^{૧૨} કરુણાગમોજા,
^{૧૫} માર્ગો ^{૧૩} યમાયમ્ ^{૧૪} દિતઃ ^{૧૬} શિવસ્ય ॥ ૧૭૨ ॥

અર્થ - અરિષ્ટ તથા પ્રભુઓની પૂજા, સયમધારીઓને નમ
 સકાર, મજાગનોનો મન, આગમોનું ધવલુ, દ્રવ્યોનું દાન,
 તથા પ્રાણિઓની દયા એવી ગીતનો મોગ માર્ગ ઉત્તમ
 માણુનોએ કહેવો છે

(२०२)

(उपजातिवृत्तम्)

विरू^१फ^२निर्म^३ल्कीर्तिरनि^४ग्रविद्या,

समृ^५द्धि^६वि^७द्वा रमणीयरूपम् ।

सौभाग्यसिद्धि^८निर्मलं^९ कुलं^{१०} च,

फलानि^{११} धर्मस्य^{१२} पश्यन्मूनि ॥ १७३ ॥

अर्थ - सुश्रममान यती शीर्ति, पवित्र विद्या यदि
पाभेनी सपदा, मनोज्ञ इव, सौभाग्यनी निदि तया
निर्भर कुल, ये उये धर्मना इयो ते

सौभाग्य^१सिद्धि^२ सुकृ^३नैरुपुष्टि^४,

परिप^५कार कल्याणिका^६ ।

विवेक^७योग^८ समताभियोग^९,

सतोप^{१०}वृत्ति^{११} कृतिना प्रवृत्ति^{१२} ॥ १७४ ॥

अथ - भिन्नावागी दृष्टि, पुण्यनी पुष्टि, पन्नो उपकार,
दयागुपाङ्ग, विवेकना सयोग, न लानु वारु, अने सतोप
वृत्ति जेन्नी पुण्यवागीजोनी प्रवृत्ति ते

^૧ જ્ઞાની ^૨ વિનીત ^૩ સુમંગ ^૪ સુશીલ ,

પ્રમુત્ત્વવાન્ન્યાયપથપ્રવૃત્ત ૧

^૬ ત્યાગી ^૭ ધનાદા ^૮ પ્રથમી ^૯ સમર્થ ,

^{૧૦} પચાપ્યમી ^{૧૧} શ્રમિષ્ઠ ^{૧૨} કર્તૃપૃક્ષા ॥ ૧૭૭ ॥

અર્થ - જ્ઞાની થઈને વિનયી, નોભામ્યવાળો થઈને ઉત્તમ
ગ્રીવધારી, હોદ્દેદાર થઈને ન્યાય માટે ચાલનારો, - વનાય
થઈને દાનેશ્વરી, તથા સત્તાવાન થઈને શાત સ્વભાવવાળો,
એ પાંચે આ જગત્મા કે પાંચે નમ્રાન છે

^૧ દુ ^૨ મ્યોઽપિ ^૩ ચ ^૪ પાત્રક્રમીતચેતા,

^૫ યુવાપિ ^૬ યો ^૭ મારત્રિકારહીન ૧

^{૧૦} આત્મોઽપિ ^{૧૧} યો ^{૧૨} નીતિમત્તા ^{૧૩} યુરીણ,

^{૧૪} અયોઽપ્યમી ^{૧૫} નેત્રનદીપ્રવાહા. ॥ ૧૭૮ ॥

અર્થ - દરિદ્રી એટલે ધનહીન છતાં પણ નેતું ચિત્ત
પાપેશી હોય છે, તથા યુવાન છતાં પણ જે કામદેવના
વિનાશથી રહિત છે, અને મર્દ વાતે સમર્થ છતાં પણ જે,
ન્યાયીશોમા અગ્રેમ છે, એ ત્રણે દેવનદીના એટલે ગંગાના
પ્રવાહ સમાન પવિત્ર છે

(શાસ્ત્રલયિત્રીકૃતવૃત્તમ)

૨ ૧ ૫ ૩ ૪ ૬ ૭ ૮
 વૃત્તિર્નીતિમતી રમા ચ પરમા શશ્વદિનીતા. સુતા,
 ૧૦ ૧૨ ૧૧ ૧૪ ૧૩
 યથુર્ચધુરર્મિતિ સ્મૃતિમતી રગ. પ્રગસાસ્પદમ ।
 ૧૬ ૧૫ ૧૮ ૧૭ ૧૮ ૨૨ ૨૦ ૨૧
 વીર્ય વર્યતર વચશ્ચ મધુર મૃતિશ્ચ વિસ્ફુર્તિભાક,
 ૨૭ ૨૬ ૨૩ ૨૮ ૨૪ ૨૫
 સાનંદં ત્રિદુરરિદ નિગદિત ધર્મસ્ય લીલાયિનમ ॥૧૭૭

અર્થ -નીતિયુક્ત વૃત્તિ, ઉત્કૃષ્ટ શોભાવાળી સ્ત્રી, હમેશા
 વિનય કરનારા પુત્રો, મનોહર બુદ્ધિવાળો ભાઈ, યાદ
 નાસ્તીનાગી બુદ્ધિ, પ્રશંસાપાત્ર વગ, અતિ ઉત્તમ વીર્ય
 એટલે શક્તિ, મધુર વચન, તથા દેવીપ્રમાણ મૃતિ તે
 મમત્ર ધર્મનો મહિમા છે, એમ પડિતોએ આનંદ મહિત
 કથેયુ છે

૧ ૧ ૪ ૩ ૫ ૬
 શાસ્ત્ર શાસ્ત્રવ્રતા વર્લેવલમૃતા શ્રીભિ શ્રિયા શાલિના,
 ૮ ૮ ૧૧ ૧૦ ૧૪ ૧૩
 શ્રીલ શ્રીલજ્ઞપા ગુણર્ગુણજ્ઞપા ધીભિશ્ચ ધીમાલિનામ્ ।
 ૧૬ ૧૮ ૨૦ ૧૫ ૧૮ ૧૭ ૨૨ ૨૧ ૪ ૨૬
 સર્વેષા ગુન્નસ્ત્યમી મમ પુનર્મત્યેતિ યેષા વ્યથા,-
 ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૩
 દિશ્વાનદયારી જગદ્ગુન્નરિનિ ગ્યાતિ દુમાઝસુત ॥૧૭૮
 ૫
 તેષા ચદનચદ્રમૌક્તિકકુમુદ્ફલામંગલોદ્દમન,-

કીર્તિસ્ફીતમરીચિમટિતદિગ્ધા પ્રોદપ્રતિષ્ઠાસ્પૃશામ્ ।
 સરીણા મુનિર્હીરહીરવિજયાદાનાં શિવશ્રીમતા,
 રાજ્યે રાજિનિ વિજયેમવિજય સૂક્તાવલિં નિર્મમે ॥૧૭૦

અર્થ -ગીજોએ કરીને સર્વે ગીગધારીઓના, શુભોએ કરીને શુભવાનોના તથા બુદ્ધિએ કરીને બુદ્ધિવાનોના આ શુદ્ધ દ્રેષ્ટ છે, અને મહારા પશુ શુદ્ધ છે, એમ માનીને હુમા યુના પુત્રે એન્ડ્રે એકમન્ડ બાદશાહે “ આ જગતના શુદ્ધ છે ” એવી ગીતની જનત્મ આનંદ કરનારી જેઓની પ્રખ્યાતિ કરેલી છે, એના તથા અદન, અન્દ, મોતી, વિદામી કમળ, તથા કૈલાસ પર્વત સમાન હ્રસ્વમયમાન થની જે દીર્ઘિ, તેના દેહીઅમાન દિલોથી મહિત કરેલી છે વિશ્વાએને જાઓએ એના ઉત્કૃષ્ટ દીનિરાગા તથા શિવશ્રીરાગા અને મુનિઓમા હીરા નમાન, એવા શ્રી હીરવીજર મુનિ મહારાજના મનોહર રાજરમા એન્ડ્રે નમરમા પદિન શ્રી દેમ વિજય ગણિએ આ “ કર્તુની પ્ર-ણ ” નામની સૂક્તાવલી રાગ છે

(માર્લિનોત્તમ)

કમલવિજયમગ્નપ્રાજપારીંદ્રપાદ,-

ઢ્યકમલપિલામે મૃગના મગતેન ।

રસિકજનવિનોદાસૃચિતા સુક્તિમાલા,^૪

શ્રિયમયતુ જનાનાં કઠપીઠે લુઠતિ ॥૧૮૦॥

અર્થ -કમળવિજયજી ગણિ નામના મહાપદિત ગુણના
બંને ચરણોરૂપી કમળના સિવામપ્રત્યે જ્રમગતુચ થએલા
એવા શ્રી હેમવિજય ગણિજીએ બનાવેલી તથા માણસોને
વિનોદ આપનારી આ “સુક્તિમાલા” લોકોના કંઠધર્મા
રહી થકી લક્ષ્મીને આપો ?

(વમન્તનિગ્ધાવૃત્તમ)

સત્સદ્ગ્રમીક્તિરુમલોદધિતુલ્યગુફ,^૩

પ્રાક્ષેન્દુરેમત્રિજગ્નેન વિનિર્મિતો ય ।^{૧ ૨ ૪ ૫}

આદાય મૃક્તજલમગુધરા દ્વાસ્માદ્,

વ્યારયાજુષ ક્ષિતિતલ સુગમયતુ સન્ત ॥૧૮૧॥

અર્થ -ઉત્તમ સૂત્રરૂપી મોતીઓના મહામાગર સમાન
આ રચના વિદ્રાનોમા ચન્દ્ર નમાન શ્રી હેમવિજયજી
ગણિએ કરેલી છે, તેનાથી મેઘોની માફક ઉત્તમ માણસો
“ સૂક્તરૂપી ” પાણીને લઈને, પૃથ્વીતળપર વ્યાખ્યા કરતા
થતા ગુણ પામે ?

એવી રીતે સકળ વિદ્વાનોના સમૂહકી દેવોમા ઇન્દ્ર
સમાન પડિત થી હમવિગ્નજી ગણિના સિંહ પડિત
શ્રી હમવિગ્ન ગણિએ રચેલી “કસ્તુરી પ્રકરણ” નામની
સુન્નિમાળા સંપૂર્ણ થઇ

॥ इति श्रीकस्तुरीप्रकरणस्य समाप्तः ॥

સચારિત્રવટામણિશુદ્ધક્રિયાયાગિગન્ધાઽધિપતિ
શ્રીમન્સુરમાગરગુરુચરણરમણેભ્યોનમઃ ॥

શ્રીમોમપ્રભાચાર્યકૃત

શ્રી

સિદ્ધૂરપ્રકર-સૂક્તસુવતાવલી ॥

(મુળા ૧૧ અને ભાગલાગ મુળ)

મથર્તા ૬૨૪૧૦ નમન-૧૨૫૫ મ ૧૨૫૫ ૬૩
પ્રોતાબોને આગીર્નાદ આપે છે

(શાર્દૂલચક્રાદિતૃત્તમ)

સિદ્ધૂરપ્રકરસ્તપ^૨ ફરિશિરઃક્રોહે કપાયાઽટવી,
દાવાર્ચિર્નિચય^૩ પ્રયોધદિગ્મપ્રારમસ્યૌદય^૪ ।

મુક્તિગ્રીકુચકુમકુકુમરસ^૫ શ્રેયસ્તરોઃ પલ્લવ-
પ્રોહાસ^૬ કમયોર્નગ્યુતિમર^૭ પાર્શ્વપમો^૮ પાતુ વ ॥૧॥

અર્થ - તપરૂપી હસ્તીના કુલમ્થનને વિષે સિંહરના^૧
 સમૃદ્ધ સમાન, કપાયરૂપી^૨ અટવીને જાળીન ખવાને અગ્નિના
 નમૃદ્ધ સમાન, નાનરૂપી દિવનના ઉઠવાના વિષે સૂરના ઉત્થ
 મમાન, મુક્તિરૂપ સ્ત્રીના કુચકુચ (સ્તનરૂપ ઘડા) ને વિષે
 -અથવા-મુષ્ણિઓવદનેજકુકુમરમ -એવો પશુ પાઠ છે, તેથી
 મુક્તિરૂપ સ્ત્રીના મુખકમળને વિષે મુકુમના લેપ સમાન,
 અને કમ્યાણરૂપી મૂલના નવપલ્લવ (નવા અકુરા) નું ઉત્પત્તિ
 મ્યાન, એવો શ્રી પાંચનાથ પ્રભુના ચરણના નળગે કાતિ
 સમૃદ્ધ તમાઝ રક્ષણ કરે.

હરે નયમ્તાં સમ્પન્ન પુરોને વિનતિ કરે ॥

સંન^૩ સતુ^૪ મમ પ્રસન્નમનસો^૫ વાચા વિચારાંચના^૬,
 સ્તુતેઽમ્બ^૭ કમલાનિ તત્પરિમલે^૮ વાતા ચિત્તન્વતિ^૯ યત્
 કિવામ્પર્યનયાનયા^{૧૦} યદિ^{૧૧} ગુણોઽસ્ત્યાસા^{૧૨} તનસ્તે^{૧૩} રમ્ય,
 કત્તાર^{૧૪} પ્રથન ન ચેદ્ય^{૧૫} યશ પ્રલ્યર્થિના^{૧૬} તેન કિમ્ ॥૨॥

-અર્થ - દલિઓની વાણીના સાત નરતા વિચારને વિષે
 સાવધન એવા સત પુરુષો મહારા ઉપર પ્રસન્નચિત્તવાળા
 યાઓ, કાલજુકે જગ તો કમલોને ઉત્પત્ત કરે છે, પરંતુ

૧ નખનો કાતિમજા પાતો હોવાથી તેને સિંહ ના સમૃદ્ધી
 ઉપમા આપેલી છે ૨ ગોષ, માન માયા અને લાલ

તમની મુગધનો વિન્તા કન્નાર તો પવનજ હોય છે
 તો મ્હારે તે (મજ્જનોને) આવી પ્રાર્થના ઠવાની શી
 જરૂર છે? જો એ (મ્હારી વાણી) વિષે મુગ હશે, તો
 તે (મજ્જનો) પોતેજ વિન્તારને કરશે, નહિ તો યશના
 થી? સમાન એવા એ વિન્તાર કરીને શું? અર્થાત્ કાર્ય નહીં.

હવે મધર્તા આગમને અનુમાર ધર્મોદ્દેશ આપે ૮

(ઉપજાતિવૃત્તમ)

^૧ ^૨ ^૩ ^૪ ^૫ ^૬ ^૭ ^૮
 શ્રિવર્ગમસાધનમતરેણ, પશોરિવાયુરિફલં નરસ્ય ।
^૯ ^{૧૦} ^{૧૧} ^{૧૨} ^{૧૩} ^{૧૪} ^{૧૫} ^{૧૬} ^{૧૭}
 તદ્વાપિ ધર્મમ્ પ્રવરવદંતિ, ન ત વિના ચક્રવતોઽર્થકામૌ ॥

અર્થ - ધર્મ, અર્થ અને કામરૂપ ત્રણ વર્ગના સાધન
 વિના મનુષ્યનું આયુષ્ય પશુના આયુષ્યની માફક નિષ્ફળ
 છે તે ત્રણને વિષે પણ ધર્મને શ્રેષ્ઠ કહે છે, કારણ કે, તે
 (ધર્મ) વિના અર્થ અને કામ જની શકતા નથી

હવે નન્સનનુ દુર્લભપદ્મ જણાવે છે

(રન્ધ્રયજ્ઞાવૃત્તમ)

^૧ ^૨ ^૩ ^૪ ^૫
 ય પ્રાપ્ય દુષ્પ્રાપમિદં નરત્વ,
^૬ ^૭ ^૮ ^૯ ^{૧૦} ^{૧૧}
 ધર્મ ન યત્નેન કરોતિ મદં ।

^{૧૨} ૧૧ ૧૩ ^{૧૬}
 કલેશપ્રવચેન સ લબ્ધમન્થો,

^{૧૪} ^{૧૭} ^{૧૫}
 ચિતામણિ પાનયતિ પ્રમાદાત્ ॥ ૪ ॥

અર્થ - હું જે પ્રાપ્ત થઈ શકે એવું મનુષ્યપાદ પામીને
 તે મૂઠ પુરૂષ ઉલ્લમથી ધર્મ કરતો નથી, તે વાણી મહંતે
 પ્રાપ્ત કરેલા ચિતામણિ (રત્ન) ને આગમથી સમુદાને
 વિરોધ નાખી દે છે

હરે મનુષ્યલક્ષ્મી સર્વોત્ક્રમઃ ૧૫ કહે છે

(મધ્યાપનાનાવૃત્તય)

^૬ ^{૧૦} ^૭ ^૬ ^{૧૨} ^{૧૩}
 દર્શનસ્થાલે ક્ષિપતિ સ રજ પાદગૌચ ચિઘત્તે,

^{૧૧} ^{૧૪} ^{૧૧} ^{૧૫}
 પીયુષેણ પ્રચરકરિણ વાત્યત્યંધમારમ્ ।

^૨ ^{૨૦} ^{૧૬} ^{૧૭}
 ચિતારત્ન ત્રિકિરતિ કરાઘાયમોહાયનાર્થ,

^૧ ^૩ ^૫ ^૪ ^૨
 યો દુષ્પાપ ગમયતિ મુખા મર્ત્યજન્મ પ્રવત્ત ॥ ૫ ॥

અર્થ - જે માલન દુ જે પામવા યોગ્ય એવા આ
 મનુષ્યલક્ષ્મીને પ્રમાદને^૧ વશ થઈ બુધા શુભાવે છે તે માણસ
 સોનાના રથાળને વિષે રજ (ધ્રુવ) નાખે છે, અમૃતથી પગ
 ધુએ છે, શ્રેષ્ઠ હસ્તી પાને લાકડાનો બાર ઉપડાવે છે, અને
 કાગડાને ઉડાડી મૂકવા માટે હાથમાથી ચિતામણિ રત્નને
 ફેંકી દે છે

૫૧ ૪ નસાન્ના વિપયનુષના નાદ ધર્મનો ત્યાગ
૨૦ ૦ નેનુ મૂખપાઝ ખતાવે ૭

૮ ૧૨ ૧૩ ૯ ૧૧ ૧૦
તે ધત્તરત્ન યપતિ ભરને પ્રોન્મત્ય કપટ્તુમ,

૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧
ચિતારત્નમપાસ્ય કાચશકલ સ્વીકુર્ચતે તે જહા, ।

૨૩ ૨૨ ૨૧ ૨૫ ૨૬ ૨૪
વિક્રીય છિરદ ગિરીઙ્ગમ્જા ક્રીણતિ તે રાસમ,

૧ ૩ ૪ ૨ ૭ ૬
યે લઙ્ઘ પરિહૃત્ય ધર્મમધમા ધારતિ મોગાશયા ॥૩

અથ - જે મૂખ પુરવો પ્રાપ્ત થએના ધર્મનો ત્યાગ
કરીને લોગની નાજાને અથ દોડે છે, અથાત્ વિવિધોમા
પ્રવત્ત છે, તે મૂખ પુરવો પોતાના ઘરને વિશે ઉત્પન્ન થએલા
કપટશને ઉઘેરી નાખીને ધત્તરાના વૃક્ષને વાવે છે, તે
જડમુદ્ધિવાળા પુરવો ચિતારત્નને રત્નને દેહી હથેને કાચનો
કકડો મકુલ કરે છે, અને પર્વત સમાન હસ્તીને વેચી
હથેને ગધેડાને ખરીદ કરે છે

હવે મનુષ્યજન્મનુ તેમજ નસામનોનુ દુર્લભપાપ
ગો ૧ ૭

(શિગરિણાવૃત્તમ)

૩ ૪ ૫ ૬ ૮ ૭
અપાર સમારે કથમપિ સમામાન્ય નૃમથ,

૧૦ ૯ ૧ ૧૧
ન ધમ થા કુર્યાદિયયસ્તુગ્ધતૃણાનરલિત ।

बृहन् पागवार प्रथमपहाय प्रवर्ण,

स मुख्यो मर्त्याणामुपलमुपलब्धु प्रयतते ॥ ७ ॥

અર્થ :-જો માણુન આ અનવ સ સારને વિરે મહાકાંઠે
મનુષ્યલય પામીને વિષયસુખ ॥ તપ્તલાથી વ્યાદન થઈ,
ધમ કરતા નથી, તે મૂખ ચિરોમણિ મહુદ્રને વિષે બડોતો
જોતો ઉત્તમ વહાણને નહીં દઈ પત્યને અડધુ કરવાનો
પ્રયત્ન જે ૩

કે-૧ ના પ્રશ્નમાં જે જે ઉલ્લેખ કરવામાં આવે છે તે જાણો

(शाश्वतचिन्ताद्वितगुलम्)

भक्ति^{११} तीर्थकरं^{१२} गुरौ^{१३} जिनमते^{१४} सने^{१५} च हिंसाऽमृत-
स्तेषां^{१६} ब्रह्मपरिग्रहा^{१७} नुपरमं^{१८} क्रोधाद्यरीणां^{१९} जयम् ।

सौजन्य गुणिसगमिन्द्रियदम दान तपो भारना,

धैरान्ध्रश्च कुम्भश्च निर्वृत्तिपथे यश्चस्ति गंतुं मनः ॥८॥

અર્થ - હે સવ્યજનો ! જો તમારી મોગપદ પામવાની
છાજ હોય તો ૧ શ્રી વીર્ય-૨ મહારાજ ૩ ગુરુ, ૪ હન
શાસન અને ૪ મધ-જો ચારની તમે સહિત કરો, ૫

7 10, 1 9 3 4 Aug. 9

હિ ૧૧, ૬ અમલ્ય, ૭ ચોરી, ૮ મૈયુન, અને ૯ પરિશ્રદ્ધ-
એ ૫ પ્રધી નિવરે, વળી ૧૦ ક્રોધ, ૧૧ માન, ૧૨ માયા
અને ૧૩ લોભ-એ ચાર શત્રુઓને જીતે, ૧૪ (સર્વ જીવને
વિધે) મત્રીભાન (મિત્રતા) કરે, તથા ૧૫ શુભવા
જનોની મગત, ૧૬ પાવે ઇન્દ્રિયોનું નમન, ૧૭ (પાત્રને
વિધે) ઠાન, ૧૮ તપશ્ચર્યા, ૧૯ શુભભાવ અને ૨૦ નમાર
દક્ષી વિરમભાન (નરાગ) એ સા વાના કરે

હવે પ્રથમ ચાલે છે ચોરી તીર્થસ્થાનક્રિયા નીચે ૮

પાપં લુપતિ દુર્ગતિ દલયતિ ન્યાપાદયત્યાપદ,
પુણ્ય મચિનુતે શ્રિય વિનનુતે પુષ્પાતિ નીરોગતામ ।
સૌભાગ્ય વિદધાતિ પલ્લવયતિ પ્રીતિ પ્રસૂતે યજ્ઞ,
સ્વર્ગ યચ્છતિ નિર્ધૂતિ ચ રચયત્યર્ચાર્જતા નિર્મિતા ॥૧॥

અર્થ - અગ્નિહુત ભગવતની કરેલી ભાષપૂન પાપને
હર કરે છે, દુર્ગતિનું નિવા છ કરે છે, આપત્તિનો (દુ ખનો)
વિનાશ કરે છે, પુણ્યને વધારે છે, લક્ષ્મીનો વિસ્તાર કરે
છે, આરામતાનું પોષણ કરે છે (શરીરે મુખી નાખે છે),
અર્ચનોને વિશે પ્રથમા પમાડે છે, પ્રીતિ ઉપન કરે છે,
અને યજ્ઞને વધારે છે, તેમજ દેવતાની પદવી આપે છે,
અને પાપરાએ મોગપદ પણ આપે છે

૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૯ ૩૦ ૩૧ ૩૨ ૩૩ ૩૪ ૩૫ ૩૬ ૩૭ ૩૮ ૩૯ ૪૦ ૪૧ ૪૨ ૪૩ ૪૪ ૪૫ ૪૬ ૪૭ ૪૮ ૪૯ ૫૦ ૫૧ ૫૨ ૫૩ ૫૪ ૫૫ ૫૬ ૫૭ ૫૮ ૫૯ ૬૦ ૬૧ ૬૨ ૬૩ ૬૪ ૬૫ ૬૬ ૬૭ ૬૮ ૬૯ ૭૦ ૭૧ ૭૨ ૭૩ ૭૪ ૭૫ ૭૬ ૭૭ ૭૮ ૭૯ ૮૦ ૮૧ ૮૨ ૮૩ ૮૪ ૮૫ ૮૬ ૮૭ ૮૮ ૮૯ ૯૦ ૯૧ ૯૨ ૯૩ ૯૪ ૯૫ ૯૬ ૯૭ ૯૮ ૯૯ ૧૦૦

સર્ગસ્તસ્ય ગૃહાગણ સહચરો સામ્રાજ્યલક્ષ્મી. શુભા,
 ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૯ ૩૦ ૩૧ ૩૨ ૩૩ ૩૪ ૩૫ ૩૬ ૩૭ ૩૮ ૩૯ ૪૦ ૪૧ ૪૨ ૪૩ ૪૪ ૪૫ ૪૬ ૪૭ ૪૮ ૪૯ ૫૦ ૫૧ ૫૨ ૫૩ ૫૪ ૫૫ ૫૬ ૫૭ ૫૮ ૫૯ ૬૦ ૬૧ ૬૨ ૬૩ ૬૪ ૬૫ ૬૬ ૬૭ ૬૮ ૬૯ ૭૦ ૭૧ ૭૨ ૭૩ ૭૪ ૭૫ ૭૬ ૭૭ ૭૮ ૭૯ ૮૦ ૮૧ ૮૨ ૮૩ ૮૪ ૮૫ ૮૬ ૮૭ ૮૮ ૮૯ ૯૦ ૯૧ ૯૨ ૯૩ ૯૪ ૯૫ ૯૬ ૯૭ ૯૮ ૯૯ ૧૦૦

મમાર સુતર ણિઘ કરતલક્રોકે લુટત્પજમા,
 ૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૯ ૩૦ ૩૧ ૩૨ ૩૩ ૩૪ ૩૫ ૩૬ ૩૭ ૩૮ ૩૯ ૪૦ ૪૧ ૪૨ ૪૩ ૪૪ ૪૫ ૪૬ ૪૭ ૪૮ ૪૯ ૫૦ ૫૧ ૫૨ ૫૩ ૫૪ ૫૫ ૫૬ ૫૭ ૫૮ ૫૯ ૬૦ ૬૧ ૬૨ ૬૩ ૬૪ ૬૫ ૬૬ ૬૭ ૬૮ ૬૯ ૭૦ ૭૧ ૭૨ ૭૩ ૭૪ ૭૫ ૭૬ ૭૭ ૭૮ ૭૯ ૮૦ ૮૧ ૮૨ ૮૩ ૮૪ ૮૫ ૮૬ ૮૭ ૮૮ ૮૯ ૯૦ ૯૧ ૯૨ ૯૩ ૯૪ ૯૫ ૯૬ ૯૭ ૯૮ ૯૯ ૧૦૦

ય અઢામરમાજન જિનપતે પૂજા વિધતે જન ॥૧૦૧॥
 અથ - જ માણુન નચત શ્રદ્ધા સહિત શ્રી વીનરાગી
 ભાવપૂજા કરે છે તેને દેવનો, ધ ના આગણીની પડે
 ૬ ૭ છે, મનોહર નાગરિક તેની માથે રહેનારી છે, તેના
 શરીરરૂપ ધ ને વિરે મોખાગ્યા શુભોની શ્રેણી પોતાની
 છંછાએ (આવીને) વિવામ ડે છે, તેનો મનાશ મુખથી
 તરી શકાય એવો આવે છે, અને મોર તો જ તેના હાથ
 તળે આવીને આળોટે છે

(શિશુગિણ ધૂનમ)

કદાચિન્નાતક કુપિન ડવ પડયત્યભિમુલ્ય,
 ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૯ ૩૦ ૩૧ ૩૨ ૩૩ ૩૪ ૩૫ ૩૬ ૩૭ ૩૮ ૩૯ ૪૦ ૪૧ ૪૨ ૪૩ ૪૪ ૪૫ ૪૬ ૪૭ ૪૮ ૪૯ ૫૦ ૫૧ ૫૨ ૫૩ ૫૪ ૫૫ ૫૬ ૫૭ ૫૮ ૫૯ ૬૦ ૬૧ ૬૨ ૬૩ ૬૪ ૬૫ ૬૬ ૬૭ ૬૮ ૬૯ ૭૦ ૭૧ ૭૨ ૭૩ ૭૪ ૭૫ ૭૬ ૭૭ ૭૮ ૭૯ ૮૦ ૮૧ ૮૨ ૮૩ ૮૪ ૮૫ ૮૬ ૮૭ ૮૮ ૮૯ ૯૦ ૯૧ ૯૨ ૯૩ ૯૪ ૯૫ ૯૬ ૯૭ ૯૮ ૯૯ ૧૦૦

વિદૂર દારિય ચક્તિમિથ નડયત્યનુદિનમ્ ।
 ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૯ ૩૦ ૩૧ ૩૨ ૩૩ ૩૪ ૩૫ ૩૬ ૩૭ ૩૮ ૩૯ ૪૦ ૪૧ ૪૨ ૪૩ ૪૪ ૪૫ ૪૬ ૪૭ ૪૮ ૪૯ ૫૦ ૫૧ ૫૨ ૫૩ ૫૪ ૫૫ ૫૬ ૫૭ ૫૮ ૫૯ ૬૦ ૬૧ ૬૨ ૬૩ ૬૪ ૬૫ ૬૬ ૬૭ ૬૮ ૬૯ ૭૦ ૭૧ ૭૨ ૭૩ ૭૪ ૭૫ ૭૬ ૭૭ ૭૮ ૭૯ ૮૦ ૮૧ ૮૨ ૮૩ ૮૪ ૮૫ ૮૬ ૮૭ ૮૮ ૮૯ ૯૦ ૯૧ ૯૨ ૯૩ ૯૪ ૯૫ ૯૬ ૯૭ ૯૮ ૯૯ ૧૦૦

વિરક્તા કાતેય ત્પજતિ કુનતિ મગમુદયો,
 ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૯ ૩૦ ૩૧ ૩૨ ૩૩ ૩૪ ૩૫ ૩૬ ૩૭ ૩૮ ૩૯ ૪૦ ૪૧ ૪૨ ૪૩ ૪૪ ૪૫ ૪૬ ૪૭ ૪૮ ૪૯ ૫૦ ૫૧ ૫૨ ૫૩ ૫૪ ૫૫ ૫૬ ૫૭ ૫૮ ૫૯ ૬૦ ૬૧ ૬૨ ૬૩ ૬૪ ૬૫ ૬૬ ૬૭ ૬૮ ૬૯ ૭૦ ૭૧ ૭૨ ૭૩ ૭૪ ૭૫ ૭૬ ૭૭ ૭૮ ૭૯ ૮૦ ૮૧ ૮૨ ૮૩ ૮૪ ૮૫ ૮૬ ૮૭ ૮૮ ૮૯ ૯૦ ૯૧ ૯૨ ૯૩ ૯૪ ૯૫ ૯૬ ૯૭ ૯૮ ૯૯ ૧૦૦

સુદિય જિનાર્ણ મ્ચયન ॥૧૧॥

અર્થ - જોનેશ્વર ભગવાનની બાનપૂજા કરનારા જોનેશ્વર
ભય તો કોપ પામ્યો હોય તેમ ક્યારે પણ સામુ જોનો
નથી દારિદ્ર તો ભયબ્રત થયું હોય તેમ નિરતર દર
નામે છે, કુમતિ તો વિરમ્ભ થયેની સ્ત્રીની પેઠે ગમત
તણ દે છે, અને મધ્યુષ્ય (પ્રતાપ-મધ્યર્થ) મિત્રની
પેઠે (તેના) સમીપપણાને મૃકતો નથી અર્થાત્ તેની
પાત્ર નહે છે

૫૨ બાન પૂજનુ માહુલ્ય મેઢુ

(કારંત્રિવિદ્યોદિતવૃત્તમ)

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬
ય પુષ્પર્જિનમર્ચનિ સ્મિતમુરસ્ત્રીલોચનં મોહર્ચતે,
૮ ૧૧ ૧૦ ૧૩ ૧૨ ૧૪ ૧૫
યસ્મિન્નદત્તઃ પુણ્ડ્રાન્નિજગતા મોહર્ચનિશંચયતે ।
૧ ૧૩ ૧૮ ૨૦ ૨૧ ૨ ૨૨
યસ્મિન્મોતિ પરમ્મદ્મનસ્તોમેન સ સ્તયતે,
૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨ ૨૭ ૨ ૨૮ ૨૯
યસ્મિન્ન્યાયતિ કલ્પસકર્મ્મનિધન સ ધ્યાયતે યોગિમિ ॥

અર્થ - જે પુણ્ય પુષ્પોવડે શ્રી વીતરાગ ભગવાનની પૂજા
કરે તે દેવાગનાઓના વિશ્વવર (પ્રકૃતિ) અગ્રેવા
નેરાશી પૂજાય છે, જે વીતરાગ ભાસાનન એકવાર પણ
વદન કરે છે તે સારી દિવસ ત્રણે જગતના જનોશી વદન
પામે છે, જે તેમની સ્તુતિ કરે તે પરોપકારે વિષ
મદ્રોના નમદશી સ્તુતિ પામે છે અને જે ભગવાન સાન ધ-

છે તે આક કર્મનો ક્ષત કરીને અર્થાત્ સિદ્ધ અવસ્થા
પામીને યોગી પુરુષોથી ધ્યાન કરાય છે, અર્થાત્ યોગી
પુરુષો તે પુરુષનું ધ્યાન કરે છે

પદ્યે વ્યાજ ન પ મગી ૧ બહિઃકાલ સર્વે ૮

(વશમ્બદ્ધત્તમ)

અથન્નમુપત્તે પર્થિ ય પ્રયત્તંતે,

પ્રવર્ત્યત્યન્યજન ચ નિ સ્થત્ ૧

મ ત્વ સેત્ય સ્વત્તિર્તપિણા ગુરુ,

સ્વય નરસ્નારયિતુ ક્ષમ પરમ્ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ -> શુદ્ધ પોતે પાપ ગહિત માર્ગને વિશે પ્રવર્ત
તે અને બીજા માણસને પણ (તેના માન) પ્રત્યયે છે,
પોતે જાતે નિ - મૃદુ છે (પરિશ્રદ્ધાદિકની વાળા સહિત છે),
પોતે તો છે અને બીજા માણસને પણ તારવાને મમર્થ
છે, તેજ શુદ્ધી હિતવાહક પુરુષોએ તેના કરી યોગ્ય
યોગી પુરુષોનાનું ક્ષમ આપે છે

(માગ્નિનીશ્રુતમ)

વિદત્પતિ કુગોષ ધોષયત્યાગમાર્થ,

સુગતિકુગાનિમાર્ગો પુણ્યપાવે વ્યનક્તિ ૧

અવગમયન્તિ ^{૧૧}કૃત્યા^{૧૦}કૃત્યમેદ^{૧૧} ગુરુર્ગો,

^{૧૪}અવજલ^{૧૨}નિધિપોતસ્ત^{૧૩} વિના^૧ નાઽસ્મિ^{૧૭} કશ્ચિત્^{૧૫} ॥૧૪॥

અર્થ - જે ગુરુ મિથ્યાત્વનો નાશ કરે છે, નિદાતોના અથને જલાવે છે, 'પુણ્ય એ મુનતિનો માર્ગ છે અને પાપ એ કુલતિનો માર્ગ છે,' એમ પ્રગટ કરે છે, અને વગી જે કરવા યોગ્ય અને નહીં કરવા યોગ્ય કાર્યો વિષેક અમજાવે છે; તે ગુરુ વિના બીજા કેઈ ભવમાગમને વિષે વાણી પેઠે નારનાર નથી.

(નિભગ્નિજાતૃત્તમ)

^{૧૦}પિતા^{૧૧} માતા^{૧૨} ભ્રાતા^{૧૩} પ્રિયમન્ચરે^{૧૪} મૃતુનિરહ^{૧૫},

^{૧૫}મુદ્દત્સામી^{૧૭} માતૃત્કરિ^{૧૮} મટરથાશ્વ^{૧૯} પરિવર^{૨૦} ।

^{૨૧}નિમજ્જત^{૨૨} જતુ^{૨૩} નરકકુલરે^{૨૪} રક્ષિતુમલ,

^{૨૫}ગુરોર્મિર્માઽધર્મપ્રકટનપરાત્કોઽપિ^{૨૬} ન પર. ॥૧૫॥

અર્થ - નર-આણને વિષે પડતા છપોને પાપ આ પાપ પ્રતી દેખાડનારા ગુરુવિના બીજા કોઈ પિતા, માતા, ભાઈ, પ્રિય સ્ત્રી, પુત્રનો મનુષ્ય, મિત્ર, મનોમ્હરા પ્રતી, ગુરુ, અથવા થવાયો નામી કે નેરમાનિ વર્ગ રક્ષાત્ત્વે નથી.

હરે ગુરૂંચીની આજ્ઞાનુ માહાત્મ્ય કથે છે

(વાદલચ્ચોદિતવૃત્તમ્)

કિં ધ્યાનેન^૧ ભવત્વદોષવિષયત્યાગસ્તપોમિ^૪ કૃત્ત^૫,
^૬ પૂર્ણ^૭ નાવનયાડલમિદ્રિયદર્મ^{૧૦} વર્ગોક્ષમાક્ષાગર્મ^{૧૨} ।^{૧૩}

કિં ત્વેક^{૧૪} ભગનાશનં^{૧૫} કુરુ ગુરુપ્રીત્યા ગુરોઃ જામન,^{૧૬}
^{૧૭} મર્ચ^{૧૮} યેન વિના વિનાથબલવત્^{૨૦} સ્વાર્થાય નાડલ ગુણા^{૨૧}

અથ - ધ્યાન કરવાથી શુ ? સર્વ વિષયનો ત્યાગ કરવાથી
 પણ શુ ? તપશ્ચર્યા કરવાથી પણ શુ ? શુભ લાભે કરીને
 પણ શુ ? હિન્દુઓના હમવાથી પણ શુ ? તથા સિદ્ધાતના
 પ્રત્યામથી પણ શુ ? (અર્થાત્ એ મર્ચ એકલા એટલે
 ગુડ ડી આગારિના નિષ્ફલ છે) માટે અધિક પ્રીતિ-
 ન માનના બ્રમણને નામ કરનારા એવા ગુરુન રક્ષા શિક્ષા
 વચનો અગ્રીકાર કરે ? કે જેનાવિના અધિપતિ (નાયક)
 વિનાની નેનાની પેઠે (એ ઉપર દ્રષ્ટા) તેને પાનપોતાના
 ફન તાધનને માટે નમથ નથી મથાત્ નિષ્ફલ છે

હરે આજ્ઞા મથે ધીને હુનોજા સિદ્ધાતનુ માહાત્મ્ય
 આગારિ છે

(નિર્મલગિણાવૃત્તમ્)

જ ત્વ માટેયે ન શુભગુરુમેય ન કુગુરુ,

૧૩ ૧૨ ૧૫ ૧૪ ૧૭ ૧૬ ૧૮ ૧૯
 નધર્મ નાઽધર્મ ન ગુણપરિણદ ન વિગુણમ્ ।

૨૧ ૨૦ ૨૨ ૨૩ ૨૬ ૨૪ ૨૫ ૨૭ ૨૯
 ન કૃત્ય નાઽકૃત્ય ન હિતમહિત નાપિ નિપુર્ણ,

૩૦ ૩ ૧
 વિલોકતે લોકા જિનવચનચક્ષુર્વિરજિતા ॥ ૧૭ ॥

અર્થ -જેનથાઅરૂપ અમુથી રહિત એવા લોકો નથી દેવને
 જાણતા કે નથી કુદેવને જાણતા, નથી સુસુતને જોગખતા
 કે નથી કુસુરને જોગખતા, નથી જાણતા ધમ અધર્મને કે
 નથી જાણતા ગુણી નિર્ગુણીને, વગી કરવા યોગ્ય કાર્ય શુ
 છે ? અને નહિ કરવા યોગ્ય શુ છે ? તે પણ નથી જાણતા
 વગી પોતાને શુ સુખનું કારણ છે ? અને શુ દુઃખનું
 કારણ છે ? તે પણ તેઓ સાચી રીતે જાણતા નથી

(શાન્તિવિઘ્નહિતવૃત્તમ)

૧ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૬ ૧૪
 માનુષ્ય વિફલં વદતિ હૃદયં વ્યર્થં વૃથા ઓદ્રયો-

૧૫ ૧૬ ૮ ૧૭
 નિર્માણ ગુણદોષમેદકલના તેપામમભાવિનીમ્ ।

૧૮ ૧૯ ૨૦ ૭ ૨૧
 દુર્ગાર નરકાધકૃપપતન મુક્તિ વૃથા દુર્લ્લભા,

૨ ૩ ૧ ૪ ૬ ૫
 માર્વજ્ઞ સમયોદયારસમયો યેષા ન કર્ણાતિથિ ॥ ૧૮ ॥

અર્થ -મનના ત્રી વીતનગ જાણવાને કહેવો એવો દયામય
 આગમ જે પુણ્યોના મનમાં નથી પાંચો તેમના મનુષ્ય

અમન પડિતકના નિષ્કા કહે છે, તમના ચિત્તને નિર્લયક
કહે છે, તેમની કણ્ઠમંત્રિનું બનાવવું યથા (નમસ્તુ) છે
તમનામ ગુણગેભના વિવેકનો વિચાર પણ દુર્લભ છે, તેમને
નરકકાળ અધકારમર દવાને વિષે પડવું તે, ગંધી ગળવું
કહાય છે અને તેમને સુખિ પણ દુર્લભ છે

૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪
પીઘપ વિપયચ્છલ ઉપલબ્ધસેજસ્તમ સ્તોમવ-
૧૫ ૧ ૧૭ ૧૮ ૧
ન્મિત્ર શાશ્વચરત્ત્વ ભજ મુજગવચિનામર્ણિ લોષ્ટરત્ ।
૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫
જ્યોત્સ્ના ગ્રીષ્મજર્મરત્ત્વ મં મનુતે કામ્પયપણ્યાપણ,
૧ ૨ ૩ ૪ ૫
જેનેદ્ર મનમન્યદર્શનમર્મ યો દુર્મતિર્મન્યતે ॥ ૧૦ ॥

અર્થ -જે મુજબન કે છાત્રી વસ્તુના હાત (દુકાન)
નમાન એવા જેનેદ્રના શાનનને અથવાદર્શન નમાન માને છે,
તે અમૃતને જેર નમાન, જળને અગ્નિ નમાન, તડાગને અથ
હાનના નમસ્તુ સમાન, મિત્રને ગી સમાન, ફૂલની માગાને
નર્પ સમાન, ચિતામણિ ૨ તન પત્થ નમાન અને અદ્ભુતની
કાતિને બનાગાના તાપ સમાન માને છે એવું અમૃતાદિ ॥
નમાન તે જામન અને નિર્યાદિક નમાન અર્થે જન વતગુપુ

૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫
યર્મ જાગરયત્ત્વ વિષદયત્ત્વુત્ત્વપયત્ત્વુત્ત્વ
૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫
મિન્ને મત્તમરમુન્નિ ઉત્તિ કુલયે મગ્ગાનિ મિધ્યામનિમ

^{૧૪} ^{૧૫} ^{૧૬} ^૧ ^{૨૦} ^{૧૮} ^{૧૮} ^૧
 ધેરાગ્ય ચિત્તનોતિ પુણ્યતિ કૃપા મુણ્ણાતિ તૃણા સ્વ ય-
^{૨૦} ^{૨૩} ^૪ ^{૨૫} ^{૨૬} ^{૨૭} ^{૨૮} ^{૨૯}
 સર્જન મનમર્ચનિ પ્રથયતિ ધ્યાયત્ત્રધીતે કૃતી ॥૨૦॥

અર્થ - પડિત પુણ્ય જે શુનશાનનની પૂજા કરે છે, જેનો
 વિસ્તાર ક જે, જનુ ધ્યાન કરે છે, અને ૧ગી જેને પઠન
 કર (ભાગ) છે, તે જેનશાસન વર્મનો ઠાળ ક જે છે, પાપને
 દૂર કરે છે, અનાજારનુ નિનાશક કરે છે, દેવ ભાવનો વિનાગ
 કરે છે, અન્યાયનો ઠગે (નાશ) કરે છે, મિત્રના મનિને
 દૂર કરે છે, ધેરાગ્યનો વિસ્તાર કરે છે, દયાનુ પોતા કરે
 છે અને લોકાને દૂર કરે છે

૧ જે બાળ કા ય -ગીને મધના મહિમાનુ મનિ -કે

^૨ ^૩ ^૧ ^૪ ^૬ ^૬
 રત્નાનામિત્ર રોજ્ઞાશ્રિતિધર ગ્ર તારકાણામિત્ર,
^૭ ^૮ ^{૧૦} ^{૧૧} ^૧
 સ્વર્ગ કાપમહીન્દ્રામિત્ર મર પકેન્દ્રાણામિત્ર ।

^{૧૩} ^{૧૪} ^{૧૫} ^{૧૭} ^૧ ^{૧૮} ^૧
 પાથોચિ' પરસામિત્રદુમહસા' મ્યાન ગુણાનામસા,-
^૨ ^{૨૧} ^{૨૫} ^૨ ^{૨૦} ^{૨૬}
 વિત્યાલોચ્ય વિરચ્યતા મગચન મધમ્ય પ્રજાચિત્રિ ॥

અર્થ -હે ભવ્યશ્રવો ? જેમ મેડુલાચા પર્વત નીનાનું,
 આકાશ તાગજોનું, સ્વર્ગ ક પટ્ટનું, નીનાનું કમન પુણ્યનું,

મમુદ્ર ચદ્રમા સમાન નિર્મલ જાનું, અથવા ચદ્રમા તેજસ્વ
નિરામ સ્થાનક છે, તેમ આ (નય) માર્ગ ગુણોનું નિવાસ
સ્થાન છે એમ ધારીને એ પૂજન કરવા યોગ્ય મધને
પૂજાવિધિ કરે.

ય મમારનિરામજાલસમનિર્મુક્તયથૈશુચિષ્ટતે.
ય નીર્ઘ્ર કશ્યપિ પાવનનયા યેનાઽસ્મિ નાઽન્ય મમ
યસ્મ નીર્ઘ્રપનિર્નમસ્યનિ મતા યસ્માન્દુષ્મ જાયતે.
સ્ફર્તિર્યમ્ય પરાવસતિ ચ ગુણા યસ્મિન્મ મર્ગોઽર્ચ્યતા

અર્થ - હે મમ્મ જાતમાઓ ? જે મધ, મસાવના
ત્યાગને રિપે ઇન્જાનાગી છે મુદ્ધિ જેની એવો તો મુનિના
નાધનને માટે સાવધાન થાવ છે, વળી જે પવિત્રપણાએ ડરીને
તીર્થકપ દેહેવાય છે, જેના સમાન બીજે કોઈ નથી, જેને
તીર્થસ્થ મહારાજા પણ બ્યાખ્યાનને અવગે 'તમા તિરથસ્થ'
એમ કહી નમસ્કાર કરે છે, જેનાથી નમસ્કારોનું કયાળ
થાય છે, જેનો ઉત્કૃષ્ટ મહિમા છે, અને જેને રિપે (અનેક)
ગુણો રહે છે, એવા તે (ચતુર્વિધ) સઘની પૂજા કરો.

૧ ૩ ૮ ૧ ૧૧ ૧૦ ૧૨ ૧૩
 લક્ષ્મીસ્ત સ્વયમભ્યુપતિ રમસા કીર્તિસ્તમાલિંગતિ,
 ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૨૧ ૧૮ ૨૦ ૧૮
 પ્રીતિસ્ત ભજતે મતિ પ્રવનતે ત લબ્ધુમુત્કઠયા ।

૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૫ ૨૭ ૨૮
 સ્વ શ્રીસ્ત પરિરબ્ધુ નિચ્છતિ મુદ્ધુમુક્તિસ્તમાલોકતે,
 ૨ ૪ ૩ ૧ ૫
 ય. સત્ત્વ ગુણરાગિકેલિમદન શ્રયોઽચિ સેવતે ॥૨૩॥

અર્થ —ગુણોના સમૃદ્ધના કીડાધર એના શ્રીમધને કરના
 છુને વિષે રૂચિનાળો એનો જે પુત્રપ સેવે છે, તે પુત્રપને
 મ પત્તિ જ. પોતાની મેળે સન્મુખ આવે છે, કીર્તિ આપી
 ગત દેહે, પ્રીતિ એવે છે, છુદ્ધિ ઉત્તુન્નાથી તેને પ્રાપ્ત કર
 વાને પ્રયત્ન કરે છે, અર્ચલક્ષ્મી તેને વારવાર આનંદિત
 દેવાને ઈચ્છે છે અને મુક્તિથી તેને બોલા કરે છે

૧ ૧ ૨ ૫ ૩ ૪
 યદ્વક્તે ફલમર્ષદાદિપદરીમુગ્ધ ક્રૂપે. સમ્યગ્ત્,
 ૩ ૮ ૧૦ ૧૧
 અક્રિત્ય ત્રિદશેદ્રનાદિ તૃણવત પ્રામગિક ગીયતે ।
 ૧૬ ૧૫ ૧૭ ૧૮ ૧૩ ૧૪ ૧૨
 શક્તિ યન્મર્ષિમસ્તુનૌ ન દધતે વાચોઽપિ વાચસ્વતે ,
 ૨૧ ૨૦ ૧૮ ૨૫ ૨૨ ૨૩ ૨૪
 સત્ત્વ સોઽધર પુનાતુ ચરણન્યામં મના મદિરમ્ ॥૨૪॥

અર્થ —ધાનપ્રાપ્તિ જમ ખેતીનું ફળ છે, તેમ અરિ
 હતાદિકની પદવી એજ જે (નધ)ની ભક્તિનું મુખ્ય ફળ
 છે, વડી જે સધને શેરના ઘાસની પેઠે ચક્રવર્તિપાત્રું, દેવ

સૂરના તડતને વિષ જમ દાયા ન દોય, તેમ તપ અને
નમમની કથાપત્ત દોતી નથી, એવા અસત્ય વચનને બુદ્ધિ
માન પુ પો કહ આને છતે પલ્લુ જોવના નથી

હવે અમાનપણના દાસ મતાને ૬

(રશમ્યવૃત્તમ)

અસત્યમપ્રત્યયમ્લકારણ,

કુવાસનામઘ સમૃદ્ધિારણમ્ ।

વિપક્ષિદાન પરચનોર્જિત,

હૂતાપરાધં હૂતિભિર્વિરજિતમ્ ॥ ૩ ॥

અર્થ -અનિશ્ચા નહું મૂળકારણ, માઠી વાસના એટલે પાપ
બુદ્ધિનું ધર, લક્ષ્મીને વારનાર, આપત્તિઓનું કારણ, અન્ય
જનોને છેતરવામા જગવાન અને અપરાધી એવું તે અસત્ય
વચન, તેને પડિત જનોએ તજેતું છે -

હવે માર નવ ના પ્રભાવનું ધ્વન ૮૦ છ

(શાદશ્ચિત્તોદિતવૃત્તમ)

તમ્યાઽગ્નિર્જલમર્ણય સ્થલમરિમિશ્ર સુરા કિસરા ;
નગર ગિરિર્ગૃહમહિર્માય મૃગારિર્મૃગ ।

(૧૩)

૧૨ ૧૩ ૧૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮
પાતાલ વિલમ્બમુત્પલદલ વ્યાલઃ શ્રુગાલો વિપ,
૨ ૩૧ ૩૨ ૩૦ ૩ ૨ ૪ ૧
પોયુષ વિપમ મમ ચ વચન સત્યાચિતં વક્તિ ય ॥૩૨

અર્થ - જે પુરુષ સત્યતાયુક્ત વચન બોલે છે તેને અગ્નિ
જળસમાન, સ્ત્રુમુદ્ર સ્થાનસમાન, શત્રુ મિત્રસમાન, દેવતા
સેવકસમાન, વન નગરસમાન, પર્વત ઘરસમાન, મર્ધ કૂલની
માળાસમાન, સિંહ મૃગસમાન, પાતાળ છિદ્રસમાન, શત્રુ
ક્રમણપત્રસમાન, હસ્તી શિયાળસમાન, વિપ અમૃતસમાન,
અને વિપમ ગ્ધાન સ પત્તિના સ્થાન સમાન થાય છે

હવે આ તાકાન મળ નાંને છે

(માલિનીવૃત્તમ્)

૬ ૭ ૫ ૬ ૧ ૮
તમભિલપતિ સિદ્ધિસ્ત વૃણીતે સમૃદ્ધિ-

૧૨ ૧૩ ૧૧ ૧૬ ૧૫ ૧૪
સ્તમભિસરતિ કીર્તિર્મુચતે ત ભવાન્તિઃ ।

૧૬ ૧૭ ૧૮ ૨૨ ૨૩ ૨૦ ૨૧
સ્પૃહયતિ સુગતિસ્ત નેક્ષતે દુર્ગતિસ્ત,

૨૨ ૨૪ ૨૫ ૧ ૩ ૪ ૨
પરિહરતિ વિપત્ત યો ન શૃહાત્યદત્તમ્ ॥૩૩॥

અર્થ - જે પુરુષ નહિ આપેલુ અર્થાત્ પારકુ (કાઈ
પણ) નથી ગ્રહણ કરતો તે પુરુષની મુખિ ઇચ્છા કરે છે,
સમૃદ્ધિ તેને વરે છે, યશ તેની પામે જાય છે, સ સાગ્ના
હુ બ તેને તથા દે છે, સુગતિ તે પુરુષની વાછા કરે છે,

ગૈસિ તના રામુ બેતી નથી, અન વિષસિ તે તેને ત્યાગ
૪ કે છે

કે એ અદાત હિં પ્રહાર - રનાન્ત ફાયદા અર્જી છે

(शिष्यगणौष्ठाम्)

अदत्तं नाऽऽदत्ते कृतसुकृतकामं किमपि यः,

शुभश्रेणिस्तस्मिन् यमति कलहसीय कमले ।

१८ १४ १८ २० १ १७ ११
निपत्तस्माद्द व्रजति रजनीवायम्भजे-

विनीत विषेय त्रिदिग्गशिखलक्ष्मीर्भजति तम् ॥३४

અર્થ - પુત્રની ઇચ્છા કરનારો જે મનુષ્ય, કોઈપણ અકલ પદાર્થ હોતો નથી, તે પુત્રને વિપ, કમલને વિષે જામ રાજાની રમે છે, તેમ કે રાણનો સમૂહ વાસ કરે છે, બી સૂર્યથી જેમ રાત્રી નાની બાપ છે, તેમ તે પુત્રપથી વિપત્તિ કરે જતી રહે છે, અને જામ વિદ્યા, વિનથી પુરુષ પાને આવે છે, તેમ નર્ગ અને મોહની લક્ષ્મી તે પુત્રને મેરે છે

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

(शार्दूलविक्रीतशुद्धम्)

घट्टिर्वर्तितकीर्णपर्मनिधन सर्वांगसा साधन,

५ ६
॥ ५५ ॥ विरचिनहिष्टाशयोत्थोभनम् ।

દૌર્ગત્યે^૭રુનિ^૮ઘન^૯ કૃત્સુગત્યાશ્લેષસરો^{૧૦}ઘન^{૧૧},
 પ્રોત્સર્પ્પત્પ્ર^{૧૨}ઘન^{૧૩} જિઘૃક્ષતિ ન તદ્દીમાનદત્ત ધનમ્ ॥૩૬॥

અર્થ-જેનાથી કીર્તિ તથા ધનનો નાશ થાય છે, જે સર્વ
 અપરાધોનું કારણરૂપ છે, જેનાથી પ્રહાર બધન આદિ પ્રગ-
 થાય છે, જે દુષ્ટ અભીપ્રાયને પ્રાપ્ત કરે છે, જે દરિદ્રનું
 એકજ કારણ છે, જે મુગ્ધતિને પ્રાપ્ત કરતા નિવારણ કરે છે,
 અને જેનાથી મરણ થાય છે, એવું જે અદત્ત ધન, તેને
 શુદ્ધિમાન પુરોષ પ્રહાર કરના નથી

(રમિણાનૃત્યમ)

પરજનમન પીટાપ્રીટાવન યથ માયના-
 મયનમયનિન્યાપિન્યાપહ્નમાઘનમહલમ્ ।

કુગતિગમને માર્ગ^૪ સ્વર્ગાપવર્ગપુરાર્ગલ^૫,
 નિયતમનુપાદેય સ્તેય નૃણા^૬ શ્લિતકાંક્ષિણામ ॥૩૭॥

અર્થ -અ ય જનોના મનની પીડાને

ચેતવનના ધ ૩૫, પૃ ૧૭

૧ લનાઓ, તેને ૫

૩૬ જનાના માર્ગરૂપ

ભોગ્ય) ૩૫,

નિશ્ચયિતવાળક જનોએ ગ્રહણ કરવા થોડા નથી

હા પન્ડ્રીગમન કરનારને આપદા દેખાડે છે

(શાકલચિકીદિતયુતમ)

૧૨ ૧૦ ૧૧ ૧૩ ૧૪
 ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮
 દત્તસ્તેન જગત્યકીર્તિપટનો મોઝે મપીકૃષ્ણક,
 ચારિત્રસ્ય જલાજલિર્મુળગણારામસ્ય દાવાનલ ।

૨૦ ૨૮ ૨૧ ૨૩ ૨૪
 સકેન સકલાપદા શિવપુરદારે કપાટો દ્વડ,

૧ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯
 * કામાર્ત્તસ્યજતિ પ્રયોધયતિ વાં સ્વમ્ત્રીં પરસ્ત્રીં ન ય ॥૩૭

અર્થ - કામથી પીડાએલો જે માણસ પોતાની સ્ત્રીને
 બોલાવતો નથી અને પરસ્ત્રીને તારતો નથી તેણે જગતને
 રિયે અપદીર્તિરૂપ દોન વગડાવ્યો છે, પોતાના બોલને મજી
 (મેશ) નો ફૂલટો હીધો છે, સયમને જવજલિ આપી
 છે-અર્થાત્ ચારિત્ર તેનાથી ફર રહે છે, શુશ્રુ સમૂહરૂપી
 ઉગ્રાને વિષે દાવાનલ સળગાવ્યો છે, સર્વ આપત્તિઓને
 પોતાની પાસે બોનારી છે, અને મોમરૂપી નમ્રીના દારને
 વિશે કમાડ મજમત બધ કર્યા છે

૧૩ ૪૮૧ ૫૩ કરીને સ્ત્રીનનતનુ સર્વોત્ક્રમે છે

“ શીલ યેન નિજ પિટૃતમન્વિત્ પ્રલોચયચિન્તામણિ
 ૧ પાટ ॥

^૫ન્યાઘન્યાલજલાનલાદિવિપદસ્તે^૬ષા^૭ વ્રજન્તિ^૮ ક્ષયં,
^૯કન્યાણાનિ^{૧૦} સમુદ્ભવન્તિ^{૧૧} ચિવુષા^{૧૨} માન્નિધ્યમધ્યાસતે ।
^{૧૩}કીર્તિં^{૧૪} સ્ફર્તિમિયતિ^{૧૫} યાન્યુપચય^{૧૬} ધર્મ^{૧૭} પ્રણયયયથ,
^{૧૮}સ્વર્નિર્વાણસુગ્ધાનિ^{૧૯} મનિદગ્ધતે^{૨૦} ચે^{૨૧} શીલમાચિવ્રતે ॥૩૮॥

અર્થ - ૧ માણસો જીવનને ધારણ કરે છે, તેમની
 વાદ, સર્પ, જગ, અગ્નિ પ્રમુખ આપત્તિઓ નાશ પામે છે,
 કન્યાઓ વૃદ્ધિ પામે છે દેવતાઓ સહાય કરે છે, કીર્તિ
 વિભાવ પામે છે, ધર્મ પોષણ (વૃદ્ધિ) પામે છે, પાપ નાશ
 પામે છે, તથા - ૨ અને મોક્ષના મુળ પાત્રમાં આવે છે

(માન્નિધ્યમ)

^૪જરતિ^૩ કુલકલક^૬ ન્યુપતે^૫ પાપપક,

^૭સુદુનમુપચિનોનિ^૮ શ્લાખ્યતામાનનોનિ ।

^{૧૨}નમયતિ^{૧૧} મુરગ^{૧૪} ઇતિ^{૧૩} દુર્ગાપર્મર્ગ,

^{૧૭}રચયતિ^{૧૬} શુચિઝીલ^{૧૫} સ્વર્ગમોક્ષૌ^{૧૪} સલીલમ્ ॥૩૯॥

અર્થ - નિર્મળ એવું જીવન કુળના કવ કરું હરણ કરે
 છે, પાપરૂપી કાલને લોપે છે, સુદૃઢની વૃદ્ધિ કરે છે,
 પ્રગમનો વિભાવ છે, દેવતાઓના મમદને નમાવે છે,

ભાવકર ઉપલબ્ધિ હશે છે, તથા સ્થિત માનમાં ૯૧ અને
મોક્ષને આપે છે

(શાર્દૂલચિત્રીકૃતિવૃત્તમ્)

તાયત્યગ્નિરપિ અજત્યહિરપિ ન્યામ્નોઽપિ સારગતિ,
વ્યાલોઽપ્યશ્વનિ પર્વતોઽપ્યુપલતિ શ્વેદોઽપિ પીયુપતિ ।
વિદ્મોઽપ્યુત્સરતિ પ્રિયત્યરિરપિ પ્રીદાતદ્વાગલ્યપા,
નામ્નોઽપિ સ્વગૃહત્યદ્ધવિ નૃણા ઝીલપ્રમાદાદ્ધ્રુવમ્ ॥

અર્થ - શીતવતના પ્રભાવથી મનુષ્યને તિથે અગ્નિ જગ
સમાન, મધ પુષ્પની માગાનમાન, વાદ્ય હૃદયસમાન, હૃન્તી
અશ્વનમાન, પર્વત પથરનમાન, વિદ્ય અમૃતમાન, વિદ
ઉત્સવમાન, શત્રુ મિત્રમાન, અમુદ્ધ ક્રીડા કરવાના સરોવર
માન અને અગ્ની પોતાનો ધરમાન થાય છે

જે વાત માં જે કંઈને પતિનહતુ વિચેતન કરે છે

કાલુષ્ય જનયન્ જટમ્ય રચયન્ ધર્મદુષોન્મૂલન,
ક્ષિયતીનિકૃપાક્ષમારુમલિની લોભાનુરિ વદ્યન્ ।
ગંગાતટમુદુજન શુભમનોદસપ્રવાસ દિશન,

તિ-પાત તરે

૧૭૧- ૧૮ ૧૪ ૧૫ ૧
 કિ ન કલેશકર. પરિગ્રહનદીપુર પ્રવૃદ્ધિ ગત' ॥૪૧॥

અર્થ - જેમ વૃદ્ધિ પામેલું નદીનું પૂર નિર્મળ જળને મલીન કરે છે, તેમ વૃદ્ધિ પામેલું પરિગ્રહરૂપી નદીનું પૂર પણ મૂળ મનુષ્યોના ચિત્તને મલીન કરે છે જેમ વૃદ્ધિ પામેલું નદીનું પૂર કાઠે રહેલા વૃક્ષોને ઉખેડી નાખે છે, તેમ વૃદ્ધિ પામેલું પરિગ્રહરૂપી નદીનું પૂર પણ ધર્મરૂપી વૃક્ષનું ઉન્મૂલન કરે છે જેમ વૃદ્ધિ પામેલું નદીનું પૂર કમલિનીઓને પીડા કરે છે, તેમ વૃદ્ધિ પામેલું પરિગ્રહરૂપી નદીનું પૂર પણ નીતિ, દયા અને ક્ષમારૂપ કમલિનીને પીડા કરે છે જેમ વૃદ્ધિ પામેલું નદીનું પૂર સમુદ્રને વૃદ્ધિ પમાડે છે, તેમ વૃદ્ધિ પામેલું પરિગ્રહરૂપી નદીનું પૂર પણ દોહા રૂપી સમુદ્રને વૃદ્ધિ પમાડે છે જેમ વૃદ્ધિ પામેલું નદીનું પૂર કાઠાઓને તોડી નાખે છે, તેમ વૃદ્ધિ પામેલું પરિગ્રહરૂપી નદીનું પૂર પણ ધર્મરૂપ મર્યાદાના તટરૂપ આચારને ઉખેડી નાખે છે તેમજ વૃદ્ધિ પામેલું નદીનું પૂર જેમ હસોને ઉડાડી મૂકે છે, તેમ વૃદ્ધિ પામેલું પરિગ્રહરૂપી નદીનું પૂર પણ શુભ મનરૂપી હનને ઉડાડી મૂકે છે એવું જ નવવિવ' પરિગ્રહરૂપી નદીનું પૂર, તે વૃદ્ધિ પામે છતે શું કલેશકારી નથી ? અર્થાત્ છેજ

ભાવકર ઉપસર્ગોન હણે છે, તથા રમત માનમા ત્વ । અને
મોખને આપે છે

(શાન્તિવિધીદિતઘુત્તમ)

તાપત્યગ્નિરપિ સ્વજલ્યહિરપિ ન્યાઘોઽપિ સારગતિ,
ન્યાલોઽપ્યશ્વતિ પર્વતોઽપ્યુપલતિ જ્યેષ્ઠોઽપિ પીયૂષતિ ।
વિમ્નોઽપ્યુત્મયતિ પ્રિયત્પરિરપિ ક્રીડાતદાગત્યપા,
નાથોઽપિ સ્વયંજલ્યદ્યપિ નૃણા ઝીલપ્રભાધાદ્ધુત્તમ ॥

અર્થ - શીવમના પ્રભાવથી મનુષ્યને નિશ્ચે અગ્નિ જગ
સમાન, સર્પ પુષ્પની માગાનમાન, વાઘ હરણિમમાન, હરતી
અશ્વમમાન, પર્વત પત્થરમમાન, વિષ અમૃતમમાન, વિદ્ય
ઉ સવનમાન, શત્રુ મિત્રમમાન, સમુદ્ર ક્રીડા કરવાના મરોવર
મમાન અને અગ્ની પોતાનો ધર્મમાન થાય છે

હવે નાન ના ધે કરીત પન્નિમનુ વિચેચન કરે

કાલુષ્ય જનયન્ જટમ્ય રચયન્ ધર્મદ્રુમોન્મૂલર્ન,
* ક્ષિદ્યત્રીત્રિકૃપાક્ષમાફમલિનીં લોભાનુપિ વર્દયન્ ।
મર્યાદાત્મુદુજન શુભમનોત્સપ્રયામ દિશન્,

किं न क्लेशकरं परिग्रहन्दीपूरं प्रवृद्धिं गतं ॥४१॥

અર્થ - જેમ વૃદ્ધિ પામેલું નીનું પૂર નિર્મળ જળને
મલીન કરે છે, તેમ વૃદ્ધિ પામેલું પરિગ્રહરૂપી નદીનું પૂર
પણ મૂર્ખ મનુષ્યોના ચિત્તને મલીન કરે છે જેમ વૃદ્ધિ
પામેલું નદીનું પૂર કાઠે રહેલા વૃક્ષોને ઉખેડી નાખે છે,
તેમ વૃદ્ધિ પામેલું પરિગ્રહરૂપી નીનું પૂર પણ ધર્મરૂપી
વૃક્ષનું ઉન્મૂલન કરે છે જેમ વૃદ્ધિ પામેલું નદીનું પૂર
કમલિનીઓને પીડા કરે છે, તેમ વૃદ્ધિ પામેલું પરિગ્રહરૂપી
નદીનું પૂર પણ નીતિ, દયા અને શમારૂપ કમલિનીને પીડા
કરે છે જેમ વૃદ્ધિ પામેલું નદીનું પૂર સમુદ્રને વૃદ્ધિ પમાડે
છે, તેમ વૃદ્ધિ પામેલું પરિગ્રહરૂપી નીનું પૂર પણ લોભ
-પી સમુદ્રને વૃદ્ધિ પમાડે છે જેમ વૃદ્ધિ પામેલું નીનું પૂર
કાઠાઓને તોડી નાખે છે, તેમ વૃદ્ધિ પામેલું પરિગ્રહરૂપી
નીનું પૂર પણ ધર્મરૂપ મયાદાના તટરૂપ ચારિત્રને ઉખેડી
નાખે છે તેમજ વૃદ્ધિ પામેલું નદીનું પૂર જેમ હસોને
ઉડાડી મૂકે છે, તેમ વૃદ્ધિ પામેલું પરિગ્રહરૂપી નીનું
પૂર પણ ગુણ મનરૂપી હસને ઉડાડી મૂકે છે એવું જે
નવવિધ પરિગ્રહરૂપી નદીનું પૂર, તે વૃદ્ધિ પામે છે તે શું
કલેશકારી નથી ? અર્થાત્ છેજ

(૧૭૮)

(ઉપેન્દ્રચંદ્રાનુત્તમ)

^૫ પ્રિધાય ^૪ માયા ^૨ વિવિધ ^૩ રૂપાર્થ , ^૧ પરસ્ય ^૧ યે ^૭ વંચનમાચરંતિ ।
^{૧૦} તે ^{૧૪} વંચયતિ ^{૧૧} ત્રિદિવાપવર્ગ-^{૧૨} સુગ્રાન્મહામોહ-^{૧૩} મગ્નાઃસ્વમેવા ॥

અર્થ -તેઓ વિવિધ પ્રકારના ઉપાયોથી માતા અને પરમનને છેતરે છે, તેઓ મહા અજ્ઞાનયુક્ત છતાં પોતેજ સ્વર્ગ અને મોક્ષના મુખથી પોતાના આત્માને છેતરે છે

(કૃષ્ણાનુત્તમ)

^૫ માયામયિશ્વામવિલાસમદિર,
^૧ દુરાશયો ^૨ ય ^૬ કુસ્તે ^૭ ધનાશયો ।

^{૧૦} મોઽનર્થમાર્થ ^૬ ન ^{૧૪} પનનમીક્ષતે,
^{૧૪} યથા ^{૧૦} વિદાલો ^{૧૩} લગુઢ ^{૧૦} પય ^{૧૧} વિચન્ ॥ ૭૭ ॥

અર્થ -તે દુષ્ટ આશરનાળે માણસ દ્વંડની આશાથી, અવિશ્વાસને રમવાના ઘરૂપી એવી માતા (કપટ)ને રમે છે, તે ગિલાડી જેમ દુધ પીતી છતી દુકનો પ્રકાર (યથે એમ) જાણતી નથી, તેમ કદને સમૂક આવી પડ્યો એમ જાણતો નથી

(ષમતનિલાકાનુત્તમ)

^૨ મુગ્ધપ્રનારણપરાયણમુહિતીતે,
^૫

^૩ ^૬ ^૧
યત્પાટ્ય કપટલપટચિત્તવૃત્તે ।

^{૧૭} ^{૧૪} ^{૧૩} ^૭ ^૮ ^{૧૫}
જીર્યત્યુપપ્લવમવશ્યમિદાઽપ્યકૃત્વા,

^{૧૬} ^{૧૦} ^{૧૨} ^{૧૧} ^૮ ^૬
નાઽપધ્યમોજનમિવામયમાયતૌ તત્ ॥૬૬॥

અર્થ - જેમ અપર એ જોજન રોગ કર્યા વિના પરિણમતું નથી, તેમ કપટને વિષે લપટ ચિત્તવૃત્તિવાળા મનુષ્યનું મૂર્ખજનને છેતરવામાં તત્પર એવું જે આતુર્ પ્રકટ થાય છે, તે લવિષ્યમાં ઉપદ્રવ કર્યા વિના પરિણામ પામતું નથી.

હવે લેખના ત્યાં । ખતારો છે

(શાલ્લિષ્ઠીકૃતવૃત્તમ્)

^૦ ^૩ ^૪ ^૫ ^૬ ^૮ ^૭
યદ્ગામદયીમદતિ વિકટ ક્રામતિ દેશાતર,

^{૧૧} ^૮ ^{૧૦} ^{૧૨} ^{૧૩} ^{૧૪}
ગાહંતે ગહન સમુદ્રમતનુસ્લેશા કૃપિ કુરંતે ।

^{૧૭} ^{૧૫} ^{૧૬} ^{૧૮}
સેવતે કૃપણ પતિ ગજઘટાસઘદ્વદુ મધર,

^{૨૦} ^{૧૮} ^૧ ^{૨૧} ^{૨૨}
સપ્પતિ પ્રથન ઘનાધિનધિયસ્તલ્લોભવિસ્ફર્જિતમ્ ॥૬૭॥

અર્થ - ધનથી અધ થાય છે શુદ્ધિ જેની એવા પુરુષો જે વિપમ અટ્ટીનેવિષે જામણ કરે છે, વિકટ પરદેશનેવિષે ફરે છે. ગાહંત એવા ગમદનું ઉદધન કરે છે, અંદુ - દુ ખવાળી

ખેતી કર છે, કૃષણ પતિની સેવા કરે છે, અને હસ્તીઓના સમૂહના મધદ (પારે પાસે રહેવા)થી અદર પ્રવેશ ન થઈ શકે એવા સગ્રામને વિરે પણ જાય છે, એ સર્વ લોભનું ચિહ્ન છે

^૨મૂલ મોહવિપદમસ્ય ^૬સુઠનામોરાશિકુ મોહ્ય ^૬,
^૪ક્રોધાગ્નેરરણિ ^૫પ્રતાપનરણિપ્રગ્ઢાદને ^૬તોયદ ^૭ ।

^૮પ્રીદાસદ્ધર્મ ^૯વિધકશઞિન, ^{૧૦}સ્વર્માનુરાપન્નદી-
^{૧૧}સિંધુ ^{૧૨}કીર્તિલતાકલાપકલમો ^{૧૪}લોભ ^{૧૫}પરામૃયનામ્ ॥૮

અર્થ - અજ્ઞાનરૂપી વિપદાનું મૂળ, સુઠવરૂપી સમુદ્રને (શોરણ ક વાને) અનસ્ત્યક્ષિમમાન, ક્રોધરૂપી અગ્નિને (અગ્નિગાવવાને) અ લિના કાષ્ઠમાન, પ્રતાપરૂપી સૂર્યને હાકવાના મેધમાન, કવેગનું કીડાગૃહ, વિરેકરૂપી વ્યદમાને (મગી જવાને) રાગમાન, અપ્રતિરૂપો નવીઓના સમુદ્ર માન, અને કીર્તિરૂપી લગ્નના ગમ્મને નામ કરવામાં હસ્તીપમા । એનો જ લોભ, તેનો પરાલભ કરે

(યમનનિષ્કાતૃત્તમ)

નિ શેષર્મરનદાવિજૃમ્ભમાલે,

ટુ મૌઘમમ્મનિ વિમર્ષદકીર્તિધૃમે ।

૪ ચાંદ ૧ને ૧નમમાગમદીપ્યમાને,

૬ ૮ ૯ ૬
લોભાનલે શલભના લભતે ગુણૌઘ. ॥૬૯॥

અર્થ - સમસ્ત ધર્મક્રમી વતને જાણનાથી વિન્નાર પામતા, હુ ખોનાં સમૃદ્ધક્રમી ભક્તનાગા, પ્રવરતા અગ્રીર્તિક્રમી ધમા દાવાગા, બને ધનક્રમી ધનના સમાગમથી અત્યંત જાનવ ન્યમાન એવા લોભક્રમી અગિનેવિષે (મર્વ) મદ્યુખોને સમૃદ્ધ પત્રગપણને પ્રાપ્ત થાય છે, અર્થાત્ એવા લોભક્રમ અગિના પટ્ટીને મદ્યુખોનો સમૃદ્ધ ગણી જાય છે

૭૦ ને નતો ૧ ॥ ગુણૌ મતે ૭

(શાક્ટચિત્રકોટિવૃત્તમ્)

૮ ૭ ૬ ૮ ૫ ૧૧ ૧૦
જાન રૂપન પુર મુરગચી તેપા પ્રવિષ્ટા ગૃહે,
૧ ૧૨ ૧૪ ૧૩ ૧૨ ૧૫ ૧૬
ચિતારત્નમુપચિત્ત કરતલે પ્રાપ્તો નિધિ મનિચિત્ત ।
૧૮ ૨૧ ૧ ૨૦ ૨૩ ૨
વિશ્વ યદ્યમવદ્યમેવ સુલભા સ્વર્ગાપયર્ગશ્રિયાં,
૧ ૨ ૪
યે મનોપમદોષદોષદહનશ્ચંમાનુદ વિશ્રતે ॥ ૬૦ ॥

અર્થ - સનસ્ત દોષક્રમી અગિને શમાનનામા મેધમમાન એવો ને નતો ને ને પુરુષો ધારણ કરે છે, તામની જાગણ ૩ થયુ છે, તેમના ધનને વિષે કામધે પ્રવેશ દ્યો । સ્વાત્મને વિષે ચિન્તામણિ નુન

થયુ છે, તેમજ તેમને સર્જ અને મોક્ષ ॥ લક્ષ્મી અવસ્થા
સુવર્ણ છે (શ્લોક ૪૫૪૫)

હવે તોય યત્તા તામચાતો ઉપેતા આપે છે

(શિશ્યગ્નીગૃહ્યુત્તમ)

^૫ ^૩ ^૪ ^૧ ^૨
વર ક્ષિપ્ત પાણિ કુપિતપણિનો ચમકુહર,

^૮ ^૯ ^૬ ^૭
વર છપાપાતો જ્વલદનલકુરે વિરચિત ।

^{૧૪} ^{૧૩} ^{૧૦} ^{૧૧} ^{૧૨}
વર પ્રાસમાત્ર મપદિ જઠરાતર્થિનિરિતો,

^{૨૧} ^{૨૨} ^{૨૦} ^{૧૫} ^૧ ^{૨૪} ^૧ ^{૧૭}
ન જન્ય દૌર્જન્ય તદપિ વિપદા મદ્ય વિદુષા ॥૩

અર્થ - કોપાચમાત્ર થએલા સર્પના મુળનેવિષે હાથ ન ખવો
તે નામે, જાત્રવ યમાત્ર અગ્નિના કુડનેવિષે જ પાપાત કરવો
તે સારો, ઉદરના મધ્યભાગને વિષે ભાવાનો અચભાગ ન ખવો
તે સારો, પણ પડિત પુરૂષે આપત્તિનું મ્થાનક એવું ને દુર્જન
પાડુ કરવું તે સાર નહી

(વસન્તતિલકાગૃહ્યુત્તમ)

^૨ ^૩ ^{૧૧} ^૪ ^૧
સૌજન્યમેવ વિદધાતિ યગશ્રય ચ,

^૬ ^૧ ^૮ ^૭ ^{૧૦}
સ્વ શ્રેયમ ન વિમવ ચ સવશ્રય ચ ।

^{૧૫} ^{૧૬} ^{૧૪} ^{૧૦} ^{૧૦}
દૌર્જન્યમાગ્રસિ યત્ કુમતે તદર્થ,

^{૧૬} ધાન્યે^{૨૦} ડનલ^{૦૧} ઋદિશમિ^{૧૭} તલ્લલમેકસા^{૧૮}ન્યે ॥૬૩॥

અર્થ - મુજનતાજ પુરોના યગના સમૂહને ધારણ કરે છે, તેમનું શ્રવ કરે છે, વૈભવ કરે છે અને સારનો લ્લય કરે છે હે હુર્બુદ્ધિ ! તુ તે તે કારણો (યથ, વૈભવ અને સમારનો શ્રવ કરવા) ને અર્થે હુર્જનના ધારણ કરે છે, તે તો તુ જાણમિચનથી મેળવવા યોગ્ય એવા ધાન્યના મેત્રને વિષે આત્મિ મૂંડે છે

(પ્રમીયુત્તમ)

^૪ ચર^૭ ચિમરવન્યતા^૧ સુજનમાવમાજા^૨ નૃણા-
^૬ મસાધુચરિતાજિતા^૫ ન^૭ પુનરુજિતા^૭ સંપદ^૮ ।

^{૧૩} દુઃશત્રવમપિ^{૧૪} શોમને^{૧૫} સન્નમાયતો^{૧૨} સુદર,^{૧૦}
^{૧૭} રિપાકરિરસા^{૧૮} ન^{૧૯} તુ શ્વયયુસમરા^{૨૦} સ્થૂલતા^{૨૧} ॥૬૪॥

અર્થ - મુજનતાજના મનુષ્યોને વૈભવરહિતપણુ અર્થાત્ દાગિર એજ માર છે, પણ દુષ્ટ આચરણ વડે ઉપાર્જિતી અપત્તિ સાગી નથી, કામ્લે જાણમિ કામને વિષે મુન્દર એવું લે સ્વાભાવિક દુઃખ ગપાડું (દુષ્ટપણ) તે જોલે છે, પણ પરિણામે તાણુ એવી જ જોને વદાથી થએલી પુષ્ટતા તે જોલાતી નથી

(શાન્તવિક્રોદિતનૃત્તમ)

^૧ ધૃતે ^૨ પરદૂષણ ^૩ પરગુણ ^૪ વત્તયત્પમપ્યન્યત્, ^૫
^૬ મનોપ ^૭ વત્તે ^૮ પરહિપુ ^૯ પરાવાધાસુ ^{૧૦} ધત્તે ^{૧૧} શુચમ । ^{૧૨}
^{૧૩} સ્વશ્લાઘા ^{૧૪} ન ^{૧૫} કરોતિ ^{૧૬} નોઝ્ઞનિ ^{૧૭} નય ^{૧૮} તૌચિત્યમુદ્ગય- ^{૧૯}
^{૨૦} ત્યુક્તોપ્યમિયમક્ષમા ^{૨૧} ન ^{૨૨} રચયત્યેનચરિત્ર ^{૨૩} સતામ્ ॥૬૪॥

અથ - (સમજનપુરો) પારકા હોયને કહેતા નથી
 પરંતુ પારકા ગુણને, તે ન પ દેખે તે ગણ નિગત,
 હો છે, પારકી ન પત્તિને વિષે (પારકી સ પત્તિને જોઈને)
 સતોડ, અને પર પીડાને વિષે (પર પીડાને જોઈને) શોક
 ધારણ કરે છે, આત્મપ્રગ્નસા કરતા નથી, ન્યાયનો ત્યાગ
 કરતા નથી અને યોગનાતુ ઉચ્ચન કરતા નથી, વગી
 તેમને અગ્રિય વચન કહ્યા હોય તેપણ તેઓ ક્રોધ પ્રગ્તા
 નથી, આણુ મત્યું પોતુ ચરિત્ર છે

અને પૂર્ણીજનના મ ૧૭ નાં નિ - ૨૨

^૧ ધર્મે ^૨ ધ્વસ્તદયો ^૩ યશઃપુનનયો ^૪ રિત્ત પ્રમત્ત ^૫ પુમાન, ^૬
^૭ કાર્ત્ય ^૮ નિષ્પત્તિમસ્તપ ^૯ શ્રમદયાઝન્યોઽપમેશ ^{૧૦}
^{૧૧} ચમ્ન્વાલોકમલોચનશ્ચલમના ^{૧૨} મ્યાને ^{૧૩} ચ ^{૧૪} રાઝલ-

૧ ૪ ૩ ૧ ૨
ય મગ ગુણિના વિમુચ્ય વિમનિ કલ્યાણમાકાક્ષતિ

અથ -જો બુદ્ધિહિન પુરૂષ ગુણીજનોનો મગ ત્યજી દર્ધને કરાણની ઈચ્છા રાખે છે, તે દયાનો ત્યાગ કરીને ધર્મની ઈચ્છા કરે છે (એમ સમજવું), ન્યાયનો ત્યાગ કરીને યશની પ્રમાદી થઈને દ્રવ્યની, બુદ્ધિ વિના કાવ્ય કરવાની, શમતા અને દયા વિના તપની, અ પમતિનાણે જતા શાશ્વતા અ ધયનની, નેત્ર વિના વસ્તુઓને જોવાની, અને અથગ ચિત્તવાળો જના વ્યાનની ઈચ્છા કરે છે (એમ સમજવું)

(રમ્મિણીયુગમ)

૫ ૨ ૪ ૬ ૩ ૬
ઈરતિ કુમનિ મિન્તે મોહ કરોતિ વિપેક્ષિના,
૧૧ ૧૦ ૧૬ ૧૨
ચિતરતિ રતિ મૂને નીનિ તનોનિ ગુણાયલિમ ।

૧૫ ૧૪ ૧૭ ૧ ૧
પ્રથયતિ ચગો વ્રત્તે ધર્મ ગપોહનિ દુર્ગનિ

૨૪ ૦ ૨૧ ૨૩ ૨૨ ૧
જનયતિ નૃણાં કિ નામીષ્ટ ગુણોત્તમમગમ ॥૬॥

અથ -ગુણો વગેરે ઉત્તમ એવા જનોનો મગન મનુષ્યોના ગુ ગુ ઈચ્છતને નથી ઉત્પન્ન કરતો ? (તે મગમ) કુમ તિને હરે છે, મોહને લેદે છે, તપ અને અત્વનું ભાન કરાવે છે, સતોષ આપે છે, નીનિન પ્રમને છે, ગુણ સમૂહને વિન્નારે છે, યશને દેવાને છે, ધર્મને ધારણ કરે છે અને દુર્ગનિને દૂર કરે છે

(શાર્દૂલવિક્રોદિતવૃત્તમ)

૫ ૪ ૧ ૭ ૮
 લગ્નુ પુદ્ધિકલાપમાપદમપાકર્ત્તુ વિદ્ધર્તુ પથિ,
 ૧૧ ૧૦ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫
 પ્રાપ્તુ કીર્તિમમા ગુના વિધુચિત્તુ ધર્મં સમામેચિતુમ્ ।
 ૧૭ ૧૬ ૧ ૧૮
 રોદ્ધ પાપચિપાકુમાકલવિતુ સ્વર્ગાપરર્ગશ્રિય,
 ૩ ૨ ૧ ૨૦ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૬
 ચત્ત્વ ચિત્ત સમીક્ષમે ગુણવના મગ તદગીકુરુ ॥૬૭॥

અર્થ -હે ચિત્ત ? જો તું બુદ્ધિતા મમદને પ્રાપ્ત કર
 વાને, આપતિને દૂર કરવાને, ન્યાયભાગને વિશે વિચરવાને,
 કીર્તિને મપા ન કરવાને, દુર્જનતાનો ત્યાગ કરવાને, ધર્મતુ
 ઉત્તમ રીતે સેવન કરવાને, પાપના પ્રાને શેષવાને, અને
 નર્ગ તથા ગોત્રી લક્ષ્મીનો અનુભવ કરવાને ઇત્યન્તુ હોય,
 તો શુભી જનના નાનો સ્વીકાર કર

૫૬ નિર્દોષીના સામનથી થતા નાશ મ્હે ઓ

(હરિણીવૃત્તમ)

૨ ૨ ૫ ૪
 દિમતિ મદિમામોજે ચટાનિલત્યુદયાનુદે,
 ૭ ૬ ૮
 દિરદતિ દયારામે સેમક્ષમાશ્રુતિ યજ્ઞતિ ।
 ૧૧ ૧૦ ૧૩ ૧૨ ૧
 સમિધતિ કુમત્યગ્રો કટત્યનીનિલતાસુ ય,
 ૧૮ ૧૭ ૧૬ ૧૫ ૧૪ ૧૫
 કિમમિલ્યના શ્રેય શ્રેય ? મ નિર્ગુણમગમ ॥૬૮॥

અર્થ -જે (નિર્ગુણી જનનો મમાનમ) મહિમારૂપી કમ
 લની ઉપર હિમ નમાન છે, ઉદયરૂપી મેઘને વિષે પ્રચંડ
 વાયુમમાન છે, દયારૂપી ઉગ્રનને વિષે હસ્તીતુ ૪ છે, ક રાણ
 રૂપી પવતને વિષે વજ્ર જેવો છે, કુમતિરૂપી અગ્નિને વિષે
 ભાકડા મનાન છે અને અન્નારૂપી લતાને વિષે કદ તુ ૫
 છે, એવો જે નિર્ગુણી જનનો મમાનમ, તે શુ ૬ વાણની
 ઈચ્છાવાળા પુરોષોએ આશ્રય કરવા યોગ્ય છે ? અર્થાત્ નથી
 હવે પ્રતિધોનો જય કરના બોલ કરે ૭

(શાકુલયિકોદિતવૃત્તમ)

આત્મા^૨ન ક્રુપ^૩યેન નિર્ગમ^૪યિતુ^૫ ય શુકલાશ્વાય^૬તે,
 કૃત્યા^૭કૃત્યચિત્રે^૮કજીવિતદ્વતૌ^૯ ય કૃણ્ણમર્પા^{૧૦}યતે ।
 ય પુણ્યદૃમત્ક^{૧૧}સ્ત્રિયો^{૧૨} સ્ફૂર્જતકુટારાય^{૧૩}તે,
 ત લુપ્તવ્રતમુઢમિદ્રિયગણ^{૧૪} જિત્યા^{૧૫} શુભયુર્ભવ^{૧૬} ॥ ૬૦ ॥

અર્થ -હો માધુ ? વનની મર્યાદાને ઉદનારો એવો જે
 પ્રતિધોનો મમક, તે આત્માને કુમારો લઈ જવાને હઠીલા
 અશ્વની પેઠે આચરણ કરે છે, કૃત્ય અને અકૃત્યના વિચેરરૂપી
 ભવિનતું હ વૃ કરવામા કૃણ્ણમર્પ સમાન આચરણ કરે છે
 અને ધર્મારૂપી વ્રક્ષના વનને ખડન કરવામા -કુર્જિત કુટાડી
 સમાન આચરણ કરે છે, તે પ્રતિધોના નમ્રજનો પરાજય

ઠડીને ૩ વાળ નામ ૬૦

(શિવગ્નીવૃત્તમ)

^૨ પ્રનિષ્ઠા ^૧ યન્નિષ્ઠા ^૩ નયનિ ^૪ નયનિષ્ઠા ^૫ વિષટય

^૭ ત્વહૃત્પેદ્યાધત્તે ^૮ મનિમનપમિ ^{૧૦} પ્રેમ ^{૧૧} તનુતે ।

^{૧૨} વિવેકમ્યોત્સ્મેક ^{૧૩} તિદલયનિ ^{૧૪} દત્તે ^{૧૫} ચ ^{૧૬} ત્રિપટ,

^{૧૭} પદ ^{૧૮} તદોપાણા ^{૧૯} કરણનિકુરવ ^{૨૦} કુર ^{૨૧} પદો ॥ ૭૦ ॥

અર્થ -હે ભગ્ન હવ ? મય ગેભોનું ન્યાનક શેરો લે
ઈ દિયોનો સમૂહ, તે પ્રનિષ્ઠાના નાગ ક' છે નયની નિષ્ઠાને-
તોડી નાખે છે અકાથોને વિષે મતિ ધાન્ય ક' છે, ત્રિપિ તિને
વિદા નોડ ક' છે, વિવેકના ડગલપણનો વિનાશ કરે છે
અને વિપનિને આપે, તે ઈ દિયના સમૂહને તુ પોતાને
વાધિન કરે

(શાન્તગ્નિત્રીદિત્તવૃત્તમ)

^૨ ધત્તા ^૧ મૌનમગારમુજ્ઝતુ ^૩ ત્રિધિપ્રાગલભ્યમભ્યસ્યતા

^૫ મસ્ત્વતર્ગણમગમશ્રમમુપાદત્તા ^{૧૦} તપસ્તપ્યનામ્ ।

^{૧૪} શ્રેય ^{૧૫} પુજનિકુજમજનમહાયાત ^{૧૬} ન ચેદિદ્રિય-

^{૧૭} નાત ^{૧૮} જેતુમર્ગનિ ^{૧૯} મમ્મનિ ^{૨૦} જન ^{૨૧} જારીત ^{૨૨} મર્ગ ^{૨૩} તન ॥ ૭૧ ॥

અર્થ -હે સાધુ ? મનનત ધારણ કરા, ઘનૌ ત્યાગ કરા, આચારના આતુરનો અજ્ઞાસ કરો, વાને ત્રિપે ગમત કરો, મિદ્ધાતના પાકનો અજ્ઞામ કરો (અગીકાર કરા), તીવ્ર તપશ્ચર્યા કરા, (એ બધુ ગમે એવું કરા) પગ જના સુધી કે ચાણના નમૃદુરૂપ વનને ભાગવાને મહાવાયુ મમાન એવો જે હૃદયોનો મમદ, તેનો પગજય કરવાનું જણ્યુ નથી, ત્યા સુધી તે મવ (મનન આદિ) ભક્તિન વિશે હોમેવા જુધુ (વૃથા) જાણો.

^૧ ધર્મધર્મપુરી^૨ણમમરસાચારી^૩ણમાયત્પથા-
^૪લકર્મી^૫ણમજર્મનિર્મિતિકલાપારી^૬ણમેકાનન ।

^૭ સર્વાતીનમનાત્મનીનમનયાત્યનીનમિષ્ટે યથા,

^{૧૦} કામીન ^{૧૧} કુમનાધરની ^{૧૩} નમજયત ^{૧૨} ક્ષૌરમક્ષેમ ^{૧૪} બારુ ॥ ૭૭ ॥

અર્થ -ધર્મનો નાશ-કરવામાં અગ્રેમર, મત્ય વાગને આવ ૧૧ કરનાર, આપત્તિને વિસ્તારવામાં મમથ, ૧૨ ખ ઉત્પત્ત કરવાનાં કાર્યમાં પાન પાગેલો, એમતમર-અન્ત-ભરૂડ, આત્માને અહિત-કરી, અન્નાન માગમાં ચાલનાર, હૃદયતને ત્રિપે સ્વેદાએ વર્તનારો, અને કુમત માગને વિષે જનારો એવા જે હૃદયોનો નમૃદુરૂપ છે તને નહિ જીવનાના પ્રાણી કે વાણને ભજનાના થતા નથી, અર્થાત્ એવા મનુષ્યનું ધર્મ નિષેધનું નથી.

૬૫ વફેમોના નવભાગ વધારા ૩૪ છે

નિમ્ન ગચ્છન્તિ નિમ્નગેય નિતરા નિદ્રેય ચિન્મતે,
 ૧૧ ૧૨ ૧૪ ૧૩ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮
 ચૈતન્ય મદિરેય પુણ્યતિ મદ વૃમ્યેય દત્તેઽયનામ્ ।
 ૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮
 ચાપત્ય ચપલેય ચુરતિ દગ્ધવાલેય તૃષ્ણા નય-
 ૨૯ ૩૦ ૩૧ ૩૨ ૩૩ ૩૪ ૩૫ ૩૬
 ત્યુલ્લામ કુલટાગનેય કમલા સ્વૈર પરિશ્રામ્યતિ ॥૭૩॥

અથ - જશ્મી નદીની પેઠે નીચ પ્રત્યે જાય છે, નિશાની પેઠે ચૈતન્યનો વિનાશ કરે છે, મદિરાની પેઠે મદતુ પોષણ કરે છે, ધૂમાડાના સમૃદ્ધની પેઠે અધપાડ આપે છે, વિજળીની પેઠે અગ્નિરપણાને બાળે છે, દાનાગિની પેઠે તૃષ્ણાને વધારે છે, અને કુતરા સ્ત્રીની પેઠે સ્ત્રેષ્ઠાએ ભ્રમણ કરે છે

૬૬ નવના નવભાગને નવ વે ૨

દાયાદા' સ્પૃહયતિ તસ્કરગણા મુણ્ણતિ ભૂમીભુજો,
 ૧ ૨ ૩ ૪ ૫
 ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨
 ગૃહ્ણતિ ન્ડલમારુલ્ય્ય હૃતમુગ મમ્મીકરોતિક્ષણાત્ ।
 ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯
 જમ' પ્લાપ્યતિ ક્ષિતૌ વિનિહિત યક્ષા હરતે હઠાત્,
 ૨૦ ૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬
 નૃત્તાસ્તનયા નયતિ નિઘન વિગ્રહગ્રીન ધનમ્ ॥૭૪॥

અથ ~ની દાયાદો (એક ગોત્રમા જન્મેલા) ૫૨, ૪૨ છે, જેને ચાર લોકો ચારી જાય છે, રાજાઓ ઇગ કગીને લઇ લે છે, અગ્નિ દણુમાત્રમા લગ્ન કરે છે, જળ ફળાવી દે છે, ભૂમિને વિષે ગાખ્યાથી વ્યતરા બગાટકાગે હરી જાય છે અને જેનો દુરાચારી પુત્રો વિનાશ કરે છે એમ બાદુ બા, જણાને આધીન એણે જે ધન તેને ધિકાર થાઓ ?

^૫ ^૬ ^૭ ^૮ ^૯ ^{૧૨} ^{૧૦} ^{૧૧}
 નીચસ્યાઽપિ ચિરં ચટનિ રચયત્યાયાનિ નીર્જનંતિ,
^{૧૧} ^{૧૬} ^{૧૩} ^{૧૪} ^{૧૮} ^{૧૭} ^{૨૦}
 શત્રોરપ્યગુણાત્મનોઽપિ વિદધત્યુર્ચર્ગુણોત્કીર્તનમ્ ।
^૪ ^{૨૫} ^૨ ^{૨૩} ^{૨૦} ^{૨૧} ^{૨૨}
 નિરંદ ન વિદતિ કિચિદઠ્ઠનજસ્યાપિ સેવાપ્રાપ્તે,
^{૨૮} ^{૨૭} ^૨ ^૧ ^૨ ^૪ ^{૩૦} ^૩
 કટ્ઠં કિં ન મનસિયનોઽપિ મનુજા કુન્નરંતિ વિસાર્થિન ॥

અર્થ - માનવતા મનુષ્યો પણ દ્રવ્યના અર્થી થઇને, નીચ પુરોની આગળ ચિન્કાગ મિષ્ટ વચન બોલે છે (ખુશામત કરે છે), નીચ પુરોને નમન કરે છે, નિશુલ્લી શત્રુનું પણ ઉચ્ચ સ્તરે ગુણુ જુન કરે છે, અને કરેલા શુભને નહિ જાણનારા સ્વામીની જેવા કરનામા પણ કાર્ય દુષ્ટ થતા નથી, આમ તેઓ નુ શુ કટ નથી કરતા ?

^૧ ^૨ ^૬ ^૨ ^૩
 લક્ષ્મી મર્ષ્યન્તિ નીચમર્ણયપય સંગાદિરામોજિની-
^૬ ^૭ ^૮ ^{૧૨} ^{૧૦} ^{૧૩} ^{૧૧}
 મમર્ગાન્તિવ કટ્ઠાદૃઢપદા ન ત્રાઽપિ રત્તે પદમ ।

^{૧૭} ^{૧૪} ^{૧૧} ^{૧૬} ^૧ ^{૧૮}
 ધૈતન્ય વિપસન્નિરેરિઞ્ચ નૃણામુજ્જ્ઞામયત્પજમા,
^{૨૨} ^{૨૧} ^{૨૫} ^{૨૦} ^{૨૬} ^{૨૪}
 ધર્મસ્થાનનિયોજનેન ગુણિભિર્ગૌઘ તદમ્યા કલમ્ ॥૭૬

અર્થ - લક્ષ્મી નમુદ્રના જળાના ન મર્જીથી જ દોયની !
 તેમ નીચ પ્ર થે જાત છે, કમલિનીના સ મગ ધી પગમા ક ટો
 વાગ્યો દોયની ! તેમ ડાહ રથગે પગ મકલી નથી, અને
 ત્રિપતી માથે એક સ્થાનમા રહેવાઈ જ દોયની ! તે ૧ મનુ
 ધ્યોના દૈતન્યનો એક મ નાથ કરે છે, મારે શુભીજનોએ
 તેને (લક્ષ્મીને) ધર્મન ત્રિપે ભેડીને (ધર્મ કાર્મમા ખર
 ઝીને) તેનું દગ મહણ કરવું

(૧) જાનના ઉદગમ ન્યાય ૯

^૧ ^૭ ^{૧૧} ^{૧૦}
 ચારિત્ર ચિનુતે ધિનોતિ વિનય જ્ઞાન નયત્યુચ્ચતિ,
^{૧૩} ^{૧૨} ^{૧૬} ^{૧૫} ^{૧૭} ^{૧૬}
 ગુણાનિ પ્રથમ તપ પ્રવલયત્યુજ્જ્ઞામયત્યાગમમ્ ।
^{૧૮} ^૧ ^{૨૦} ^{૨૧} ^૨ ^{૨૩} ^{૨૪}
 ગુણ્ય કદલયત્યઽથ દલયન્તિ સ્વર્ગ દદાતિ ક્રમાત્,
^{૨૫} ^૨ ^૨ ^૧ ^૩ ^૪
 ત્રિર્ગોણશ્રિયમાનનોતિ નિશ્ચિત પાત્રે પરિચ્છ ધનમ્ ॥૭૭

અર્થ - માત્રને વિરે આપેતું એતું પવિત્રે દ્રવ્ય ચારિત્રની
 કદિ કં છે, વિનયને વધારે છે, જનને ઉપન કરે છે,
 'મનાસ્મનુ પોષણ કરે છે, તપને વગળા - છે, જ્ઞાનનો

ઉત્તમ કરે છે, પુણ્યન ઉત્પન્ન કરે છે, પાપનો વિનાશ કરે છે, સ્વર્ગને આપે છે અને અનુક્રમે ગોશુરૂપી લક્ષ્મીને વિશ્વારૂ છે

દારિદ્ર્ય ન તમીશ્વતે ન ભજતે દૌર્ભાગ્યમાલયતે,
 નાઽકીર્તિન પરાભયોઽભિલપતે ન ન્યાધિરાસ્કદતિ ।
 દૈન્ય નાદ્રિયતે દુનોતિ ન દર ક્ષિન્નતિ ન વાપદ,
 પાત્રે યો ચિત્તરત્યનર્થદલન દાન નિદાનં શ્રિયામ્ ॥૭૮

અર્થ - ઉપદ્રવનો નાશ કરનાર અને સપત્તિનું કારણભૂત એવું જે દાન, તેને જે પુરૂષ પાત્રજનને વિષે આપે છે, તે પુરૂષની માત્ર દારિદ્ર્ય જોતું નથી, દૌર્ભાગ્ય તેને મેવતું નથી, અપયશ તેનો આશ્રય કરતો નથી, પરાભય તેની અભિલાષા કરતો નથી, વ્યાધિ તેનું શોષણ કરતો નથી, દીનતા તેનો આદર પ્રતી નથી, ભય તેને પીડતો નથી, અને આપત્તિઓ તેને કવેશ ખમાડતી નથી

લક્ષ્મી. કામયતે મતિર્મૃગયતે કીર્તિસ્તમાલોકતે,
 પ્રીતિશ્રુવતિ મેવતે-સુભગતા નીરોગતાઽઽલિંગતિ ।
 શ્રેયઃ સહતિરભ્યુપતિ ઘૃણુતે સ્વર્ગોપભોગમ્યતિ-

^{૧૬} મુક્તિર્વા^૧ત્તિ^૨ ચ^૩ પ્રયચ્છતિ^૪ પુમાન્^૫ પુણ્યાર્થમ્^૬ રં નિજમ્^૭ ॥

અર્થ - જે પુરુષ પોતાનું દેવ પુરુષાર્થ આપ છે, તે પુરુષની, લક્ષ્મી છાજ કરે છે, નેને બુદ્ધિ થોડે છે, ક્ષીતિ ન થાય છે, પ્રીતિ સુખન કરે છે, સામાન્ય નેત્રાં કરે છે, આભાસના આવાગન કરે છે, કાચાની પાપના તેણે રા-સુખ આપે છે સ્વર્ગના વ્યભોજની પદ્ધતિ તેને વરે છે અને મોક્ષની તની મળા કરે છે

(મંદારાનાત્તમ)

^૯ તસ્યામન્થા^{૧૦} રતિરનુચરી^{૧૧} કીર્તિસ્ત્કઠિમા^{૧૨} શ્રી^{૧૩} ,
^{૧૪} સ્તિગ્ધા^{૧૫} બુદ્ધિ^{૧૬} પરિચયપરા^{૧૭} ચક્રગર્ભિત્યક્ષત્રિ^{૧૮} ।
^{૧૯} પાણૌ^{૨૦} પ્રાપ્તા^{૨૧} ત્રિદિવકમલા^{૨૨} કામુકી^{૨૩} મુક્તિમય-
 ત્સસન્ને^{૨૪} યા(૧)^{૨૫} ઘપતિ^{૨૬} વિપુલ^{૨૭} વિત્તયોજ^{૨૮} નિજ ચ^{૨૯} ॥૮૦॥

અર્થ - જે પુરુષ પોતાના વિશાળ દ્રવ્યરૂપી જીજ્ઞાસે સાત મનવિષયે વાવે છે, તે પુરુષને સુખ સમપત્તિ સમીપ વેળે છે, ક્ષીતિ નથી થાય છે, લક્ષ્મી (મમવાને) ઉત્કૃષ્ટિ થાય છે, બુદ્ધિ સ્નેહનાગી થાય છે, ચક્રની પાતાની રૂદ્ધિ પશ્ચિમ વાગી થાય છે, સ્વર્ગલક્ષ્મી હૃદયને વિષે પ્રાપ્ત થાય છે, અને મુક્તિમય પત્તિ અભિનાયાવાળી થાય છે ।

૬૪ તત્ત્વવાર્તિકા રજાવ ૪

(શાન્તિમોહિતવૃત્તમ)

૧ ૨ ૩
યત્પૂર્વાર્જિતકર્મઝલકુલિજ યત્કામદાગાનલ-
૪ ૫ ૬
જાલાજાલજલ યદુગ્રકરણગ્રામાર્મિમશ્રાક્ષરમ્ ।

૭
યત્પ્રત્યૂહતમ મમૂહદિગ્મ યલ્લુચ્છિલદમીલતા-

૧ ૧૧ ૧૨ ૧૪ ૧૭ ૧૬ ૧૪
મૂલ તદિતિય યથાવિધિ તપ કુર્વીત વીતસ્પૃહ ॥૮૧॥

અર્થ - પૂર્વે ઉપાર્જન કરેલા કર્મરૂપી પરતને (ઊંવાને)
વજ્રસમાન, મનવચ્છિદરૂપ દાવાનગની જાગને (શમાવવાને)
જળમમાન, ઉશ્ચ એવો જે ઈન્દ્રિયમમૂલ તેરૂપ મર્યને (વજ્ર
કરવાને) મશ્રાક્ષરમાન, વિદ્ધરૂપ અધકારના મમૂહને
(નાશ કરવાને) દિવસમાન અને લલ્લિ તથા લક્ષ્મીરૂપી
લગાને (ઉચ્છેદ કરવાને) મૂગ્રમાન-એવા જે પ્રકારના તપને
૧ તમે કાર્ધપલ કાગની ઈચ્છા કર્યાવિના વિધિ પ્રમાણે આદરે

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨
યસ્માદ્વિમ્નપરપરા વિધદતે દાસ્ય સુરા' કુર્વતે,
૭ ૮ ૧૦ ૧૧ ૧૨
કામ' શામ્યતિ દામ્યતીંદ્રિયગણઃ કત્યાણમુત્સર્પ્યતિ ।

૧૪ ૧૭ ૧૮ ૧૭ ૧૬ ૧૫
ઉન્મીલતિ મહર્દય કલયતિ ધ્વસ શ્વય કર્મણા,
૨૨ ૧૯ ૨૧ ૨૦ ૨૩ ૨૪ ૨૪ ૨૭ ૨૬
સ્વાધીન ત્રિદિવ શિવ ચ મયતિ શ્લાઘ્ય તપસ્તન્ન કિમ્ ॥

અર્થ - તપથી કષ્ટપર પરા નાશ થાય છે, દેવતાઓ દામપણું કરે છે, કામવિકાર શાંત થાય છે, ઇંદ્રિયોનો સમૃદ્ધ દમાય છે, ક નાણું પ્રસરે છે, મહારૂદ્ધિઓ વિકસવર થાય છે, જ્ઞાનાવર્ણદિકર્મસમૃદ્ધ નાશ પામે છે, તથા રત્ન અને મોક્ષ મ્વાધીન થાય છે, એવું જે તપ, તે શું પ્રશસા કરના લાયક નથી ?

કાતાર ન યયેતરા જ્વલયિતુ દક્ષો દાવાગ્નિ વિના,
 દાવાગ્નિ ન યથાપર શમયિતુ ગક્તો વિનામોધરમ્ ।
 ત્રિષ્ણાત પવન વિના નિરમિતુ નાન્યો યથામોધર,
 કર્મોઘ તપસા વિના કિમપર હતુ સમર્થસ્તથા ॥૮૩॥

અર્થ - જેવી રીતે વનને બાળવાને દાવાગ્નિ વિના અન્ય કોઈ સમથ નથી, જેમ દાવાગ્નિને શમાવવાને મેધવિના અન્ય કોઈ શક્તિમાન નથી, અને જેમ મેધ વિષેડી ન જાવાને વાયુવિના અન્ય કોઈ નિપુણ નથી, તેવી રીતે કર્મના સમૂપને હરવામા તપવિના અન્ય કોઈ સમથ નથી

(સઘરાગ્રમ)

સનોપસ્થૂલમૂલ પ્રશમપરિકર' સ્કથચધમ્પન ,
 પચાક્ષીરોઘજાગ્ર, સ્ફુરદમયદલ શીલમ્પત્તમાલ

અહ્યામ પૂરમે^૬કાઠિપુલકુલવલંશ્વયેમૌ^{૧૨ ૧૩ ૧૧ ૧૦}દયેમોગ',
સ્વર્ગાદિપ્રાપ્તિપુષ્પ' શિવસુખફલદ' સ્યાન્તપ પાદપોડ્યમ્

અર્થ - જે (તપરૂપી વૃક્ષ) ને સતોતરૂપી મ્હોટું મૂળ છે, શમતારૂપી પરિવાર છે, શ્રુતમ્કધની રચનારૂપી વિસ્તાર છે, પદ્મેન્દ્રિયોના નેધનરૂપ શાખા છે, દેહીપ્રમાન અભય દાનરૂપ પત્ર છે, ગીલતપત્તિરૂપ પત્રવ છે, શ્રદ્ધારૂપી જાળ પૂરના મિથુનથી વિસ્તીર્ણ થએલા એવા જે કુળ-ગણ-એશ્વર્ય અને મૌહર્ય તે રૂપભોગ છે, અને સ્વર્ગાદિની પ્રાપ્તિરૂપ પુષ્પ છે, તેવું જે તપરૂપી વૃક્ષ તે શિવસુખરૂપ ફળને આપે છે

હવે શુભ ભાવનો ઉપશ્લેષ કરી છે

(જ્ઞાનલયિનોદિતરૂત્તમ)

નીરાગે^૫ તમ્ણીકટાશ્વિતમિત્ર^{૬ ૭} સ્યાગત્યરેતમ્મૌ,
નેત્રાકૃષ્ટમિરોપરોપણમિવામોજન્મનામદ્મનિ ।
વિત્તગ્ગર્વમિરોપરક્ષિતિનલે^{૧ ૧૭ ૧૮ ૧૫ ૨ ૪ ૩} દાનાર્હદર્શાન્તપ ,
સ્વાધ્યાયાધ્યયનાદિ નિષ્ફલમનુષ્ઠાન વિના માવનામ્ ॥

અર્થ - જેવી રીતે નિરાગી પુરુષને વિષે સુવતીનો કટાક્ષ નિષ્ફળ છે, તાન ગ્લિત પ્રભુને વિષે મેરાનું કદ નિષ્ફળ છે,

પાપાણુને વિષે કમળ વાવના તે નિષ્ફળ છે, જારવાળી ભૂમિને વિષે વર્ષાદ નિષ્ફળ છે, તેવી રીતે તે જ્ઞાન, જીનપૂજા, તપ અને સ્વાધ્યાયાદિ અનુષ્ઠાન પણ ભાવના વિના નિષ્ફળ છે

સર્વ^૩ શી^૪પ્સતિ^૫ પુણ્ય^૬મી^૭પ્સતિ^૮ દયા^૯ ચિત્સત્ય^{૧૦}ય મિત્સતિ,
 પ્રો^{૧૧}ધ દિત્સતિ^{૧૨} દાન^{૧૩}શી^{૧૪}લતપસા^{૧૫} સા^{૧૬}ફર^{૧૭}યમા^{૧૮}દિત્સતિ^{૧૯} ।
 કાર^{૨૦}યાણો^{૨૧}પચય^{૨૨} ચિકી^{૨૩}ર્પેતિ^{૨૪} મવા^{૨૫}મો^{૨૬}ધેસ્તટ^{૨૭} લિ^{૨૮}પ્સતે,
 મુ^{૨૯}ક્તિ^{૩૦}સ્ત્રી^{૩૧}ં પરી^{૩૨}રી^{૩૩}પ્સતે^{૩૪} યદિ^{૩૫} જન^{૩૬}સ્તદ્વા^{૩૭}વયે^{૩૮}દ્વા^{૩૯}વનામ્ ॥૮૬॥

અથ - જો મનુષ્ય મર્વ બ્રહ્માને ઇચ્છતો હોય, ધર્મને ઇચ્છતો હોય, દયા ધારણ કરવાને ઇચ્છતો હોય, પાપ માપવાને ઇચ્છતો હોય, ક્રોધને ખડન કરવાને ઇચ્છતો હોય, દાન-ગીન-તપના સાક્ષ્યને બ્રહ્મ કરવાને ઇચ્છતો હોય, કયાણની વૃદ્ધિ કરવા ઇચ્છતો હોય, સ સારસમુદ્રના તળે પામવાને ઇચ્છતો હોય અને જો મુક્તિરૂપી સ્ત્રીનું આર્થીગત કરવાને ઇચ્છતો હોય, તો તેણે શુભ ભાવના વાવવી

(૭મીવૃત્તમ)

ત્રિ^૧વે^૨કર^૩નમા^૪રિ^૫ણી^૬ પ્ર^૭ઠા^૮મ^૯દર્મ^{૧૦}સજી^{૧૧}વની^{૧૨}

મ^{૧૩}રા^{૧૪}ર્ણ^{૧૫}વમ^{૧૬}જ્ઞા^{૧૭}તરી^{૧૮} મ^{૧૯}દન^{૨૦}ના^{૨૧}મ^{૨૨}મે^{૨૩}ગા^{૨૪}લી^{૨૫}મ ।

ચલાક્ષમૃગયાગુરા^૫ ગુરુપાયઝાલાઝનિ,^૬

ચિમુક્તિપયમેરી^૭ ભજત માવના^૮ કિં પર^૯ ॥૮૭॥^{૧૦}

અર્થ - વિવેકડપી અને (પુષ્ટ કરવામા) નદીનમાન,
શમતા સુખને (નજીવન કરવામા) સજીવનીતુલ્ય, મસાર
મમુદ્રને (પાર બારવામા) વિષે મહા નાવસમાન, કામા
ગિને (સાત કસમા) મેઘસમાન, ચલાયમાન છે દ્વિયોડપી
મૃગને (બાધવામા) પાશમમાન, મહાકપાયડપી પર્વતને (તાડી
પાડવામા) વજ્રતુલ્ય, અને મોશમાર્ગને વિષે (ભાર વધન
કરવામા) ખચ્ચગીમમાન, એવી જે જ્ઞાનના તેનું મેરુન કો,
અન્ય અનુદાનોથી શુ ?

(શિમગિણીવૃત્તમ)

ઘન દત્ત વિત્ત^૧ જિનવચનમ^૩ અમ્યસ્તમગિલ્,^૫

ત્રિયાકાટ ચટ રચિતમયનૌ મુક્તમમકૂલ^૮ ।^{૧૦}

તપસ્તીવ્ર તપ્ત ચરણમપિ^{૧૪} શીર્ણ^{૧૩} ચિરતર,^{૧૫}

નચેચિત્તે માયસ્તુપયપનયત્મર્વમફલમ્ ॥ ૮૮ ॥^{૨૦}

અર્થ - મહુ દાન આપ્ય, સમગ્ર જીવપચનનું અપયન
કર્યું, તપકર ક્રિયામડ રચ્યો, વાગસાર ભૂમિ વિષે શરત
કર્યું તીવ્ર તપશ્ચર્યાની વિગત પરત આગિર પાગ પાડ્યું,

પર તુ જો ચિત્તને વિશે શુભ જ્ઞાન નથી, તો એ મર્મ જ્ઞાનરા
આડવાની પેઠે નિષ્ફળ છે વા જ્ઞાતરા વાનરા સમાન છે
હરે નૈના યનુ નર્જન કરે છે

(दूरिणाशुत्तम)

यदशुभरज पाथो रसेन्द्रियद्विरदाकुशं,

कुशलकुसुमोद्यान माद्यन्मन कपिशृंगला ।

विरतिरमणोलीलावेदम स्मरउत्तरभेषज,

निवपथरवस्तुद्वाराय, विमृश्य मयाऽभय ॥८९॥

અથ - આપણી રજને (શમાવી દેવામાં) જળમમાન,
ઉન્મત્ત ધૃતિયોડ્ધી હસ્તીને (વશ કરવામાં) અકુશમમાન,
કુશળતાડ્ધી પુષ્પને (જન્મ આપવામાં) ઉદ્યાનસમાન, મદ
સુખ શિતડ્ધી વાનરને ભાધવાની સાકળસમાન, વિરતિડ્ધી
રમણીના (ખેલવામાં) કીડાગૃહ્ણતુ ય, કામદેવડ્ધી તાવને (નાશ
કરવામાં) ઔપધસમાન, અને મોક્ષમાર્ગને વિરે (ખેમવામાં)
રથતુ ય, એવો જો વૈરાગ્ય તેને વિચારીને મ સારના ભર રહિત
થાઓ.

(प्रसन्नतिलकायुक्तम्)

च^१हानिलस्फुरितम^२न्दचय^३ द^४वार्चि-
प्र^५क्षवज^६ निमिरम^७टलम^८र्चिचयम् ।

૭
વજ્ર મહોદ્રનિવહ નયતે યથાત,

૧૪ ૧૨ ૧૩ ૧૬ ૧૧ ૧૫
વૈરાગ્યમેકમપિ કર્મ તથા સમગ્રમ્ ॥ ૦૦ ॥

અર્થ - જેવી રીતે પ્રથક વાતુનુ ચાતુરુ મેઘના મમૂહને નાશ કરે છે, દાવાગ્નિ વૃગોના સમૂહને અત લાવે છે, સૂર્ય ણિબ અધકારના મમૂહને દૂર કરે છે, અને વજ્ર પર્યતોના મમૂહને તૂટાં કરે છે, તેવી રીતે એક એવો પણ વૈરાગ્ય મમથ કર્મનો નાશ કરે છે

(શિગરિણીયુત્તમ)

૭ ૧
નમસ્યા નેવાનાં ચરણવરિવસ્યા શુભગુરો-

૧૧ ૧૦ ૧૩ ૧૨
સ્તપસ્યા નિ સીમશ્રમપદમુપાસ્યા ગુણવત્તામ્ ।

૧૫ ૧૪ ૧૮ ૧૭ ૧૬ ૧૮
નિપગ્રાડરણ્યે સ્યાત્ કરણદમવિદ્યા ચ શિવદા,

૨ ૧ ૪ ૫ ૩
વિરાગઃ કૃરાગ ક્ષપણનિપુણોઽતઃ સ્ફૂરતિ ચેત્ ॥ ૦૧ ॥

અર્થ - દૂર એના અપરાધને દૂર કરવામા નિપુણ એવો જે વૈરાગ્ય, તે જો હૃદયને વિષે ખીલતો હોય તોજ, દેવને કરેલો નમસ્કાર, ઉત્તમ ગુરૂની ચરણમેવા, અત્યંત શ્રમનું ન્યાનક એવી તપશ્ચર્યા, શુણવાન જનોની સેના, અટવીને વિષે વાન, અને ઈ દ્રિયોને દમવાની વિદ્યા એવા વાના મોક્ષદાયી થાય ૭

હોરે વિરક્ત જ્ઞાતા પુરો નો ૭

(શાદલચિત્કાઢિતવૃત્તમ)

મોગાન^૧ કૃષ્ણમુજગમોગપિપમાન્^૨ રાજ્ય રજ સન્નિર્મ^૪,
 વૈવૃન્વધનિયગ્નાન્તિ^૩ વિપયગ્રામં^૫ ત્રિપાત્રોપમમ્^૬ ।
 ભ્રતિ^૮ ભ્રતિસત્તોદરા^{૧૦} તૃણમિવ^{૧૨} સ્ત્રીણ^{૧૩} ત્રિદિત્યા^{૧૪} ત્યજન્^{૧૫},
 તેષ્યામક્તિમનાગિલો^{૧૬} ગિલભતે^{૧૭} મુક્તિ^{૧૮} વિરક્ત^{૧૯} પુમાન્^{૨૦} ॥

અર્થ - મોગાને કૃષ્ણ મર્પના દેહની પેઠે વિરામ જાણીને,
 રાજ્યને જ સમાન ગણીને, બધુઓને મધનના કારણરૂપ
 સમજીને, વિપયના સમજીને ત્રિપુજા અસમમાન લેખીને
 કલ્પિને ભરમતુ ન જાણીને, અને સ્ત્રીસમજીને તૃણની પેઠે
 જાણીને, તે મરને વિરે આનમ્તિ તજી દમ્, નિર્મળ
 અત પ્રજુગાઓ વિરક્ત પુરુષ મોગ સ પાદન કરે છે

(૭૧ જ્ઞાતા થ ઉપજાન નો ૭)

(ઉપજાતિવૃત્તમ)

જિનેદ્રપ્રજા^૧ ગુરુપર્યુપાસ્તિ^૨, મત્તવાનુ^૩ કૃપાશુભપાત્રદાનમ્^૪ ।
 ગુણાનુરાગ^૫ શ્રુતિરાગમસ્ય^૬, જૂજન્મવૃક્ષસ્ય^૭ ફલાન્યમૃન્તિ^૮ ।

અર્થ - જીનેશ્વરની પૂજા, શુ ઇ પેના, પ્રાણી ઉપર દયા,
 મુપાન દાન, ગુણી ઉપર પ્રીતિ, અને આપ્યવચ્ચ એ ઇ
 પના મનુષ્ય જન્મના મુદ્દા મુદ્દા છે

(શિયરિણીનુત્તમ)

ત્રિસઘ્ય દેવાર્ચી વિરચય ચય પ્રાપય યશઃ ,
શ્રિય પાત્રે વાપ જનય નયમાર્ગ નય મન ।

સ્મરપ્રોધાધારીન્ દલય કલય પ્રાણિયુ દયા,
જિનોક્ત મિદ્ધાત શ્રુણુ ઘ્રુણુ જવાન્મુક્તિકમલામ્ ॥

અર્થ - ત્રણે મધ્યામમયે શુભપૂજા કરો, કીર્તિ વધારો, લક્ષ્મીને સુખાનને વિષે વાવો, મનને ન્યાય માર્ગે દોષો, કોપ, ઠામ આદિ શત્રુઓનો નાશ કરો, પ્રાણી માંસને વિષે દયા કરો, વગી શુનેશ્વર પ્રણીત સિદ્ધાંતોનું અવલોકન કરો, અને (જો સર્વ વાના ડગીને) ગીત્ર મોક્ષઓને કરો

(શાસ્ત્રનિષ્કોદિતનૂતનમ્)

કૃત્યાઽર્હત્પદપ્રજન યતિજન નત્યા ત્રિદિત્યાઽગમ,
હિત્યા મગમર્મકર્મઠગિયા પાદ્રેયુ દત્ત્યા યનમ્ ।

ગત્યા પદતિમુત્તમક્રમજુષા જિત્યાઽનરારિવ્રજ

સ્મૃત્યા પચનમસ્કિયા કુરુ રુરનોટમ્યમિષ્ટ મુગ્ધમ્ ॥૦૬

અર્થ - અર્હત્ લગવાનના ચ લગી પૂજા કરીને, યતિ જીવને નમસ્કાર કરીને, શાસ્ત્રના નિષ્ઠા ન કરીને પાપને

વિષે આનંદના ભુદ્ધિનાળા મનુષ્યોનેના મન ત્યજીને, સુપાત્રે
દાન દઈને, ઉચ્ચમાર્ગે ચાલનાર જનોની ગીતિએ ચાલીને,
■ અલ્પકાર શત્રુઓને જીતીને અને પચપરમેષ્ઠી નમસ્કારને
-મ લા કરીને, વાંછિત મુખને સંપાદન કરે

(હરિણીવૃત્તમ)

^૫ પ્રમરતિ ^૧ યથા ^૩ કીર્તિર્દિક્ષુ ^૪ ક્ષણાકરસોદરા-

^૭ ઽમ્બુદયજનની ^{૧૦} યાતિ ^૮ સ્ફાતિ ^૬ યથા ^૯ ગુણમત્તતિ ।

^{૧૧} ફલયતિ ^{૧૨} યથા ^{૧૪} વૃદ્ધિ ^{૧૩} ધર્મ ^{૧૨} કુર્મહતિક્ષમ,

^{૧૭} કુઠાલસુલભે ^{૧૮} ન્યાગ્યે ^{૨૧} કાર્ય ^{૧૯} તથા ^{૨૦} વયિ ^{૨૦} વર્તનમ્ ॥ ૭ ॥

અર્થ - જેવી રીતે ચદ્રનમાન, દુર્ગાવ દીર્ઘિ દિગ્ગાઓને
વિરોધ રહે, અમ્બુદય દરનારા ગુણનમ્મ વિન્નાર પામે અને
કુર્મને જીતીને મમર્થ એવો રમ ગદ્ધિ પામે, તેવી રીતે
ચતુર પુરુષોને ગુણમ એવા ન્યાય માર્ગને વિરોધ વર્તન કરવું

(શિશ્વરિણાવૃત્તમ)

^૧ કરે ^૨ શ્યામસ્ત્યાગ ^૩ ધિરમિગુમ્પાદપ્રણમન,

^૭ મુતે ^૮ સત્યા ^{૧૨} ગાળી ^{૧૧} શ્રુતમગિત ^૬ ચ ^{૧૦} અવણયો ।

^{૧૩} દટિ ^{૧૪} સચ્ચા ^{૧૫} વૃત્તિર્નિજયિ ^{૧૮} મુજયો ^{૧૭} પૌરુષમજ્ઞો,

^{૨૧} વિનાયૈ ^{૨૨} નર્મણ ^{૨૦} પ્રકૃતિમજ્ઞના ^{૨૩} મટનમિદમ્ ^{૨૪} ॥ ૭ ॥

અથ - હાથને વિષે પ્રશમ્ય એવું જ દાન, સીને વિષે શુરના ચરણને પ્રણામ, મુખને વિષે સત્યવાણી, ઝાનને વિષે મ પાદન કરેલું શુભતાન, હૃદયને વિષે નિર્મળ વૃત્તિ અને ભુક્તને વિષે નિઃશ્વસન પૌષ્ઠ (પુરુષાર્થ), આ સર્વ અશ્વર્થ વિનાના એવા છતાં પણ સ્વભાવે ડગીને ઉત્તમ એવા જનોના બૂદ્ધિ છે

भवारण्यं मुक्त्या यदि जिगमिषुर्मुक्तिनगरी,
तदानीं मा कार्षीं विषयत्रिपट्टक्षेपु वसतिम् ।

११ १३ १४ १२ १७ १४ १६
यत्तच्छायाप्येषा प्रथयति महामोहमचिरा-

१८ २० १८ २१ २२ २४ २३ २५
दयं जतुर्यस्मात्पदमपि न गतुं प्रभवति ॥ १८ ॥

અર્થ -જે મમારડખી અગ્નીને ત્યજીને સુક્ષ્મરૂપી નગરીએ જવાની ઇચ્છા હોય, તો વિષયરૂપી વિષમયોને નિષે વાસ કરે નહિ, કારણકે એ વશોની બાબ પણ એના મહા મોહાધકારને જલની વિન્તાર છે કે, તેમાથી પ્રાણી એક પગલુ માત્ર પણ ચાલવાને અમર્થ થતો નથી

(उपजातिवृत्तम्)

२ १ ४ ३ ६ ८ ५ ७ ९
मोमप्रभाचार्यमभाचयन्न, पुस्तं तम परमपाकरोति ।

नदप्यमुष्मिन्नुपदेशलेजे, निशम्यमानेऽनिशमेतिनाशम्

અર્થ - માણુનેના જે અધકાન્દ્રથી કચરાને, ચંદ્રની કાતિ કે સૂર્યની કાતિ નાથ કરી ગણવી નથી, પણ તે અધકાન્દ્રથી ચંદ્ર (અજ્ઞાન અને પાપ), આ અપ ઉપદેશ નિરત મનુષ્ય કન્વાથી નાગ પામે છે

દરે ૪૪ની ૪ગમિત વખે ૭

(માત્રિનીવૃત્તય)

૪
અમર્જદજિનૈવાચાર્યપદ્માદયાદિ-

શુભણિવિજયસિદ્ધાચાર્યપાદારવિને^૩ ।

મનુરસમતા યસ્તેન^૩ સોમપ્રમેણ^૫,

ન્યરણિ^{૧૦} મુનિપરાક્ષા^૭ સૃસ્તમુસ્માયલીયમ્ ॥૨૦૦

અર્થ - અશ્રુતદેવ નામના આચાર્યના પદ્મરૂપ ઉનાથગને વિષે સૂચવમાન એવા જે વિશ્વવિદ્યા આચાર્ય, તેમના અરણ્યકમગને વિષે ભમરનુય એવા નોમવ્રથ નામે મુનિરાજે આ શુભાવિત ગ્રન્થથી સુખતાદિ ૫૬૩ (સુજા ગુજા ૫૬૩) રહી છે

॥ इति धर्मिन्द्रप्रश्नश्च मन्त्रयथ भाषांतरसहित
समाप्त ॥

महाविप्रश्चन्द्रामण्डितुष्ट्रविद्यायागिगन्त्राऽधिपति
श्रीमन्सुखमागरगुरुचरणप्रमदभ्यासम् ॥

श्रीविनयमागरोपाध्यायजीकृत

॥ श्री हिंगुल प्रकरणम् ॥

(भूषाङ्गय अने आनन्द युग)

(अनुष्टुप्वृत्तम्)

श्रीमच्छ्रीवासुपृज्यश्च, जगदानन्ददायक ।

रूपवृक्षोपमाभूया, त्सुखमततिमिद्वये ॥ १ ॥

अर्थ - जगत्तुने आनन्द आपनारा, तथा उपायदामभान
जेवा श्रीमान् वासुपृज्य प्रभु भुजे ॥ त्रेल्लिनी सिद्धि भाटे
थाये ?

हिंगुल-प्रकारोऽथ च, नालाङ्गो विचक्षणा ।

नर्कगन्तीनि यद्वा, पद्मप्रभो मुनेस्तु म ॥ २ ॥

અર્થ - પુણ્યથી પ્રાણી ધન મેળવ છે, અને તે વનથી
આ લોકમાં તે કીર્તિને પ્રાપ્ત કરે છે, પરલોકમાં સ્વર્ગના
શુભને મેળવ છે, ત્યારપછી અનુક્રમે મોક્ષને પણ મેળવે છે

સમ્યગારાધિનો વર્ગ, પ્રથમો યૈશ્વ જન્તુભિ ।

તૈષા સાધ્યાશ્રયો વર્ગા, અનુક્રમેણ મંત્રિયત્ ॥૧૦॥

અર્થ - જે પ્રાણીઓએ પગલા વર્ગને એટલે ધર્મને સારી
રીતે આરાધ્ય છે, તેઓને અનુક્રમે મંત્રીની માફક તથા
વગેરે માન્ય થાય છે

પ્રિયં વૃદ્ધિ પ્રિયં કુર્યાત્, પ્રિયમેવામૃત પરમ્ ।

પ્રિયચ પ્રદાનેન, ભવન્તિ પ્રાણિન પ્રિયા. ॥૧૧॥

અર્થ - જે પ્રાણી ? તુ પ્રિય મેળવ ? તથા પ્રિય કરે ?
જેમકે પ્રિય છે તે ઉત્કૃષ્ટ અમનસમાન છે, વળી પ્રિયવચનના
દાનથી પ્રાણીઓ પ્રિય થઈ પડે છે

(ઉપજાતિવૃત્તમ)

વિગ્રામમ નાઽસ્તિ શરીરમૃપણ,

નિદાસમ નાઽસ્તિ શરીરનૃપણમ્ ।

વૃણામમા નાઽસ્તિ પરા ચ ચિન્તા,

૧૧ ૧૭ ૧૬ ૧૮
 કલેઝોપજાતે મમના પરા ન ॥ ૧૦ ॥

અર્થ - વિદ્યાસમાન અન્ય શરીરનું ભૂખણુ નથી, તેમજ નિદા તુ ય અનેક ગરીરનું દુષણુ નથી, વગી તૃષ્ણા બેરાબર બીજી મેહાટી ચિંતા નથી, તથા કવેશની શાંતિથી અપર શ્રેષ્ઠ સમતા નથી.

૧ (અનુષ્ટુપ્વૃત્તમ)

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭
 જાન્દોરૂપ રસોગય , સ્પર્શો ભોગોર્હિ પચધા ।

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭
 કિપાકફલ્લવદ્જાત્યા, દૂરે યાન્તિ મનીપિર્ણ ॥૧૩॥

અર્થ - રાગ, રૂપ, રસ, ગંધ અને સ્પર્શના લેગેથી લોગો પાચ પ્રકારના છે, તેઓને કિપાક વૃક્ષના ફળતુ ન બાળીને પડિતો તેઓથી દૂર જાય છે

૧ ૨ ૩ ૪ ૫
 મનોપ પરમ સૌર્ગ્ય, મનોર્પ પરમામૃતમ્ ।

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭
 સતોર્પ પરમ પથ્ય, સતોર્પ પરમ હિતમ્ ॥ ૧૪ ॥

અર્થ - મનોપ છે તે ઉત્કૃષ્ટ સુખ, ઉત્કૃષ્ટ અમૃત, ઉત્કૃષ્ટ પથ્ય, તથા ઉત્કૃષ્ટ હિત છે

૧ (ઉપજાતિવૃત્તમ)

૧ ૨ ૩ ૪ ૫
 સ્થાનાનિ ચાષ્ટાદશ કિલ્ચિપસ્ય,

૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧
 તર્થય સસ વ્યમનાનિ વિશ્વે ।

ન્યા^{૧૧} યા^૨નિ^{૧૩} મન્ય^{૧૪}ર્થ^{૧૫}વદુ^{૧૬} ગ્રહતુ^{૧૭},

વિશેષ^{૧૨}ત પાપમતિ^{૧૪} પ્રમોચ્યા^{૧૫} ॥ ૧૮ ॥

અર્થ - ભગ્વાત્માએએ આ દુનિયાના અઢાન પાપ-ધાનકે
ને, તેમજ સાતે દુર્ભાગને લગત, તથા સમારના દુખના
હેતુરૂપ એની પાપમુદિને પણ વિશેષ પ્રતિ લક્ષ્ય

ગાય^૧ પ્રતોષો^૨ દ્વિદિ^૩ પુણ્યદાન^૪,

શીલ^૫ મદાગીરણીયમેવ^૬ ।

તપ્ય^{૧૦} તપો^{૧૧} ભાગનય^{૧૨} કાર્યો^{૧૩},

જિનેદ્રપૂજા^{૧૪} ગુરુમત્તિમ્મ^{૧૫} ॥ ૧૯ ॥

અર્થ - ભગ્વાત્મા એધને ધારણ કરવો, પુણ્યદાન કરવું,
શીલને હમેશા અગ્રીકર કરવું, તપ તપવું, તથા ભાવનાથી
જિનપૂજા અને ગુરુભક્તિ કરવી, તેમજ ઉદ્યમ પણ કરના

પ્રાણાતિપાત કામ- (અનુષ્ટુપ્તમ)

યો^૩ દધાતિ^૪ તૃણવચ્ચે^૫, પ્રત્ય^૧રીક્ષો^૨પિ માનરી^૬ ।

અથ્થ^{૧૧} સ સતા^{૧૨} લોર^{૧૩}, કમ^{૧૪} યથાસ્તૃણાદના^{૧૫} ॥ ૨૦ ॥

અથ - નગી જતા પશુ જે માણસ મુખમા તળ લહે તે મજ્જનેને મારના લાયક હોતો નથી, ત્યારે તણુલયણુ ઢરનાગ પશુઓને તો માગી શકાયજ કેમ ?

^૧ પ્રમાદેન ^૨ યથા ^૩ વિન્યા, ^૪ કુઠીલેન ^૫ યથા ^૬ ધનમ્ ।

^૭ રૂપદેન ^૮ યથા ^૯ મેત્રી, ^{૧૦} તથા ^{૧૧} ધર્મો ન હિમયા ॥ ૧૮ ॥

અથ - પ્રમાદની જેમ વિન્યા, દુષ્ટાચરણથી જેમ વન, તથા કપળી જેમ મિત્રાઇ, તેમ હિમારી ધર્મ થઇ શ-તો નથી

^૧ શિલાં ^૨ સમધિમ્લ્હાશ્ચ, ^૩ નિમજ્જન્તિ ^૪ જલान्તરે ।

^૫ હિમાશ્ચિનાશ્ચ ^૬ તે તદ્દત્, ^૭ સમાશ્રયન્તિ ^૮ દુર્ગતિમ્ ॥ ૧૯ ॥

અથ - જેમ પત્થરપગ ચીને તળવાની ઇચ્છા ઢરનારા પાણીમા ડુબે છે, તેમ હિ સાને આશ્રિત થએલા પ્રાણીઓ દુર્ગતિમા જાય છે

^૧ લાવણ્યરહિત ^૨ રૂપ, ^૩ વિન્યા ^૪ ર્જિત રૂપુ ।

^૫ જલત્પ્રસ્ત મરોમાનિ, ^૬ તથા ^૭ ધર્મ ^૮ દયા ^૯ વિના ॥ ૨૦ ॥

અથ - લાવણ્ય વિનાનું જેમ રૂપ, વિન્યા વિનાનું જે શરીર, તથા જગવિનાનું જેમ તળાવ, તમ દયા વિના વર્મ જોવાનો નથી

ત્યા^{૧૧} યાનિ^૨ મય^{૧૩} મૃત્વુ^{૧૪} ગત્તુ,^{૧૫}

વિશેષ^{૧૧} ન પાપમનિ^{૧૪} પ્રમાણ્યા ॥ ૧૫ ॥

અર્થ - ભગવાનના આ દુનીયાના અદ્વૈત પાપ-માનસને, તેમજ માને દુર્ભાવને લાગવા, તથા સમારના દુષ્ટતા દેતુર એવી પાપગુણને પણ વિશેષ પ્રમાણે લક્ષવી

ધાય^૧ ગ્રવો^૨ મો^૩ હૃદિ^૪ પુણ્યદાન,

છીલ^૫ મદાગીકરણીયમે^૬ ॥

નપ્થ^{૧૦} તપો^{૧૨} ભાવનર્થ^{૧૩} ર^{૧૪} કાર્યા,

જિનેન્દ્ર^{૧૧} પૂજા^{૧૫} ગુન્મત્તિ^{૧૬} રૂપમ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ - હું ધમા બેળને ધાણ કરવો, પુણ્યદાન કરવું, શીખને હમેશા અગીકર કરવું, તપ તપવું, તથા ભાવનાથી જિનપૂજા અને ગુરુભક્તિ કરવી, તેમજ ઉદ્ધમ પણ કરવા

પ્રાણાનિપાત ઇત્ય-(અનુષ્ટુપ્તમ)

યો^૩ દધાનિ^૪ તુણ^૫ ગચ્છે^૬ પ્રત્યરીકો^૭ ડપિ^૮ માનરી ॥

અર્થ - મ સત્તા લોકે, કદાચાસ્તુનાદના ॥ ૧૭ ॥

(ઉપજ્ઞાતિગુત્તમ)

અમત્યવસ્તુર્નુવિપક્ષપાત, કુર્યાન્નચિદ્ધાન્ ફિલમકટેઽપિ
 ૧૧ ૧૪ ૧૦ ૧૨ ૧૩ ૧૫ ૧૬ ૧૮ ૧૭
 તેન ધ્રુવ હી વસુરાજવત્સ, દ્વાપચાદ નમ્ક પરચ ॥૨૪

અર્થ - વિજ્ઞાન માણસે અરેખર આ જાતમા અસભ્ય
 બોલનારનો મકટ આવે તોપણ પચપાન કરવો નહિ, કમકે,
 તેથી તો માણસ જરૂર વસુરાજની માથે આ લોકમા અપ
 વાદને અને પચોડમા નરકને મેળવે છે

અદત્તાદાનદ્વાર- (અનુદ્વિગ્નગુત્તમ)

કાતરાણા યથા ગ્રય, ધન્યાના સનતિર્યથા ।

૧૨ ૧૧ ૭ ૮ ૧૦ ૯
 ન વિશ્વામસ્તથા લોકે, નૃણામદત્તજ્ઞારિણામ્ ॥૨૫॥

અર્થ - બીજા માણસોને જેમ વર્ષ, તથા ૧ જી માઓને
 જેમ મતિ હોતી નથી, તેમ આ દુનિયાના ચોરી પ્રગ્ના
 નઓનો વિશ્વામ હોતો નથી

કુક્ષિ શાકેન પર્ગન, ચદિસ્તોક ધનાર્જનમ્ ॥

૭ ૮ ૧૦ ૧૧ ૧૪ ૧૨ ૧૩
 પરનાઽદત્તમાદ્યા, ચત સ્યાદ્ધુપતેર્મયમ્ ॥ ૨૬ ॥

અર્થ - જે ચોર ધન કમાતા હોયએ તો તેના શાકથીજ
 પેટ ભરવું, પણ જેથી ગતનો ભય થાય એવી ચાવી
 રંગી નહિ

મૃણાલદ દ્વાર

સધ્યાધ્રરાગવન્મિધ્યા, - વચનં કથમુચ્યતે ।

પ્રતીતિમગદુઘાત્ર, પરત્ર દુઃસ્વકારણમ ॥ ૨૧ ॥

અર્થ - આ લોકમાં વિશ્વાસનો ભગ ક'નાડ અને પર
લોકમાં દુઃખના કાન્ણુડપ એવું સધ્યાસાગના વાદના નગ
અમાન મિથ્યાવચન શામાટે બોલવું ભેઈએ ? અવાત્ નજ
બોલવું

ગાડરણ્યે રોદનાત્સિદ્ધિ, - યો સિદ્ધિ ક્રોધક્રોધનાર્ત ।
ક્રૂતમ્નસેવનાત્મિદ્ધિ, સા સિદ્ધિ ક્રૂતમાપણાત ॥ ૨૨ ॥

અર્થ - રણમાં જઈ રડવાથી જે નિદ્ધિ થાય, નપુમણના
ક્રોધથી જે સિદ્ધિ થાય, તથા ક્રૂતમ્ન માણસની નેવાથી જે
સિદ્ધિ થાય, તે સિદ્ધિ બૃ - બોલવાથી થાય છે

અગ્નિનાસિચ્યમાનોઽપિ, ઘૃક્ષોઽવૃદ્ધિ ન જાણુયાત ।
તથા મત્યે વિના ધર્મે, પુષ્ટિ નાયાતિ કર્ત્ત્વિચિત્ ॥ ૨૩ ॥

અર્થ - જેમ અગ્નિથી સિંચાતું ઘૃક્ષ ગદ્ધિ પામતું નથી
તેમ ન ત વિના ધર્મે કોઈપણ અમરે પુષ્ટિને પામતો નથી

(ઉપજાતિશૂન્યમ)

અમલ્યવસ્તુર્નુવિપક્ષપાત, કુર્યાન્નવિદ્યાન્ કિલ્મકટેઽપિ
 ૧૧ ૧૪ ૧૦ ૧૨ ૧૩ ૧૫ ૧૬ ૧૮ ૧૭
 તેન ધુધ હી ઘમુરાજગ્નસ, ડહાપરાદ નમ્કં પરચ ॥૨૪

અર્થ - વિજાન માણુસે અરેખર આ જાતમા અસલ્ય
 જોવનારનો મ કા આને તોપણ પચપાત કરના નહિ, કેમકે,
 તેથી તો માણુસ જરૂર વસુજાતની માફક આ લોકમા અપ
 રાને અને પચ્ચોકમ નમ્કને મેળવ છે

અદનાદાનદાર-(અનુદ્વૃપગ્રન્થમ)

કાતરાણા યથા પ્રય, વધ્યાના મનતિર્યથા ।
 ૧૨ ૧૧ ૮ ૧૦ ૯
 ન રિશ્વામસ્તગ લોકે, નૃણામદત્તનારિણામ્ ॥૨૫॥

અર્થ - ખીણ માણનોને જેમ ધેર, તથા ૧ જી માઓને
 જેમ મતલિ હોતી નથી, તેમ આ દુનિયામા ચોરી કરના
 માઓનો રિશ્વામ હોતો નથી

કુક્ષિ શાકન પર્યત, યદિસ્ત્રોક રનાર્જનમ્ ॥
 ૭ ૯ ૮ ૧૦ ૧૧ ૧૪ ૧૨ ૧૩

પરનાઽદત્તમાદ્યા,ન્નમ, મ્યાદ્મુપતે ર્મયમ્ ॥ ૨૬ ॥

અર્થ - જે ચો, ધન કમાવા લાગ્યો તો કુક્ષિ ગાકથીજ
 જે ભરવું, પણ જેથી ગતરો ભય થાય એવી આવી
 રખી નહિ

અદત્ત ધન નાદયા, ત્સુગ્ગલિપ્પુર્હિમાનવ ।

સમચોદુ ત્વમાપ્તુયાન્મદ્વકચૌરચત્કિલ ॥ ૨૭ ॥

અર્થ - સુખ શ્રેયવતાની ઇચ્છાવાળા માણસે ચોરીનું ધન લેવું નહિ, કેમકે, તેથી તેને મરુક ચોરની માફક તુર્ક ટપ મળે છે

અનિષ્ટ ચેચર ઘ્ન, સ્વામિટોહી નરેષુ ચ ।

અનીષ્ટાદપ્યનિષ્ટચ, અદત્તમપલક્ષ્યે ॥ ૨૮ ॥

અર્થ - ૫ રીએમ ધુવડ અનિષ્ટ છે, તથા માણસોમા સ્વામિનો દોહ કરનારો અનિષ્ટ છે, અને અપવક્ષણમા ચોરી અનિષ્ટથી પણ અનિષ્ટ છે

(શાદલગિમાદિતનુત્તમ)

નાઽદત્તહિ ગૃહાણ યસ્તુ યદિ-યેન તન્નાઽસ્મિ યદ્ધુઙ્ગતે,

યેયં ધેન્તિ તગપિ પક્ષિનિવહા નીર લભન્તે સ્થલે ।

અદત્ત યેન યસુ મગ્ગ મુરિ નો ચિન્તા કરિણ્યત્પહો,

તા પાર્તા મલ્તા સમગ્રરચનાશ્રિતા ચ તસ્મિન્ મિથિતા ॥

અર્થ -> આવી ? તુ ચોરીની વસ્તુ અગ્નિ નહિ કરે ?

તે તારી પાસે તે વસ્તુ ન હોય, તો જે તુ ભોગવે છે તેમાજ વૈધ્ય એટલે સતોષ રાખ ? કેમકે પદ્મિઓના સમૂહો સ્થાપર જળાને ભોગવે છે, વધારે શુ કહેવું ? જેણે આ શરીર આપ્યું છે, તેજ જગત્મા આપણી શ્રીકર કરશે, અને તે સમગ્ર રચના તથા ચિતા તેનામાજ રહેલી છે

મૈનુનદ્રાગ-(અનુદુષણત્તમ)

^૪ સ્ત્રીલુ^૨ધો^૩ જગનિ^૧ યશ્વા, ^૮ સ્ત્યજન્મ^૭જાસ્તુ^૬ ત નરમ્ ।
^{૧૧} લામીલુ^{૧૦}ધ્યા^{૧૨} યગા^{૧૩} મુંજો, ^{૧૬} સ્પકીર્ત્યા^{૧૫} ગીયતે^{૧૪} ન કિમ્ ॥

અર્થ -જગત્મા જે માણસ સ્ત્રીઓમા લુપ્થ થયો છે તે માણસને યજ્ઞે ત્યજેલો છે, કેમકે દામી પ્રત્યેના લુપ્થભાવથી મુજરાજની શુ અપદ્ધિની નથી થઈ અર્થાત્ થઈ છેજ

^૧ જન્ન^૨વૃષ્ટા^૩મુલેમિષ્ટા, ^૪ જનિષ્ટા^૬ કા નત^૭ પરમ્ ।

^{૧૧} ત્રિપલ્લરી^{૧૨}વત્યાજ્યા, ^{૧૦} જાનિમિ^૯ સુગ્રકામિમિ ॥૨૭

અર્થ -અતરગમા દુષ્ટ, તથા મોહો મીઠી ગેરી આ સીધી અન્ય કઈ વસ્તુ અનિષ્ટ છે ? માટે સુખની મંજા કરનારા નાનીઓએ જેવી વેવડીની નાનકડે તેણીને ત્યજવી

^૧ ડગ્રમમોગત^{૧૫} સ્પરિ, ^૩ કતા^૪ હિ નરક ગતા ।

^૮ સ્પર્ગ^૭ ગત પ્રેક્ષી^૬ ચ, ^{૧૦} તત્ર^{૧૧} મયરકારણમ્ ॥ ૩૦ ॥

અર્થ -નૃસિકતા Cસ લોગથી નરડે ગએલ છે, અને પ્રદેશી રાજા સ્વર્ગ ગએલ છે, તેમા સપર જાણુરૂપ છે

અન્ન કપામા વહિ દયામા, રક્ષામા ગુટિકા દ્રવ ।

વહિર્દયતિ સૌદર્ય, -મતસ્તાભસ્મરાશય ॥ ૩૩ ॥

અર્થ -તે શ્રીઓ રાખની ગોળીની માથે આંદર અને બહારથી રયામ હોય છે, વળી બહારથી મુદરનાને ધાગ્યુ કહે છે, પણ અંદર તો ભમ્મના હમવા તુ ય છે

(શારંગધરીકૃતપૂત્રમ)

શ્રીમત્કોણિકરાટ ચ ચેટકનૃપે સાંક મહત્મગર,

ચક્રાણ કિલકામકેલિકલિતે પદ્માવતીમેરિત ।

મોગાસક્તમના નૃપો મણિરશે આઘ્રામમ વ્યાક્રોત્,

દ્રોહ મોહયદ્વાત્પરતુ નદનુ પ્રાપ્ત કલ કીન્દામ્ ॥૩૪॥

અર્થ -પનાવતીથી પ્રેરાએવા તથા કામકીડાથી યુક્ત થએલા બેના શ્રીમાન કોણિક રાજાએ વેડારાજાની માથે મોહો. -લુગ જાન કયો, વળી મોહના વશથી ભોગેમા આમમ થએલુ છે મત જેનું એવા મણિરથ રાજાએ ભાઈની માથે દ્રોહ એા પળતેની પાછળ તેને કા ડેલુ મ યુ ?

પરિગ્રહદ્વાર-(અનુપવૃત્તમ)

^૧ પ્રમે^૫હિના ^૨ વિ^૪પ મર્ષિ, મૈ^૩થુન ચક્ષુરોગિણામ ।

^૬ તદ્વિદ્વિદ્વેષજંતૂના, કાલકૃદ પરિગ્રહ ॥ ૩૬ ॥

અર્થ - પ્રમેહના રોગવાળાને ઘી જેમ ઝેરડપ છે, તથા થયુના ગેબીઓને મૈથુનજેમ ઝેરડપ છે, તેમ મર્ષ પ્રાણીઓને વિદ્વેષ ઝેરડપ છે

^૧ યા^૩ગ્નેર્જલવિન્દના, મ^૪ગ્યાનયાત્ર લભ્યતે ।

^૮ નથ^{૧૦} જનલુબ્ધાના, દુ^{૧૧} ગમાન ન દૃષ્યતે ॥ ૩૭ ॥

અર્થ - જેમ આ જગત્મા નમુદ્રના પાણીના બિંદુઓની સંખ્યા મળતી નથી, તેમ ધનના લોભીઓના દુષ્કર્મો પ્રમાણ રેખાપ્ર ગણતુ નથી,

^૩ અ^૪શુક યદિ યા^૫ શુ^૬ક, - મ^૬મિ^૧ કિં ગણયેત્ સદા ।

^{૧૦} પરિગ્રહરતસ્તદન, ન જાનીતે પર નિજમ્ ॥ ૩૮ ॥

અર્થ - અગિ શુભીનું કે મૂકું ગણે છે? તેમજ પરિગ્રહમા આમુજા ગણેલા માણસ પણ મોતીનું કે પગનું ગણી શકતો નથી

માગવામા દાનનંગ તુ ન, મને ૧મઝ દુ ખોના સ કેત૩૫
એવો કોવ બુદ્ધિવાન્ માણુને ત્યાગ કરવા લાગે છે

(યમતતિલકાનુસ્રમ)

^૧ ક્રોધા^૨ભિ^૩મૃનપુ^૪સ્પા નરકે પ્રજેયુ,-

^૫ સ્ત^૬ત્રાપિ નાટનનિવધનમારણોત્થમ ।

^{૧૧} દુ^{૧૦} મ્ યન ચ મજન ^{૧૪} કૃતકર્મણા ચ,^{૧૩}

^૮ શ્રીકૃ^૭પ્ણવજ્જનગણા સમુપાર્જયન્તિ ॥ ૪૪ ॥^{૧૫}

અર્થ -ક્રોધથી પરાલપ પામેલા પુરુષો નરકમા જાન છે,
તથા ત્યા પશુ તાડન, બંધન, મરણ આદિકથી ઉત્પન્ન થએલા
દુખને મેળવ છે, અને એવી રીતે માણુસોના મમ્બડો શ્રી
કૃપ્ણી માપક પોતે કરેલા કર્મોને લોગને છે

માનદાર-(અનુષ્ટુપવૃત્તમ)

^૧ યે સ્વ^૬ર્ઘો શુ^૨સ્પ્ણા મૌ^૩કે, મન્યમ્ય નમન કુ^૭ન ।

^{૧૨} ન છા^{૧૧}યાર્ય ન છા^{૧૪}માય, માની કથેરવન્નૃણામ્ ॥ ૪૫ ॥^{૧૩}

અર્થ -જે માની માણુન શુરની સમીપે પણ અકડક થઈને
રહે છે, ત્યારે બીજાને નમવાની તા વાગજ રી કહી ? અને
એવી રીતે માની માણુન કથેરના વૃક્ષની માપક માણુસોને
છાયાદાયક કે લાભદાયક થઈ શકેતો નથી

સ્વાણુર્વા પુમ્પો વાડ્ય, દૃષ્ટિર્તિ તર્કયન્નિયમ્ ।

મ માની દૂરતસ્ત્યાજ્યો, નમ્રાદિગુણવર્જનાત્ ॥૪૬॥

અર્થ -એને ભેળેને આ કુહુ છે કે પુરુષ છે ? એમ લોઝા તર્ક કરે છે, માટે તે પ્રમાણે નમ્રાદિક ગુણથી રહિત થએલા માનીને દૂર લજશે.

શિક્ષા લભતે નો માની, વિગ્રામોયાન્ન કુર્ત્તિચિત્ ।
વિનયાદિક્રિયાઘૂન્ય, સ્તમ્ભવત્સ્તગ્વતા ગત ॥૪૭॥

અર્થ -વિનયાદિકની ક્રિયાથી ઘૂન્ય થએલો, તથા સ્તભની માફક સ્તબ્ધપણાને પ્રાપ્ત થએલો એવો એક જાતી માણુમ શિક્ષામણુને પામતો નથી, તેમજ ડાઘપણુ સમયે નિવાને પ્રાપ્ત થતો નથી.

અરણ્યજ તરાં પુમ્પ, મમુદ્રામશ્ચ ઝીનલમ્ ।

લાવણ્ય દમિન્ન તદ્, ન્માનિમાન નિરર્થકમ્ ॥૪૮॥

અર્થ -એમ વનમાં ઉત્પન્ન થએલુ પુમ્પ, તથા સમુદ્રમાં રહેલુ શીતળ પાણી, અને જેમ કપડી માણુસનુ લાવણ્ય તેમ માનીનુ માન નિર્વ્યક છે.

(૩ લિનાવૃત્તમ)

૧ ૧૦ ૨ ૩
 યાત્રા દત્ત માનવત્યા લઙુત્વ,
 માનોન્મત્તે રાવને દુર્મતિત્વમ્ ।

૧ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪
 દર્પોત્ક્રુષ્ટે કોણિરે દુર્મતિત્વ,
 દુષ્ટાન્માનાત્સદ્ગતિ રેન લઙ્યા ॥ ૪૯ ॥

અર્થ - માનવતીને દ્વે લઙુના આપી, તથા અદ્ધ કારથી
 C-મત્ત થએલા નવણને દુર્મતિપણુ આપ્યુ, કેલિગરાજને
 દુર્ગતિપણુ, આપ્યુ, એવી રીતે દુદ એવા માનથી કોણે
 મુક્તિ મેળવી છે ? અર્થાત્ કોઈએ પણ નથી મેળવી

માયાદ્વાર-(અનુટ્ટપટ્ટમ)

૪ ૫ ૧ ૨ ૩
 માયાત્પન્નાદવિશ્વામા,ન્મુગ્દામૃત્નોઽપિ માનુષ ।
 ૬ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩
 પરમદ્રપ્રવેશ ચ, નાપ્નુયાત્ શ્વાનવત્સદા ॥ ૫૦ ॥

અર્થ - મુખે મીઠવચન બોલનારો એવો પણ માણસ
 કપાથી થએલા અવિશ્વામથી, હમેશા મુતરાની માફક અન્ધના
 ઘરમા પ્રવેશ કરી શકે તે નથી

૧ ૨ ૪ ૩ ૬ ૫
 છદ્મના પઠિત શાસ્ત્ર, તદનર્થાય કેવલમ્ ।

૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨
 હરિમદ્રસ્ય ગિગ્યાણા, ફલ કિમુન ન શ્રુતમ્ ॥ ૫૧ ॥

અર્થ -કપટથી લણેલુ શાસ્ત્ર પણ કેવળ અનર્થ માટેજ થાય છે, કેમકે, તેથી હિંમદ્રાત્યાર્થ મહારાજના શિષ્યોને થયેલુ કથા શુ આપણે શાઓમા નથી સાળજુ ? અર્થાત્ સાળજુ છે

માયયા યત્તપસ્તસ, મહાબલેન સાધુના ।

સ્ત્રીવેદો યર્જિતસ્તેન, મુક્તો મહ્ત્રીભવે ચ સ ॥૭૭॥

અર્થ -વગી મહાખળ સાધુએ પણ કપટથી જે તપસ્થા કરી, તેથી તેમણે સ્ત્રીવેદ ઉપાસન કર્યો, અને તે સ્ત્રીવેદ તેમને શ્રીમહ્ત્રીનાથ જિનેશ્વરના લવમા લોગવયો પડ્યો

(અગ્ધગયુત્તમ)

દાસીપુત્ર સુરુપ કપિલ ઇતિ નરવંન્ધમાનોઽપિ દારે,

સ્ત્રીયા ત્યક્તશ્ચ ધિક્ત્વા પટુનરવચનનિર્ણયમાન સમનાત્ ।

માયાયા હેતુરત્ર નચ સુગુણનિધે મન્ય માયાવિરક્તો,

માયા સંસારમૂલ પ્રણિજગદુરિતિ સ્વસ્તિકારા જિનેન્દ્રાઃ ॥

અર્થ -લોકોથી નમસ્કાર કરાતો તથા ઉત્તમરૂપવાળો એવો પણ કપિલ “ તુ દાસી પુત્ર ” માટે તને ધિક્કાર છે, એમ કહીને શું સ્ત્રીએ તેને તજ્યો નહિ ? અર્થાત્ તુજ્યોજ તથો તે પડિને લોકોના પચનોથી ચારે જાગ્યથી

વનો, ગહિ તેમ થવામા હેતુમૂલ માન્ય હતી, માટે હે
ઉત્તમ ગુણોના લહારસમાન લગ્ન માણસ ? તું માનથી
ગાંધે કપાથી વિરહા થા ? માથા છે તે સગારનું મૂળ
છે, એમ કન્યાસામગી ડી જિનેશ્વર પ્રગુણે કહેનું છે.

લામદ્વાર-(અનુષ્ટુપજૂતમ)

સ્વલે ચરચ ચારિત્ર્ય શિલાયામુદયેત્કજમ્ ।
લભેત્ક મુગતૃણાત સ્તદા પિ લોભત સુગમ્ ॥૬૪॥

અર્થ -જે સ્વગપર બાણ આવે, પત્થરપર કમળ ઉગે,
તથા બ્રાજનાના પાણીમાંથી જે પાણી મળે, તે લોભથી
મુખ મળે.

સર્પોઽનિષ્ઠોઽવયા લોભો, ટ્વયોર્લોભસ્ત્વનિષ્ઠકઃ ।
દશેષ મર્દિન મર્પો, લોભો દગતિ મર્દદા ॥ ૬૫ ॥

અર્થ -નર્પ દુ ખદાઈ કે લોભ દુ ખદાઈ એમ જે પ્રશ્ન
પુછવામા આવે તો, તેઓ જન્નમાંથી લોભ દુ ખદાઈ છે,
કેમકે, સર્પને તો જે મર્દન કરવામા આવે તોજ કહે છે,
પણ લોભ તો નિરવર કહે છે.

સમુદસ્યૈવ કલ્લોલા,ત્કલ્લોલો વર્ધતે યથા ।
તટલાભાચ લોભોઽપિ, મમ્મણવણિજો યથા ॥૬૬॥

અર્થ - જેમ સમુદ્રના બોળથી બોગુ વેગે છે તેમ મનુષ્ય વલિકની માફક લાભથી લોભ પલ વૃદ્ધિ કરે છે.

गणयेन्नापञ्चब्दं च, पितरं भ्रातरं सुनुम् ।

अपवाद भय मृत्योः, लोभी यश च नश्यति ॥ २३ ॥

અર્થ - મહિસાપાન કરનાગ્ની માત્રક દ્વારા શમદને, પિતાને, ભાઈને, પુત્રને, અપચદને, ભયને પણ ગણનારતો નથી

(शादलघिक्रीदितयुग्मम्)

नानाकर्मविपाकपाकवसतां तां नागद्वयं च,
मानाऽमानविचारमुक्तमनसा यानि चिन्तां पुन ।

मृत्यानां शुभधर्मकर्मधरता देवाः कुरुताः
लेखानां गच्छतु दुर्जयो हि मननं

અર્થ - હા ? નાના પ્રકારના જીવો વિચારી રહ્યા
વસતા એવા નારકી મોના ભર્યા દેહ માન સમજાવ
વિચારથી રહિત છે મન જેમના જેવા તિરસ્ક
તેમજ શુભધર્મધર્મોને ધાણુક વા એવા
અને એવા દેહના ભવખ

બાપીને ૧૧૧૦ એનો વેણ ખરેખર નિરતર હુ એ ડગીને
છતાય તેના છે

મગદ્ધા- (અનુષ્ટુપ્તમ)

^૧ મુચ્યંતે ^૨ શૃંગલાવહો, ^૩ નાહીયહો ^૪ ઽપિ ^૫ મુચ્યંતે ।

^{૧૧} ન મુચ્યંતે ^{૧૨} કથમપિ, ^{૧૩} પ્રેમ્ણા ^{૧૪} યદ્ધો ^{૧૫} નિર્ગલ ॥ ૬૯ ॥

અર્થ - સાકામથી બધાએનો પ્રાણી પણ મુખર છે, તેમજ
દેવદાથી બધાએનો પ્રાણી પણ છુગે થઈ શકે છે, નવાપિ
પ્રેમથી બધાએનો પ્રાણી કોઈપણ રીતે મુક્ત થઈ શકતો નથી

^૧ મર્તુર્નિરહનોનાર્ય, ^૨ પ્રતિશલ્યનલાન્તરે ।

^૪ રોચ્છયા ^૫ ચ ^૬ સર્વ્યેણ, ^૭ તથા ^૮ પ્રેમપ્રવચન ॥ ૬૦ ॥

અર્થ - પોતાના ભર્તાના વિરહથી સ્ત્રીઓ પોતાની ઈચ્છાથી
હર્ષનહિત જે અભિમા પ્રવેશ કરે છે, તેમા પણ પ્રેમનોજ
પ્રપચ છે

^૫ મનસ્વત્ર ^૪ વચસ્વત્ર, ^૭ જીવસ્વત્ર ^૮ સયસેન્ ।

^{૧૨} મેત્રાવલોકન ^{૧૧} તત્ર, ^૨ રાગો ^૧ યદ્ધોપતિઠને ॥ ૬૧ ॥

અર્થ - જરા રાગ રહેલો છે, ત્યાજ મન, વચન અને
છવ વમી રહે છે, તથા અ જોનું જોવાપણ પણ ત્યાજ હોય છે

રાગિણિ^૨ ગુણતા^૩ પટયે^૬, -ઢે^૫ગુણ્ય^૬ દિ^૫ વિરત્તયે^૬ ।

રાગી^૧ગુણાવગુણ^{૧૦} ચ^૮, નપરીશ્રનિ^{૧૧} વર્હિચિત્ ॥ ૬૨ ॥

અર્થ - રાગી માણસ રાગી પ્રત્યે શુભપણને મુદ્દે દૃઢ
ચિરપ્રત્યે આશુભપણને જુલે, એવી રીતે । ૧ મઝ-
કોણપણ દિવે શુભ અવશુભની પરીચા કરતો નથી.

(ઝિમ્મિગિનાવૃત્તમ)

અય^૧ પોતો^૨ નીર^૪ તગતિ^૬ નપન^૬ શીતરિગ્ગ^૩

દધાત્યે^૮ નિત્ય^૫ કિમ્મુ^૩ કુમુદરણુ^૬ નાનાર^{૧૩} ।

પરત્યુર્ગી^{૧૧} ગુર્વી^{૧૪} કથમપિ^{૧૭} ચ^{૧૫} નાના^{૧૬} નમનિ^{૧૨} ।

૧૦ ૨ ૧૧ ૧૨ ૧ ૧૪ ૧૫ ૧૬ -
તત્પ્રાણિનામિતિજાત્વા, ત્યાજ્યો દ્વેષોર્નુર્થ મ ચ ॥૬૪॥

અર્થ - જે દેવથી પ્રાણીઓને કર્મ બધાય છે, તથા તપસ્યા તપતા છતાં પણ જેથી પ્રાણીના મોક્ષ થતો નથી, એમ જાણીને તે દેવને પડિતોએ ત્યાજ્યો.

૨ ૪ ૩ ૬ ૫ ૧
સ્વકીય પરકીય ચ, દ્વેષાઙ્ગન સદાજનાં ।

૮ ૭ ૮ ૧૧ ૧૦
ચિદ્ધરેન્ રાજ્યગત્યંશ્ચ, રબૂલકટકા યથા ॥૬૫॥

અર્થ - માણસો દેવથી જાવળના કાટાની માફક નિરતર પોતાના અને પારકા માણસને પણ વચનોડપી શકે થી વીધે છે.

૨ ૩ ૧ ૪ ૫ ૮ ૭ ૬ ૮
યેપુ યાવદ્ સર્ગોઽમ્ન, તેપુ નાવદ્ સદ્ગુણા ।

૧૦ ૧૧ ૧૪ ૧૩ ૧૫ ૧૮ ૧૨
દ્વેષોત્પન્નેપુ તેષ્વેત, દોષ પદ્યેદ્ધિ કેવલમ્ ॥ ૬૬ ॥

અર્થ - જે માણસોમા જરા મુખી રાજ હોય, ત્યાં મુખી તઓમા સદ્ગુણોને જુવે છે, અને તેઓમા જરા દેવ થાય, ત્યારે કેવળ તે દુષણો જ જુવે છે.

૨ ૩ ૧ ૪ ૫ ૬
દ્વેષિણા ડ્વરિણા લોકે, દ્વયો મામ્યા પ્રતિક્રિયા ।

૭ ૮ ૮ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩
ક્રુરત્વ કટુત્વ ચ, વત્તિસ્તાઽપિ તાપયાન્ ॥ ૬૭ ॥

અર્થ - જેવી મળમ અને તાવવાળા માણસની તુ ૧ પ્રકૃતિ હોય છે, કેમકે, દ્વેષિમા જેમ કરપણું તમ તાવમા કટુકપણું

હોય છે, તમા બહા-થી અને અતર ગદી પણ તેઓ તાપવાળા
હોય છે

(શાર્દૂલચિમ્બીઙિતપૂતમ)

શ્રીદ્રીપાયનતાપમેન મહતી પ્રજ્જ્યાલિતા ધારિકા,

દેપાદેવ ચ ચર્ધમાનનગર શ્રીશૂલપાણિરમુત્ ।

મારી યેન યિમોચિના ચ મહમા લોકાશ્ચ દુઃગ્નીહુના-

સ્પસ્માત્મોઽગ્ર વિમુચ્યતામિતિ જિનન્યાર્યાયાયિ મત્રેનયે

અર્થ - દેવવી દ્રીપાયન નામના તાપમે મહાન્ દારિકા
નામની નગરીને બાગી નાખી, તથા ચર્ધમાન નામના ના ॥
ને શૂળપાણી યક્ષ થયો, કે બહો તુર્ત તમા મરકી ચવાધીને
ધણા લોકોને દુખી કર્યા, માટે તે દેવને લખ્યો, એ શ્રી
, જિનેશ્વર પ્રભુઓએ નિ પાપી એવા મધની મમમ કથેનુ છે

મહાકાર- (અનુદ્રુપપૂતમ)

અગ્નિ મતે ચરા ધૂમ, ધૂમ મતેઽમિતન્યુતિમ્ ।

અન્યાયોઽપયશ મતે, તદ્વત્કલેઙગકિરિત્તિપમ્ ॥૬૦॥

અર્થ - અગ્નિ જેમ ધ્રુ માડાને, ધ્રુ માટે તેમ સ્વામ દ નિને

^૧ સ્તોકો^૨ ઽપ્યગ્નિ^૩ર્દહત્વે^૪ય, ^૫કાષ્ટા^૬દિપ્તમૃતિ^૭ ઘનમ્ ।

^{૧૦} રત્નેશલેશો^{૧૧} ઽઞ્ચ ^૮તદ્વન્ચ, ^૯વૃદ્ધિ^{૧૨}સ્તનુદાત્ક ^{૧૩} ॥ ૭૦ ॥

અર્થ - થોડા અગ્નિ જેમ ઘણા કાષ્ટઆદિકને બાળે છે, તેમ કલેશનો લેશમાત્ર પણ વૃદ્ધિ પામીને શરીરને બાળે છે

^૧ કલકેન^૨ યગ ચન્દ્ર^૩, ^૪ક્ષારેણ^૫ લવણાનુચિ^૬ ।

^{૧૦} કલહેન^{૧૧} તથા^{૧૨} ભાતિ, ^{૧૩} જ્ઞાનગ્નપિ^{૧૪} માનય^{૧૫} ॥ ૭૧ ॥

અર્થ - કવડી જેમ ચન્દ્ર, તથા ખારી જેમ લવણ સમુદ્ર, તેની રીતે જ્ઞાની એવા પણ માણસ ડવદુધી થોભે છે

^૧ આત્માન^૨ તાપયેન્નિત્ય^૩, ^૪તાપયેન્ચ^૫ પરાનપિ^૬ ।

^૮ ઉભયોર્દુ^{૧૦} ગૃહૃત્કલેશો^{૧૧}, ^{૧૨} યથોદ્ધારણુકા^{૧૩} ક્ષિન્નો^{૧૪} ॥ ૭૨ ॥

અર્થ - આ પૃથ્વીમા ઉપલ્બ્ધ થએલી ગેતીની માફક કલેશ છે તે પાતાને અને પરને પણ નિરતર તાપ આપ છે, અને એવી રીતે કલેશ બન્નેને દુઃખ કરનારો છે

(ઉપજાતિવૃત્તમ્)

^૨ સપ્તામનો^૧જ્ઞેન^૩ સુગ^૪ શ્વાસ^૫,

^૬ મિતિશ્રુત^{૧૦} કેન^૮ ન^{૧૧} ગ્દ્યમુર્યામ્ ।

^{૧૨} ^{૧૩} ^{૧૪} ^{૧૫} ^{૧૬}
 કંમેન સા જીવયશાશુ લેમે,

^{૧૮} ^૧ ^{૧૭}
 યા યુગ્મવશક્ષયકારિણી ચ ॥ ૭૩ ॥

અર્થ - સ આમ કરવાથી આ અમુક માણુમને સુખ મળ્યું,
 એવી રીતે હુનિયામા કોણે સ બાળ્યુ અથવા હીકું છે ?
 અર્થાત્ કોઈએ પણ નહિ કેમકે, કે જે જીવયશાને તુર્ણ
 મેળાવી, અને તે જાનને વશનો નાશ કરનારી થઈ

અભ્યાસ્યાનહાર-(અનુષ્ટુપચુત્તમ)

^૧ ^૪ ^૩ ^૪
 કાચકામલદોષેણ, પઠ્યેન્નેત્રે ત્રિપર્યયમ્ ।

^૬ ^૭ ^૫ ^૮ ^{૧૦} ^{૧૧}
 અભ્યાસ્યાન વદેઝીહ્વા, તન્ન રોગ ક ડગ્યતે ॥૭૪॥

અર્થ - માણુસ કાચકામલ નાના દોષથી નેત્રમા વિષ
 રીતપાડુ જુડે છે, પરંતુ જીભ જે અભ્યાસ્યાન જોડે છે,
 તેમ કયો રોગ દહેવાય છે ?

^૪ ^૫ ^૬
 યથાઽમક્ષ્ય ન મયૈન, દ્વાદશપ્રતધારિભિ ।

^{૧૧} ^{૧૨} ^૧ ^{૧૩} ^{૧૪} ^૮ ^{૧૦}
 અભ્યાસ્યાન ન ચોચ્યેન, તથા કસ્યાપિ પટિન ॥૭૫॥

અર્થ - જેમ બારણધારીઓ અભક્ષ્ય વસ્તુ ખાતા નથી,
 તેમ પડિનેા નોઈતું અભ્યાસ્યાન જોવાના નથી

(۲)

(शास्त्रिणीयुत्तम)

अग्नि स्तोत्राद्विमायानि योगात्,
तद्वि क्लेशलेश प्रयाति ।

अभ्याख्यानात् स्तौक्यं कर्म वृद्धिः

प्राप्नोत्येव कष्टत सा न याति ॥ ७३ ॥

અર્થ - જેમ અગ્નિ ઘોડા યોગથી વૃદ્ધિ પામે છે, તેમ કલેગ પણ વૃદ્ધિ પામે છે, અને ઘોડા અભ્યાસથી કર્મ વૃદ્ધિ પામે છે, અને તે કર્મોની વૃદ્ધિ એવી રીતે કહી પણ જાની નથી

(अनुदृष्टम)

देवेषु कृत्विषो देवो ग्रहेषु च जर्नश्चर ।

अभ्याग्यान तश कर्म, सर्व कर्मसु गर्हितम् ॥५७॥

અર્થ - જેમ દેવોમાં નિમિત્તેવ તથા નહોતા રાનિશ્ચર,
તેમ અજ્ઞાનમાં ના કુમોમાં નિનિક છે

(शास्त्रावृत्तम्)

१ १ ३ ४
देवधपाछोरमुदुपादित तत,

सौ भद्राया श्रीलक्ष्म्यात्म्यमेव ।

(૨૦૬)

મિથ્યાત્વિન્યાદુર્ગતિત્વં હિ તસ્યા',
 ૧૦ ૧૧ ૧૬ ૧૩ ૧૪ ૧૨ ૧૫

શ્વશ્યા અમ્યાર્યાનમેવાન્ન હેતુ ॥ ૭૯ ॥

અર્થ - દેવોએ થ પાનગરીનું દાર ઉઘાડ્યું, તેમા હેતુ ભૂત મુલદ્રાના શીખડું મહાત્મ્યજ હતું, તથા તેની મિથ્યા ત્વની મામુનું જે દુર્ગતિપલું થયું, તેમા દૂષ્ત અજનાજ્ઞાનજ હેતુભૂત હતું

પૈશૂન્યદ્વાર-(અનુષ્ટુપવૃત્તમ)

અદાતા ચ યગ લોકે, ચરો નિ સ્વો ધની ન ચ ।
 ૬ ૯ ૨ ૧ ૪ ૭ ૮ ૫
 ૧૦ ૧૧ ૧૬ ૧૫ ૧૩ ૧૨ ૧૪

મૂકો વર ન ચાકુદક્ષઃ, પૈશૂન્ય યદિ નિષ્ઠતિ ॥૭૦॥

અર્થ - જેમ દુનીયાના નિર્વન મારો છે, પણ દાન નહિ કરનાં । એવો વનવાન સારો નથી, તેમજ મુંગો માણુમ મારો છે, પણ જે ચુગનીને એટલે અન્યની ચાડીને ધારણ કરે છે, એવો વાચાળ માણુમ પણ મારો નથી

દાનઝીલતપોમાર્ચ, રસ્યઘટે વૃષો મુચિ ।
 ૬ ૬ ૧૦ ૫ ૮

યસ્ય મનોરથ કાર્ય, પૈશૂન્ય નાભિમશ્રયેત ॥ ૮૦ ॥

અર્થ - જે માણુમને રૂન, વચન અને કામથી ચુગ ની આશ્રય કરીને રહેલી નથી, તેનો ધર્મ, દુનિયામા દાન, શીખ, તપ અને ભાવથી ગદિ પામે છે ।

અન્યસ્ય^૨ તાપનાગર્થ^૪, પૈશૂન્ય^૪ ક્રિયતે^૪ જન^૧ ।

સ્વાત્મા^૮ હિ^૭ તપ્યતે^૮ તેન^૬, યદુશ^{૧૧ ૧૨} સ્યાત્ફલ^{૧૪ ૧૪} ચ તત્^{૧૦ ૧૩} ॥૮૧॥

અર્થ - ખીજને જેદ આપના માટે માણુનો જે યુગની ડરે છે, તેથી ઉલ્લેખે પોતાનો આત્મા જેદ પામે છે કમકે, જેણે વા યુ રોય તેણે મળ નજે છે

દાન^૧ ચ^૮ રિફલ^૮ નિત્ય^૭, ક્રોધ^{૧૩} તસ્ય^૪ નિર્ઘ^{૧૧}કમ્ ।

પૈશૂન્ય^૪ રેવલ^૨ ચિત્તે^૧, વસેન્ન^{૧૩}સ્થા^{૧૨}ડ્યજો^{૧૨} મુચિ ॥૮૨॥

અર્થ - જેના મનના કેવળ યુગનીજ ન્દેરી છે, તેણે દાન હમેશા નિષ્કામ જાય છે, તથા તેણે પરાક્રમ યજ્ઞ નિષ્કામ થાય છે, અને તેનો અપયગ પૃથ્વીમા વિસ્તાર પામે છે

રતિ-અગતિદ્વાર

ન^૩ વિન્યતે^૪રતિ^૨ પ્રાજ્ઞે^૧, ન^૭ વિન્યેતાર^૮તિ^૬ પુન^૪ ।

કર્માધીન^{૧૧} ચ^૮ સર્વ^{૧૦} મ્યા^{૧૨ ૧૩}, ત્તનસ્નામત્પતાકુર^{૧૪ ૧૪} ॥ ૮૩ ॥

અર્થ - હાથા માણુને રતિ, તેમજ અરતિ વિધનાન દોષી નથી, કેનકે, તર્વ કર્મોને આધિ છે, માટે તે રતિ અરતિને મ પ ડરે ?

આદૌ રાગસ્તતો દ્રેષ, સ્તસ્માત્ક્લેષપરપરાં ।

તદ્દાદૌ રતિશ્ચાર, -તિસ્તત કર્મવધનમ્ ॥ ૮૪ ॥

અર્થ -તેમ પ્રથમ રાગ અને તેથી દ્રેષ, તથા તેનાથી કલેષની પણ પરા થાય છે, તેમ પહેલાં રતિ, તેનાથી અરતિ અને તેથી કર્મબંધન થાય છે

ઘર ડાયા ઘર વાયુ, -વર પુત્રો ગર ધનમ્ ।

ઘર ચંદુર્વર જાયે, -ત્યાદિરત્યુદ્ધવ ચચ ॥ ૮૫ ॥

અર્થ -ડાયા ઉત્તમ છે, વાયુ ઉત્તમ છે, પુત્ર ઉત્તમ છે, ધન ઉત્તમ છે, બધું ઉત્તમ છે, તથા સ્ત્રી ઉત્તમ છે, ઇત્યાદિક વચન રતિથી ઉત્પન્ન થએલું બાણુ

ડાણ ડાયા ધન સ્તોક, વાયુર્લતાદિસયુત ।

કુપુન કુલટારામે, -ત્યાગરત્યુદ્ધવ ચચ ॥ ૮૬ ॥

અર્થ -ડાયા ઉત્તમ છે, ધન શોક છે, વાયુ લૂ આદિક વાગો છે, પુત્ર દુરાચારી છે, સ્ત્રી કુલટા છે ઇત્યાદિક વચન અગતિથી ઉત્પન્ન થએલું બાણુ

રજામિ દશના યત્રા, -ધરોઢઢિકરીદયમ્ ।

મૃગૈરમનાપરાપ, -વાદગૃમ મમુદ્ધરેત્ ॥ ૮૭ ॥

અર્થ - જા દાતોરૂપી રજકો છે, તથા દોડોરૂપી જાને
ડીંગડીઓ છે, એવી મૂર્ખોની જીભ, પરના અપવાદરૂપી
નિધાને ઉપાડે છે

૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦
વક્તુ નંચ ક્ષમા જીહ્વા, યદિ મૃકસ્ય તઠ્ઠમ્ ।

૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦
પર પરાપચાદ ચ, જજપ્યતે ન તઠ્ઠરમ્ ॥ ૮૮ ॥

અર્થ - જો કે મુખા માણુમની જીભ જોવવાને શન્તિમાન,
થતી નથી, તોપણ તે દેશ છે, પરંતુ જે જીભ પરનો અપ
વાદ જોલે છે, તે ઉત્તમ નથી

૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦
યત્ર પરાપચાદ, સ્યસ્ય યત્સમલ કૃતમ્ ।

૮ ૭ ૬ ૫ ૪ ૩ ૨ ૧ ૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦
તન્ન યેનાપ્યુપાયેન, કર્તુ નાર્તિ નિર્મલમ્ ॥ ૮૯ ॥

અર્થ - પરના અપવાદની પોતાનું જે મુખ મ નિનાય જી
થએલું છે, તેને ઝાડપણ ઉપાયથી નિર્મલ કરી શકાતું નથી

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦
ત્રકે ચ જાતિચઢાલા, કર્મ ચટાલ-નિદક ।

૮ ૭ ૬ ૫ ૪ ૩ ૨ ૧ ૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦
જાત્રેતિ હૃદયે સમ્યક, પરાપચાદમાત્પજેત્ ॥ ૯૦ ॥

અર્થ - આ દુનિયામાં કેટલાકતો જાતિચઢાળો છે,
પરંતુ નિદા કરનારાઓ તો કર્મચઢાળો છે, એમ સારી
રીતે હૃદયમાં જાણીને પરના અપવાદનો ત્યાગ કરવો.

માયામૃપાઢાગ

1 2 3 4 5 6 7
મનસ્યન્યદ્વચસ્પન્યત્, માયામૃપા ચ સાન્વયતે ।

8 9 10 11 12 13 14 15 16 17
કદાપિ સુગ્રદા ન સ્થા, -દ્વિશ્વે યા પળાગના ॥૧૦॥

અર્થ -મનમા કંઈક અને વચનમા કંઈક, તેને "માયા
મૃપા" કહેવાય છે, માટે જગતમા જેમ વેદમા શ્રી, તેમ તે
જ્ઞાપી પણ મુખ ડરનાર નથી

1 2 3 4 5 6 7
ફલ યથેદ્રગારુણ્યા, કદુમાયામૃપાચ ।

8 9 10 11 12 13 14 15
અતરગત્રિયા શ્રેય, -સ્ફર ન સ્યાન્વતોઽચ્ર ચ ॥ ૧૧ ॥

અર્થ -જેમ ઇન્દ્રવાણ્ણી નામની વેનડીનું ફળ ઠંડુ છે,
તેણે માયામૃપા વચન કહ્યું છે, માટે અતરગ શુદ્ધિથી આ
દુનિયામ તે કલ્યાણકારી હોતું નથી

1 2 3 4 5 6 7
મદ્ધધારા મધુલિસા, વિદિ માયામૃપા તનઃ ।

8 9 10 11 12 13 14 15
વર્જનીયા પ્રયત્નેન, ત્રિઘૃપા શિવચાત્ના ॥ ૧૨ ॥

અર્થ -માયામૃપાવાદને મધથી લીધાએની તલવારની
ધારાસમાન જાણવું, તેથી જ્યાંજ્યાં ઇચ્છતા એવા પડિતોએ
પ્રયત્નપૂર્વક તેનો ત્યાગ કરવો

મૃતસ્ય વ્યસન લાઙ્ગ્યં, નરણ શુભવાઙ્મતા ।
 દઠાચદિ ન મુચ્યેત, તદા કલેઝપરપરા ॥ ૨૦૦ ॥

અર્થ - કલ્યાણને ઈચ્છનારા માણસોએ જીવારના વ્યસનનો
 લાગ કરવો, અને કલ્યાણને હઠથી તેનો લાગ કરવામાં ન
 આવે તો કલેશોની શ્રેણી પ્રાપ્ત થાય છે

સ્મૃતેત શ પરાધીનાત્, તસ્વબુદ્ધિ તુ મદ્યપાત્ ।
 યદા પ્રમાદતો જ્ઞાન, ભવેદ્ મૃતાદ્ધર્મ તદા ॥ ૨૦૧ ॥

અર્થ - જે પરાધીનપણાથી સુખ મળે, મહિરાપાન કરનાર
 માણસ પાસેથી તે બની બુદ્ધિ મળે, તથા પ્રમાદથી જે જ્ઞાન
 મળે, તે મૃતગાદ્ધર્મ થતો મળે

(ઉપજ્ઞાતિશૃત્તમ્)

ન યત્રસાધ્યં ન ચ તત્રમારુપ,
 ન મત્રસાધ્યં ન ચ મત્રિસાધ્યમ્ ।

તથ-વિર્થ જૃતમત પ્રમોર્ચ્ય,

નો ચેત્યજેત્પાદ્વર્ગકેચ્ચ ॥ ૨૦૨ ॥

અર્થ - જીવારને યત્રથી પણ સધી શકાતો નથી, તે ત્રથી,

સાધી શકાતો નથી, તથા મત્રથી પણ સાધી શકાતો નથી, માટે જોવી રીતના જુગારનો ત્યાગ કરવો, અને જો તેનો ત્યાગ કરવામા ન આવે, તો તે પાડવોની અદક હુ ખદાર્પ નિવરે છે

૪ ૨ ૩ ૧ ૫
દ્યુતાન્નત્તેનાઽપિ ચ રાજ્યમાર,-
૧૧ ૧૦ ૮ ૭
મમોચિ દ્રવ્ય નૃપકોટિભિશ્ચ ।

૬ ૬ ૧૨
શ્રીમૃલદેવમમુર્ચસ્તથેહ,

૧૭ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૧
લભેત કો દ્યુતત ગ્વ ચૂન્નમ્ ॥ ૧૦૩ ॥

અર્થ - જુગારથી નગરાગને રાજ્યતારનો ત્યાગ કરવો પડ્યો, તથા શ્રી મૂળદેવ આદિ કોટા ગમે રાજાઓને દ્રવ્યનો ત્યાગ કરવો પડ્યો છે, માટે આ હુનિયામ કયો માણુમ જુ ગારથી ધનને મેળવી શકે ? અર્થાત્ કોઈપણ ન મેળવી શકે

મામદાર-(અનુદુષ્ટવૃત્તમ)

૧ ૧૧ ૨ ૩ ૪
માસાદનાત્પ્રણયન્તિ, દેહશ્રીઃ સુમતિ સુગમ્ ।

૫ ૬ ૭ ૮ ૧૦
શૌચ સત્ય યશ પુણ્ય, શ્રદ્ધા વિશ્વાસસદ્ગતી ॥ ૧૦૪ ॥

અર્થ - મામ ભક્ષણ કરવાથી ગરીબની શોભા, ઉત્તમબુદ્ધિ, સુખ, વિદ્યા, મત્ય, યશ, પુણ્ય, શ્રદ્ધા, વિશ્વાસ

માસાદનાજ્ઞનાના^૧ ચ, જાયતે વિઘ્નમો^૩ ધ્રુવમ્^{૧૦} ।

નિર્દયત્વમશૌચ્ય^૪ ચ, દુર્ધર્ત્તિ^૭ ગપરપરા^૮ ॥ ૨૦૬ ॥

અર્થ - વગી માસ ભણલથી માણસોને ખરેખર વિઘ્ન, નિર્દયપણું, અપવિત્રપણું, દુર્ધર્ત્તિ તથા દુષ્ટોની દ્રેણિઓ માત્ર થાય છે

પ્રપડ્યતિ^૩ પશૂન્^૨ યઞ્ર, મનસ્તઞ્ર^૧ પ્રવર્તતે^૪ ।

રાગતા માનપુષ્ટે^૬ સ્યા, દુર્બલત્વે^{૧૦} વિરાગતા^{૧૧} ॥ ૨૦૬ ॥

અર્થ - વગી માસબુધ માણસ જ્યાં પશુઓને ભુજે ત્યાં તેનું મન પ્રવર્તે છે, વગી જે પશુ માસથી પુદ થયેલું હોય તેના ઉપર તેનો રાગ બધાય છે, તથા જે પશુ દુર્ગંજ હોય તેના પ્રત્યે તેને વિરાગપણું થાય છે

(રાઘવચારુત્તમ)

સા રવતી^૪ યા નરકે^૫ પ્રવિષ્ટા,^૧

માસાદનાહીમ-કુકર્મકર્ત્ત્વી^૮ ।

શ્રીશ્રેણિનેનાડવિ^૮ પલાજનાચ,^{૧૦}

પ્રાપ્તા^{૧૫} તિ પીટા^{૧૬} નરકસ્ય^{૧૮} નોત્રા^{૧૩} ॥ ૨૦૭ ॥

અર્થ - લાકર કુકર્મ કરનારી તે પ્રસિદ્ધ રેવતીને માસ બક્ષણથી નરકમાં પ્રવેશ કરવો પડ્યો, અને શ્રી શ્રેણિ-રાત્રએ પણ મામલણથી નરકની લાકર પીડા મેળવી

મદિરાદ્યાનુ- (અનુકુળવૃત્તમ)

પાર^૧પદ્મ^૨મશુ^૩ચિત્ત^૪, વિકલ^૫ત્વમનેષ્ટતા ।

નિર્દય^૬ત્વ^૭ ભવેત્ત^૮માત્, સુરાપાન^૯ ત્રિવર્જયેત્ ॥ ૧૦૮ ॥

અર્થ - મદિરાપાનથી પરવશપણ, અપવિત્રપણ, વિકલ પણ, નિષ્એષ્ટપણ, તથા નિર્દયપણ થાય છે, માટે મદિરા પાનનો ત્યાગ કરવો

ઝંથિલ્ય^૩ પિગ્ર^૧દે^૨ વસ્ત્રે, નેત્ર^૪યુગ્મે^૫ મદાધના ।

પતન^{૧૦} યત્ર^૭ તત્રાપિ^૮, મન્ય^૯ પિવેત્તતો^{૧૧} ન ચ ॥ ૧૦૯ ॥

અર્થ - નળી મધાન કરવાથી શરીરમાં અને વસ્ત્રમાં પણ ગિદિવતા થાય છે, બન્ને નેત્રોના મધપણ થાય છે, તથા જ્યાં ત્યાં પડનાપણ થાય છે, માટે મદિરાપાન કરવું નહિ

સનતિ^૧નાં^૩સ્તિ^૪ યથા^૧યા^૨, રૂપણસ્ય^૬ યજ્ઞો^૭ ન હિ ।

કાતર^૮સ્ય^{૧૦} જયો^{૧૧} નૈવ, મન્ય^{૧૨}પસ્ય^{૧૩} ન મદ્ગતિ^{૧૪} ॥ ૧૧૦ ॥

અર્થ - જેમ વધારા યીને મતલિ દોલી નથી, રૂપણને

યશ હોતો નથી, બીકણને જય મળતો નથી, તેમ મદિરા પાન કરનાર માણસને ઉત્તમ ગતિ મળી શકતી નથી

(ઉપજાતિવૃત્તમ)

^૧ યસ્યા ^૨ ધર્વો ^૩ માધવવાસુદેવ ,

^૪ સુવર્ણનુર્ગો ^૫ ધનદેવદત્તા ।

^૭ મા દારિકા ^{૧૦} પ્રજ્વલિતા ^{૧૧} ચ ^{૧૨} નૂર્ન,

^{૧૩} તન્નાડપિ ^{૧૪} હેતુ ^{૧૫} કિલ ^{૧૬} મન્યપાનમ્ ॥ ૧૧૧ ॥

અર્થ - જે દારિકાનગરીના સ્વામી શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવ હતા, તથા જેને સુવર્ણનો ગદ્દ હતો, તેમજ જેને કુમેરે આપી હતી, તેની દારિકા ખરેખર જાગી ગઈ, તેના પશ્ચ મધપાનજ હેતુથી હતુ

વેશ્યાઘાત-(અનુટ્ટપવૃત્તમ)

^૩ કુષ્ટાભિમૂતમૃત્યાનાં, ^૪ મન્યેતાડર્નગતુલ્યતામ્ ।

^૧ દ્રવ્યાર્થ ^૨ ન ^૩ ચ ^૪ સ્નેહાર્થ, ^૫ ગણિકા ^૬ સુગ્રદા ^૭ ન ^૮ સદ્ ॥ ૧૧૨ ॥

અર્થ - જે વેશ્યાસ્ત્રી સ્નેહને માટે નહિ, પણ ફક્ત દ્રવ્યને માટે કોદથી પરાભવ, પામેલા માણસોને પણ કામદેવસંમાન માને છે, માટે તેની વેશ્યા સુખનાઈ નથી

લોભાર્થિની નિર્લજ્ઞા^૧ ચ, પાપિષ્ઠા^૨ પાપકુંડિકા^૩ ।

વિદ્યુચિતા^૪ ચ નિ સ્નેહા^૫, કથ મેન્યા^૬ પળાગના ॥૧૧૩॥

અર્થ:-કુદ્દલ લોભનાજ પ્રયોજનવાળી, લગ્ન વિનાની,
પાપિષ્ઠ, પાપોની કુડસમાન, વિપુલોથી યુગ્મન કરાએલી,
નથા સ્નેહ વિનાની એવી મેન્યા સ્ત્રીને શા માટે સેવવી
એમ એ ?

સા કઠાશ્લેષમાધત્તં, પર પ્રીતિચિવર્જિતા^૧ ।

તેનાઝ્ઞાસ્ત્ર વધ્યન્તે, યથા મિદાશ્ચ પજરે ॥૧૧૪॥

અર્થ -તે કઠને આલિન લે કરે છે, પરંતુ પ્રેમ
રહિત હોય છે, માટે બચાની માણુનો, પાશ્વશમા જેમ
સિંહ તેમ તેણીની આથે પ્રીતિથી બધાય છે

વેદ્યાસગાદ્ય મર્સવ, નડ્યંત્યગચ્છરિયંશ^૧ ।

લજ્ઞા ચ સતતિ મિદ્ધિ, દ્રવ્ય ચ મૃદ્ધગાગના ॥૧૧૫॥

અર્થ -વેદ્યાના મગધો નીચે જણાવે-ની સાત વસ્તુઓનો
નાશ થાય છે, શરીરની કાંતિ, યશ, લગ્ન, મતિ, નિદ્રિ,
ધન તથા ઘરની સ્ત્રીનો નાશ થાય છે

(૨૬૬)

(ઉપજ્ઞાતિવૃત્તમ)

^૨ કદાપિ ^૩ પ્રેટ્યા ^૧ ન ^૫ શુભાર્થિની ^૪ સ્યા,^૬-

^૭ દૂષાર્થિની ^૮ નય ^૯ તિતાર્થિની ^{૧૦} ચ ^{૧૧} ।

^{૧૨} ચિન્તાર્થિની ^{૧૩} નાપિ ^{૧૪} ન ^{૧૫} મન્યસે ^{૧૬} ચે,-

^{૧૭} દ્યાર્તા ^{૧૮} જૃણુ ^{૧૯} ત્વં ^{૨૦} કથયન્નકસ્ય ॥ ૧૧૩ ॥

અર્થ - વેશ્યા સ્ત્રી કદાપિ પણ શુભોત્તી, દૂષની, હિતની કે નિધાની અર્થિની એટલે પ્રયોજનવાળી હોતી નથી, માટે તે બધા પ્રાણી ? એ તુ તે નાત ન માનતો દાખ તો તુ કયવ ૧૩ની કથા સાલાજ ?

આગ્યેટ કાર-(અનુટપટ્ટમ)

^૨ ધૂપાત્પ્રસિયન્નદેહશ્ચ, ^૩ શટ્યતે ^૪ વનગહુરે ^૫ ।

^૧ આસેટે ^૨ કિ ^૩ સુગ્ર ^૪ તત્ર, ^૫ પાપરૂપે ^૬ નિજાત્મન ॥ ૧૧૪ ॥

અર્થ - જે શિકારશ્રદ્ધા તાપથી શરીરપર પચીને થાય છે, તથા લાયકર વનના બમણ પડે છે, એવા પાપરૂપ શિકારમા પોતાના આત્માને શુ મુખ મળતુ હશે ?

^૧ પુન ^૨ પુન ^૩ પ્રવચ્યેત, ^૪ પરત્ર ^૫ નરકાયતૈ ^૬ ।

^૧ સતત ^૨ ગધિરાલિસ, ^૩ કરુણાગેટકારિણા ॥ ૧૧૮ ॥

અર્થ -નિરતર ઉધિરથી લેપાયેવ છે હાથ જેના એવે
ગિકાર ઝરનારો માણસ યજ્ઞભા નરકમા જઈને વાર વાર
પથાપાય છે, અર્થાત્ ત્યા જઈને તે અતરત દુષ્ણ પામે છે

આગ્નેદ્રેપુ^૪ ચિન્ધેરન^{૧૬}, પ્રાણિન^૫ પ્રાણિનોઽગ્રયે^{૩ ૧ ૨} ।

નરકેઽપ્યનુચિધ્વરન્^{૬ ૭ ૧૦ ૮ ૧૧ ૧૨ ૧૩}, પરત્રેત્યપદલ્લિનઃ ॥ ૧૧૯ ॥

અર્થ -જે પ્રાણીઓ આ જગતમા શિનરજાટોમાં પ્રાણી
ઓને વધે છે, તેઓ પરલવમા નરકમા જઈને વીધાય છે,
એવી રીતે શ્રી જિનેશ્વર પ્રભુ કહે છે

શ્વઘ્રઠારાણિ પંચય^{૧૧ ૮ ૧૦}, ક્રોહો^૨ હત્યા^૪ તથા^૩ મુચિ^૧ ।

મામાદન^૧ મુરોર્નિદા^૬, તથા-લેટરુપાતકમ્^૮ ॥ ૧૨૦ ॥

અર્થ -આ જગતમા નરકે જવાન પાથ જાગે કહેલ છે,
દ્રોહ એન્ને પરની ઈર્ષ્યા હત્યા એન્ને છુરોની હિમા,
મામભોગન, શુરૂની નિદા તથા શિનરથી થએલુ પાપ એ
પથે ન કના દારો છે

(ઉપજાતિટ્ટનમ)

આપેદક^૫ ચેન્નદિ^{૮ ૨ ૧ ૩ ૧} ન ત્યજેચ^૩, પરત્ર^૪ વયાદિકન્દુગ્ધરાશિમ્^૪ ।
મદ્દેન^{૧૨ ૧૦ ૮ ૧૧ ૧૩ ૧૬ ૧૫} આઠ્ઠિન્, પરમાપદ^૧ દિ, યથાઽજપુત્રો

અર્થ -હે પ્રાણી ? કેહાપણુ માણસ, પરલોકમા જ ધના
 દિક દુ ખોનો સમૂહ જેમા સર્વો ૭ એવા શિકારને જો
 નથી લગતો તો તે સુવશમા ઉત્પન્ન થએલા “અન્યુયની”
 માફક આ લોકમા પણ અન્યત આપનાને સહન કરે છે

ચારોદ્ધાર-(અનુષ્ટુપ્તમ)

ચૌર્યકર્તા^૧ ચૌરમઘ્ની^૨, સ્થાનદઘ્ચૌર-રક્ષક^૩ ।

ચૌરેણ^૪ સજ્જ^૫ ન્યાપારી^૬, ચૌર પચચિય^૭ સ્મૃત^૮ ॥૨૨॥

અર્થ -ચોરી કરનાર, ચોરની સાથે શુભ વાત કરનાર,
 ચોરને રહેવાનું સ્થાન આપનાર, ચોરનું રક્ષણ કરનાર તથા
 ચોરાની સાથે વ્યાપાર કરનાર, એવી રીતે પાંચ પ્રકારના
 ચોર કહ્યા છે

નિર્દય^૧ ગરવાક મૂર^૨ ઘાટોધૂષ્ટ^૩ અનિર્ભય^૪ ।

નિર્દાક્ષિણ્ય^૫ મૂરકર્મા^૬, ચૌરસ્પાટો^૭ શુણા^૮ સ્મૃતાઃ^૯ ॥૨૩॥

અર્થ -દયા વિનાનો, કઠોર-વચનો બોલનારો, ક્રૂર,
 હુઆઈવાળો, ધીકો, ભયવિનાનો, દાક્ષિણ્યસ્તારહિત તથા
 ક્રૂર કાર્યો કરનારો, એવી સ્ત્રીતના આઠ પ્રકારના શુભો એવું
 દર્શાવેલું છે

^४चौरस्य ^८पञ्च ^{१०}चिन्तानि, ^१भ्रमदग्ग् ^२चंचलाननं ।

^३वस्त्वासक्तमना ^४अग्र, ^५इतस्ततो ^६निरीक्षणम् ॥ १२४ ॥

अर्थ - चोरना नीचे प्रभाते पाय चिन्हा न व, ते भ्रमयुक्त दृष्टिवाणो, अथवा भुणवाणो, उत्तुओमा आसक्त मनवाणो, अथ तथा आभनेम नेनारे होत छे

^१मय ^२मिक्षा ^३वधो ^४दड, ^५शृगलापदवधनम् ।

^६शूलिकारोपण ^७मृत्यु ^८फलानि ^९चौरकर्मण ॥ १२५ ॥

अर्थ - लाल, शिक्षा, वध, डड, आगधी यत्तु अशय वधन, शूलिपक्ष यदवापाड, तथा मृत्यु ओला चोरीना होत छे

(शार्दूलयिप्रोदितवृत्तम्)

^१ज्ञातातो ^३विजयस्य ^४चौर्यकरण ^५संसारसंश्रवण,

^६पान्यस्मादसुभूतितस्करकया ^७श्रुत्वा ^८त्यज ^९दूरत ।

^{११}यत्पुण्य ^{१०}भज ^{१२}रौहिणेयक ^{१३}इव ^{१४}प्रौढ ^{१५}सुग्व ^{१६}लिप्ससे,

^{१८}नोचेद्गुर्गतिपातनाफलमिदं ^{१७}मुक्ष्य ^{१९}स्वकर्मोदयात् ॥ १२६ ॥

१० हुआनारी ओरी विजयनी ओरी जाता

સૂત્રમાથી જાણીને તથા અન્ય વસુબ્રતિ ચોરીની કથા સાંભળીને
તે ચોરીને હે પ્રાણી ? તું દુર ત્યજ ? અને જો તને ઉદ્દૃષ્ટ
ગુણની ઇચ્છા હોય, તો તું મેહિષાસુર નામના ચોરીની માફક
પુણ્યને ભજ ? નહિતર તારા કર્મના ઉચ્ચ તાર દુર્ગતિનું
માનુ ફળ ભોગ્યનું પડશે

પરમ્બોદાર-(અનુષ્ટુપ્વૃત્તમ)

^૭ નિત્ય ^૧ મનોવચ ^૨ કાર્ય, ^૩ ચ ^૪ પરમ્બીપુ ^૫ લપટ ^૬ ।

^{૧૧} સત્તે ^{૧૨} સ ^{૧૩} તિ ^{૧૪} દુ ^{૧૫} ગં ^{૧૬} ચ, ^{૧૭} શ્વર્ગે ^{૧૮} પુ ^{૧૯} તાટના ^{૨૦} દિકમ્ ॥ ૧૦૭ ॥

અર્થ -જો મનુષ્ય નિરતર મન, વચન અને ક્રિયાથી
પરમ્બીમા લપટ થાય છે તે માણુએ નરકોમા તાટનાદિકનું -
૮ ખ સજા કરવું પડે છે

^૭ રણે ^૮ ફલે ^૯ ચ ^{૧૦} વૃશ્વશ્વેત, ^{૧૧} મુગ્ધા ^{૧૨} સ્વાત્કુર્મણ ^{૧૩} ।

^{૧૪} કુરામ્યાહ ^{૧૫} લ ^{૧૬} મતે ^{૧૭} ય, ^{૧૮} ત્તદા ^{૧૯} પરમ્બિય ^{૨૦} મુગ્ધમ્ ॥ ૧૦૮ ॥

અર્થ -જો તેનીના રણના પ્રમદળ, થાય, કુર્મથી ઉત્તમ
યશ થાય, તથા કુવચનથી જો ગુણ મળે, તોજ પગ્ની
નેવનથી મુગ્ધ મળે

^૨ દ્રઘનુ ^૩ રરા ^૪ સ્પૃશ્ચ, ^૫ ન ^૬ વદા ^૭ પવનો ^૮ યથા ^૯ ।

^{૧૦} તથા ^{૧૧} દુર્ગોશમેય ^{૧૨} સ્યાત ^{૧૩} પરમ્બીદય ^{૧૪} મદા ^{૧૫} ॥ ૧૦૯ ॥

અર્થ -જેમ હિન્દના ધનુષ્યને હાથથી -પર્સ કરાતો નથી, તથા પવનને જેમ વશ કરી શકાતો નથી, તેમ પરસ્ત્રીનું મન પણ નિરતર જાણી શકાતું નથી

લોકે^૧ દુર્ઘ^૫હતા^૬ રઘાતા^૩, યા^૪ માર્થસસ^૭માર્પિકી^૮ ।

પરસ્ત્રી^૯ મૈવ^{૧૦} ત્રિજ્ઞેયા^{૧૧}, યન^{૧૩} પ્રાપ્નોતિ^૧ આપદમ્^{૧૨} ॥ ૧૩૦ ॥

અર્થ -દુનિયામાં જે સાકામાંત વર્તી પનોતી રખ્યાત છે, તે આ પરસ્ત્રીનેજ જાણવી, કેમકે, તેથી દુઃખ થાય છે

(ઉપજાતિવૃત્તમ)

ત્યજેત્સુ^૧ગ્ધાર્થી^૨ પરદારમગ^૪, નોચેત્સ^૫ પદ્મોત્તર^૭ રક્ષેન્ચ^૬ ।

મનાતર^{૧૦} ગૌતમતાપસસ્ય^{૧૧}, દારાનુરાગાદ^{૧૨} ભવદ્રવે^{૧૪} કિમ્^{૧૩} ॥ ૧૩૧ ॥

અર્થ -ગુણાર્થી માણસે પરસ્ત્રીનો સગ તરજવો, નહિતર પમોતર નાજની માફક આપના થાય છે, નહીં અન્ય દર્શનીઓમાં પણ ગૌતમઋષિની સ્ત્રીના અનુગમથી મૂર્ખની શી દશા થઈ છે? તે વિચારો?

પાપદ્વાર-(અનુષ્ટુપવૃત્તમ)

મયયુ^{૧૦} પ્રાણિન^૧ પાપા^૨, ત્કામશ્વામજર^૩ાદય^૪ ।

સગ્રાયોઽપિ^૬ કદર્યાશ્ર^૭, નાગશ્રીયન્મહીનજે^૮ ॥ ૧૩૨ ॥

અર્થ - પાપથી પ્રાણીઓને કામ અટકી જાયી, શ્વાસ
તથા જ્વર આદિ વ્યાધિઓ થાય છે, તથા આ પૃથ્વીમા
તેને નાજથીની માફક નીચે મેળતો થાય છે

^૧ અમૃત ^૩ કાલકૃત ^{૧૪} સ્યા, ^૪ ન્મિત્ર ^૫ શત્રુ ^૬ સુગીરથી ^૭ ।
^૮ સજ્જનો ^૯ દુર્જન ^{૧૦} પાપા, ^{૧૧} ઈપરીત ^{૧૨} ફલ ^{૧૩} તિવજ્જ ॥ ૧૨૩ ॥

અર્થ - પાપથી અમૃત ઝેર થાય છે, મિત્ર શત્રુ થાય છે,
ઉત્તમ બુદ્ધિવાળો નિર્બુદ્ધિ થાય છે, તથા મનજન દુર્જન
થાય છે, એવી રીતે પાપથી નિપરીત ફળ થાય છે

^૫ ગુણશ્ચ ^૭ દોષના ^૬ યાતિ, ^{૧૪} પાપતો ^૭ હૃદય ^૮ ગુન્યતામ્ ।
^{૧૧} જ્ઞાનમજ્ઞાનતામેષ, ^{૧૨} ઐરોગાદિય ^{૧૩} દેશિન ॥ ૧૩૪ ॥

અર્થ - જ્ઞાનરોગથી જેમ, તેમ પાપથી પ્રાણીના ગુણો
દોષપણાને પામે છે, હૃદય શૂન્યપણાને પ્રાપ્ત થાય છે, તથા
જ્ઞાન અજ્ઞાનપણાને પામે છે

^૪ દુષ્ટા ^૩ રામા ^૫ સુતા ^૬ દુષ્ટા, ^૭ દુષ્ટા ^૮ પરિજના ^૯ જના ।
^{૧૦} આતરો ^{૧૧} દુઃસ્વદાતાર, ^{૧૨} પાપાદિવતિ ^{૧૩} સર્વદા ॥ ૧૩૫ ॥

અર્થ - પાપથી નિરતર સ્ત્રીઓ, પુત્રો, તથા આકરો પણ
દુષ્ટ થાય છે, અને ભાઈઓ મદા દુઃસ્વદનારાઓ થાય છે

(इन्द्रधनुषावृत्तम्)

श्रीब्रह्मदत्तो नरचक्रवर्ती,

मृत्वा गन् सोऽपि हि मत्सर्मी च ।

निगेल्य तस्माद्भवपकमग्नः-

स्तत्राऽपि हेतु किल पानकस्य ॥ १३६ ॥

अर्थ - ते श्री ब्रह्मदत्त चक्रवर्ती मृत्यु पाप्मीने सातमी नरके
गये, तथा त्यागी नीकगीने ते जे स सातुपी कालम भग्न
थये, तेमा पछु पापनुज डारण भुञ्ज लण्डु

सम्यक्-वद्वार-(अनुष्टुप्-वृत्तम्)

उपशामिकमेकं च, पर क्षायोपशामिकम् ।

तृतीय क्षायिकं तुयं, सास्त्रादन च वेदकम् ॥ १३७ ॥

अर्थ - ओक उपशामिक, तीनु क्षायोपशामिक, तीनु
क्षायिक, योथु मास्त्रादन तथा पायमु वेदक सम्यक्त्व लण्डु

जनधर्म च दक्षत्य, मर्त्यर्षोन्नतिभक्तय ।

तीर्थलेवति पचाऽपि, सम्पत्त्यनृपणानि च ॥ १३८ ॥

अर्थ - जन धर्ममा दक्षता, स्थिरता, उन्नति, अग्नि, तथा
तीर्थ सेवा ये पंच समप्रीतना भूषणो जे

શકાકાક્ષાવિચિકિંસા, જનાદન્યસ્ય મસ્તુતિ. ૧,
તત્સસ્ત્રયોઽપિ પર્વત્ર, સમ્યક્તત્ત્વદૂપણાનિ ચ ॥૨૨૦॥

અર્થ - શકા, કાક્ષા, વિચિકિંસા, જેના સિવાય અન્યની
સ્તુતિ, અને અન્ય મન ॥ પ્રથમ એ પદ સમકીર્તના
હોય છે

મૂલ ધર્મસ્ય સમ્યક્તત્ત્વ, દરગમૌલ્યકલપદમ ।
અનુક્રમેણ મોક્ષસ્ય, સુગદં મર્ણિત ધુરમ્ ॥ ૨૪૦ ॥

અર્થ - ધર્મના મૂળરૂપ એણે સમકીર્ત કર્યાના સુખરૂપી
કૃપાને દેનાર છે, તથા અનુક્રમે ખરેખર મોક્ષનું મુખ આપનાર
હોય છે

(ઉપન્નવચ્ચાનુત્તમ)

પ્રયોગરત્ન હૃદિ યસ્ય નિત્ય,
વસેઞ્ચ તસ્ય ચક્ષોઽપિ મહ્યામ્ ।

લભેત પૂજામિદ મુક્તિમગ્રે,

મ ભૂપતિ ઐણિકવત્પૃથિવ્યામ્ ॥ ૨૪૧ ॥

અર્થ - જેના હૃદયમાં નિતર ઉત્તમ એવું જ્ઞાનરૂપી રત્ન
વ ॥ રહ્યું છે, તે માણુએના અહિ પૃથ્વીમાં વચ થાય છે,

તથા તે પૂજાને મેળવે છે, અને છેવટે તે શ્રેષ્ઠિત જ્ઞાતની
માફક મોક્ષને પ્રાપ્ત કરે છે

પુણ્યદ્વાર-(અનુદુષ્ટત્તમ)

કાતરૂપ યશોલાભ, વિદિત્ત્વ માભિનીસુસમ્ ।

પૂર્ણ ધન સુત પુમ્યાત્, પ્રાપ્નુયાત્ પૂર્વમચિતાત્ ॥ ૧૪૨

અર્થ - પૂર્વે સચચ ઠરેલા પુણ્યથી આળી મનોહર કપને,
યશના લાભને, વિદિત્તાને, શ્રીના મુખને, મ પૂર્ણ ધનને અને
પુત્રને મેળવે છે

સમાવ્યતે હ્યમમાન્ય, નિજપુણ્યપ્રમારત ।

દમયન્ત્યાસ્તિલકે ચ, ત્તેજોઽભૂત પૂરપુમ્યાત ॥ ૧૪૩ ॥

અર્થ - પોતાના પુણ્યના પ્રભાવથી અમલવિત વસ્તુને
પણ મલવ યાય છે, ઢેમકે, પૂર્વના પુણ્યથી દમયતીના
તિવકમા તેજ ચર્ચ હંતુ

રાજમાન ધનાઢ્યત્વ, સદ્ગુણાદ્યપ્રિયાસુસમ્ ।

પૂર્ણ યજ્ઞો વિવેકિત્વ, પુણ્યદ્રુમફલાનિ ચ ॥ ૧૪૪ ॥

અર્થ - રાજા તરફનું માન, ધનાઢ્યપણ, સદ્ગુણી શ્રીનું
મુખ, સ પૂર્ણ યજ્ઞ, તથા વિવેકપણ એટલા પુણ્યરૂપી વૃક્ષના
ફળો છે

તીર્થકરત્વ^૪ ચક્રિત્વ^૫, વાસુદેવત્વમેવ^{૭ ૧૧ ૬} ચ ।

લભતે^{૧૦ ૮ ૧} ચ નરો^૩ મૃમ્યા^૮, દેવત્વ^૨ પૂર્વપુણ્યન ॥ ૧૪૨ ॥

અર્થ - પૂવના પુણ્યથી માણસ આ પૃથ્વીમા તીર્થકરપણું,
ચક્રવર્તીપણું, વાસુદેવપણું, તથા દેવપણું મેળવે છે

(દ્વિતીયાનુવૃત્તમ્)

શ્રીરામચક્રસ્ય^૪ મહાજયોમૂત્^{૫ ૬ ૨}, પુગ્યાત્પુરા^૧ રાવણસગરે^{૩ ૧૦} ચ
પુણ્યાદ્યરાજા^{૭ ૮} પરમ પ્રનાપ^{૮ ૧૨ ૧૧ ૧૩}, લેભે^{૧૪ ૧૫} ચલ તદ્વ તૃપસ્ય^{૧૫} હેતુ

અર્થ - પૂર્વે કહેલા પુણ્યથી રાવણના સથ મમા શ્રી રામ
ચક્રહીનો મહાન્ જય થયો છે, તથા પુણ્યાદ્ય રાજાએ જે
ઉત્કૃષ્ટ પ્રતાપ તથા બળ મેળવ્યું છે, તેના પુણ્યનોજ હેતુ છે

દાનદ્વાર-(અનુવૃત્તમ્)

સ્વાઙ્ગમ્^{૧૫ ૮} મફલ તસ્ય^{૧૦ ૮}, મફલ^{૧૪ ૧૧ ૧૩} ચાઽપિ^{૧૨} જાવિતમ્ ।

યસ્ય^૧ વચ્ચે^૨ વસેન્નિત્ય^{૭ ૬}, દાનમિત્યક્ષરદૃયમ્^{૩ ૪ ૫} ॥ ૧૪૭ ॥

અર્થ - જેના મુખમા “દાન” એવા બે અક્ષરો હોમેશા
વગી ગયા છે, તેનો જન્મ તથા તેનું જીવન સદૃશ છે

કલત્રપુત્રમૌર્યાનિ^{૭ ૬}, સર્ગસ્ય^૮ સુગ્ધસપદ^{૨ ૧} ।

પચપ્રકારભોગાશ્ચ^{૭ ૬}, પ્રાપ્યતે^૮ દાનનો^{૨ ૧} નર^{૧૧} ॥ ૧૪૮ ॥

અર્થ - દાનથી માણસોને સ્ત્રીપુત્રના મુખે, સ્વર્ગના મુખે । ૧
સપ્તા, તથા નાન્ય પ્રકારના લોભે પ્રાપ્ત થાય છે

વાદશક્તિર્ભગ્નશક્તિઃ, સ્તગ્નશક્તિસ્તથા ચ ।

ભગ્નેત્પુમા પર મહ્યા, દાનશક્તિસ્તુર્લભા ॥ ૧૪૦ ॥

અર્થ - પુરુષોને વાદશક્તિ, મનશક્તિ, તેમ તનશક્તિ
પણ પ્રાપ્ત થાય છે, તથાપિ આ પૃથ્વીમા દાનશક્તિ દુર્લભ છે

દાનાદિહિમહાકીર્તિઃ, સ્વર્ગમૌરય પરચ ચ ।

ક્રમાન્મુક્તિર્ભવેદ્લોકે, શ્રીશ્રંયાસકુમારયત ॥ ૧૪૦ ॥

અર્થ - દાનથી આ લોકમા મોટી કીર્તિ મળે છે, પર
લોકમા સ્વર્ગનું મુખ મળે છે, તથા અનુક્રમે શ્રી શ્રેયાસ
કુમારની માફક મોક્ષ મળે છે

(શાન્લચિત્રીદિતૃત્તમ)

મૂપાલાં અપિ દુર્ગપાલસચિવશ્રીસાર્થગાદાદયોઃ-

વ્યાલા વ્યાગ્રગજાદયઃ સ્થલચરા મારુદપક્ષ્યાદય ।

મૃતપ્રેતપિશાચયક્ષનિવહા જાયાતિ વચ્ચે નિજે,

યેષાં દાનમનર્ગલ કરુજે તિષ્ઠેદવચ્ચ યદિ ॥ ૧૪૧ ॥

અથ -જેઓના હસ્તકમગમા અત્યંત દાન રહેલું છે, તેઓને રાજાઓ, કીવાના રક્ષકો, પ્રધાનો, સાર્થવાહી આદિ લોકો, અર્પ, વાઘ તથા હસ્તિ વિગેરે યવચરો, હાર ડા આદિ પક્ષિઓ, ખૂત, ગ્રેત, પિશાચ, તથા યજ્ઞોના સમૂહો પણ યોગ્યને વશ થાય છે.

शीर्षक द्वार-(अनुपपद्युत्तम)

हस्तमिडि^७र्च मिडि^८, मपत्तस्य^{११} पदे^६ पदे^८ पदे^{१०}।

श्रीसुदर्शनयन्त्रस्य, शीलमस्ति ममुज्ज्वलम् ॥१८॥

અર્થ -જેની પાસે શ્રી સુદર્શન ચોકની માફક ઉત્તમવજ્ર
શીખ રહેતુ છે, તેને હસ્તમિદ્ધિ, વચનસિદ્ધિ તથા પગકે
પગાયે સ પદા મળે છે

कदाग्रहग्रहस्ता-नारदा स्लेञ्कारिणः ।

लेभिर नैऽपवर्ग च, तथ जीलस्य कारणम् ॥१५३॥

અર્થ - જદામકુરૂપી શ્રુતી મન્ત યજ્ઞેના વચેય કરાવ
નારા નારદો પલુ જે મોહ પામ્યા, તેમા પલુ શીખવુ જ
કારણ છે

अग्निर्जलं द्विषन्मित्रं, तालपुटं सुभानिभम् ।

सिंधु स्थल गिरिर्भूमि, त्तु गीलस्य नद्य च ॥११॥

અર્થ - અગ્નિ જે જગદ્ગ્રાસ થાય છે, શનુ મિત્રગ્રાસ થાય છે, ઝેર અમૃત તુ ય થાય છે, અમુદ્ર સ્થળગ્રાસ થાય છે, તથા પર્વત જે બૃહિગ્રાસ થાય છે, તેમા પણ શીગનોજ દેતુ છે

^૧ ^૨ ^૩ ^૪ ^૫ ^૬
યન્મત્ર સિદ્ધતા યાતિ, તત્ર ફલતિ નિશ્ચિતમ્ ।

^{૧૦} ^{૧૧} ^૮ ^{૧૨} ^{૧૩}
યત્ર કાર્યકર સ્યાચ્ચ, તત્ર કીલ્બિજૃમિતમ્ ॥૧૬૫॥

|| અર્થ - મત્ર જે સિદ્ધ થાય છે, તત્ર નિશ્ચયે કરીને ફળે છે, તથા યત્ર જે કાર્ય કરનારો થાય છે, તેમા પણ શીગનોજ મુક્તિ મળે છે

(ઉપજાતિવૃત્તમ)

^૧ ^૨ ^૩
પ્રભાવતી ચદનચાલિકા ચ,

^૪ ^૫
રાજીમતી દ્રુપદરાજપુત્રી ।

^૬ ^૭
ઇત્યાદિકાનામુપસર્ગહન્ત્,

^{૧૦} ^{૧૧} ^૮ ^૯
શોભ સમાખ્યાયિ જિર્ન સમાસુ ॥૧૬૬॥

અર્થ - પ્રભાવતી, ચદનચાલિકા, રાજીમતી તથા દ્રુપદી : ઇત્યાદિકોના ઉપસર્ગને હરનાર જિનેશ્વરોએ સલાઓમા શીગજ કહ્યું છે

રૂપી ઉત્તમ શુરને મેળ થા જતા, તે શુરની કૃ ॥થી તેઓ
સ્વર્ગના મુળને ભરે છે, તથા છે- મનુષ્યભર પામીને તેઓ
મુક્તિના -વામી થાશે

અન્યમ ઇતર-(અનુદ્વૃત્તમ)

અન્યમેન^૨ વિના^૩ વિદ્વાન્^૧, ન^૫ સિદ્ધવન્તિ^૬ મનોરથા^૭ ।

તીર્થંકરપદ^૮ લેભે, રેવત્યુદ્યમ^૯ હેતુત^૮ ॥ ૧૭૭ ॥

અર્થ -હે વિદ્વાન્ ? ઉદ્યમ વિના મનોરથો સિદ્ધ થતા નથી,
કેમકે, ઉદ્યમના હેતુથી રેવતીએ તીર્થંકરપદ મેળવ્યું છે

મરિણ્યતોનિ^૪ યદ્દાન્ય^૧, વદત્યાલસ્ય^૨ દેહિન^૬ ।

જ્ઞાનિનશ્ચતિ^૮ જરપતિ^{૧૨}, લભેરન્^{૧૩} ધર્મતો^{૧૧} જયમ્^૮ ॥ ૧૭૮ ॥

અર્થ -> યદાનુ દરો તે થાશે, એમ આગમુ માણસો
ભાવે છે, અને પાનીઓ તો એમ કહે છે કે ધર્મથી જય મળે

તન્દ્રા^૧ વિહાય^૭ કર્તન્ય^૬, પ્રાણિભિ^૧ સર્વયોગ્યમ્^૫ ।

દાનશીલત્વપોમાયા^૮, માર્થા^૬ સ્યુર્જિનશાસને^૯ ॥ ૧૭૯ ॥

અર્થ -આગસને ત્યજીને પ્રાણીઓએ સર્વથા પ્રકારે
ઉદ્યમજ કર્યો, કેમકે, જેથી જિનશાસનમા દાન, શીળ,
૮ તપ અને જાપ સાર્થક થાય

(इन्द्रयज्ञावृत्तम्)

^३ ^४ ^२ ^५ ^१
 મૌન કૃત મહ્લીજિનેન ચાત્ર,
^૮ ^૯ ^{૧૦} ^૬ ^૭
 તસ તપશ્ચાદિજિનેન તીવ્રમ્ ।

^{૧૩} ^{૧૪} ^{૧૨} ^{૧૧}
 નાનોપસર્ગા સહિતાસ્તુ વીરં,
^{૧૫} ^{૧૬} ^{૧૭} ^{૧૮} ^{૧૯}

કોઽપ્યુગ્મ ધારયિતુ સમર્થ ॥ ૨૮૦ ॥

અર્થ — અહીયા મહ્લીનાથ પ્રભુએ મૌન ધારણ કર્યું હતું,
 આદિનાથ પ્રભુએ આકરો તપ કર્યો હતો, તથા વીર પ્રભુએ
 નાના પ્રકારના ઉપસર્ગો સહન કર્યા હતા, માટે ઉદ્યમને
 નિવારવાને કૌણ સમર્થ છે

॥ इति श्रीहिगुत्प्रकथय मूलावयभापातरमहित

समाप्त ॥

सद्यःप्रबुद्धामणिशुद्धवियायोगिगच्छाऽधिपति
श्रीमन्मुग्धमागरगुरुचरणकमलेभ्योनमः ॥

श्रीजयशेखरसूरिणोद्भूत

॥ धर्मसर्वस्वाधिकारः ॥

(भूणान्नय तथा आपान्तं युज)

(अनुदुपप्लवम्)

श्रुयतां धर्मसर्वस्व, श्रुत्वा चैवावगार्यताम् ।

आत्मनः प्रतिकूलानि, परेषां न समाचरत् ॥ १ ॥

अर्थ - धर्मतु बहुभ्य सालोता तथा ते सालोतीने धारण
करी, पोताने (शुद्ध आपणने) २ आगतो प्रतिकूल डाय,
ते अ य प्रत्ये (जीवन्तो प्रये) आचरनी नही

(यशस्वपुस्तम्)

यथा चतुर्भिः कनकपरीक्ष्यते, निःशर्पणच्छेदनतापताडने
तत्रैव धर्मो विदुषा परीक्ष्यते, श्रुतेन शीलेन तपोदयागुणैः ॥

અર્થ -જેમ, ડપ, ડેદ, તાપ અને તાડન, એ ચાર પ્રકારથી સોનાની પરીક્ષા કરાય છે, તેમજ પડિત માણસ જ્ઞાન, શીળ, તપ અને દયાડપ ગુણોએ ડગીને ધર્મની પરીક્ષા કરે છે

(અનુદુષ્ટત્તમ)

^૨કથ^૩સુત્પન્ન^૧તે ધર્મ^૪, ^૫કથ^૬ધર્મો^૭ વિવર્ધતે^૮ ।

^૯કથ^{૧૦}ચ^{૧૧}સ્થાપ્યતે ધર્મ^{૧૨}, ^{૧૩}કથ^{૧૪}ધર્મો^{૧૫} વિનશ્યતિ ॥૩॥

અર્થ -ધર્મ કયે પ્રકારે ઉત્પન્ન થાય છે ? તથા તે કેવી રીતે વૃદ્ધિ પામે છે ? અને તે શી રીતે સ્થિર કંઈ શકાય છે ? તેમજ શી રીતે તે (ધર્મનો) નાશ થાય છે ? (તેનો વિચાર કરો)

^૨સત્યે^૩નોત્પન્ન^૪તે ધર્મો^૫, ^૬દયા-દાનેન^૭ ચર્ધતે^૮ ।

^૯ક્ષમયા^{૧૦} સ્થાપ્યતે ધર્મ^{૧૧}, ^{૧૨}ક્રોધલોભાદિનશ્યતિ ॥૪॥

અર્થ -સત્યથી ધર્મની ઉત્પત્તિ થાય છે, દયા અને દાનથી તેની વૃદ્ધિ થાય છે, ક્ષમાથી તે (ધર્મ) સ્થિર થાય છે, તથા ક્રોધ અને લોભથી તેનો (ધર્મનો) નાશ થાય છે

અહિં મા પ્રગ્નત

^૧સર્વે^૨વેદા^૩ ન તત્કુર્યુ^૪, ^૫સર્વે^૬યજ્ઞાશ્ચ^૭ ભારત^૮ ? ।

^{૧૩}સર્વ^{૧૪}તીર્થાભિષેકાશ્ચ^{૧૫}, ^{૧૬}યત્કુર્યાંત્પ્રાણિના^{૧૭} દયા^{૧૮} ॥૫॥

અર્થ -હે ભારત ! પ્રાણીઓપરની દયા જે કઈ (અમૂ ૧ લાલ) કરે છે, તે (લાલ) મઘળા વેદો, સપ યજ્ઞો, તથા સર્વે તીર્થોમા કરેલા આનો પલ્લુ કઠી શકતા નથી

અ^૧હિ^૨સા સત્ય^૩મસ્તેય^૪, ત્યાગો^૫ મૈથુનવર્જનમ્ ।

તત્તે^૧પુ પચસૃ^૭ત્તે^૮પુ, સર્વે^૯ ધર્મા^{૧૦} પ્રતિષ્ઠિતા^{૧૦} ॥ ૬ ॥

અર્થ -અહિસા, સત્ય, અમ્તેય (ચોરી નહીં કરવી), ત્યાગ (દાન), અને મૈથુનનું વર્જન, એ કહે-ની પાસે બાજ તોમા સર્વે ધર્મોનું પ્રતિષ્ઠાન થાય છે

અ^૧હિસા^૨લક્ષણો ધર્મા^૩, અગ્નૈ^૪ પ્રાણિના^૫ વધ^૬ ।

તસા^૭દર્માર્થિના^૮ વત્સ^૯?, કર્ત^{૧૧}-યા પ્રાણિના^{૧૨} દયા ॥ ૭ ॥

અર્થ -દયા છે લક્ષણ જેનું એનો ધર્મ છે, તથા પ્રાણી ઓની જે હિસા તે અધર્મ છે, માટે હે વત્સ ? ધર્મેથી મા લુને પ્રાણીઓની દયા કરવી

ધ્રુવ^૩ પ્રાણિવધો^૪ યજ્ઞે^૫, નાસ્તિ^૬ યજ્ઞસ્ત્વહિંસક^૭ ।

સર્વસત્ત્વે^{૧૨}પુ હિંમૈ^{૧૩}ય, યદા^{૧૪} યજ્ઞો^{૧૦} યુધિષ્ઠિર^{૧૧}? ॥ ૮ ॥

અર્થ -યજ્ઞમા ખરેખર પ્રાણીનો વધ છે, યજ્ઞ હિસા વિનાનો નથી, માટે હે યુધિષ્ઠિર? જ્યારે યજ્ઞ કરીએ ત્યારે સર્વ પ્રાણીઓની હિત્રાજ થાય છે

^૨દ્વિ^૩યાણિ ^૪પઠ્ઠન્ ^૫કૃત્વા, ^૬વેદી^૭ કૃત્વા ^૮તપોમયી^૯મ્ ।

^{૧૦}અહિસામા^{૧૧}હુતિ^{૧૨} કૃત્વા, ^{૧૩}આત્મયજ્ઞ^{૧૪} યજામ્યહમ્ ॥૯॥

અર્થ - વિશ્વેવ કહે છે કે, હું બુદ્ધિષ્ઠિર ? ઇદ્રિયોરૂપી પશુ કરીને, તથા તપરૂપ વેદી બનાવીને, અને દયારૂપી આહુતિ કરીને હું આત્મરૂપી યજ્ઞ કરું છું

^૧યપ^૨ ઋતિ^૩યા ^૪પઠ્ઠન્ ^૫કૃત્વા, ^૬કૃત્વા ^૭નૃધિરકર્દમમ્ ।

^૮યદય^૯ ગમ્યતે^{૧૦} સ્વર્ગ, ^{૧૧}નરકે^{૧૨} કેન^{૧૩} ગમ્યતે ॥ ૧૦ ॥

અર્થ - પશુને બાધવાનો યજ્ઞસ્તલ છેતીને, તથા પશુને હાળીને, અને લોતીનો કર્મ બનાવીને આ પ્રમાણે જ્યારે અગ્નિ જવાતું હોય, તો હું બુદ્ધિષ્ઠિર ? પછી નરકે દોષી જશે ?

માત્રાસારભા માતિપતના પ્રથમ અ યાયમા ઈત્યુ છે કે,

^૧માતૃ^૨વત્પર^૩દારપુ, ^૪પરદ્રવ્ય^૫ાણિ ^૬લોપ્ત^૭વત્ ।

^૮આત્મયત્સર્વ^૯મૂનેયુ, ^{૧૦}ય^{૧૧} પશ્યતિ^{૧૨} સ^{૧૩} પશ્યતિ ॥ ૧૧ ॥

અર્થ - ૧ માતૃમ પાત્રી સ્ત્રીઓને વિષે માતાની ' પેઠે જુઓ છે, તથા પાત્રક દ્રવ્યને રૂક્ષની માફક જુઓ છે, તેમજ સર્વ પ્રાણીઓને વિષે જે પોતાના આત્મા મમાન જુઓ છે, તે જ તત્વથી જોનારો છે

અહિસા^૩ સર્વજીવાના^૨, સર્વજ્ઞ^૧ પરિભાષિતા^૪ ।

ઈદં^૫ હિ^૬ મૂલ^૮ ધર્મસ્ય^૭, શેષસ્તસ્યાતિ^૯ વિસ્તર^{૧૦} ॥૧૨॥

અર્થ-સવ ઇવો પ્રત્યે દયા રાખવી એમ સર્વજ્ઞોએ કહેલું છે, કેમકે, તે અહિસાજ ધર્મનું મૂળ છે, અને બાકીનો સત્યાદિક તો તેનો વિસ્તાર છે

અહિસા^૧ પ્રથમ^૨ પ્રોક્તા^૩, યસાંત્સર્વજગત્પ્રિયા^૪ ।

તસાંત્સર્વપ્રયત્નેન^૬, કર્મેન્ગા^૭ માં વિચક્ષણં^૮ ॥૧૩॥

અર્થ-અહિસા સર્વથી પહેલી કહેલી છે, કેમકે, તે સમસ્ત જગતને પ્રિય છે, માટે વિચક્ષણ પુરૂષોએ મર્વ પ્રયત્ને કરીને તે (દયાજ) કરી

યથા^૧ મમ^૨ પ્રિયા^૪ પ્રાણા^૩, સ્તથા^૫ તસ્યાપિ^૬ દેહિન^૮ ।

હતિ^૯ મત્ત્યા^{૧૦} પ્રયત્નેન^{૧૨}, ત્યાજ્ય^{૧૪} પ્રાણિવધો^{૧૩} વુર્ધ^{૧૧} ॥૧૪॥

અર્થ-એમ મારા પ્રાણ મરેને બાલા છે, તેમ' તે પ્રાણીને પણ ત્હેના પ્રાણ બાલા છે, એમ માનીને પ્રયત્ન પૂર્વક પડીતોએ અહિસાનો ત્યાગ કરવો

મરિણ્યામીતિ^૧ યદ્^૨ ગ્^૪, પુરુષસ્યેહ^૫ જાયતે^૩ ।

શત્રુયસ્તેનાનુમાનેન^{૧૩}, પરોઽપિ^{૧૦} પરિરક્ષિતુમ્^{૧૧} ॥૧૫॥

અર્થ - આ દુનીઆમાં “હું મરી જઈશ” એવા વિચારથી માણસને જે દુઃખ થાય છે, તે (દુઃખના) અનુમાન ઉપરથી પરજીવનું પણ રક્ષણ કરવું ચોગ્ય છે

^૧વ્યત્ત ^૨શસ્ત્રમાલોચ્ય, ^૩વિપાદ^૪ભયવિહ્વાલ ।

^૫જોના ^૭કપતિ ^૬મઘસ્તા, ^૮નાસ્તિ ^{૧૦}મૃત્યુસમ ^{૧૧}ભયમ્ ॥૧૬॥

અર્થ - ઉગામેલા શસ્ત્રને જોઈને, જેદ અને ભયથી વિહ્વાલ થએલા હોયો ત્રાસ પામતા હતા કે પે છે, કેમકે, મૃત્યુ મમાન ખીજે કોઈ ભય નથી

^૧કટકેનાપિ ^૨વિઙ્ઠસ્ય, ^૩મરતી ^૪વેદના ^૫ભવેત્ ।

^૬ચક્રકુનાસિગમ્યાન્ત્રિ ^૭કિંચિત્તમાનસ્ય ^{૧૦}કિ ^{૧૧}પુનઃ ॥૧૭॥

અર્થ - કાટાથી વિંધાએલા પ્રાણીને પણ જ્યારે મોટાટી વેદના થાય છે, ત્યારે ચક્ર, ભાગો, તલવાર, તથા ખરછી વિગેરે શસ્ત્રોથી છેદાતા પ્રાણીની વેદનાની તો વાતજ શી કરવી ?

^૧દીયતે ^૨માયમાણસ્ય, ^૩કોટિર્જીવિતમેય ^૪વા ^૫વા ।

^૭ધનકોટિ ^૮ન ^૯ગ્રહીયા, ^{૧૦}ત્સર્વો ^{૧૧}જીવિતમિચ્છતિ ॥૧૮॥

અર્થ - મરતા એવા પ્રાણીને કોડ ધન અથવા ન્તે જીવિત આપીએ, તો તે કોડ ધનને ગ્રહણ નહિ કરે, પણ જીવિતને ગ્રહણ કરશે, કેમકે ગર્વ પ્રાણી જીવિતને ઇચ્છે છે

^૧ યદ્યાત્કાચન ^૨ મેઠું, ^૩ કૃત્સ્ના ^૪ ચાપિ ^૫ વસુધરામ્ ।

^{૧૦} સાગર રત્નપૂર્ણ વા, ^૮ નૈવ ^૯ તુન્યમહિસયા ॥ ૧૯ ॥

અર્થ - સો ૧૧નો મેઠું પર્વત આપ, અને સમન્ત પૃથ્વીને આપે અથવા ૨૮ થી ભરવો મસુદ આપે, પણ તે અહિ સ્નાની (અભિષેકની) તુ ૨ આવતુ નથીજ

^૧ યો યદ્ર ^૩ જાયતે ^૪ જતુ, ^૨ સં ^૫ તદ્ર ^૬ રમતે ^૭ ચિરમ્ ।

^૮ તન ^{૧૧} સર્વપુ ^{૧૨} ભૂતેપુ, ^{૧૩} દયા ^{૧૪} કુર્વતિ ^{૧૦} માધવ ॥ ૨૦ ॥

અર્થ - જે પ્રાણી જ્યા ઉત્પન્ન થાય છે, તે ત્યા લાગા કાગ મુખી આનંદ ગેગન ઇ, તેથી ઉત્તમ માણસો સર્વ પ્રાણીઓ ઉપર દયા કરે છે

^૧ ઝમેશ્યમધ્યે ^૨ કીટસ્ય, ^૪ સુરેદ્રસ્ય ^૩ સુરાલયે ।

^૧ સમાના ^૫ જીવિતાકાક્ષા, ^૬ તુન્ય ^૭ મૃત્યુર્ભય ^૮ દ્રયૌ ॥ ૨૧ ॥

અર્થ - વિષામા રહેલા કીડાને, તથા દેવલોકમાં ગહેવા ઈશને અવિનાશી ઈન્દ્રા સરખીજ છે, અને ધર્મી તેઓ ભન્નેને મૃત્યુનો ભય પણ તુ ૨જ છે

^૧ અહિમા ^૨ મર્ચજીવાના, ^૩ માજન્માપિ ^૪ હિ ^૫ રોચતે ।

^૮ નિત્યમાત્મનો ^૯ ત્રિપયે ^{૧૦} નસ્મા ^{૧૩} યેયા ^{૧૧} પરે ^{૧૨} ન્યપિ ॥ ૨૨ ॥

અર્થ - અર્પણ કરવાને અહિંસા (અવિતા) જન્મથી માડીને જ
 રહે છે, માટે હોશિયા પોતાને વિષે જાગ, તેમ પરને વિષે
 પણ પ્રાણીઓ દયા બાળી

^૧જોવાના ^૨રક્ષણ ^૩શ્રેષ્ઠ, ^૪જીવો ^૫જીવિતકાક્ષિણ ।

^૬તસ્માત્સ્મમસ્તદાનેદ્વ,^૭-મયદાને પ્રકાસ્યતે ॥ ૨૩ ॥

અર્થ - જીવાનું રક્ષણ કરવું તે ઉચ્ચ કાર્ય છે, કેમકે,
 જીવો અવિતની ઇચ્છા રાખે છે, માટે મધ્યમ દાનેમા
 અભયવાન પ્રકાશ કરના લાયક છે

^૧જહિંમા ^૨પ્રથમ ^૩પુષ્પ, ^૪પુષ્પમિદ્રિયનિગ્રહ ।

^૬સર્વભૂતદયાપુષ્પ, ^૭ક્ષમાપુષ્પ વિશેષત ॥ ૨૪ ॥

^{૧૧}ધ્યાનપુષ્પ ^{૧૨}તપપુષ્પ, ^{૧૩}જ્ઞાનપુષ્પ ^{૧૪}ચ ^{૧૫}મસતમમ્ ।

^{૧૬}મત્ય ^{૧૭}ચૈવાષ્ટમ ^{૧૮}પુષ્પ, ^{૧૯}તેન ^{૨૦}તુલ્યતિ ^{૨૧}દેવતા ॥ ૨૫ ॥

અર્થ - પહેલું પુષ્પ અહિંસા, બીજું પુષ્પ ઇદ્રિયોના
 નિગ્રહ, ત્રીજું પુષ્પ સર્વ પ્રાણીઓમ દયા, ચાતુ પુષ્પ
 વિશેષે કરીને ક્ષમા, પાંચમું પુષ્પ ધ્યાન, ષષ્ઠું પુષ્પ તપ,
 સાતમું પુષ્પ જ્ઞાન, અને આઠમું પુષ્પ મત્ય છે, એવી ગીતના
 પુષ્પોથી (પૂજન કરવાથી) દેવતાઓ પ્રમદિત થાય છે

૨ ૩ ૪ ૧ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯
 પૃથિવ્યામપ્યહ પાર્થ ૧, ગાયાવગ્રી જલેઽપ્યહમ્ ।

૧૧ ૧૦ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫
 ઘનસ્પતિગતશ્ચાદ, સર્વભૂતગતોઽસ્યહમ ॥ ૨૬ ॥

અર્થ - વગી હે પૃથિવિ ૧૧ પૃથ્વીમા, વાયુમા, અગ્નિમા,
 જળમા અને ઘન-પનિમા પણ હું પ્રાપ્ત થએલો છું, જેની
 રીતે પાથે બૂલોમા હું પ્રાપ્ત થએલો છું

૨ ૪ ૩ ૫ ૭ ૧ ૮ ૯
 યો માં સર્વગત જ્ઞાત્મા, ન ચ હિમેત્કદાચન ।

૬ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૪ ૧૩ ૧૫ ૧૬ ૧૭
 તસ્યાહ ન પ્રણશ્યામિ, મ ચ મે ન પ્રણશ્યતિ ॥ ૨૭ ॥

અર્થ - અને વગી જે માણસ મુને સર્વ વ્યાપક જાતે
 દોષ વળતે હિમા કરતો નથી, તે માણસની હું હિસા
 કરતો નથી તથા તે મહારી હિમા કરતો નથી

૧ ૬ ૩ ૨ ૫ ૪
 યો દદાતિ સદ્દાગ્નિ, મયામશ્વશતાનિ યા ।

૮ ૭ ૬ ૧૦ ૧૧
 અમય સર્વસત્ત્વેભ્ય, સ્તદાનમતિરિચ્યતે ॥ ૨૮ ॥

અર્થ - જે માણસ હવેલો ગાયો અથવા સેકડો ઘોડાઓ
 આપે છે, (દાન કરે છે, તે કંઈ હિસાબમા નથી) પણ
 જે માણસ સર્વ પ્રાણીઓ પ્રત્યે અભયદાન આપે છે, તે દાન
 સર્વથી શ્રેષ્ઠ ગણાય છે

૨ ૧ ૩ ૪ ૭ ૮ ૫ ૬
 ન માના સદસ્ર તુ, યો દિજેભ્ય પ્રયચ્છતિ ।

૮ ૧૦ ૧૧ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૨
 યત્કમ્ય જાવિતિ દત્તાત્, કલા નામ્નોતિ યોડઠીમ્ ॥

અર્થ - જે માણસ પ્રાદક્ષિણ પ્રત્યે હૃન્નરો હાથીઓનું દાન આપે છે, તે પણ તું હિમાબમા છે? કેમકે, જે માણસ એક જ પ્રાણી પ્રત્યે શ્રવિતદાન આપે છે તેની સાથે સોળમે હિરને પણ નથી

૬ ૭ ૮ ૭ ૧૦ ૧૨ ૧૧
 તત્તો મૃયસ્તરો ધર્મ, કશ્ચિદન્યો ન મૂનલે ।

૨ ૧ ૪ ૩ ૫
 પ્રાણિના મયમીતાના, મમય યત્પદીયતે ॥૩૦॥

અર્થ - માટે છે યુધિષ્ઠિર ? ? ભયભીન થએલા પ્રાણી ઓને જે અણચદાન આપવું, તેથી વધારે જીતે કોઈ પણ ધર્મ આ પૃથ્વીપર નથી

૫ ૧ ૨ ૪ ૩
 ચરમેકસ્ય સત્ત્વસ્ય, દત્તાદમયદક્ષિણામ્ ।

૧૦ ૬ ૭ ૮ ૮
 ન તુ વિપ્રસહસ્રેભ્યો, ગોમહસ્રમલકૃતમ્ ॥ ૩૧ ॥

અર્થ - વળી છે યુધિષ્ઠિર ? ? એક પ્રાણી પ્રત્યે અભય દાનની દક્ષિણા દેવી તે શ્રેષ્ઠ છે, પણ હૃન્નરો પ્રાદક્ષિણ પ્રત્યે આભૂષણ યુક્ત હૃન્નરો ગાયો દેવી તે શ્રેષ્ઠ નથી

૪ ૫ ૨ ૫ ૧
 અમય સર્વસત્ત્વેભ્યો, યો દદાતિ દયાપર ।

૭ ૬ ૬ ૧૦ ૧૧ ૮
 તસ્ય નૈરયિયુક્તસ્ય, મય નાસ્તિ કુતસ્તનમ્ ॥ ૩૨ ॥

અર્થ -જે માણસ સર્વ પ્રાણીઓને દયામા તત્પર થયો થકો અભયદાન આપે છે, તે માણસને મૃત્યુ બાદ પણ કોઈ બચ્ચાએ લય પ્રાપ્ત થતો નથી

૧ ૨ ૪ ૩
 હેમધેનુચરાદીના, દાતાર સુલભા મુવિ ।

૧ ૮ ૮ ૫ ૬ ૭
 દુર્લભ પુરુષો લોકે, ય પ્રાણિવ્યભયપ્રદ' ॥ ૩૩ ॥

અર્થ -સુવર્ણ, ગાર અને વરદાનના દેનારાઓ તો આ પૃથ્વીમા સુલભ હોય છે, પણ જે માણસ પ્રાણીઓ પ્રત્યે અભયદાન આપે છે તેનો માણસ આ દુર્લભ છે

૧ ૨ ૩ ૫ ૧
 મહતામયિ દાનાના, કાલેન ક્ષીયતે ફલમ્ ।

૭ ૮ ૧૦ ૧૧
 મીતાભયપ્રદાનસ્ય, ક્ષય ન્વ ચ વિન્યતે ॥ ૩૪ ॥

અર્થ -મોટા નાનાનું પણ કાળ ગળે કરીને ક્ષય પામે છે, પણ ભર પામેલા પ્રાણીને અભયદાન દેવાનું જે રીતે તેના ક્ષયન થતો નથી

૧ ૨ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮
 યન્મા મમાઽપ્રિયા મૃત્યુ, મર્વણા પ્રાણિના તથા ।

૮ ૧ ૧૨ ૧૧ ૮
 તસ્માન્મૃત્યુભયત્રસ્તા,ન્નાતયા પ્રાણિનોબુધ્ધ ॥

અર્થ -વગી હે મુધિધિર ? એમ વિચાર્યું કે જેમ મૃદુને મૃત્યુ અપ્રિય વાગે છે, તેમ મર્વ પ્રાણીઓને પણ તે અપ્રિય

લાગે છે, માટે ડાહ્યા માણસોએ મૃત્યુના બાથા બચાવીત
થએલા પ્રાણીઓનું રક્ષણ કરવું

^૧ ^૪ ^૭
અકૃત કૃતય સર્વે, સમગ્રવરદક્ષિણા ।

^૫ ^૬ ^૯
અકૃતો બચાવીતસ્ય, પ્રાણિન પ્રાણરક્ષણમ્ ॥૨૬॥

અર્થ - વળી હે યુધિષ્ઠિર ? એક બાનુએ સમગ્ર વરદાનની
દક્ષિણાવાળા સર્વ ચનો અને ણીજી તરફ લાગીત થએલા
પ્રાણીના પ્રાણનું રક્ષણ કરવું, (તે અતિ દ્રેષ છે)

^૧ ^૨ ^૩ ^૪ ^૫
સર્વમત્ત્રેયુ યદાન, મૈકસત્ત્વં ચ યા દયા ।

^૬ ^૭ ^૮ ^૯ ^{૧૦} ^{૧૧}
સર્વદાનપ્રદાનાદિ, દયર્થકા પ્રશસ્યતે ॥ ૨૭ ॥

અર્થ - સર્વ પ્રાણીઓ પ્રત્યે જે સુવર્ણાદિકનું દાન આપવું,
અને એક પ્રાણી પ્રત્યે દયા રાખવી આ બેમ અર્થ પ્રાણીઓ
પ્રત્યે સુવર્ણાદિકના દાનથી પણ એક પ્રાણી પ્રત્યેની જે દયા
તે વધારા પ્રશંસા કરના લાગક છે

^૨ ^૩ ^૪ ^૫ ^૬
અકૃત કાચન મૈર, વહુરત્ના વસુધરામ્ ।

^૭ ^૮ ^૯ ^{૧૦} ^{૧૧} ^{૧૨}
અકસ્ય જીવિત દયા, ન ચ તુલ્ય યુધિષ્ઠિર ? ॥૨૮॥

અર્થ - વળી હે યુધિષ્ઠિર ? એક બાનુથી સોનાનો મેર
। પૃથ્વી બાપે, અને એક પ્રાણીને

અર્પિત ન આપે છતાં તે જ ને સરખા નથી (અર્થાત્
શ્રવિનદાન અધિક છે)

૪
યૃકામત્કુળદઘાદીન્, ૧ ૫ ૩ ૨
યૈ જર્તૃસ્તુદતસ્તનુમ્ ।

૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦
પુત્રવત્પરિરક્ષતિ, તે નરા સ્વર્ગગામિન ॥ ૩૯ ॥

અર્થ - વળી હે સુધિષ્ઠિર ! જે માણસો શરીરને પીડા
કરતા એવા પશુ જી, માકડ તથા ડાસ આદિકર્તુ (પોતાના)
પુત્રની માફ રક્ષણ કરે છે, તે માણસો સ્વર્ગમાં જનારા છે

(માસભક્ષણના દૂષણોનું પ્રસ્રવ)

૧ ૫ ૮ ૭ ૮ ૧૧ ૧૦ ૧૩ ૧૨
ન ગંગા ન ચ કેદાર, ન પ્રયાગ ન પુન્નરમ ।

૧૫ ૧૪ ૧૮ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૨૧ ૨૦ ૨૩ ૨૨
ન જ્ઞાન ન ચ હોમથ, ન તપો ન જપક્રિયા ॥ ૪૦ ॥

૨૫ ૨૪ ૨૮ ૨૬ ૨૭ ૩૧ ૩૦ ૩૪ ૩૩ ૩૨
ન ધ્યાન ન ચ મ્નાન, ન દાન નાપિ સત્ક્રિયા ।

૩૫ ૩૬ ૩૭ ૩૮ ૨ ૧ ૩ ૪
સર્વે તે નિષ્ફળા યાત્તિ, ચસ્તુમાસ પ્રવચ્છતિ ॥ ૪૧ ॥

અર્થ - વળી હે સુધિષ્ઠિર ! જે માણસ માસનું દાન આપે
છે, તેની ગંગા, કેદારનાથ, પ્રયાગ, પુન્ડળ વિગેરે તીર્થોની
યાત્રાઓ તથા તેનું જ્ઞાન, હોમ, તપ જપની ક્રિયા, ધ્યાન,
સ્નાન, દાન વિગેરે સમગ્ર ક્રિયાઓ નિષ્ફળ બન્યું છે (અર્થાત્
માસનું દાન કરનાર સર્વે ધર્મક્રિયાઓનો નાશ કરે છે)

શુક્રશોણિતસંમૂત,^૨-મમે^૦ધ્ય માસ^૪મુચ્ય^૫તે ।

યસ્માદમે^૧ધ્યસમૂત,^૭ તસ્મા^૬ચ્છિ^૮ષ્ટો ચિવર્જ^૯યેત ॥૪૭॥

અર્થ - વળી હે યુધિષ્ઠિર ? વીર્ય તથા રૂધિરથી ઉત્પન્ન થએલું એવું મ મ વિદ્યા સરખું અપવિત્ર જોવાય છે, માટે એવી રીતે અપવિત્રતાવાળું માસ કાઢ્યા પુરે તજવું જોઈએ ?

અમે^૧ધ્ય યદમ^૩વ્યત્વા,^૧-ન્માનુ^૪વ્યૈર^૫પિ ધર્જિત^૬મ ।

દિવ્યોપભોગાન્^૭ મુજતો,^૮ માસ^{૧૦} દેવા^૯ ન મુજતે^{૧૧ ૧૨} ॥૪૮॥

અર્થ - વળી હે યુધિષ્ઠિર ? અલક્ષ્ય હોવાથી અપવિત્ર એવી વિદ્યા મનુષ્યોએ પણ લય છે, ત્યારે દિવ્યભોગોને ભોગવતા એવા દેવો વિદ્યાતુ ન માસનું ભક્ષણ કરતા નથી (માટે દેવનિમિત્તે હિસા કરી પ્રાણીઓના પ્રણુનો નાશ કરેના નહિ ,

દેવાનામગ્રત^૧ કૃત્વા,^૪ ધોર^૭ પ્રાણિ^૫રથ નરા^{૬ ૨} ।

યે^૧ મક્ષય^{૧૦}તિ માસ^૮ ચ,^૯ તે વ્રજત્ય^{૧૧ ૧૪}ધમા ગતિ^{૧૨ ૧૩}મ્ ॥૪૯॥

અર્થ - જે માણુનો દેવોની આગળ ભરકો એવો પ્રાણી ઓનો વધ ભક્ષણ કરે છે, તે માણુઓ નરક આદિક

મામં પુત્રોપમં મત્યા, મર્યમામાનિ વર્જયેત્ ।

દયાદાનરિશુદ્ધયૈ, ઋષિભિર્વર્જિત પુરા ॥૪૫॥

અર્થ - નામને પુત્ર મમાન તપીને સર પ્રાણીઓના માનનો ત્યાગ કરવો, કેમકે, ગયા ડાળમા પણ રિશિઓએ દયા અને નામની શુદ્ધિ માટે તે (મમ) ત્યજેલું છે

૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦
ન પ્રાહ્યાણિ ન દેયાનિ, પદ યન્તનિ ચ પદિતૈ ।

૨ ૪ ૫ ૬ ૧૦ ૮ ૯ ૭
અગ્નિમનુ ચિપ ડામ્ન, મન્ય મામ તર્જ ચ ॥ ૪૬ ॥

અર્થ - અગ્નિ, મધ, યજ્ઞ, મનિરા અને મામ એ ૭ વસ્તુઓ પડિતોએ મહાજ્ઞ કરવી નહિ, તેમજ અન્ય કોઈને આપવી પણ નહિ

૩ ૪ ૧ ૧
યાવન્તિ રૂપરોમાણિ, પશુગાંત્રેષુ ભારત ? ।

૫ ૬ ૭
તાવઠર્પસજ્જ્ઞાણિ, પન્થતે પશુઘાતકા ॥ ૪૭ ॥

અર્થ - વગી હે ભારત ? પશુના શરીર પર બેઠલા કેવા હોય છે તેવા હબ્બર વગેરે સુધી પશુહિંસા કરનારાઓ (નરકમા પરમાધામિકોના હાથે) પચાવાય કે

૧ ૪ ૩
આકાશગામિનો ચિપ્રા, પતિતા માસમક્ષણાત્ ।

૬ ૧૭ ૮ ૫ ૮ ૧૦ ૧૧
ચિપ્રાણા પતન દૃષ્ટા, તસ્માન્મામ ન મક્ષયેત્ ॥૪૮॥

અર્થ - વગી દે યુધિષ્ઠિર ? આ ૧૨મા ગમન કરનાર
એવા પણ પ્રાણીઓ માસલશણ કરવાથી બંનિ થએ ના
છે (અર્થાત્ જાડ થઇ પીચે પડ્યા છે), તે કાળથી પ્રાણ
હોતુ પતન નોઈને મમલરણુ ડરણુ નહિ

^૨ ^૩ ^૪ ^૫ ^૬ ^૭
ઘાતકશ્વાનુમતા ચ, મક્ષક ક્રયવિક્રયી ।

^{૧૦} ^{૧૧} ^{૧૨} ^{૧૩} ^{૧૪}
લિપ્યતે પ્રાણિયાતેન, પચાપ્યેતે યુધિષ્ઠિર ? ॥૪૯॥

૧ અર્થ - વગી દે યુધિષ્ઠિર ? પ્રાણીનો નાશ કરનાર, તથા
પ્રાણીના નાશની આજ્ઞા આપનાર, મામતુ બાજણ કરનાર,
મમ વેચાતુ લેનાર તથા મામ વેચાતુ દનાર, એ પાંચે
(માણનો) જીવ હિ માથી લિપ્ત થાય છે, અર્થાત એ પાંચેને
જીવ હિ ના લાગે છે

^૫ ^૬ ^૭ ^૮ ^૯ ^{૧૦} ^{૧૧} ^{૧૨} ^{૧૩}
કિ જાપહોમનિયમ, સ્તીર્યન્નાનંશ્ચ મારત ? ।

^૧ ^૨ ^૩ ^૪ ^૫ ^૬ ^૭ ^૮ ^૯ ^{૧૦} ^{૧૧} ^{૧૨} ^{૧૩}
યદિ ગ્રાદતિ મામાનિ, સર્વમેવ નિર્ઋકમ્ ॥૫૦॥

અર્થ - હે ભારત ? ને મામતુ બાજણ કરવામ આરે
તો પત્રી જાપ, હોમ, નિયમ, તથા તીર્થ સ્નાનથી શુ થનાતુ
છે ? કેમકે મામ બાજણથી તે મમન નિર્ઋક છે

^૧ ^૨ ^૩ ^૪ ^૫
પ્રમામ પુત્કર ગગા, કુમ્ભેત્ર મરસ્વતી ।

^૬ ^૭ ^૮ ^૯ ^{૧૦} ^{૧૧} ^{૧૨} ^{૧૩}
પ્રેપિકા ચદ્રમાગા ચ, મિતુશ્વર મહાનદી ॥૫૧॥

૧૪ ૧૫ ૧ ૧૬ ૧૮ ૧૭
 ણત્તસ્તીધર્મહાપુણ્ય, ય કુર્યોદભિપેચનમ્ ।

૨૩ ૨૧ ૨૨ ૨૫ ૨૬ ૨૪ ૨૭
 અમક્ષણ ચ માસસ્ય, નૈવ તુલ્ય યુધિષ્ઠિર ? ॥૨૨॥

અર્થ - વળી હે યુધિષ્ઠિર ? પ્રભાત, પુ કર, ગંગા, કુરૂ
 દેવ, સરસ્વતી, દેવિકા, અદ્રભાગા, સિંધુ તથા મહાનદી,
 ઈત્યાદિક તીર્થોની યાત્રાઓ કરીને પણ તે મહા પુણ્ય
 ઉપાર્જન કરે છે, તે અને નાસ લક્ષણ નહિ કરવું તે
 બન્નેની બરેબરી થતી નથી, અર્થાત્ તે બધા તીર્થોની
 યાત્રાઓ કરતા પણ મહાલક્ષણનો ત્યાગ કરવો તે અતિ
 ઉત્તમ કાર્ય છે

(શ્રાત્મણોના વક્ષણોનું પ્રકરણ)

૩ ૪ ૬ ૨ ૫ ૮ ૭ ૮
 કે કે નુ ત્રાત્મણા પ્રોક્તા, કિં વા શ્રાત્મણલક્ષણમ્ ।

૧૦ ૧૨ ૧૧ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧
 ણતદિચ્છામિ વિજ્ઞાતુ, તન્મે કમય સુવ્રત ? ॥ ૨૩ ॥

અર્થ - (હવે અહીં યુધિષ્ઠિર, શ્રીવિષ્ણુદેવને પૂછે છે કે,
 હે ભગવાન ?) બ્રહ્મણો કયા કાર્ય કરેલા છે ? અને બ્રાહ્મ
 ણોનું લક્ષણ શું છે ? તે બાબત ॥ મ્હારી ઇચ્છા છે માટે
 હે ઉત્તમ આચારવાળા ? તે તમે મને કહો ?

હવે વિષ્ણુદેવ યુધિષ્ઠિરને તેનો પૂરો વિચાર મમળાવે છે

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮
ક્ષમાઽદમો દયા દાન, સત્ય શીલ ધૃતિર્ઘૃણા ।

૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩
વિદ્યા વિજ્ઞાનમાસ્તિજ્ય, મેનદ્ બ્રાહ્મણલક્ષણમ્ ॥૬૪

અર્થ -હે યુધિષ્ઠિર ? ક્ષમા, નિઃપટપાતુ, દાના, દાન,
સત્ય, શીળ, ધીરજ, લગ્ન, વિદ્યા, કળા તથા આસ્તિકપણું,
એવં પ્રાદક્ષિણા લક્ષણ છે

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬
સત્ય વ્રહ્મ તપો વ્રહ્મ, વ્રહ્મ ચેદ્રિયનિગ્રહ ।

૯ ૧૦ ૧૧
સર્વભૂતદયા વ્રહ્મ, ણતદ્ બ્રાહ્મણલક્ષણમ્ ॥ ૬૫ ॥

અર્થ -સત્ય, તપ, ઇન્દ્રિયોનો નિગ્રહ, તથા મર્મે પ્રાણી
ઓમા દયા, એ આરે વ્રહ્મ કહેવાય છે, અને તેજ પ્રાદક્ષિણાનું
લક્ષણ છે

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬
શૂદ્રોઽપિ શીલસપદ્મો, ગુણ્યાન્ બ્રાહ્મણો મન ।

૭ ૮ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩
બ્રાહ્મણોઽપિ પ્રિયાત્મીન, શૂદ્રાદપ્યધમો ભવેત્ ॥૬૬

અર્થ -વળી હે યુધિષ્ઠિર ? જાતિએ કરીને શૂદ્ર હોય પણ
તે જો શીળયુક્ત તથા ગુણ્યાન્ હોય, તો જોને પ્રાદક્ષિ
માનેલો છે, અને જાતિથી જે પ્રાદક્ષિ હોય, છતાં જે શીળ
આદિક ક્રિયાઓથી હીન હોય, તે શૂદ્ર કરતા પણ મહા
નીચ થાય છે

સર્વજાતિપુ^૧ ચાટાલા^૨, સર્વજાતિપુ^૩ વ્રાહ્મણા^૪ ।

વ્રાહ્મણેષ્વપિ^૫ ચાટાલા^૬, શ્રાટાલેષ્વપિ^૭ વ્રાહ્મણા^૮ ॥૨૭॥

અર્થ - માટે હે યુધિષ્ઠિર ? મને જાતિઓમાં ચડાવે હોય છે, અને સવ જાતિઓમાં બ્રાહ્મણો પણ હોય છે, તેમજ બ્રાહ્મણોમાં (પણ) ચડાવે હોય છે, અને ચડાવેલામાં પણ બ્રાહ્મણો હોય છે

વ્રાહ્મણો^૫ વ્રહ્મચર્યેણ^૪, યથા^૧ શિન્ધેન^૨ શિલ્પિન^૩ ।

અન્યથા^૬ નામમાત્ર^૮ સ્યા^૭, દિવ્રગોપક્રીટયત્ ॥૨૮॥

અર્થ - જેમ સિ પકળાથી શિખી કહેવાય છે, તેમ બ્રહ્મચર્યથી બ્રાહ્મણ કહેવાય છે, અને તેથી ઉચી રીતનો તો, જેમ “દિવ્રગોપ” એવા નામનો કીટો કહેવાય છે, તેમ નામ માત્ર બ્રાહ્મણ કહેવાય છે

અવ્રનાશ્ચ^૧ કુરાચારા^૩, યત્ર^૪ મત્યચરા^૫ ઢિજા^૬ ।

ત ગ્રામ^૮ દટયેટ્રાજા^{૧૦}, ચૌરમક્તપ્રદાયકસ્ ॥૨૯॥

અર્થ - વગી ટે યુધિષ્ઠિર ? જે ગામમાં કાન વિનાના, દુરાચારી, અને શિક્ષા માગનારા એવા બ્રાહ્મણો વસતા હોય, તે ગામને એન્ને શાતુ આપનાર જાણીને રાજાએ તે ગામનો દડ કરવો જોઈએ

^૩ઋતુકાલે ^૪ન્યતિકાન્તે, ^૨યસ્તુ ^૧સૈવૈન ^૬મૈનુનમ્ ।

^૮બ્રહ્મહત્યા ^૭ફલ તસ્ય, ^{૧૨}સૂત્રક ચ ^{૧૦}દિને ^{૧૧}દિને ॥ ૬૦ ॥

અર્થ -રૂતુ ૧૭ ગયા બાદ (રૂતુન્નાન કર્યા પછી ગર્ભાધાનના દિવસ ગયા બાદ) જે મૈનુન નેર તેને બ્રહ્મહત્યાનું દગ (પાપ લાગે છે), તથા દિનદિન પ્રત્યે મૃતક લાગે છે

^૨યૈ સ્ત્રીજયોર્મસપૃષ્ઠા, ^૬કામગૃહાશ્ચ ^૪યૈ ^૫વિજા । ^{૧૧}

^૭યૈ ચરિતાઽધમા ^૮બ્રષ્ટા, ^૯સ્તેઽપિ ^{૧૦}ગૃહા ^{૧૨}યુધિષ્ઠિર ^{૧૩}શાદ ?

અર્થ -જે બ્રહ્મજો ખીના જ ઘા અને મત્યગોને સ્ત્રી કઠીને ગ્રહેલા છે, તથા જેઓ નિરાશુભમા લોકુભ યર્જને પછી રહ્યા છે, અને જેઓ બ્રાહ્મણના આચારોથી બ્રૂ થયેલા છે, તેઓને પણ હે યુધિષ્ઠિર ? શૂદ્ર જાણુના

^૧યસ્તુ ^૨રસ્તેષુ ^૪દંતેષુ, ^૬વેદમુચરતે ^૭ઝિજ્ઞા । ^૩

^{૧૦}અમેઘ્ય તસ્ય ^૮જિહ્વાગ્રે, ^૯મૃતક ચ ^{૧૪}દિને ^{૧૧}દિને ॥ ૬૧ ॥

અર્થ -વગી હે યુધિષ્ઠિર ? જે બ્રાહ્મણ પોતાના દત્તો અવતા વિગેરેથી રઘીને પેદનો ઉચ્ચાર કરે છે, તેની જીભના અગ્રભાગ ઉપર વિષા જાણવી, તથા તેને દિનપ્રતિદિન મૃતક આપે છે-(લાગે છે)

हस्तनलप्रमाणा तु, धो मृमि र्पनि रिजं ।

नश्यति नस्य ब्रह्मन्, शूदत्य त्वभिजायते ॥३३॥

આથ -જે બ્રાહ્મણ હાથના તમીચા જેટલી પલ્લુ (દરેલી માત્ર) જમીને ખેડે છે, તેનું બ્રાહ્મણપણ નાથ પામે છે, તેમ / તેને શૂદ્રપણ પ્રાપ્ત થાય છે (અર્થાત્ બ્રાહ્મણે ખેતી કરી નહિ)

कू^३पि^१मा^४णि^४ज्य^४गो^४र^४क्षा^४, राज^१ते^४मा^४ न^४था^४ध^४मा^४म् ।

ये ब्राह्मणाः प्रकुर्वन्ति, वृषलास्तं न मशय ॥३४॥

અર્થ - ૧મી છે. સુધિષ્ટિર ? જે પ્રાદ્યો જોની, વેપાર, રાજ્ય, તથા અધ્યયન જોની રાજ્યોવા કહે છે, તે પ્રાદ્યોને નીચે શુદ્ધ જાણવા, તેમા મશય નથી

य^१ट्का^२ष्टमयो^३ हस्ती, य^४ट्चर्ममयो^५ मृग^६ ।

ब्राह्मणस्तु क्रियाहीन, - ह्यस्ते नामधारका ॥६५॥

અર્થ -લાકડાનો હાથી, ચામડાનો મૃગનો, તથા કિંતુ
વિનાનો ગ્રાહ્ય તે રહે કૃત્ત નામ ધારણ કરનારાજ છે
(અર્થાત્ દેખાવ માત્ર છે તથાપિ તેમના તે જાનના
શુભ નથી)

^૧અવૃતાનામશીલાના, ^૨જાતિમાત્રોપજીવિનામ્ ।

^૪સહસ્રયાદવાના ^૫તુ, ^૬બ્રહ્મત્પ ^૭નોપજાયતે ॥ ૬૬ ॥

અર્થ - મત વિનાના, શીળા વિનાના, અને જાતિ માત્રથી આજીવિકા ચલાવનારા, એના હિતરે પ્રાણીઓને પણ પ્રહણપણ પ્રાપ્ત થતું નથી (શુદ્ધ વિના)

^૧યે ^૪સ્ત્રીપદાગતા ^૩નિત્ય, ^૭વિશ્વાસોપહતાશ્ચ ^૫યે ।

^૬યે ^૮સ્ત્રીપાદરજ ^{૧૦}સ્પૃષ્ટા, ^{૧૧}સ્તેઽપિ ^{૧૨}શૂદ્રા ^૧યુધિષ્ઠિર ॥ ૬૭ ॥

અર્થ - વગી હે યુધિષ્ઠિર ? ? જે માણસો હિમેશ સ્ત્રીને વશ રહેવા છે, તથા જેઓ વિશ્વાસઘાતી છે, અને સ્ત્રીના પગની રજથી સ્પર્શ કરાએવા છે, તે પણ શૂદ્રો બાણુના

મૈથુનના ફાલોતુ પ્ર-૧૫૧

^૧આરમે ^૩વર્તમાનસ્ય, ^૪હિસકસ્ય ^૧યુધિષ્ઠિર ? ।

^૭ગૃહમ્યસ્ય ^૮કુત ^૬શૌચ, ^૬મૈથુનામિરતસ્ય ^૫ચ ॥ ૬૮ ॥

અર્થ - વગી હે યુધિષ્ઠિર ? આરભામાં વર્તતા, તથા હિસા કરતા, અને મૈથુનમાં મસ્ત બનેલા એના શકુમ્થને પવિત્રતા ક્યાથી હોત ?

^૪મૈથુન ^૧યે ^૫ન ^૬મેવંતે, ^૨બ્રહ્મચારા ^૩દૃઢવ્રતા ।

અર્થ - ત્યાગ કર્યો છે ઓઝોનો જેમણે, તથા સત્ત્યાર વાળા, સજેલા છે ભોગો જઓએ, તેમજ જીતેલી છે ઇદ્રિયો જેમણે, તથા સર્વે પ્રાણીઓ ઉપર હયા રાખનારા, એવા પ્રાણીઓ હમેશા શુર તરિકે ગળાય છે

^૫ અધીત્ય ^૧ ચતુરો ^૩ વેદાન્, ^૧ માગોપાગાન્ ^૪ ચિકિત્સકાન્ ।
^૭ શુદ્ધાત્પ્રતિગ્રહ ^૮ કૃત્યા, ^૯ ધરો ^{૧૦} ભવતિ ^{૧૧} બ્રાહ્મણ ॥૭૨॥

અર્થ - અગોપગ સહિત, તથા વે ક્યુખ્ત એવા ચાર વેગોને લાણીને, જે પ્રાણી શુર થી પ્રતિગ્રહ કરે છે, તે ધિરો થાય છે

^૧ ધરો ^૧ દ્વાદશજન્માનિ, ^૩ પટ્ટિજન્માનિ ^૪ શૂકર ।
^૬ શ્વાન ^૫ સસતિજન્માનિ, ^૭ દત્તવેગ ^૮ મનુરવ્રધીત ॥૭૩॥

અર્થ - વગી પૂરોખ્ત દ્વપણવાળો પ્રાણી બાર જન્મ પહેલ ગધેડો થાય છે, સાડ જન્મો તક બૂક થાય છે, તથા મીતેન જન્મ મુખી કુતો થાય છે, એમ મનુરવિએ પણ જાણુ છે

^૧ અહિમા ^૨ સત્યમસ્તેયં, ^૩ બ્રહ્મચાર્ય ^૪ પરિગ્રહી ।

^૬ કામક્રોધનિવૃત્તસ્તુ, ^૭ બ્રાહ્મણ ^૮ સ ^૯ યુધિષ્ઠિર ॥૭૪॥

અર્થ - દયા પાળનારો, સત્ય જોનારો, ચોરી નહી

ધરનારો, બ્રાહ્મચારી, પરિવ્રજ નહીં રાખનારો, અને કામ
ક્રોધથી નિવૃત્ત થએલો માણસ, હે યુધિષ્ઠિર ? ? બ્રાહ્મણ
કહેવાય ઇ

^૧ સત્ય ^૨ નાસ્તિ ^૩ તપો ^૪ નાસ્તિ, ^૫ નાસ્તિ ^૬ ચૈત્રિયનિગ્રહ ^૭ ।

^{૧૧} સર્વભૂતદયા ^{૧૨} નાસ્તિ, ^{૧૩} ગતચાટાલલક્ષણમ્ ॥૭૦॥

અર્થ - ૧) હે યુધિષ્ઠિર ? જ્યાં મત્સ્ય ન હોય, તપ ન
હોય, ઇન્દ્રિયોનો નિગ્રહ ન હોય, તથા મમત્ત્વ પ્રાણીઓ તરફ
દયા ન હોય, તે ચક્રાગ્રનું લક્ષણ અવગોધનું

(ઉપજાતિવ્રત્તમ)

^૧ યૈ ^૨ ક્ષાનિદાના ^૩ શ્રુતિપૂર્ણકર્ણા,

^૪ જિનદ્રિયા ^૫ પ્રાણિયથે ^૬ નિવૃત્તા ।

^૭ પરિગ્રહે ^૮ સક્રુચિતાગ્રહસ્તા,-

^{૧૦} સ્તેગ્રાહણાસ્નારયિનુ ^{૧૧} સમર્થા ^{૧૨} ॥ ૮૦ ॥

અર્થ - ૧) બ્રાહ્મણો લાભના દેનારા (ધરનારા), તથા
શાસ્ત્રની શ્રુતિથી પૂર્ણ થએલા છે અને જેના, તેમજ જીવ
હિસાથી નિવૃત્તિ પામેલા, અને પરિવ્રજ થવામાં સંકોચ
પામ્યા છે હુમ્તાત્ત્વ જેમના, એવા બ્રાહ્મણો અન્યને તારવા
માટે અમર્થ બને છે

તાનૂલ મુ-મવમ્નાણિ, સ્ત્રીરુચ્ચદ્રિયપોષણમ્ ।

દિગા નિદ્રા મદા ક્રોધો, વ્રતિના પતિતાનિ પદ્ ॥

અર્થ - તાનૂલનું શશુલુ, બાગીક વસોનું ખેડે લુ, સ્ત્રીઓની
કથા વાત્તાઓ કરી, ઇદ્રિયોને પોષી, નિવે નિદ્રા લેવી,
અને નિરતર ક્રોધનું એવન કરવું, એ છ બાગતો વ્રતિઓ મા
મતને હથે છે

સુત્રશય્યાસન વસ્ત્ર, તાનૂલ સ્નાનમર્દનમ્ ।

દંતકાષ્ઠ સુગંધ ચ, ત્રણચર્યસ્ય દૂષણમ્ ॥ ૮૮ ॥

અર્થ - કોમળ શ્ ॥, મૃદુ આસન, અને અતિ બારિક
વસ્ત્ર, તાનૂલ, સ્નાન મર્દન, દાંતકાષ્ઠ તથા અત્તર દૂધેલ,
ઉપરાંત શીતે બ્રહ્મચર્યને નેપિત કરનારી છે

શુગારમદનોત્પાદ, યમ્માત્મનાન પ્રકીર્તિતમ્ ।

તસ્માત્મનાન પરિલક્ષ્ત, નૈષ્ઠિકૈર્નિશ્ચારિભિ ॥ ૮૯ ॥

અર્થ - જે કારણથી સ્નાનને શુગાર સંપ્તિ મદનને પ્રદીપ્ત
કરનાર મહાન્ પુરુષોએ મ્હુ છે, તેથી બ્રહ્મચારી પુરુષોએ
તેનો લાગ કર્યો છે

બ્રહ્મચર્યણ શુદ્ધસ્ય, સર્વમૃતહિતમ્ય ચ ।

પદે પદે યજ્ઞફલ, પ્રસ્થિતસ્ય યુધિષ્ઠિર ? ॥૯૦॥

અર્થ -હે યુધિષ્ઠિર ? બ્રહ્મચર્યના પાળવા થકી શુદ્ધ અને મમત્ર પ્રાણીઓનું હિત કરનાર બ્રાહ્મણને પગથે પગથે યજ્ઞનું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે

ઞ્જુરાયુપિતસ્યાપિ, યા ગતિર્બ્રહ્મચારિણ ।

ન સા ક્રતુસહસ્રેણ, વસ્તુ શર્યા યુધિષ્ઠિર ? ॥૯૧॥

અર્થ -હે યુધિષ્ઠિર ? ફળ એક સારી માત્ર પણ બ્રહ્મચર્ય પાળનારની જેમ ઉત્તમગતિ થાય છે, તે હજાર યજ્ઞની સાથે પણ સરખાવી શકાય તેમ નથી અર્થાત્ તેથી વિશેષ છે

ચત્વાર ઞ્જનો વદા, બ્રહ્મચર્યં તુ ઞ્જન ।

ઞ્જન સર્વેપાપાનિ, મન્યમાસ ચ ઞ્જન ॥૯૨॥

અર્થ -એક તરફ ચાર વેદો, અને એક તરફ બ્રહ્મચર્ય, એક બાજુ સર્વ પાપો, અને એક બાજુએ મહિસ તથા માસ, એ મરખા છે

નષ્ટિકુ બ્રહ્મચર્યં તુ, યે ચરતિ મુનિશ્ચિતા ।

દવાનામપિ તે પૂજ્યા, પવિત્ર મ્મલ તથા ॥૯૩॥

અર્થ - જ પ્રાણો નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચર્ય પાળે છે, તેઓ દેવતાઓને પણ પૂજ્યા લાગક થાય છે, અર્થાત્ તેમની દેવતાઓ પણ પૂજા ૨ છે, અને તેઓ અતિ પવિત્ર મગ્ગ રૂપ બને છે

^૩ શીલાનામુત્તમ ^૪ શીલ, ^૫ વ્રતાનામુત્તમ ^૬ વ્રતમ્ ।

^{૧૦} ધ્યાનાનામુત્તમ ^{૧૧} ધ્યાન, ^૨ બ્રહ્મચર્ય ^૧ સુરક્ષિતમ્ ॥ ૮ ॥

અર્થ - ઉત્તમ પ્રકાર પામેલુ બ્રહ્મચર્ય મગ ૧ શીળોમા ઉત્તમ શીળરૂપ છે તથા સમ ૧ વ્રતોમા ઉત્તમ વ્રત છે, અને સર્વ પ્રકારના ધ્યાનોમા ઉત્તમ ધ્યાનમૂળ છે

^૧ પુત્રદારકુટુંબેષુ, ^૨ મરુતા ^૩ સીદતિ ^૪ જતય ।

^૪ સર ^૫ પદાર્ણયે ^૬ મદ્યા, ^૭ જીર્ણીર્યા ^૮ ગંજા ^૯ કચ ॥ ૯ ॥

અર્થ - પુત્ર, સ્ત્રી અને કુટુંબને વિરે આમકા થએલા છુનાતમાઓ, જ્યાં વિનાના તગાવના કા વરૂપ મમુદ્રમ કુળેના, તેમજ જરા અવસ્થાના બેરથી છુર્તુ થઈ ગયુ છે તેમજ નેમનું, એવા હનિઓની માત્રક અતિ પ્રવેશ પામે છે મહાભારતના ગાત્રપરમા ૪૧ વિષા હોવાના અગ્રપત્ર ૫-૧૧

^૧ ક્રોધ ^૨ પરિતાપકર, ^૩ સર્વસ્યોદ્દેગકારક ।

^૫ વૈરાનુપગિકા ^૬ ક્રોધ, ^૭ ક્રોધ ^૮ સુગતિનાશક ॥ ૧૦ ॥

અર્થ - ક્રોધ સર્વને પરિતાપ તથા ઉદ્વેગ કરનારો છે, તેમજ તે વેર કરાવનારો છે, વળી ક્રોધ સફળતિનો નાશ કરનારો છે

^૧ ક્રોધો ^૩ મૃત્યુમનર્થના, ^૨ ક્રોધ ^૪ મસારવર્ધન. ।

^૭ ધર્મક્ષયકર' ક્રોધ, ^૬ સ્તમ્ભાત્મકો ^૮ ધર્મ ^{૧૦} વિવર્જયેત્ ॥૧૭॥

અર્થ - ક્રોધ મમત્ર અનર્થોનું મૂળ છે, તથા મનારની પરપરાને વધારનારો છે, તેમજ ધર્મનો હાથ ઢરનારો છે, તે કારણથી ઉત્તમ પુરોષોએ ક્રોધ સદાને માટે ત્યાગ કરવો જરૂરનો છે

દશમાનુ શ્રુતી.

^૧ સ ^૭ ગૂર ^૮ સાર્વિકો ^૯ વિદ્વાન્, ^{૧૦} મ ^{૧૧} તપસ્વી ^{૧૨} જિતેન્દ્રિય ।

^૧ યૈનાસૌ ^૨ ક્ષાતિગ્રહોન, ^૪ ક્રોધશત્રુ ^૩ નિપાત્તિન ॥૧૮॥

અર્થ - જે માણસે આ ક્રોધરૂપી ગત્રુને દશમાનુષ તવવાટે કરીને હણ્યો છે, તેજ માણસ ગૂર-સીર, મત્વગાળી, વિદ્વાન્ અને જિતેન્દ્રિય છે

^૩ યત્ય ^૬ ક્ષાતિમય ^૪ શત્રુ, ^૧ ક્રોધાગ્નેરુપના ^૨ ઝનમ્ ।

^૭ નિન્યમેવ ^૮ જયસ્તસ્ય, ^૯ શત્રૂનામુદય ^{૧૦} કુન ^{૧૧} ॥૧૯॥

અર્થ - ૪ માણસ પાસે કોપરૂપી અગ્નિને નાગ કરનાર
ક્ષમારૂપી હથીનાર છે, તેને નિરતર જન થાય છે, અને
તેને શત્રુઓનો ઉચ્ચ તો હોયજ કયથી ?

^૩ ક્ષમા^૪ ગુણાન્ ^૨ પ્રયક્ષ્યામિ, ^૧ સન્નેપેણ ^૫ તુ શ્રૂયનામ્ ।

^૭ ધર્માર્થકામમોક્ષાણા, ^૬ ક્ષમાકારણમુચ્યતે ॥ ૧૦૦ ॥

અર્થ - હે યુધિષ્ઠિર ? હવે હું મનેપ માનથી ક્ષમાના
ગુણોનું આગ્રહાન કરું છું, તે તુ ચતુર જ ? ક્ષમા ધર્મ,
અર્થ, કામ અને મોક્ષનું પરમ નિવાન છે અર્થાત્ ક્ષમાથી
સર્વ કાર્ય સિદ્ધ થાય છે

^૧ ક્ષમા ^૨ જ્ઞાતિ ^૩ ક્ષમા ^૪ જાત્ર, ^૫ ક્ષમા ^૬ શ્રેય' ^૭ ક્ષમા ^૮ ધૃતિ ।

^{૧૦} ક્ષમા ^{૧૧} ચિત્ત ^૯ ચ ^{૧૩} ચિત્ત ^{૧૨} ચ, ^{૧૪} ક્ષમા ^{૧૧} રક્ષા ^{૧૬} ક્ષમા ^{૧૭} વલમ્ ॥ ૧૦૧ ॥

અર્થ - ક્ષમા તેજ શાન્તિ, શત્રુ, ક યાજુ, ધીરજ, ધન,
ચિત્ત, રક્ષા અને બળ છે

^૧ ક્ષમા ^૨ નાંદ ^૩ ક્ષમા ^૪ જ્ઞાતા, ^૫ ક્ષમા ^૬ માતા ^૭ ક્ષમા ^૮ સુહૃદ્ ।

^૯ ક્ષમા ^૧ લગ્નિ ^{૧૧} ક્ષમા ^{૧૨} લક્ષ્મી, ^{૧૩} ક્ષમા ^{૧૪} જોભા ^{૧૫} ક્ષમા ^{૧૬} શુભમ્

અર્થ - ક્ષમા તેજ આગિ, રક્ષણ કરનાર, માતા, મિત્ર,
લગ્નિ, લક્ષ્મી, શોભા અને શ્રેય છે

क्षमा श्लाघा क्षमाऽऽचार, क्षमाकान्ति क्षमा यश ।

१० ११ ८ १३ १२ ४१ १५ १६ १७
क्षमा सत्यश्च शौचं च, क्षमा तेज क्षमा रति ॥१०३॥

અર્થ - દામા તેજ પ્રણસા, આચાર, કીર્તિ, યજ્ઞ, સત્ય, પવિત્રતા, તેજ અને અપૂર્વ આનન્દ છે

क्षमा श्रेय क्षमा पूजा, क्षमा दय क्षमा हितम् ।

क्षमा दान पवित्र च, क्षमा मागल्यमुत्तमम् ॥१०४॥

અર્થ - ક્ષમા તેજ ક ચાણ, પૂજા, દન, હિત, પવિત્ર
દાન તથા ઉચ્ચ મનગત પન્થ કાગલ છે

१ २ ३ ४ ५ ६ ७
क्षातितुल्य तपो नास्ति, न सतोषात्परं सुखम् ।

न मन्त्रीमदृश दान, नास्ति धर्मा दयामम ॥१०७॥

અર્થ - વગી હે સુધિષ્ઠિ ? કામા સમાન કોઈ તપ નથી,
મતોપથી બીજી ઉત્તમ સુખ નથી, મિત્રાઈ જરોખર અન્ય
કોઈ દાન નથી, અને દયા ગળેણા અન્ય કોઈ ધર્મ નથી

कामप्रो^१यादिम^३हित^२, किमर^४ग्य^४ करिष्यति ।

अथवा विनिर्जित्यनान्, किमरण्यं करिष्यति ॥१०६

અર્થ—કામ અને ક્રોધ આદિ દુર્ગુણોથી વ્યાપ્ત માણુસ,

જ ગયોવડે શું કરવાનો હતો ? અર્થાત્ જ ગમના જીને શું કરવાનો છે ? અથવા તે દુગુલોને છતીને પત્રી જ ગમે વડે શું કરવાનો હતો ? અર્થાત્ પત્રી જ ગમના સેવવાથી શું ?

^૧ સકપાયસ્ય ^૨ ચિત્તસ્ય, ^૩ કપાયૈ ^૪ કિં પ્રયોજનમ્ । ^૫

^૬ અથવા નિ'કપાયત્ત્રે, ^૭ કપાયૈ ^૮ કિં પ્રયોજનમ્ ॥ ૧૦૭ ॥ ^૯

અર્થ -જેતુ ચિત્ત કપાયવાશુ છે તેને કપાયોવડે શું પ્રયોજન છે ? અર્થાત્ કપાયવાળો માણુગ ઉપરથી ભગવા વિગેરે નના પ્રજરના રગનાળા વગેરે ધારણુ કરે તોપણુ શું ? અને જ માણુસે કપાવને છી લીધો તે માણુગને પણ કપાયોવડે શું પ્રયોજન છે ? અર્થાત્ કપાવનો જ ન થાના રંગીમેરંગી વગેરેની ની જરૂર છે ?

^૧ કિમરણ્યૈરદાતસ્ય, ^૨ દાતસ્ય ચ ^૩ કિમાશ્રમૈ । ^૪

^૫ ^૬ ^૭ ^૮ ^૯ ^{૧૦} ^{૧૧} ^{૧૨} ^{૧૩} ^{૧૪} ^{૧૫}

યન્ન તન્ન મયેદાત સ્તદરણ્ય તદાશ્રમ ॥ ૧૦૮ ॥

અર્થ -જેહો ઇદ્રિઓને દમી નથી, તેને વનોનું શું પ્રયોજન છે ? અને જેહો ઇદ્રિઓને દમી છે, તેને આશ્રમોની શી જરૂર છે ? માટે જ ના જ્યા જિતેદ્રિય છે, ત્યા ત્યા અરણ્ય અને આશ્રમજ છે અર્થાત્ ઇદ્રિઓનો જય કરવાથી વન, આશ્રમ અને વરિત મવ સમાનજ છે

સત્યાધારસ્તપસ્ત્ત્નો, દમવર્તિ ક્ષમાશિગ્ધ' ।

અધકારે પ્રવેષ્ટ-યે, દીપો યત્નેન ધાર્યતામ ॥૧૦૯॥

અર્થ - આ સ સારક્રપી અધારા ઓરકામ પ્રવશ કરતી વેળાએ સત્યક્રપી પાત્રવાળો, તપક્રપી તેવવાળો, ઇદ્રિઓના દમનક્રપી બલ્તિવાળો, તેમજ ક્ષમાક્રપી શિખાવાળો દીપક યત્નપૂર્વક ધારણ કરવો

દીપો જ્ઞાનમયો યસ્ય, ધર્તિર્યસ્ય તપોમયી ।

જ્વલતે શીલતૈત્તેન, ન તમસ્તસ્ય જાયતે ॥૧૧૦॥

અર્થ - જે માણુમનો તપક્રપી દિવેન્વાળો જ્ઞાનક્રપી દીવે શીગક્રપી તેવથી બળે છે, ત માણુસને અજ્ઞાનક્રપી અધકાર થતો નથી

સુગ્ધેન દાત સ્વપિતિ, સુગ્ધેન પ્રતિજુલ્યન્તિ ।

સમ સર્વેષુ ભૂતેષુ, મનો યસ્ય પ્રમોદતિ ॥૧૧૧॥

અર્થ - જેનું મન મમન પ્રાણીગણુમા સમાનભાવે આ ૧૬ વાણુ થાય છે, તેવો જિતેદ્રિય માણુમ ગુણેથી સુગ્ધે છે અને સુગ્ધેથી બમત્ થાય છે

યદાગ્રીતં પટગાનિ, વેદાશ્ચ ચતુરો દ્વિજ ।

૬ ૧૦ ૧૨ ૧૪ ૧૭ ૧૨ ૧૫
 દમી ન સમહીનસ્તુ, ન પૂજા કિંચિદર્હતિ ॥૨૧૦॥

અર્થ - જ્યારે ડોઠપણુ પ્રાણુ છ અગ, ચાર વેળો
 લણેવો હોય (લણે છે) છતાં છતેદ્રિય ન હોય તેમજ સમગ્ર
 વિદ્યાનો હોય, તો તે ડોઠપણુ ગીતે પૂજાને પ્રાપ્ત થયો નથી

રાત્રિભોજનનુ ૧૨૨૧

૧ ૨ ૩ ૪ ૫
 અહિંસાસત્યમસ્તેય, વ્રહ્મચર્યમમગ્રય ।

૬ ૭
 મયમાસમધુત્યાગો, રાત્રિભોજનવર્જનમ ॥૨૧૨॥

અર્થ - કે યુધિષ્ઠિર ? ? હા, મત્ય બોલુ ચોરીનો
 ત્યાગ, પ્રમદર્ય, નપરિગ્રહ, મદ્ય, મામ અને મધનો ત્યાગ,
 તેમજ રાત્રિભોજનનો ત્યાગ, (એ સર્વે ધર્મના પ્રાપ્ત અગો
 છે માટે પાળવા)

૧ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭
 યે રાત્રી સર્વદાહાર, વર્જયતિ સુમેગ્સ ।

૭ ૮ ૧૦ ૯ ૧૧
 તેષાં પક્ષોપવાસસ્ય, ફલ માસેન જાયતે ॥૨૧૪॥

અર્થ - જે ઉત્તમ બુદ્ધિવાળા માણુનો નિરતર રાત્રિને
 વિરે ભોજન કરતા નથી, તેઓને એક મહિનામાં પંદર
 દિવસના ઉપવાસનું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે અર્થાત્ જાર માસમાં
 છ મહિનાનું તેમને તપ પ્રાપ્ત થાય છે

^૭કરોતિ ^૬વિરતે ^૨ધન્યો, ^૧ય ^૫સદા ^૪નિશિ ^૫ભોજનાત્ ।
^૮સોઽર્ધ ^{૧૦}પુરુષાયુપસ્ય, ^૬સ્યાદવઙ્ગ્યમુપોપિત ॥૧૧૫॥

અર્થ - જે ધન્યવાદને પાત્ર એવો માણસ નિરતર રાત્રિ
 લોજનથી વિરતિ પામે છે, તે માણસ પોતાના આયુષ્ય
 માથી અરધા આયુષ્યને તપશ્ચર્યામા વ્યતીત કરે છે

^૩મૃતૈ ^૧સ્વજનમાત્રેઽપિ, ^૨સૂતક ^૫જાયતે ^૬ધુનમ્ ।
^૮અસ્ત ^૮ગતે ^૭દિવાનાયે, ^{૧૦}ભોજન ^{૧૨}ક્રિયતે ^{૧૧}કવમ્ ॥૧૧૬॥

અર્થ - સ્વજન માત્રના મરણથી ત્યારે ખાસ સૂતક લાગે
 છે, ત્યારે સૂર્ય અસ્ત થયા પશ્ચાત્ લોજન કરના ખરૂં ?
 અર્થાત્ શુ સૂર્યાસ્ત પશ્ચાત્ સૂતક લાગે નહિ ? યાવત્ લાગેજ

^૬નોદકમપિ ^૪પાતન્ય, ^૫રાત્રાવત્ર ^૭યુધિષ્ઠિર ? ।
^૮તપસ્વિના ^{૧૧}વિશેષેણ, ^{૧૦}ગૃહસ્યેન ^૮વિવેકિના ॥૧૧૭॥

અર્થ - હે યુધિષ્ઠિર ? ? આ દુનિયામા રાત્રિના અમયમા
 પાણી પણ પીવું યોગ્ય નથી, અને તેમા પણ તપસ્વીજનોએ,
 તથા વિવેકવાળા ગૃહસ્થ લોકોએ તો ખાસ વિશેષે કરીને
 નહીં પીવું

તીર્થારિ ૧૦૩ ૪૨૫

^૧સત્ય ^૨તીર્થ ^૩તપસ્તીર્થ, ^૪તીર્થમિદ્રિયનિગ્રહ ^૫ ।

^૬સર્વમુનદયા ^૭તીર્થ-^૮મેનસીર્થમ્પલક્ષણમ્ ॥ ૭૧૮ ॥

અર્થ - સત્ય, તપ, ઇદ્રિયોનો નિગ્રહ અને મનના પ્રાણીઓ પ્રત્યે દયા, એ તીર્થ છે, અને તેજ તીર્થનું લક્ષણ પણ છે

(ઉપજાનિવૃત્તમ)

^૧આત્માનદી ^૨સયમતોયપૂર્ણા,

^૩મલ્યાવજા ^૪શીલતટા ^૫દયોર્મિ ।

^૬તત્રાભિષેક ^૭કુર ^૮પાદ્મપુત્ર ?,

^૯ન ^{૧૦}ધારિણા ^{૧૧}શુદ્ધયતિ ^{૧૨}આતરાત્મા ॥ ૭૧૯ ॥

અર્થ - મયમરૂપી પાણીથી ભરેલી, સત્યને ધારણ કરનારી, શીંગરૂપી કંઠાનાળી તથા દમરૂપી મોઝાવાળી એવી આત્મા રૂપી નીમા, હે પાદ્મપુત્ર ? તું અભિષેક કર ? કેમકે કેવળ વળાના રનાનથી ડોહપણ રીતે અતરાત્મા શુદ્ધ થતો નથી

(જનુષ્ટપ્વૃત્તમ)

^૧ચિત્તમતર્ગત ^૨દૃષ્ટ, ^૩તીર્થગ્માર્ગન ^૪ન ^૫શુદ્ધયતિ ।

^૬શતશોડપિ ^૭જલ્યૌત, ^૮સુરાભાદમિવા ^૯શુન્નિ ॥ ૭૨૦ ॥

અર્થ - આન્તરદશામા ભલિન ભાવને ભજતુ એવું જે ચિત્ત, તે દેહ તીર્થના સ્નાન માત્રથી કંઈ શુદ્ધ થતું નથી કેમકે, સેકડો વખત પાણીથી ધોવા છતાં પણ મદિરાપાત્ર શુદ્ધ થતું નથી

મૃદો^૨ભારસહસ્રે^૩ણ, જલકુમ્ભગતે^૪ન ચ^૫ ।

ન શુદ્ધયતિ દુરાચારા^૧, જ્ઞાનતીર્થશતં^૬ગપિ^૭ ॥૧૨॥

અર્થ - દુરાચારી માણસો દુરાચારને સેવતા છતાં હજારો ભાર માટીથી, તેમજ સેકડો પાણીના ઘડાઓથી, અને સેકડો તીર્થના સ્નાન કરવા છતાં પણ પવિત્ર થતા નથી

સત્ય^૧ ગૌચ^૨ તપ^૩ શૌચ^૪, શૌચમિદ્રિયનિગ્રહ^૫ ।

સર્વભૂતદયા^૭ શૌચ^૮, જલશૌચ^૯ ચ પચમમ્^{૧૦} ॥૧૩॥

અર્થ - સત્ય, તપ, મિદ્રિયોના નિગ્રહ, તેમજ મમજ પ્રાણીઓ પ્રત્યે દયા એ ગૌચ એટલે પવિત્રતા છે, અને જળથી પવિત્રતા તો પાવમા નબરની એટલે છેવટની છે

દષ્ટિપૂત^૧ ન્યસેત્પાદ^૩, ઝમ્નપૂત^૪ જલ પિત્રેત્^૫ ।

સત્યપૂત^૭ પ્રદેહાશ્ય^૮, મન પૂત^{૧૦} સમાચરેત્^{૧૧} ॥૧૪॥

અર્થ - દષ્ટિથી પવિત્ર થએલું પગલું મુ તુ, વચ્ચી પવિત્ર

યએલુ જગ પીલું, સત્યથી પવિત્ર યએલુ વચન બોલું
તેમજ મનથી પવિત્ર યએલુ આચરું

કામરાગમદોન્મત્તા^૧, સ્ત્રીના^૩ ચૈ^૧ વશ^૪વર્તિન^૫ ।

૧૦ ૫ ૮ ૧૧ ૮ ૬ ૭
ન તે જલેન શુદ્ધયતિ, સ્નાતાસ્તીર્થશતૈરપિ ॥૧૨૪॥

અર્થ - કામરાગથી મદોન્મત્ત યએવા પુરૂષો સ્ત્રીઓના
તાણેના બની રહે છે, અને તેઓ સેકડા તીર્થોમાં પવિત્ર
જગમ સ્નાન કરે તોપણ શુદ્ધ થતા નથી

૫ ૧ ૨ ૩ ૪ ૬
નોદકક્ષિત્રગાત્રોઽપિ, સ્નાત્ત્વ^૧ દત્તમિધીયતે ।

૧૦ ૭ ૮ ૭ ૧૧ ૧૨
સુસ્નાતો યોદમસ્નાન, સમાધ્યાભ્યંતર શુનિ ॥૧૨૫॥

અર્થ - ફક્ત પાણી માત્રથી શીંળાએલા માણસ સ્નાન
કરેલો ગણાતો નથી, પરંતુ બેભૂં ઇંદ્રિયોને દબી છે, તેજ
બરો સ્નાન કરનારો છે, અને તેજ બાહ્ય તથા અંતરથી
પવિત્ર છે

૨ ૪ ૫ ૩
નિગૃહીતેદ્રિયક્ષારો, યન્ત્રોપવિગતે સુનિ^૩ ।

૬ ૭ ૮ ૧૧ ૮ ૧૦ ૧
તદ્વ તદ્વ કુલ્લેષ્વ, નાન્યત્ર મુદ્ધકર જના ૧ ॥૧૨૬॥

અર્થ - જેમણે ઇંદ્રિયોના દ્વારો પોતાના કબજે કર્યા છે
એવા મહાત્મા જગ જગ રહે છે ત્યાં ત્યાં કુરૂંએ છે, તેમજ
હે યોગી ? પુકા તીર્થ પશુ તે સિવાય અન્ય નથજે નથી

^૧ચિત્ત ^૨રાગાદિભિ ^૪ક્ષિપ્ત, ^૩અલીકર્ચર્નમુલમ્ ^૪।

^૬જીરઘાતાદિભિ ^૭કાય, ^૮સ્તસ્ય ^૯ગંગા ^{૧૦}પરાદ્રુમ્બી ॥૧૩૦

અર્થ - જેનું ચિત્ત ગંગાદિ દોષોથી મિત્ર થએલું છે, તેમજ જેનું મુખ અસત્ય ભાષણોથી અપવિત્ર થએલું છે, તથા જેની કાયા છાન્દિસા કરાથી અપવિત્ર થએલી છે, તેવા માણુમથી બગા સદા ઉત્તમ મુખવાળી રહી છે

^૨ચિત્ત ^૧શમાદિભિ ^૩શુદ્ધ, ^૪વદન ^૫સત્યભાષણં ।

^૬બ્રહ્મચર્યાદિભિ ^૭કાય, ^૮શુદ્ધો ^૯ગંગા ^{૧૦}વિના ^{૧૧}પિ ^{૧૨}સ ॥૧૩૧

અર્થ - જેનું ચિત્ત સમતા આદિ સફળુલ્લેાથી અતિ પવિત્ર બનેલું છે, તેમજ જેનું મુખ સત્ય વાણીવટે શુદ્ધ થએલું છે, તથા જેનું શરીર બ્રહ્મચર્યાદિ નિત્યોથી પવિત્ર થએલું છે, તે માણુમ ગંગા વિના પણ અતિ નિર્મળ થાય છે અર્થાત્ મદાના માટે તે પવિત્રજ છે

^૧જગમ ^૩સ્થાવર ^૪ચંચ, ^૫દ્વિવિધ ^૬તીર્થ ^૭મુચ્યતે ।

^૮જગમ ^૯ક્ષયયસ્તોર્થ, ^{૧૦}સ્થાવર ^{૧૧}તૈર્નિપેચિતમ્ ^{૧૨}॥૧૩૨॥

અર્થ - જગમ અને સ્થાવર એમ બે પ્રકારનું તીર્થ કહેવાય છે, તેમાં ક્ષયિમત્પ્રમાણે જગમતીર્થ છે, અને તેમનું સેવેલું તે સ્થાવરતીર્થ નવાય છે

અહિમા^૧ મત્યમસ્તેય^૨, બ્રહ્મચર્યાપરિગ્રહા^૩ ।

ભૈશ્યવૃત્તિરતા^૪ ચૈ^૫ ચ, તત્તીર્થ^૬ જગમ સ્મૃતમ્^૭ ॥૧૩૩॥

અર્થ - અહિમા, મત્ય, ચોરીનો ત્યાગ, બ્રહ્મચર્યા, અપ
વિગ્રહ, તથા બિશ્યાવૃત્તિમાં માનધાન થએલા જેઓ છે, તેવા
સતપુરુષો જગમતીર્થ કહેવાય છે

અગાધે^૧ વિમલે^૨ શુદ્ધે^૩, સત્યશીલસમે^૪ હૃદિ^૫ ।

જ્ઞાતન્ય^૬ જગમ^૭ તીર્થ^૮, જ્ઞાનાર્જયદયાપરં^૯ ॥૧૩૪॥

અર્થ - અગાધ, નિર્મળ શુદ્ધ, તથા મત્ય, શીલ અને
સમતારૂપ હૃદય બને છેને પાત, આર્જય અને દયામાં
તત્પર થએલા માણસોએ જગમતીર્થ કહેવાય

(૬ પ્રથમ્નાયુતમ્)

આચારયગ્રાતરગાલિતેન^૩,

સત્યપ્રપત્નક્ષમશીતલેન^૪ ।

જ્ઞાનાવુના^૫ સ્નાતિ^૬ ચ^૭ યો^૮ શિ^૯ ત્રિત્યમ્^{૧૦} ।

કિ^૧ તસ્ય^૨ મૃષાત્મલિલેન^૩ કૃત્યમ્^૪ ॥૧૩૫॥

અર્થ - આચારરૂપી વપ્રથી યાએલા, તેમજ મત્ય પ્રપત્ન
અને દુષ્ટાથી શીતળ થએલા પાતરૂપી પ્રાણીથી જે નિરતર

સ્નાન કરે છે, તેમને જગના સ્નાનનું શુ પ્રયોજન હોય ?
અર્થાત્ કઇપણ પ્રયોજન ન હોય

(અનુષ્ટુપુત્તમ)

^૧દ્ ^૨તીર્થમિદ્ ^૩તીર્થં, ^૪યે ^૫ઞ્મન્તિ ^૬તમોઽૃતા ।

^૭યૈષા ^૮નાન્ના ^૯ચ ^{૧૦}તીર્થં ^{૧૧}તિ, ^{૧૨}તૈષા ^{૧૩}તીર્થં ^{૧૪}નિરર્થકમ્ ॥૧૩૬

અર્થ -આ તીર્થ, આ તીર્થ, એવી ગીતે જે માણસો
ધ્વનાનથી આશ્રદિત થયા તકા તીર્થોમા લાગે છે, તેમજ
જેઓને ક્ષમા નામરૂપજ તીર્થ છે, તેઓનું તીર્થ નિરર્થક છે

^૧નં ^૨સૃત્તિકા ^૩નૈવ ^૪જલ, ^૫નાપ્યગ્નિ ^૬કર્મજો ^૭ગ્નમ્ ।

^૮શોધયતિ ^૯બુધા ^{૧૦}કર્મ, ^{૧૧}જ્ઞાનધ્યાનતત્પોજતૈ ॥૧૩૭॥

અર્થ -વગી છે બુધિધિર ? માગી, પાણી, તથા અગ્નિ
પણ કર્મરૂપી મેલને ધોવાને અર્થ નથી, તેથી હાલ્લા માણસો
તો જ્ઞાન, ધ્યાન અને તપરૂપી પાણીથી કર્મરૂપી મેલને
નિરતર ધોવે છે

^૧અશુચિ ^૨પાપકર્મા ^૩ય, ^૪શુદ્ધકર્મા ^૫યતિર્નર્વત ।

^૬તસ્માત્કર્માત્મક ^૭શૌચ, ^૮મન્યશૌચ ^૯નિરર્થકમ્ ॥૧૩૮

અર્થ -અપવિત્ર, તથા પાપકર્મ અન્તરે એવો પણ મુનિ,
જ્ઞાન, ધ્યાન અને તપથી શુદ્ધ કર્મરાજો થાય છે, તે

કારણથી કર્મભક્ત પવિત્રપણું ધારણ કરતુ, તે સિવાય અન્ન
શુદ્ધિપણું નિરર્થક છે

^૨સમતા ^૧સર્વભૂતેષુ, ^૩મનોવાક્યાયનિગ્રહ ।

^૪પાપધ્યાનરૂપાયાના, ^૫નિગ્રહેણ ^૬શુચિર્નિવેત્ ^૭॥૧૩૯॥

અર્થ—સમતા પ્રાણીજાતિમાં સમતા, તથા મન, વચન
અને કાનાનો નિગ્રહ, તેમજ આત્મ, સૌંદર્યાન અને કામોના
ત્યાગથી પ્રાણી પરમ પવિત્ર થાય છે

^૩અનેકાનિ ^૪સહસ્રાણિ, ^૨કુમારબ્રહ્મચારિણામ્ ।

^૭દિવ ^૮ગતાનિ ^૧વિપ્રાણા-^૬મકૃત્વા ^૫કુલમતતિમ્ ॥૧૪૦॥

અર્થ—વગી હે યુધિષ્ઠિર ? ? આશ્વલુના હનરો પ્રદક્ષ્યારી
કુમારો પુત્રોત્પત્તિ કર્યા સિવાય પણ દેવલોકમાં ગએલા છે

^૧યસ્ય ^૨ચિત્ત ^૫દ્રવીભૂત, ^૪રૂપયા ^૩સર્વજતુષુ ।

^૬તસ્ય ^૭જ્ઞાન ^૮ચ ^૯મોક્ષોઽસ્તિ, ^{૧૦}કિ ^{૧૨}જટામમ્સચોવરૈ ^{૧૧}॥૧૪૧॥

અર્થ—વગી હે યુધિષ્ઠિર ? ? નુ ચિત્ત સર્વે પ્રાણીઓમાં
દયાથી બીજાએકુ છે, તેને જ્ઞાન તથા મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય છે,
માટે જટા, ભસ્મ, અને વજ્રથી ગું થયાનું છે ? અર્થાત્
કંઈ નહિ

^૫ અગ્નિહોત્ર ^૬ યને ^૭ વાસ , ^૮ સ્વાધ્યાયો ^૯ દાનસત્ક્રિયા ।

^{૧૦} તાન્યેવંતાનિ ^{૧૧} મિથ્યાસ્યુ, ^{૧૨} યદિ ^{૧૩} ભાવો ^{૧૪} ન ^{૧૫} નિર્મલ ^{૧૬} ॥ ૧૪૨

અર્થ - વગી હે યુધિષ્ઠિર ? જો જ્ઞાન નિર્મળ ન હોય તો અગ્નિહોત્ર, વનવાસ, શાસ્ત્રાભ્યાસ, દાન, તથા ઉત્તમ ક્રિયા બે સમન નિરર્થક છે

તપસ્યાનુ પ્રવરણ

(તથાસ્થવૃત્તમ્)

^૨ યને ^૩ ઽપિ ^૪ દોષા ^૫ પ્રભવતિ ^૬ રાગિણામ્,

^૭ ગૃહે ^૮ ઽપિ ^૯ પચેદ્રિયનિગ્રહસ્થપ' ।

^{૧૦} અકુત્સિતે ^{૧૧} કર્મણિ ^{૧૨} ય ^{૧૩} પ્રવર્તતે,

^{૧૪} નિઘૃત્તરાગસ્ય ^{૧૫} ગૃહ તપોવનમ્ ॥ ૧૪૩ ॥

અર્થ - વગી હે યુધિષ્ઠિર ? રાગવાળા માણસોને તો વનમાં પણ દોષોની ઉત્પત્તિ થાય છે, અને જે માણસ ઘરમાં રહીને પણ હૃદયોને કબજામાં રાખે છે, તે તેનો તપજ છે, મારે જે ઉત્તમ કાર્યમાં પ્રવૃત્તિ કરે છે, તથા જેહો રાગનો ત્યાગ કરેલો છે, તેને ઘર પણ તપોવન સમાનજ છે

(ડપેદ્રવન્નાવૃત્તમ્)

^૧ ન શન્દગામ્ના ^૨ મિરતસ્ય ^૩ મોક્ષો, ^૪ ન ^૫ ચૈવ રમ્યાવસતિપ્રિયસ્ય

૮ ૮ ૧૨ ૧૦ ૧૧
 ન ભોજનાચ્છાદનતત્પરમ્ય, ન લોકચિત્તગ્રહણેરતસ્ય ॥

અર્થ - વગી હે યુધિષ્ઠિર ? શબ્દ શાસ્ત્રમાં (વ્યાકરણમાં) આસક્ત બનેવાને, તેમજ મનોહર બગવા, હોવાની, બાગ અને આનન્દબુદન પ્રિય છે જેને એવા માણસને, તેમજ નાના પ્રકારના સોજન અને વિધવિધ જાતના વસ્ત્રોમાં તત્પર થએલાને, તથા જનમન રજન કરવામાં મગ્ન થએલાને, કોઈપણ રીતે મોક્ષ પ્રાપ્ત થતો નથી અર્થાત્ બાવની શુદ્ધિ વિના ઉપરોક્ત કાર્યો એમ્મ નથી

(અનુદ્વૃત્તમ્)

૧ ૨
 વૃષાકીર્ગર્ભસમૃત્, પરાશરમહામુનિ ।

૩ ૪ ૭ ૬ ૭ ૮
 તપસા બ્રાહ્મણો જાત, સ્તસ્માજ્ઞાતિરક્ષારણમ્ ॥ ૪૮ ॥

અર્થ - વગી હે યુધિષ્ઠિર ? ચક્રાક્ષીના ગર્ભથી ઉત્પન્ન થએલા પરાશર નામના મહામુનિ તપમાંથી બ્રહ્મણ થતા, માટે તેમાં (બ્રાહ્મણ બનવામાં) બલિનું કર્મપણ કારણ નથી

૧ ૨ ૩ ૪
 કૈવર્ત્તિર્ગર્ભસમૃતો, વ્યાસો નામ મહામુનિ ।

૫ ૬ ૭ ૮ ૮ ૧૦
 તપસા બ્રાહ્મણો જાત, સ્તસ્માજ્ઞાતિરક્ષારણમ્ ॥ ૪૯ ॥

અર્થ - માહણના ગર્ભથી ઉત્પન્ન થએલા વ્યાસ નામના મહામુનિ તપના પ્રભાવથી બ્રાહ્મણ થતા, માટે તેમાં પણ (બ્રાહ્મણ થવામાં) બલિનું કર્મપણ કારણ નથી

શ્વૃગીર્મમૃતો, કૃપિશૃગો મહામુનિ ।

તપસા બ્રાહ્મણો જાત, સ્તસ્માજ્ઞાતિરકારણમ્ ॥૧૪૭॥

અર્થ - શ્વાન અને મૃગીના ગર્ભથી ઉત્પન્ન થએલા કેપિ
શગ નામના મહામુનિ તપના પ્રભાવથી આદ્યજ્ઞ થયા, માટે
તેમા પણ જાતિનું કંઈ કાગલું નથી

સુશુકીર્મસમૃત શુકો નામ મહામુનિ ।

તપસા બ્રાહ્મણો જાત, સ્તસ્માજ્ઞાતિરકારણમ્ ॥૧૪૮॥

અર્થ - સુશુકીના ગર્ભથી ઉત્પન્ન થએલા શુક નામના
મહામુનિ તપના પ્રભાવથી આદ્યજ્ઞ થયા, માટે તેમા પણ
જાતિનું કંઈ કાગલું નથી

મહુકીર્મસમૃતો, માદુક્યશ્ચ મહામુનિ ।

તપસા બ્રાહ્મણો જાત, સ્તસ્માજ્ઞાતિરકારણમ્ ॥૧૪૯॥

અર્થ - દેહકીના ગર્ભથી ઉત્પન્ન થએલા માદુક્ય નામના
મહામુનિ તપના પ્રભાવથી આદ્યજ્ઞ થયા, માટે તેમા પણ
જાતિનું કંઈ કાગલું નથી

ઉર્વગીર્મસમૃતો, રશિપ્રશ્ચ મહામુનિ ।

તપસા બ્રાહ્મણો જાત, સ્તસ્માજ્ઞાતિરકારણમ્ ॥૧૫૦॥

અર્થ - ઉર્ણશીના ગર્ભથી ઉત્પન્ન થએલા વશિષ્ઠ નામના મહામુનિ તપના પ્રભાવથી બ્રાહ્મણ થયા, માટે તેમા પણ કંઈ જાતનું કારણ નથી

અરણીગર્ભસમૂત , કવિતશ્ચ મહામુનિ ।

તપમા બ્રાહ્મણો જાત, -સ્તસ્માજ્ઞાતિરકારણમ્ ॥૧૬૧॥

અર્થ - અણીના ગર્ભથી ઉત્પન્ન થએલા કવિત નામના મહામુનિ તપના પ્રભાવથી બ્રાહ્મણ થયા, માટે તેમા પણ જાતનું કંઈ કારણ નથી

ન તેષાં બ્રાહ્મણી માતા, સસ્કારશ્ચ ન વિગ્રતે ।

તપમા બ્રાહ્મણા જાતા, -સ્તસ્માજ્ઞાતિરકારણમ્ ॥૧૬૨॥

અર્થ - હે યુધિષ્ઠિર !! એ રીતે તે ઋષિઓની માતા બ્રાહ્મણી નહોતી, તેમજ તેઓને સન્કાર પણ નહોતો, તેમ છતાં પણ તેઓ તપના પ્રભાવથી બ્રાહ્મણ થયા, માટે તેમા પણ જાતનું કંઈ કારણ નથી અર્થાત્ શુભ્રેથી બ્રાહ્મણ થાને છે, જાતિમાનથી નહી

(ઉપજાતિવૃત્તમ્)

શીલ પ્રવાન ન કુલ પ્રવાન, કુલેન કિંશીલત્રિવર્જિતેન
નૈકેનરાનીચકુલે પ્રસૂતા , મ્યર્ગગના શીલમુખેત્યધીરા ॥

અથ -માટે હે યુધિષ્ઠિર ? ? શીખ છે તે ઉત્તમ છે, કઈ કુળનું પ્રધાનપણું નથી, કેમકે શીખ વિનાના કુળનું શું પ્રયોજન છે ? કારણકે નીચ કુળમા ઉત્પન્ન થએલા પણ ઘણા ધીરપુરૂષો શીખને અગીકાર કરીને સ્વયં ગએલા છે તે કારણથી ઉત્તમ આચારોનું પાલન કરો .

શ્રુતિમા પણ કહ્યું છે કે,-

(અનુદુષ્ટુત્તમ)

^૨૧ ^{૧૦}૪ ^૩
હસ્તિન્યામવલો જાત, ઉટૂક્યા રેશકવચ્ચઃ ।

^૬૭ ^૫૮ ^૮
અગસ્ત્યો ડગસ્તિપુષ્પાચ, કૌશિક કુજસસ્તરાત્ ॥૧૬૪

^૨૧ ^૮૫ ^૩૪
કઠિનાત્કઠિનો જાત, ઝરગુ-માચ ગૌતમ ।

^૭૬ ^૬૮ ^{૧૧}૧ ^૧
દ્રોણાચાર્યસ્તુ કજજ્ઞા, -ત્તિત્તિરસ્તિત્તિરોસુત ॥૧૬૫॥

^૧૬ ^૨૫ ^૪૩
રેણુકા ડજનયદ્રામ, ઋષિશૂગ વને મૃગો ।

^૭૧૨ ^૮૧૦ ^૮૧૧
કૈવર્ત્યજનયદુષ્પાસ, શ્વપાકી ચ પરાઝરમ્ ॥૧૬૬॥

^૩૧ ^૨૬ ^૮૪ ^૭૫
વિન્વામિત્ર ચ ચાહાલી, વશિષ્ઠ ચૈવ ઉર્વશી ।

^૮૧૦ ^૮૧૧ ^{૧૨}
ત્રિપ્રજાનિકુજાભાવે, ડપ્યેતે તાવદ્દિજોત્તમા ॥૧૬૭॥

અર્થ -અખવ હાયણીથી, કેશકબવ ઉટડીથી, અગસ્ત્ય અગ્નિના પુષ્પથી, દુશના હગાથી કૌશિક, કઠિનરૂપિ

(૨૮૯)

કહિમથી, શરણ મથી ગૌતમ, કવચથી દ્રોણાચાર્ય, તિત્તિગથી
તિત્તિરમુનિ, રેણુગથી રામ, હરણીથી રૂપિંગમ, માગીથી
વ્યાસ, ચક્રાણથી પરાશરમુનિ તથા વિશ્વામિત્ર, અને
ઉર્વશીથી વશિષ્ઠમુનિ ઉત્પન્ન થએલ છે, એવી રીતે તેઓને
બ્રાહ્મણની જાતિ અને કુળનો અભાવ હોતો હતો પણ તેઓ
ઉત્તમ બ્રાહ્મણો કહેવાયેલા છે

દાનુ પ્ર- ૧૧

(મદાન્તાત્પુત્રમ)

ક્ષેત્ર યદ્ર પ્રહરણવધૂર્લંગલ ગોતુરગ,
ધેનુર્ગત્રી દ્રવિણતરયો હર્મ્યમન્યચ ચિત્રમ્ ।

પત્તારમ્મં જનયતિ-મનો રત્નમાલિન્યમુન્નયં,-

સ્નાદગ્ દાનં સુગતિહૃતયે નૈવ દેય જનેન ॥૨૭૮॥

અર્થ :- આરણ્ય મહિત, તથા મનઝંઝી રત્નને પ્રખ્યાત
મહાનતા ઉપજાવે છે, એવા ભેદ, યદ્ર, હરિયાર, શ્રી, હજા,
બાદ, ઘોડો, ગાય, ગાડી, ધન, વૃક્ષ, મહેલ, તથા બીજા
પણ વિચિત્ર પ્રમાણ સાધનોનું દાન પુન્યને માટે ડોઢ માણને
દેવું નહીં અર્થાત્ તેવા દાનોથી એકનુ પાપજ પોપાય છે

(અનુષ્ટુપ્પુત્રમ)

સુવીજસુપરં યદ્ર, દુસ નૈવ પ્રોદતિ ।

૮ ૧૦ ૧૧ ૧૩ ૧૨
તદ્દદત્ત કૃપાત્રેષુ, દાન મવન્તિ નિષ્ફલમ્ ॥૧૬૯॥

અર્થ - ખારની ભૂમિમા વાવેતુ ઉત્તમ ખીજ પણ જેમ
ઉગતુ નથી, તેમજ કૃપાત્રોને આપેતુ દાન નિષ્ફળ થાય છે
૨ ૧ ૫ ૩ ૪ ૮ ૬ ૭

અપાત્રં ચાપિ ચદાન, દદત્યાસસમ કુલમ્ ।

૧૧ ૮ ૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪
દુગ્ધં હિ દદશુકાય, વિપમેત્ર પ્રજાયતે ॥૧૬૦॥

અર્થ - વગી કૃપાત્ર પ્રત્યે દદિતુ દાન સાત કુળનો નાશ
કરે છે, કેમકે સર્પને આપેતુ દુગ્ધ ઝેરજ થાય છે

૧ ૧ ૩ ૮ ૪ ૬ ૭ ૧
યત્ત મમ પ્રિયો દ્યાત્મા, સુગ્રમિચ્છતિ મરંદા ।

૮ ૮ ૧૦ ૧૧ ૧૩ ૧૨ ૧૪
સર્વપામેત્ર જીવાના, નિત્યમેત્ર સુગ્ર પ્રિયમ્ ॥૧૬૧॥

અર્થ - વગી હે યુધિષ્ઠિર ? જેમ મુરારો આત્મા મુને
વ્હાયો છે, તથા જેમ નિરતર મુખને ઈચ્છે છે, તેમ નમત્ર
હોને પણ સદોક્તિ યુગ્મ પ્રિય છે

૨ ૪ ૫ ૬ ૧
ત્વમાત્મમમો મૃયાત્, સર્વ-મૃતેષુ પાર્થિવ ? ।

૬ ૭ ૮ ૮ ૧૧ ૧૦ ૧૨
સર્વપામેત્ર જીવાના, નિત્યમેત્ર સુગ્ર પ્રિયમ્ ॥૧૬૨॥

અર્થ - ઝેરી રીતે હે યુધિષ્ઠિર ? સમગ્ર પ્રાણીઓ પ્રત્યે
પોતાના આત્મા સમાન ભાવ રાખવો, ઝરણુકે સર્વે હવા
ત્માઓને મ । યુગ્મ પ્યાર છે

૧ ૧ ૪ ૮ ૭ ૩ ૨ ૫
પશૂંશ્ચ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૧ ૧૦
યે તુ હિંસતિ, મૃદ્ધા દ્રવ્યેષુ માનવા ।

તે મૃત્યા નરક યાતિ, મૃદ્ધામા પાપકર્મણિ ॥૧૬૩॥

અર્થ —દ્રવ્યના લાલચુ થઈને જે માણસો પશુની હિંમા કરે છે, તે માણસો પાપકર્મમા નિર્ણય થવા થકી મૃત્યુ પામીને નરકે જાય છે

૩ ૫ ૪ ૨ ૧
યાદશી વેદના તીવ્રા, સ્પર્શરોગે યુધિષ્ઠિર ? ।

તાદશી સર્વજીવાના, સર્વદા સુગમિચ્છતામ્ ॥૧૬૪॥

અર્થ —વળી હે યુધિષ્ઠિર ? પોતાના શરીરમા જેવી તીવ્ર વેદના થાય છે, તેવીજ હમેશા મુખ ઇચ્છતા સર્વ જીવાને પણ થાય છે

૩ ૧ ૨ ૫ ૬ ૪
સર્વજીવદયાર્થં તુ, યે ન હિંસતિ પ્રાણિન ।

૮ ૧૦ ૭ ૮ ૧૧
નિશ્ચિના ધર્મસર્વુક્તા, સ્તે નરા સ્વર્ગગામિન ॥૧૬૫॥

અર્થ —અમત્ર પ્રાણીઓના રક્ષણાર્થે જે માણસો હિંસા કરતા નથી, તે ધર્મિષ્ઠ હિંસાઓ પાસે સ્વર્ગમા ગમન કરે છે

૨ ૧ ૩ ૪
પૃથિવી સ્ખલસપૂર્ણા, બ્રાહ્મણેભ્ય પ્રયચ્છતિ ।

૫ ૬ ૭ ૮ ૧૦ ૮ ૧૧
એકસ્ય જીવિત દયાત્, ફલેન ન સમ ભવેત્ ॥૧૬૬॥

અર્થ -કોઈક માણસ રત્નોથી ભરેલી પૃથ્વી પ્રાપ્તિ
પ્રત્યે દાન કરે, તેમજ કોઈક માણસ એક જીવને જીવિતદાન
આપે, તે બન્નેનું સંખ્યુ ફળ નથી અર્થાત્ જીવિતદાન
સર્વથી શ્રેષ્ઠ છે

^૩ જ^૨વૃ^૧દ્વી^૬પ^૫ સ^૪ર^૪ત્ન^૪ તુ, દ^{૧૦}ગ્ધા^{૧૧}ન્મે^{૧૨}ઃ સ^{૧૩}કા^{૧૩}ચ^{૧૩}ન^{૧૩}મ્ ।

યસ્ય જીવદયા નાસ્તિ, તસ્ય સર્વ નિરર્થકમ્ ॥૧૬૭॥

અર્થ -રત્ન સંહિત જ જુદીજ તેમજ મુનુ સંયુક્ત મેરૂ
પર્વતનું દાન આપે, પણ જેને જીવદયા નથી, તેનું તે સમન
દાન નિરર્થકજ છે

^૨ અ^૩રિ^૧ઃ વ^૪સ^૬તિ શ્વ^૫, મા^{૧૦}મે^{૧૧} વ^{૧૨}સ^{૧૩}તિ કૈ^{૧૪}શ^{૧૫}ય ।

શુકે યમતિ ગ્રહ્યા ચ, તસ્માન્માસ ન મક્ષયેત્ ॥૧૬૮॥

અર્થ -હાડકામાં ચિન, માસમાં વિશ્વ, તથા વીર્યમાં
પ્રજ્ઞા વસે છે, માટે મસ લક્ષણ કન્ધુ નહિ

^૪ તિ^૧લ^{૧૧}સર્પ^{૧૨}પ^{૧૩}મા^{૧૪}ત્ર તુ, મા^{૧૫}સ યો^{૧૬} મ^{૧૭}ક્ષ^{૧૮}યે^{૧૯}ન્નર ।

નિયમાત્તરક યાનિ, યાત્રચ્ચત્રદિવાકરૌ ॥૧૬૯॥

અર્થ -વળી હે યુધિષ્ઠિર ? જે માણસ એક તલ સ્વથવા
સર્પવત્તા દાણા જેટલું પણ માસ લાવે કરે છે, તે માણસ
ખાસ ચત્ર અને સૂર્ય યાવત્પરિત છે તાનત્પરિત નરકે જાય છે

અયાચરુસુઝીલાના, દીક્ષિતાનાં તપસિનામ્ ।

અર્હિસરૂના મુક્તાના, કુરુ ? વૃત્તિ યુધિષ્ઠિર ॥ ૧૭૦

અર્થ - યાગી હે યુધિષ્ઠિર ? યાચના નહી કરનારા,
ઉત્તમ આચારવાળા, દીક્ષિત, તપસ્વી, હિસા નહી કરનારા,
તેમજ પરિબ્રહ્મના ત્યાગી માણસોનું તું પોષણ કર ?

નિઠકાચનસ્ય યુક્તમ્ય, દીક્ષિતસ્ય તપસિનં ।

બ્રહ્મયુક્તસ્ય કૌતેય ? મૈક્ષકવ્રનચારિણ ॥ ૧૭૧ ॥

અર્થ - દ્રવ્ય નહી રાખનાર, લાચક, દીક્ષિત, તપસ્વી,
બ્રહ્મચારી, તેમજ શિક્ષા માગી આશુવિકા ચલાવનારનું પણ
હે યુધિષ્ઠિર ? તું પોષણ કર ?

અદીક્ષિતો યમુક્તશ્ચ, મૈક્ષ્ય મુરતે ચ યો દિજ્ઞ ।

આત્માન નરક નીયાત્, દાતાર ચ ન મશયઃ ॥ ૧૭૨ ॥

અર્થ - દીક્ષા વિનાનો, તથા પરિબ્રહ્મધારી જે બ્રાહ્મણ
શીક્ષા માગીને લોજન કરે છે, તે પોતાને અને દાતારને
પણ નરકમાં લઈ જાય છે, તેમા મશય નથી

વ્રતિનો વ્રાહ્મણા જેયા, ક્ષત્રિયા અમ્બપાણય ।

કુતિયકા મા, ગદા, પેષણકારકા ॥ ૧૭૩ ॥

અર્થ - વગી હે યુધિષ્ઠિર ? જેઓ મનધારી હોય તે
ઓને પ્રાદાણ બાણવા, જેઓ શસ્ત્ર ધારણ કરનારા હોય
તેઓને હાત્રિય બાણવા, તેમજ જેઓ ખેતીનું કામ કરનારા
હોય તેઓને વરથ બાણવા, અને નોકરી ચાકરી કરનારા
ઓને શદ્ર બાણવા એ પ્રકારે વર્ણવે છે

^૧બ્રહ્મચર્યતપોયુક્તા, ^૨સમપાપાણકાચના ।

^૩સર્વગુણદયાયુક્તા, ^૪દ્વાદશા ^૫સર્વજાતિષુ ॥ ૧૭૪ ॥

અર્થ - બ્રહ્મચર્ય તથા તપયુક્ત તેમજ સમાન છે પાપાણ
તથા મુખર્ણ જેમને, તથા સમગ્ર પ્રાણીઓ પ્રત્યે દયાવાળા,
એવા સર્વ જાતિઓમા પ્રાદાણો થાય છે (હોય છે)

^૧શૂરા ^૨ચીરાશ્ચ ^૩વિક્રાન્તા, ^૪યહારમપરિગ્રહા ।

^૫મગ્રામરણોત્તમાહા, ^૬ક્ષત્રિયા. ^૭સર્વજાતિષુ ॥ ૧૭૫ ॥

અર્થ - શૂરવીર, વિક્રાન્ત, ઘણા આરભ પરિશ્રમવાળા,
તથા રણમગ્રામના કાર્યમા ઉમંગી, એવા સર્વ જાતિઓમા
હાત્રિઓ હોય છે (થાય છે)

^૧પટિતા ^૨કુલજા ^૩દક્ષા, ^૪કલાકૌશલજીવિન ।

^૫કૃપિકર્મકરાશ્ચ, ^૬વૈદ્યાસ્તે ^૭સર્વજાતિષુ ॥ ૧૭૬ ॥

અર્થ - પટિત, મુલિન, ડાહ્યા, કળાના કુશળપણથી આ

જીવિકા ચલાવનારા, તેમજ ખેતી કરનારા એવા, સર્વે
જાતિઓમાં વૈકલ્યો પણ હોય છે

કૈં^૨ બ્રાહ્મણગુણા^૧ પ્રોક્તા^૩, કિં^૬ તદ્બ્રાહ્મણલક્ષણમ્^૪ ।

અતદિક્ષામિ^૭ વિજ્ઞાતુ^૮, તત્ત્વાન્^{૧૦} દિગ્જના^{૧૧} મમ^{૧૨} ॥ ૧૭૭

અર્થ - હરે યુધિષ્ઠિર પૂછે છે કે, તે બ્રાહ્મણ? બ્રાહ્મણના શુભો કયા કયા હોવા છે? તથા તે બ્રાહ્મણનું (બ્રહ્મ) લક્ષણ શું છે? તે બ્રાહ્મણને હું ઇચ્છુ છું, માટે તે આપ બતાવો !

યન્મા^૩ પૃ^૬ત્ત્વમિ^૭ કૌતેય^૧? બ્રાહ્મણાના^૪ તુ^૨ લક્ષણમ્^૫ ।

શૃણુ^૮? તત્કરમ્યામિત્યા^{૧૩}, જનાના^{૧૨} રિતિરુમ્યયા^{૧૦} ॥ ૧૭૮

અર્થ - ત્યાર હવે બ્રાહ્મણ કહે છે, કે તે કુન્તાના પુત્ર યુધિષ્ઠિર? જો તું મહને બ્રાહ્મણનું લક્ષણ પૂછે છે તે હું તહને લોકોના હિતની ઇચ્છાથી કહું છું, તે સાભળ !

શ્વાત્યાદિભિર્ગુર્ણયુક્તો^૧, ન્યસ્તદટો^૩ નિરામિય^૪ ।

સર્વેભૂતેષુ^૭ ચ^૬ દયા^૮, પ્રોક્ત^{૧૦} બ્રાહ્મણલક્ષણમ્^૯ ॥ ૧૭૯ ॥

દેવનાગમનુષ્યેષુ^૧, તિર્યગ્યોનિગતેષુ^૩ ચ^૨ ।

સંયુન^૪ યે^૫ ન^૬ સેવન્તે^૭, ચતુ^૮ રાત્રાલક્ષણમ^૯ ॥ ૧૮૦ ॥

ત્યક્ત્વા^૩ કુટુમ્બવાસ^૨ તુ^૧, નિર્મમો^૪ નિ.પરિગ્રહ^૫ ।

સદા^૭ ચરતિ^૮ નિ સંગ^૬, પચમ^૯ બ્રહ્મલક્ષણમ્^{૧૦} ॥૧૮૧॥

પચલક્ષણસપૂર્ણ^૨, હૃદયો^૩ યો મયેદ્^૪ દ્વિજ^૫ ।

મહાત^૭ બ્રાહ્મણ મન્યે^૮, શેષા^૯ શૂદ્રા^{૧૦} યુધિષ્ઠિર^{૧૧} ? ॥૧૮૨॥

અર્થ - ક્ષમા આદિ ગુણોવાળો, હ ડનીતિને ૬૨ કરનારો, મ મહારાજનો ત્યાગી, તેમજ મમગ પ્રાણીઓ પ્રત્યે દયા ધરનારો, દેવ, નાગ, મનુષ્ય અને તિર્થંચના લાવમા મૈથુન નદી સેવનારો, (તેઓ મામે) તથા કુટુંબના વામને ત્યજીને, મમતા તેમજ પરિગ્રહ રહિત તથા મર્વ સંગ ગમ્હિત વિચર નારો, એવી રીતના પાત્ર લક્ષ્ણો પ્રાહ્મણના બાણવ, એ પાત્ર લક્ષણયુક્ત હોય તેને હે યુધિષ્ઠિર ? હું મહાન પ્રાહ્મણ માનુ છું, અને તેથી ડની રીતે વર્તનારને હું શૂદ્ર માનું છું

રક્તીમયતિ^૩ તોયાનિ^૨, જન્માનિ^૫ પિશિતાનિ^૬ ચ^૪ ।

રાત્રૌ^૭ ભોજનસક્તસ્ય^૮, ગ્રામેન^૯ માસમક્ષણમ્^{૧૦} ॥૧૮૩॥

અર્થ - વળી તે યુધિષ્ઠિર ? રાત્રિને વિષે પાણી પીયુ તે ઇધિર પાન બરોબર છે, અને અનનુ લક્ષણ મામલક્ષણ બરોબર છે, તે કારણથી રાત્રિભોજન કરનારને મામલક્ષણનું પાપ વાગે છે

^૧શુશ્રૂપણપરા ^૨મૃગ્યા, ^૩નીચકર્મોપજીવિન. ।

^૪સદા ^૫સર્વકલાતીના, ^૭શૂદ્રાસ્તે ^૬સર્વજાતિપુ ॥૧૮૪॥

અર્થ -ચાકરી કરનારા, મૂર્ખ, હલકા કામો કરી આ
દુર્વિધ ચલાવનારા, તથા નિરતર સમગ્ર કળાઓ ગૃહિત
એવા શૂદ્રો પણ મને જાતિઓમા હોય છે

^૧મૂરાશ્વટાશ્ચ ^૩પાપાશ્ચ, ^૪પરદ્રવ્યાપહારિણ ।

^૬નિર્દયા ^૭સર્વમૃતેષુ, ^{૧૦}ચાટાલા ^૮સર્વજાતિપુ ॥૧૮૫॥

અર્થ -કર, ભાંડકર, પાપી, પરદ્રવ્ય હુરણ કરનારા,
સમગ્ર પ્રાણીઓ પ્રત્યે નિદય, એવા ચાટાળો પણ મને
જાતિઓમા હોય છે

^૧યેષા ^૨જપસ્તપ ^૩શૌચ, ^૪ક્ષાન્તિર્મુચ્ચિર્દયાદમ ।

^{૧૦}તૈરાયુષ ^{૧૧}ક્ષયે ^૮વત્સ, ^{૧૨}વ્રત્તસ્થાન ^{૧૩}વિધીયતે ॥૧૮૬॥

અર્થ -વગી હે વત્સ ? જેઓને જપ, તપ, પવિત્રતા,
દામા, નિષ્પરિશ્કૃપણ, દયા તેમજ ઉદ્વિચેતુ દમવાપણ
હોય છે, તેઓ આયુષ્યનો ક્ષય થવાથી મોતમા જાય છે

^૩જ્ઞાનશુદ્ધા ^૪ક્રિયાશુદ્ધા, ^૬ગીલશુદ્ધાશ્ચ ^૫યે ^૧દ્વિજા. ।

^૮પદકર્મનિરતાશ્ચ, ^૭દ્વિજા. ^{૧૧}પદમભારતા ॥ ૧૮૭ ॥

અર્થ - જે પ્રાક્ષણે સ્નાત્રી, ક્રિયાત્રી તથા શીળત્રી શુદ્ધ થયેના છે, તેમજ જેઓ ૫૦ કર્મમા રક્ત છે, તે પ્રાક્ષણે પોતાના પદની પ્રભાવના કરનારા છે

અતિથિ પ્રસ્તુત

તપ-શીલસમશ્ચુક્ત, દ્રવચર્યદૃઢવ્રતમ્ ।

નિર્લોભ નિર્મલ ચંદ્ર, જતિરિ જાનીતેન્દ્રમ્ ॥ ૧૮૮ ॥

અર્થ - તપ, શીળ અને સમતાવાળા, તથા પ્રહાર્યકે ૩૫૧ દૃઢ વ્રતવાળા, નિર્લોભી, અને મમતા વિનાના માણુસને અતિથિ બાંધવે

સ્નાનોપમોગરજિત, પૂજાલક્ષારવર્જિતમ્ ।

ઉગ્રતપ-શમાયુક્ત, મતિરિ જાનીતેન્દ્રમ્ ॥ ૧૮૯ ॥

અર્થ - સ્નાન અને ઉપમેશ વિનાના, પૂજા અને આભૂષણે કઠીને રહિત, ઉગ્ર તપવાળા, તેમજ સમતાધારક, એવા માણુસને પણ અતિથિ બાંધવે

હિરણ્યે રત્નપુજે ચ, ઘનધાન્યે તયૈવ ચ ।

અતિથિ ત વિજાનીયા, અસ્ય લોભો ન વિન્યતે ॥ ૧૯૦ ॥

અર્થ - સુવર્ણ, રત્નનો સમૂહ, ઘન તથા ધાન્યમા જેને લોભ હોતો નથી, તેને પણ અતિથિ બાંધવે

તિથિપર્વોત્સવા સર્વે, ત્યક્તા યેન મહાત્મના ॥

અતિથિ ત ચિજાનીયા, ઞ્ઞેપમધ્યાગત વિદુઃ ॥ ૧૦૧ ॥

અર્થ - તિથિ, પર્વ અને સર્વ પ્રકારના ઉત્સવો, જે મહાત્માએ ત્યજેલા છે, તેમને અતિથિ જાણના અને અન્યને તેા મીઠામાન જાણવો.

યદા ન કુરુતે પાપ, સર્વભૂતેષુ દામ્ણમ્ ।

કર્મણા મનસા વાચા, વ્રજ્ય સપન્નતે તદા ॥ ૧૦૨ ॥

અર્થ - જ્યારે સમગ્ર પ્રાણીઓ પ્રત્યે, મન, વચન અને કાયાથી હાડણુ પાપ કરવામા આવતુ નથી, ત્યારે વ્રજ્ય ઉત્પન્ન થાય છે.

યદા સર્વ પરિત્યજ્ય, નિ સંગો નિ પરિગ્રહ ।

નિશ્ચિતચરદર્શન, વ્રજ્ય સપન્નતે તદા ॥ ૧૦૩ ॥

અર્થ - જ્યારે મન ત્યજીને, મગ્ન રહિત, તથા પરિગ્રહ રહિત થયો યકો, નિશ્ચિત ચર્ધને પ્રાણીધર્મને આવરે, ત્યારે વ્રજ્ય ઉત્પન્ન થાય છે.

મનસા ત્યાગ કરનારુ મનુષ્ય

જીવાદ મધુ દુષ્ટ ચ, શ્લેષ્ઠોન્નિષ્ટ ન સંગય ।

^{૧૦}વર્જનીય ^{૧૦}સદા ^૬વિપ્રૈ, ^૮પરલોકાભિક્ષિભિઃ ॥૧૯૪॥

અર્થ - જીવેના ઇંડવાણુ, તથા મહા દુષ્ટ, એવું મધ ખરેખર મ્હેરોડાથી એકુ થએલુ બાણુ, તે કારણથી ૫૨ લોકના અર્થી પ્રાપ્તોએ નિરતર તેનો ત્યાગ કરવો

^૭યો ^૬દદાતિ ^૫મધુ ^૪શ્રાદ્ધે, ^૩મોહિતો ^૨ધર્મલિપ્સયા ।

^૭સ ^{૧૬}યાતિ ^{૧૨}નરક ^{૧૧}ઘોર, ^૮ત્રાદકૈ ^{૧૦}સદ ^૬લપટૈ ॥ ૧૯૫ ॥

અર્થ - જે માણસ મોહિત થયો થયે, ધર્મની ઇચ્છાથી શ્રાદ્ધ ક્રિયામાં મધનું દાન આપે છે, તે લપટ એવા ખાનારાઓ સહિત બચકર નરકમાં બચ છે

^૧મેદમૂઘપુરીપાનૈ, ^૨રસાન્નવિધૂન ^૩મનુ ।

^૪છર્દિલામુગ્ધમશ્રાવૈ, ^૬રમદ્ય ^૭દ્રાક્ષર્ણમધુ ॥ ૧૯૬ ॥

અર્થ - ચરણી, મૂત્ર, તથા નિઃકાદિકના રસથી મેગરેલુ, તથા મધમાખીના મુખમાંથી લાળ તરીકે જાણેલુ, એવું મધ પ્રાપ્તોએ ભક્ષણ કરવું નહિ

કંભૂજ નરેણ

^૭નીલિકા ^૪ગાપયેન્નસ્તુ, ^૨મૂલક ^૧ભક્ષયેન્ન ^૩ય ।

^{૧૩}ન ^૮તસ્ય ^{૧૨}નરકોત્તારો, ^{૧૧}યાવન્ચદ્રદિવાકરૌ ॥૧૯૭॥

અર્થ - જે માણસ ગાંધી વાવ છે, તથા ડહમૂળનું ભક્ષણ કરે છે, તે માણસ થકી સૂર્યની સ્થિતિ પર્યંત નરકમાંથી નિકળી શકતો નથી.

ચર^૩ મુક્ત^૨ પુત્ર^૧મામ, ન તુ^૫ મૂલક^૬મક્ષણમ્ ।

મક્ષણાન્નરક ગન્તેદ્, વર્જનાત્સર્ગમાપ્નુયાત્ ॥૧૯॥

અર્થ - હે યુધિષ્ઠિર ? પુત્રનું માસ ખાવું સાડ, પણ ડહમૂળનું ભક્ષણ કરવું નહિ, કેમકે, ડહમૂળના ભક્ષણથી નરકમાં જાય, અને તેના ત્યાગથી સર્ગમાં જવાય છે.

યસ્મિન્^૨ ગૃહે^૩ ધ્રુવ^૬ કદ, -મૂલક^૪ પચ્યતે^૫ જનૈ ।

ઋમશાનતુન્ય તદ્દેશમ, પિતૃભિ^{૧૦} પરિવર્જિતમ્ ॥૨૦॥

અર્થ - જે ઘરમાં માણસો ડહમૂળ પચાવે છે, તે ઘરને ઋમશાનતુ ય બોલવું, અને તહેનું ઘર પિતૃઓથી પણ ત્યજાશેનું હોય છે.

યસ્તુ^૧ વૃતાક^૧કાલિગ, -તિલકાલાવુ^૩મક્ષક ।

અતકાલે^૭ સં મૃદાત્મા, નરકગો^૫ યુધિષ્ઠિર ? ॥૨૦બ॥

અર્થ - જે માણસ વૃતાક (રાગણ), કાલિગડ, તલ, અને કાલાણુને ભક્ષણ કરનારો છે, તે મૃદ માણસ, હે યુધિષ્ઠિર ? અત સમયે નરકમાં જમન કરે છે.

॥ इत्याद्यायश्रीजयशेखरसूरिणादृता धर्ममधस्याधिशरा

अख्यमापान्तरयुक्त ममास ॥

મહુળી

ધોળના તે કીર્તી થજી લા-ચારે, રંગના વાધા બીજા-એ દેથી
સુખસાગર સુખકારીરે-સુભો સજ્જનિ મહારી

વન્દિએ બહાવ વધાગીરે-મુતો સજ્જનિ મહારી
શુર્જર દેશ શુભે કરી ગાજે-પાળપુત જ્યા રાજેરે મુભો
માગનાટવશ ભૂપણ શુર કહીએ-નામથી નવનિધ લહીએરે મુભો
માના પતિવ્રતા જડાવ બાઈ-પિતા આવમચ દ બાઈરે મુભો
ગરુડધર ધર શુર રવિસાગર-મુનિગણ માહિ દિવાકરેરે મુભો
સાલગી શુદ્ધ શુરજની વાળી-વેગર ત્રિભા આળીરે મુભો
ભરોવનમા સયમ વરીના-નિત્ય કરે શુદ્ધ કિરિયારે મુભો
હિમતધારી બાન ધ્રુવધારી-કામોનાને નહારીરે મુભો
મલાટત પાળે પાપને ગાળે-દોષો ગોચનીના ટાળેરે મુભો
મમતા માયાને મનથી રાગી-અ તરમા રહ લાગીરે મુભો
સુમતિ સખીના બન્યા શુરરાગી-શુદ્ધ ચેતના ઘટ જાગીરે મુભો
દયાના દરિયા જહુ જાનીયા-મમતા વધુને વરિયારે મુભો
ક્ષમાના સાગર નિત્ય ઉનગર-પૂર્ણાનન્દના આકરેરે મુભો
શુરજાતિ ધણા લાનથી કીધી-અનુલવ ખ્યાલી પીધીરે મુભો
તપ જપ ધ્યાન સમાધિ કરતા-ધર્મ્ય મહિત પગ ધરનારે મુભો
વિના પ્રમાદે સત્ય વિચરતા-જગ્ય જીવે બેઠ કરતારે મુભો
વર્ષ છવીશ સુધી સયમ વાગી-ઇન્દ્રિયો કમી દેહ ગાગીરે મુભો
રંગરિહણ રાજનગરમા કીધુ-પારાવાર સુખ લીધુરે મુભો
અજીત શુર હવે એ કયા મગજે-લવના દેરા જેથી ટળયેરે મુભો

ગહુળી

માનખ ગુની લાન ગુણીયન ગજરો-એ દેલી

રવિ પેઠે રાજતા રવિમાગર, રહેતા આતમદગામા ઉભાગર-રવિં

બાલ બ્રહ્મચારી ગુરુ રાન, સેરે સુરનર જેહના પાન,

ગુરુ વન્દતા પાપો પલાય-રવિં

રૂઠા રધાણ નામે છે તાત, માયાગુ માણકોર બાઈ માત,

રૂઠી જાત રૂઠી પઠે ભાત-રવિં

સ રેગી સકળ શિખાજ, નિત્ય સાધતા આતમ ડાગ,

એવા નેમિસાગર ગુરુરાજ-રવિં

રાજનગરમા ગુરુજી મગીયા, મશય સહુ મનના ટગીઆ,

અતિ દેતે ગુરુ સહ હળિયા-રવિં

છાડી સમાગની બધી માયા, બાણીને અતિ કારમી ડાયા,

બન્યા રવિમાગર મુનિરાયા-રવિં

કયો વિષય વિભાવનો ત્યાગ, ટાળ્યો પવ્ય પ્રમાદથી રાગ,

માર્યો મોહ રૂપી મહા નાગ-રવિં

જ્ઞાન જ્ઞાનમા નિશ્ચદિન રહેતા, ઉપમર્ગ સકળ મન સહેતા,

નિત્ય અનુભવ આનંદ લેતા-રવિં

તપ જપ કરવામા પુરા, શુદ્ધ ક્રિયા કરવામા શૂરા,

પાપ કામોથી રહેતા દૂરા-રવિં

વૃત્ત લીધેલા નિર્મળ પાળે, નિજ અન્તર ભાવ ઉત્તળે,

પર પ્રભુતિને દૂર ટાળે-રવિં

(૩૦૪)

શુભ સથમ સાધન કરતા, વાયુ પેરે ગુરુ વિચરતા,
 વેગે લવમાગરને તરતા-રવિ૦
 શાન્ત દાન્ત સદા વૈરાગી, નિજ આત્મદયા ઘટ જાગી,
 જાન્યા શિવ રમણીના રાગી-રવિ૦
 દશવિધ મતિધર્મને ધરતા, રાગદ્વેષને દૂરે કરતા,
 દેખી પાપ કી મહ પરિહરતા-રવિ૦
 પચસગીતિ શુભિ ત્રણ ધાગી, કરે કીધી કુખુદિ કુનારી,
 પ્રીતિ લાગી મુમતિ સ ગમારી-રવિ૦
 વપ સુકનાનીશ લગી માફ, ચારિત્ર અખડિત પાળ્યુ,
 દીધુ કુગતિ દારે તાણુ-રવિ૦
 મહેમાણામા રવજો સિધાવ્યા, અણત ગુરૂ આન હે ગાયા,
 મહારા મનડામા એ ગુરૂ જાવ્યા-રવિ૦

शास्त्रविशाख जैनाचार्य योगनिष्ठ श्रीमत्सद्गुरु श्री
तुङ्गिमागरमूर्ति चरणमराजेभ्यो नमः ।

श्री चतुर्विंशति जिन स्तवन संग्रह

पद्म पादाम्बुजमन्तिमप्रभो, गुरोश्च गुद्धाश्रुतनेवता तथा ।
नोमिसम्यक्जिनभक्तिसमृद्धो, जिनेश्वराणांस्तुतिमात्मसिद्धये ॥१॥

श्रीमदादिनाथस्तवनम् ॥ १ ॥

(शार्ङ्गलक्ष्मीद्वितम्)

श्रीमद्देववरानतोत्तमपदा भोजद्वयसिद्धिद ,
श्रीसर्वार्थविमानतोऽतमसुख श्रुत्याऽऽगतोभूतले ।
प्रज्ञाध्याननिदानमानसगण , शर्मावलीसदृष्टह,
श्रीनाभेयजिनेश्वरोऽस्तुमुखदो, धर्मार्थिनामाणिनाम् ॥१॥

ब्रह्मलोपकलयन्करामल्कर-शोनिश्रितो नाकुर्ला,

सर्वज्ञं पुरुषोत्तमोजिनवर, दान्त समाधिस्थितः ।

सद्रोधाश्रितहृत्पद्मसरसिज, सत्प्रेमराजन्मना-

भक्ष्याम्भोजविभावमुर्विजयता, श्रीमारुदेयपथु ॥ २ ॥

सम्यग्मानरुलान्विताचिद्रता, भौद्रमतापश्रियो

येनाऽज्ञानतमस्ततिर्विनिहता, चेत स्थिताप्राणिनाम् ।

सौऽयमानसभूभिजात्तिविन्धा, सयातमुन्मूलयन्-

माङ्गल्य धनराणिमास्तनुमता, कुर्याद्युगादीश्वर ॥ ३ ॥

सर्वज्ञानमयोजगत्रयगुरुर्य सश्रिताय जना-

येनश्रीरचलाट्टताऽमरगणा यस्मै नमस्तुते ।

यस्याङ्गरगत विमोदतिमिर, यस्याऽस्तिसेव्यवचो-

यस्मि गौरवतास्थिताजिनवर, वन्देतमादीश्वरम् ॥ ४ ॥

श्रीसिद्धाचलसानुरत्नत्रिलसन्मूर्तेर्दृषावारिधे-

भक्ष्याम्भोजविरोधनैऋतरणे, राजत्पभाभास्वर ? ।

दुर्यानानलतप्तमेवपटल, ग्लानात्तिहानिप्रिय-

त्वक्कीडम्बमदीयमानसवराऽऽगमेयुगादीश्वर ? ॥ ५ ॥

श्रीमदजितनाथस्तवनम् ॥ २ ॥

(मालिनीवृत्तम्)

वरविजयविमान, पुण्यवा-प्रोज्ज्यसयो-
 हतभयमनुजाङ्ग, मासवान्मासरेख ।
 क्षपितभवभयारि- र्येषमूर्तिप्रभावो-
 ऽजितजिनट्टपराजि र्मङ्गलबोददातु ॥ १ ॥
 सकलभुवनसौख्य-श्रेणिदाताऽवदात-
 चरितगुणगणेनो-द्भासमानाङ्गयाष्टि ।
 जगतिसकलमान्यो-भण्यमुद्रास्वरूप ,
 भजयतियतिपूज्यो, वायुभुग्योनिरीश ॥ २ ॥
 विलसति शिवशान्ति-र्यस्यपादागविन्दे,
 अग्रिततिरजस्र, द्रुत सस्थिता च ।
 नरपतिजितशत्रो-रन्वयाविशेषेश ,
 सविभुरजितनाथ-स्त्रायताभूतसघान् ॥ ३ ॥
 कलितकलिलुणाना, मानवानानताना,
 निजपदमतिशोक, दानदक्षोददान ।
 प्रवरमाहिमभर्त्ता, तारकोय श्रिताना-
 मजितजिनवरोऽसौ, पातुमार्तिर्धनाथ ॥ ४ ॥

सन्तोषस्वादुभोज्य, श्रुतरसनतया, स्वादयन्तःप्रकाश
 शुद्धाबुद्धिमदया-सुमतिजिनवरो-भक्तिराजजनेभ्य ॥१॥
 वैमानभूरिमान, प्रवरगुणयुतो-निर्गुणश्रीर्जयन्त
 सन्त्यज्यस्फीतकीर्ति*, स्थितिप्रभयकरी, योभुविस्वीचकार ।
 विख्यातोपस्यतीर्थ-ह्रस्वमुमतिविमो-रासमाख्योगणश्च,
 तद्ध्यानसिद्धिकार, जनश्रुममतिः, केवलराधनीयम् ॥२॥
 तीर्थाधीश समस्ति, सपितपररति मेघभूषात्मजोमे,
 जीमृताभासमान, सममुहदमुह-न्मानमेमानहीने ।
 तस्मात्स्वाद्वेपवन्दे ? मगमनमनघो-नेप्यतिहूर्यम् ?
 सद्यः ससारदायाऽ-नलगतजनताऽऽ नन्दसन्दोऽदायी ॥३॥
 नक्षत्रभेषजद्वि भवतिभुवनगा, यदपशाम्भोजलक्ष्म्या
 शान्तादुर्दान्तभावा, परमपदुतर ज्ञानभास्वत्मभावात् ।
 योर्निसमाप्तभाखो-र्ज्यरचदतिविभा, वर्द्धयनवृद्धशील-
 स्तदेवदेववन्द्य, मुमतिजिनमद, प्रार्थये प्रार्थनाभि ॥४॥
 भ्राजत्सौवर्णवर्णा-गजरिपुनुल्ना, धारयन्मायकीने-
 चित्तरामे विशाले, निवसतिमुमति, सर्वदामर्यपूज्य ।
 तस्माच्चदुष्टराग द्विषकुम्भगमन, देशमन्य विचिन्त्य
 सन्तमिष्ठन्तियत्र, सणमपि वसति नासतामेवशस्था ॥५॥

श्रीपद्मप्रभस्तवनम् ॥ ६ ॥

(भुजगप्रयातवृत्तम्)

प्रधानप्रभाराशिभिर्भ्राजमान , प्रभिन्नातिदुर्दान्तमोहप्रमाद ।
 सुसीमात्मजश्रीपतिर्मेऽर्चनीय , सदात्सुरेन्द्राभिवन्द्यक्रमाञ्ज ॥१॥
 सकन्यारव्यराराशिदधानोऽत्रपद्म-प्रभोर्भूतलेभृतलोकप्रकाशी
 करोतुक्रियाज्ञानरक्तेमदीये निरासद्विद्विष्टेष्ठभावेसदैव ॥२॥
 मन पङ्कजनित्यमेवन्वदीय, स्वरूपस्मरत्यक्षयदेवपम्य ।
 तमेवातिधन्यनरपुण्यवन्त, त्रिलोकाधिनाथाऽजानामि शोके ॥३॥
 धरेण्य शरण्यत्वदङ्गप्रभाव, प्रकामम्मराम्यक्षताक्षप्रमाण्डै ।
 कृपाधीशपद्मप्रभक्षेम राम, महायोगिगम्य मनोवागतीतम् ॥४॥
 त्वदीयप्रभाभामुरोवासरेशो जगज्जीवपद्मास्तर सावधान ।
 सदासत्त्वर म्वक्रियाया विनृद्ध, करोतीशपद्मप्रभ' क्षोभहारिन् ॥५॥

श्रीसुपाश्वनाथस्तवनम् ॥ ७ ॥

(ताटफल्गुवृत्तम्)

गुणवन्तमनन्तकल्पानिचित, पृथिवीतनुजतनुतारान्तिम् ।
 स्वयमेवसदासुखदानरत, परमोत्तमरूपविभानिरतम् ॥१॥
 मनिवृन्दसमानररप्रवर, हृदयेप्सितसिद्धिवितानररम् ।
 भवभीतिशान्तान्तिररररदीकृतधर्मरिपुप्रररम् ॥२॥

अतिमर्दितमोहनकर्ममल, सुरनाथगणाचितपदकमलम् ।

कृतधर्मरताऽग्निलरूढखल, प्रमयावरयाऽश्रितहस्ततलम् ॥३॥
तुलराशिराजितमारजित, वृकयोनिभृत निभृतात्मवृतम् ।

गतरागमद शिवशर्मपद, शरदिन्दुसमाननवारिरुद्धम् ॥४॥

पनकोत्तमकान्तमृकान्तिधर, वरपार्श्वसुपार्श्वजिनप्रवरम् ।

विनयाश्रितमानसकोऽहमिह, प्रणमामिमुदामितभाययुजा ॥५॥

श्रीचन्द्रप्रभस्तवनम् ॥ ८ ॥

(उपजातिवृत्तम्)

त्यत्पादपमार्चनतोविधाय, प्राचीनजन्मार्जितकर्मराशे ।

नि शेषमन्त भवयारिराशे , प्रयान्तिपार भवत प्रभावान् ॥१॥

चन्द्रप्रभ ? त्वाशरणप्रपन्ने, निभिन्नमायाऽतितम प्रकाण्ड ।

स तत्स्तरन्त्येवतवप्रभाया-दनन्यभावेनहिगेयकीर्ते । ॥ २ ॥

अनन्तकान्तिप्रभव सदाशी , सदागिरि सौन्दर्यवपु प्रभाव ।

चन्द्रप्रभोनिर्मलमानसाय, दशहस्त चन्द्रविभ प्रभुर्मे ॥ ३ ॥

उदामचारित्र्यमनिधान, त्वदानगान्भोजविलोकिनोमे ।

गतापदुद्भूतमन तशर्म, चन्द्रप्रभप्रौढमहोधिराज ॥ ४ ॥

स्तोत्रत्रजस्तुत्यगुणप्रकार , प्रकामसभूतिविभासमानः ।

तनोतुसौख्यममत्रिबलोत्त . पद्मप्रभोवृत्तिराराशिभर्ता ॥५॥

श्रीसुविधिनाथस्तवनम् ॥ ९ ॥

(वसन्ततिलकावृत्तम्)

लोकत्रयाभिनयनीयपदारविन्द,

लक्ष्मीपतेमकरन्दच्छितपादपद्म ।

ससारसागरमयाद्विकुरालरूपा-

ब्राह्मण्यमा सुविधिनाथजगत्प्रभो ! त्वम् ॥१॥

सेवापरेषु सङ्गेषु जनेषु नित्य

देवा भवन्तिमफलाभिसौम्यभावा ।

लोकत्रयेऽत्रिपमभाववतात्वयैव

मजातमस्तुनमन तवपादयोर्मै ॥ २ ॥

मृगीयराजतनयप्रथितप्रभाव

भव्यात्मना त्वमसिताङ्गउत्तमौजा ।

तस्मात्तदीयभजनप्रलवणित

सन्धाश्रितातिरचनाविदितप्रभावा ॥ ३ ॥

भव्या श्रयन्तिभयतारकशान्तिसन्न

सम्प्रेषणात्सुविधिनाथभयत्सुमूर्त्तः ।

सावप्रणातिजननोत्तमभूमिमीन

किञ्चिन्तयाऽन्यमुरपादपङ्कामधेन्वो ॥ ४ ॥

मत्त्वामवन्तमनघमुदयानिधान-
 मभ्यर्थयामि सुतराधनराशिम् । त्वाम् ।
 इत्थत्त्वदीयचरणाम्बुजरक्तचित्त-
 स्तिष्ठामिश्रश्चदग्निलेशतथाकुम्भ्य ॥ ५ ॥

श्रीशीतलनाथस्तवनम् ॥ १० ॥

(भद्रिका [ललित] छन्द)

जयतु शीतलः शान्तभावतो जनमनोऽरिष्टनाशकः ।
 अधनिशारको मुक्तिदायको-गुरुगुण सदाभाविनात्मनाम् ॥
 शिवशुभाङ्कुमोटद्विकारणे, जलधरोपमविश्वतायिनम् ।
 अखिन्मपदाहेतुमीश्वर, जिनवरस्तुरेशीतलसदा ॥ २ ॥
 हृदयक्षितीन्द्रात्मनन्दन, सकलनन्दननाशिसन्तुतम् ।
 नमतेदेहिनोभुरिभूतये कल्पिप्रलभतिर्जायते तत् ॥ ३ ॥
 मुरतपत्तनेनिश्चलस्थित, विदग्ढहृतामीश्वर सताम् ।
 हृदयपङ्कजे ध्यानकारिणा, शिवकर स्मृत शीतल प्रभु ॥ ४ ॥
 अजनिसर्वदा व्याधिहारक, तवमृदुर्शनमादृशा नृणाम् ।
 जननमृत्युतो नास्तिमेऽधुना, भयमहोऽस्तौशीतलप्रभो ॥ ५ ॥

श्रीश्रेयांसस्तवनम् ॥ ११ ॥

(मन्दावातावृत्तम्)

दुष्टादृष्टि-धिरपरिगता, स्वात्मनिष्ठाऽतिमत्ता,
 गाढव्यासा, निजउलपरिस्फुर्चितक्षण्डभावा ।
 दूरसंगो व्यपगतवती, यस्यदृष्टिप्रभावाद्,
 तश्रेयास, शिवसुखकर, नौमिनित्योऽस्मुकोऽहम् ॥ १ ॥

विष्णोर्वैज्ञे-ऽतुलगुणनिधेर्भूषते-र्भाम्भुराभो-
 दानेदक्षो ऽमरगणनतो-ऽस्तदुष्टप्रचार ।
 प्रादुर्भूता-ऽनवमरिरति-स्तत्त्वराशिप्रणेता,
 श्री श्रेयासः, प्रभुरनुदिन, लोकरक्षाकरोऽस्तु ॥ २ ॥

सतगरेऽस्मि-न्विचित्रविधुरे, मोहभूषापिभूते-
 विश्वस्ताना, त्रिमतिदलन , कल्पनातीतसत्त्व ।
 लोकालोक, प्रथमजनरो-ध्यानगम्यस्वरूप ,
 श्री श्रेयासो, जिनगणवरो-ऽभ्यर्चनीयोनरेणाम् ॥ ३ ॥

योगक्षेम, जनयतिसता, यत्पदाम्भोजरेणु-
 निर्भिन्नार्ति , सफलवसुधा-चारिणाचोत्तमाभ ।
 शान्तानङ्ग , सुखपरिगत , भेषणीयोत्तमाङ्गः,
 तश्रेयामः, शरणमचर, जायनामेदयान् ॥ ४ ॥

निर्मोहारि , प्रवरमकरा-ख्यात्रराशिप्रचारी,
 निर्भावारि-विषमाविषय-क्षोभकारीमुचारी ।
 सत्पाथारी-सदयवचन-स्तोमदृष्टिमसारी,
 श्री श्रेयास , सततमचल, शब्दि-याज्जनानाम् ॥ ५ ॥

श्रीवासुपूज्यस्तवनम् ॥ १२ ॥

(घन-ततिलुकाधृतम्)

पूर्णे-दुमुन्दरपलारमणीयकान्ति-
 पान्तानज मथिनदेहशिभावितानम् ।
 सम्यक् पवित्रचरित परिशान्तदृष्टिं
 श्रीवासुपूज्यमनिशनमतेऽसि चै ॥ १ ॥
 शिष्टाद्रिसुपरिवेष्टितसन्निवेश,
 कुम्भारपराशिविलसन्तमजस्रशोधम् ।
 विश्वेश्वरप्ररक्षीलकलाऽभिराम
 त्रोकाम्स्तुवाचमनधवरवामुपूज्यम् ॥ २ ॥
 दुर्मानयाअपिप्रभावमनुश्रयन्त-
 स्त्वत्पादपद्मभजनानुगता जिनेश्वर ।
 प्रक्षीणमोदततयस्तवसत्यरूप-
 मामेदुश्चविभवाजगदेकनाथ ॥ ३ ॥

भूताधिनाथवसुपूज्यनरेशगेहे
 समापजन्ममृत्वदजगतीगतानाम् ।
 य सर्वद* शमनको विपदाजनाना
 त वामुपूज्यपरमेशमहस्तवीमि ॥ ४ ॥
 सत्यात्मलब्धिजननोत्तमहेतुमन्य
 त्वामन्तरेण भयतारकनैवमन्ये ।
 तस्मान्त्रदीयचराणाम्युजदर्शनमे
 शान्तिप्रदायिसतत जिनपुङ्गवाऽस्तु ॥ ५ ॥

श्रीविमलनाथस्तवनम् ॥ १३ ॥

(हरिणीवृत्तम्)

उपकृतमर्ति, ससारेऽस्मिन्महत्याधिदैवत-
 मखिलसुकृति-श्रेणीसेव्य, विनाशितत्रिप्रियम् ।
 त्रिपुलकिलस-रसत्यज्ञान-प्रदायिनमीश्वर,
 विमलमरि-हन्तार नित्य, नमामिबिभूतये ॥ १ ॥
 प्रशमसुखद, श्यामाम्बुन, त्रिचित्रकृष्णान्वित,
 भयरतिहर, श्रुद्धानन्द, सदात्मरचिप्रदम् ।
 ह्रुमतिदलन, स्वात्माराम, परार्थपरायण,
 मुमतिसदन, भग्नशोभ, भजेद्विप्लवाधिपम् ॥ २ ॥

कुमतिपिहित-स्फारोद्धोधा-विमृदजनास्तव,
 विमलविभवा, मूर्तिरम्या, निरीक्ष्यमनागपि ।
 विमलजिन ? ये, द्वेषातीता-भवन्तिनतादृशा,
 गतभूभरशा, मन्येनेषा, गतिर्ननुकीदृशी ॥ ३ ॥
 अभयपदवी, वीराधीना, यदीयमुखोद्भवा,
 भववनगत-शोभक्षान्ति, विधापयतिमणात् ।
 अनुपममहा-ऽऽनन्दात्मान, सुरेश्वरपूजित,
 तमतिविमल, देवगन्दे, प्रधानपदस्थितम् ॥ ४ ॥
 विमलभगवन् !, शम्याचाग, सदैववचस्तव,
 मनसिविमले, भव्यात्मानो-विचित्यजिनेश्वर ? ।
 विकसितधिय-स्त्वामाराध्य, भजन्तिमहोत्सुका,
 सुकृतसुभगा, ध-यात्मान-स्तएवविचक्षणा ॥ ५ ॥

श्रीअनन्तनाथस्तवनम् ॥ १४ ॥

(भुजगप्रयातश्रुतम्)

सुभव्यात्मनोयस्पदीव्यात्मगेहे, सदाशेततेऽनन्तचिन्तामणिर्यो ।
 स्वयतस्पदुष्टापदोयान्तिदूरे, सुसपद्दिलासो भवेदक्षताङ्ग ॥ १ ॥
 समस्तिममामानदीनायदङ्गे, ष्टगाङ्कोष्णरदिमविभाभासयन्ती ।
 नतदेवदेवामुरेन्द्रैर्दृष्टनाथै-रनन्तमभुतमुदाऽरस्वरामि ॥ २ ॥

स्वरूपस्थितसर्वलोकप्रकाश, जनोयोगतःसिंहसेनात्मजातम् ।
 निरीक्षेततनेत्रवन्तजनेषु, सुधन्य भवोद्वेदकारहिमन्ये ॥ ३ ॥
 समाराधतेऽनन्तनाथविनाथ, जन सज्जनानन्ददायीमुनीर्य ।
 तदीयाऽखिलायाछिताकार्यसिद्धिः, सदासन्निधिर्नोकदाचिज्जहाति
 सुखाधारक मीनरागिप्रतीत-मनन्तजिनेश कृपाभारिराशिम् ।
 भवोत्तारक तनमन्तुमसन्न, जनादृष्टलङ्घिप्रदातारभीशम् ॥ ५ ॥

श्रीधर्मनाथस्तवनम् ॥ १५ ॥

(यामकोटाछद)

सत्यज्ञान भास्वरूप धर्मात्मान भ्यानुणा,
 भ्यानीयाद्ग सिद्धिक्षेत्र प्रेमाऽग्रन्त नक्षत्रम् ।
 चिन्तारत्न नष्टायत्न बन्देप्रत्न दुःखत्र,
 धर्मेगान वृत्यालान मन्नामान भूमानम् ॥ १ ॥
 सतप्ताना सम्यक्प्राप्ता मारीदृत्ता त्वभर्ता,
 दीनादीना-भाषदृत्ता सपत्कर्ता सत्पानाम् ।
 दुर्भावाना नित्यदृत्ता सिद्धेर्दाता निर्माता,
 विश्वप्राता कामादीना मूलोद्धर्ता विख्याता ॥ २ ॥
 स्तोतुयोग्यो भव्यैर्भाग्यै र्योग्यैर्गम्यो विज्ञेय,
 श्रद्धा येयो जुद्धयाऽमेयो भक्तैर्गय सश्रेय ।

पाषाणयो-राजत्कायो दातारायो निर्माण ,

ससर्तव्य सत्त्वश्चाय प्राप्तश्चैव सातत्यः ॥ ३ ॥

सपञ्जयेष्ट साधुश्रेष्ठ पूज्यमेष्टो-भूयिष्ठो-

मानाऽस्पृष्टो विद्वत्पृष्ट कामाऽकृष्ट सजुष्ट ।

सद्भिर्भक्त्या-शक्त्यार्थानै गद्गावद्भिः सस्तुत्यो-

हेयोनोरै श्रीवज्राङ्को-भग्नानङ्को-नि शरम् ॥ ४ ॥

य श्रीधर्मो-धर्माराम-स्तीर्थो-गीशो-भूमीशो-

नि शेषार्थ प्रादुर्गर्त्ता नष्टरेशो-नि सीमा ।

कर्कराशि त्रैलोक्याना सनातार स रत्ने,

भव्याभावा-त्ससेव्य म क्षिप्रलोके शान्तात्मा ॥ ५ ॥

श्रीशान्तिनाथस्तवनम् ॥ १६ ॥

(हुतप्रिलम्बितपुत्तय)

शशिसमानराननभासुर , मुरनरेन्द्रनताग्रपदाम्बुज , ।

मचुरविप्रतमस्त्रुदिवाकरो-जयतुशान्तिश्शान्तिजिनेश्वर ॥ १ ॥

मुमतिदेहमितेन्द्रियवाजिरु-थपलचित्तनिवारकवन्धुर ।

विशदवान्तिभराश्रितनासिको-भवतुशान्तिजिन शमिताऽऽपशम्

मवरसिद्धिकर महिमाकर मथितकीर्त्तिभर जगदीश्वरम् ।

विधिवत्तादनुभूतकृतक्रिय भजतमेपरराशियुजनरा ॥ ३ ॥

जनयनोरयदेवतरुत्तमो-निखिलदोषविवर्जितमानस ।
 अनुपमोत्तमतत्त्वविभासरू , सरूढोऽर्चनीय सततसताम् ॥४॥
 विततभग्यसरोजयिरोधने, निश्चितरश्मिरनुत्तमशासन ।
 विहितदुष्टपराक्रमरोधन , शुभयतामयताद्वेषधीश्वर ॥ ५ ॥

श्रीकुन्धुनाथस्तवनम् ॥ १७ ॥

(पञ्चमस्कन्ध)

मभूतभूतिसौग्गमानसाधराशिदारक,
 मपूजनीयपादयारिजमभिन्नरागरी ।
 सुमन्त्रतत्रजातसिद्धिरन्वहलुठत्यहो,
 पदाम्बुजेमुरार्चनीयकुन्धुनाथ ? तारके ॥ १ ॥
 यथाप्रभाभरोजित जितान्तरारिजातरू,
 मनेगमूरनन्दन मुनन्दन मुभेधसाम् ।
 मसिद्धसिद्धविश्याश्रितसिताम्बुजानन,
 सदोत्रतोहमीश्वर नमामिबिम्बवन्दितम् ॥ २ ॥
 सुमेरुभूधरेन्द्रधीरवीर्यसारमुक्कट,
 सुभोग्यभोगवर्जित प्रमदित्ताधिपेदनम् ।
 अयोग्ययोग्यनीतिरीतिपारगामिनवर,
 भजव्वमाशुजन्तुजातग्वेदखेदरु निजम् ॥ ३ ॥

परित्वारचित्रवृत्तिधारक कृपाधर,
 निरवर्गवर्णवारक मुपर्ववर्गमेवितम् ।
 जगन्नयातितारक प्रतापितप्रपञ्चक,
 भजश्रियोत्तमोत्तमजिनेश्वरप्राप्तये ॥ ४ ॥
 मूर्धमर्मवेदिमानसाञ्जभानुमालिन,
 शृभाशयाऽभियुक्तमुक्षराणियोगराजिनम् ।
 समस्तशक्तभावहेतुरुपिमापिनर्जिन,
 भजामिवृन्धुनाथमिदरोत्थिरीजवापिनम् ॥ ५ ॥

श्रीमदरनाथस्तवनम् ॥ १८ ॥

(गमनिगिग)

क्लृप्ताक्षोदक, शिष्टजनमोदक, विमतपथतोदक, सुमतकारम् ।
 विजितपञ्चाभुग, मथितमोहोग, भरचितापारग, नष्टरागम् ॥ किं ॥
 निवसुकान्तावर, विदिततन्त्राकर, विदितशास्त्रादर, श्रुद्धिक्तरम् ।
 परमशान्त्यालय, रचितवैरितय, समतयानिर्भय, शान्तकायम् ॥ किं ॥
 सर्वसुखदायक, सिद्धिपदभासक, स्वात्मगुणराजक, वीतशोकम् ।
 शमितसन्तापक, भव्यजनतारक, भयभयावारक, सुभगकान्तिम् ॥ किं ॥
 विगतपरमावन, विदितसर्वावन, श्रुवनपरिपावन, शान्तमूर्तिम् ।
 भक्तजनसस्तुत, दीव्यगुणमभ्रत, जन्मजागगत, मयानरोगम् ॥ किं ॥

सततमुक्तिप्रद, धर्मितसर्वापद, धर्मितसिद्धास्पद, ज्ञानगम्यम् ।
अर्हदरनायक, परदरोद्भेदक, शिवमुखोत्पादक, नौमिनित्यम् ॥ किं

श्रीमल्लिनाथस्तवनम् ॥ १९ ॥

(तात्पर्यच्छन्दः)

श्रुततत्त्वसुतस्वधरधवर, वरदसितान्तविभाविवभवम् ।

परमोत्तममहिमिनशिवद, धर्मितेन्द्रियरारमजपत ॥ १ ॥

नृपकुम्भसमुद्भयसिद्धभव, भयचारिविशोषरुकुम्भभवम् ।

जनतामण्यतक्रमतामरस, परमहिमिनेशमहकलये ॥ २ ॥

निरुपाधिकसपदतिप्रमद, प्रभयाविलसन्तमनुत्तमया ।

तमसाविरलमुग्धमुष्टदुल, जगदीशमलस्मरतेष्टुलम् ॥ ३ ॥

भजराशिभृतनिभृतसमया, परिशोभितमीतिविजितनुम् ।

परिखण्डितमानसमानरति, नमताखिलभक्ष्यजना मुनिनम्

सततभवताररुमतिविभो, जगतामशिवहरतापहर ।

तवपादसंगेजरतिर्भवतु, भवतेतिविशेषमनन्तमायि ॥ ५ ॥

श्रीमुनिसुव्रतस्तवनम् ॥ २० ॥

(इतयिलम्बितवृत्तम्)

विकचतामरसाभशुभाननो, विदलिताखिललोकतमोभर ।

विषयवासनयोद्ग्रथितान्मना, हनधियाभवपाशविमोचक ॥ १ ॥

निजपवित्रचरित्रमनोगति-र्मतिमतावरराजिभिराश्रितः ।

त्रिमलनीलवरश्रुतिराजित-उचितवर्चमहाप्रतदेशकः ॥ २ ॥

विगतसशयमेवसदास्थितो-निजपरात्मविभेदविभेदकः ।

मुरपतिप्रकरप्रितोत्तम-शुभयश्च मकर,प्रथिताशयः ॥ ३ ॥

मकरराशियुतः शुभराशिमाघतजनार्त्तिहरोमहसोजितः ।

वरगुणादितदीव्यशुभैरः, मुभगलक्षणलक्षितपत्न्यजः ॥ ४ ॥

विततनित्यपदार्थनिरूपकः, शक्तिदुष्प्रथितः अन्यनिरूपणः ।

शिवसमृद्धिप्रितानत्रिपदको विजयतामुनिमुत्ततीर्थकृत् ॥ ५ ॥

श्रीनमिनाथस्तवनम् ॥ २१ ॥

(पञ्चशतमस्तुतम्)

नमज्जगज्जनप्रजः सुरेन्द्रसेवितकर्म,

क्रमाङ्गलीनगरिपातिभासिताम्बगलयम् ।

जगत्पतेनमीनासत्वरूपसर्वदास्थितः,

भयन्तमेव सस्तुवेमनः सगेष्टेमुद्रा ॥ १ ॥

प्रकाशयत्यनेपत्येभ्यः यमानसाम्भुजा-

न्यङ्गोविचित्ररामराशिरभनस्त्वदुत्थितः ।

सम्प्राप्ततानुतावर्त्तिविभोभजन्तिनश्वरः

प्रभाप्रगेष्टमग्निगीतगेष्टिगद्यः स्वम् ॥ २ ॥

अनुनमोर्द्धमिद्विसन्नमर्षकल्पितस्थितिं
 चराचरादिमर्षदशिनविक्रस्वरप्रभम् ।
 विमानमाननीयतरन्वात्वादिनजिन,
 नमीश्वरभजन्वमुच्चधामलिप्सयाजना ॥ ३ ॥
 विभार्तियत्पदाम्बुजेप्रफुल्लैश्चलाठडन,
 तमद्वितीययोगनप्रकागिनवरात्रिपम् ।
 'शरच्छशाङ्कदीप्ति'गिभृगिभूतिमण्डल,
 भजन्नुभापुमानगमवाटिस्तात्कृजिनम् ॥ ४ ॥
 अरिष्टरूपकारिर्ममत्राग्निर्मदायक,
 विपत्तिपन्ननभयज्वरद्वन्द्वयाचिपम् ।
 प्रभिन्नमानभूषतिपतित्रिकोरसामिना,
 नमामिमोक्षदप्रभुनमीश्वररूपापम् ॥ ५ ॥

श्रीनेमिनाथस्तवनम् ॥ २० ॥

(उपजातिवृत्तम्)

य शुद्धयुयात्मसमविदित्वा, नि शेषभूतादिगणमुत्तमम् ।
 मन्मानितसत्पुरुषैर्वरेण्य, समत्त्वमद्वीकुरुतेस्मस्य ॥ १ ॥
 यथातिसाष्टिपृष्ठपशुप्रजाना-मूर्त्तवर्निश्रोत्रपथविनीय ।
 न्यवीर्यतन्मारयिनाम्बुवीय रथस्वचन्द्रनयमन्यविद्वान् ॥ २ ॥

कृतारिपङ्कजयेनयेन, राजीमर्तीराजसुताविहाय ।

शिवार्थिनासजगृहेभवापहा, शुभावहादीव्यमुनीन्द्रलक्ष्मी ॥३॥

शिवान्मज्जान प्रशमाकरत, कन्यागयराग्निदधतविजिष्णुम् ।

विशिष्टमानन्दनिधानमेव, नमीश्वरनौमिभवाब्धिपोतम् ॥४॥

विजित्यकामजितसर्वलोक, सयस्वरूपेरममाणमीशम् ।

निसर्गसौन्दर्यविगजमान, स्मरामितीर्थाधिपनेमिनाथम् ॥५॥

श्रीपार्श्वनाथस्तवनम् ॥ २३ ॥

(पञ्चमस्कन्ध)

जगत्प्रकाम कामितप्रदानदक्षतायुत,

निजस्वरूपभावितात्मतत्त्वसत्त्वसेवितम् ।

गतप्रमादमगतिश्रितप्ररूपमगति,

भजन्वमक्षयप्रभमभाविपार्श्वमीश्वरम् ॥ १ ॥

नृपाश्वमेननन्दन समन्तरागतारक,

निवारकविपत्तिकारिणैः ससुमानसम् ।

सुसपदाऽतिभूषितामृताशिपूजितव्रम,

समन्ततोविशालचान्देशनाकृताऽभयम् ॥ २ ॥

व्यपन्नभक्तिवत्सलाञ्जनाञ्जनङ्गमानपि,

क्षणाभ्यार्द्रचेतस सुभद्रचिन्मयात्मक ।

तृष्ठाऽभिधानगशिमाद'यानउचमोत्तम',

प्रसन्नसन्नपापराशिरिष्टभूतिभूषित' ॥ ३ ॥

प्रभूतभव्यसपत्न्यसुधाम'यामनिम्नके,

निजधियागिराजित स्थित'सुखप्रद सताम् ।

समानमोहलोभरोषवार्दलौघमास्तो-

विजायतासपार्श्वेनाथऽष्टसिद्धिसाधक' ॥ ४ ॥

भवन्तुपार्श्वतीर्थकुञ्जस्वप्नभाप्रभाकर ,

सुमन्यभध्यमानसाम्नुजालिबोधकारक' ।

प्रकामशाश्वतप्रभानिर्धियदीयमुष्णगु-

निरीभ्यतत्पदे' द्रयाभ्रमग्निवेतिलभ्यते ॥ ५ ॥

श्रीवीरजिनस्तवनम् ॥ २४ ॥

(शाङ्ख्यविश्रीकृतम्)

यद्भक्तिप्रसङ्गप्रभावकृतिता 'गीतामखण्डश्रिया,

सद्भाग्यैकवशवदामरगवी-भाराधयन्तिक्षणात् ।

तत्सत्पार्श्वनवारु' सुधारसमयो-विभागमार्थोप्रय ,

श्रेय सजननोभवत्वतितरा, लोकत्रयम्यायिनाम् ॥१॥

श्रेय सन्ततिवर्द्धरूपवभय-शोभप्रदमास्वर,

इयवैग्विवाग्निजयि-क्षीरोटकन्याश्रितम् ।

यत्पादाम्बुजयुग्ममविलसति, सेमङ्करशान्तिद,
 सोऽयवृद्धिविधायकोविजयता, श्रीउर्द्धमानप्रभु' ॥२॥
 भेषसन्तनुतेनिक्रन्तर्तिमति-भोभचयदर्शन,
 ससाराम्बुनिर्धिररोतिमृतर, मौभाग्यरत्नाकर' ।
 सद्विद्यावशवर्त्तिर्नोजनयति, द्वेषप्रपञ्चान्तर,
 भूयात्सर्वमुखप्रदम्विजगता, सिद्धार्थभूपाद्भज ॥३॥
 यन्मूर्तीदङ्गला मुभयजठरीन्मृदोलितान्वर्यते,
 मिथ्यात्वोज्ज्वलितातमस्तनिमर, मप्रापयन्तिसयम् ।
 सौजन्याऽभयभावनोपधिगणान्मरुर्द्धयन्तेमुदा,
 तन्वेन्द्रममचितादधिरमन्, वीरप्रभुनौम्यदम् ॥४॥
 आपद्गारिणिमृत्तगन्तिभयन्, पादारविन्श्रिता-
 दीव्यानभोगगणान्प्रजन्तिनितरा, सपूजनीया सताम् ।
 कन्यागणिगतस्य, यम्यनिहता-नङ्गप्रारोजिन ,
 सोऽत्यन्तवितनोतुगङ्गङ्गला, श्रीजेश्वरेय मदा ॥५॥

चतुर्विंशतिजिनस्मृति सपूर्णा

शास्त्रविशारद जैनाचार्य योगनिष्ठ श्रीमत्सद्गुरु श्री
शुद्धिमागरक्षुरिचरणमरोज्योत्तम ।

श्री चतुर्विंशति जिनस्तुतिसंग्रह

(सादृश्य-उत्तम)

निशलामुत्तरीयकर्मगुरु, शृंगशुद्धिनिधिः फलासनि काम् ।
हृदयस्य महामविशायोजनस्तुतिसारमहवितनोमिमुदा ॥१॥

श्रीमदाद्रिजिनस्तुति. ॥ १ ॥

(शास्त्रविश्रीदित-उत्तम)

समारणवतारकृतमहा-कर्मवल्ग्वेदन,
सद्भक्त्या प्रणताग्निपद्मयुगल, श्रेयस्तर्ति साधय ।
श्रीमन्नाभिनगेन्द्रनन्दन जना-नन्दध्यानोत्तम
भक्तानामभयपन्थुतमता, मर्यापदाचारः ? ॥ १ ॥

सर्वेपान्तुजिनोत्तमावररुच , सद्धर्मविस्तारिणो-
 भ्रस्ताज्ञानतमोभराजनगणा-विर्मानमायालवाः ।
 यत्पादाम्बुजयोर्दृष्टतिसतत, स्वगौकस'सादरा',
 सिद्धानन्दपदमिया कृतधियो म'टारमालाश्रिता ॥२॥
 भव्या ? वस्मनुता मुशान्निमनिज, पूज्यैर्गृतीनै कृत,
 दुर्लभ्य दुर्वादिभिर्दलितदु-र्मोहारिवर्गोद्यमम् ।
 अक्षोभ्य दुर्मैर्जनै प्रवृत्त, तत्पार्थराशिश्चित,
 निक्षेपागमसिद्धतत्त्वविमला-र्णोराणिमुद्योतकम् ॥३॥
 पायाद्'ध्रुतदेवताश्रितवती, शुक्लाम्बुज निर्मल,
 सम्यक्तत्त्वविलासरक्तहृदया, विस्तारितानन्दका ।
 यत्प्रेक्ष्याऽन्यसमानसास्थितवती, सद्भ्रामरीमन्तति
 सन्त्यज्याश्रमिताऽमरदुमसुम. सौरम्यसराजितम् ॥४॥

श्रीमदजितनाथस्तुति ॥ २ ॥

(द्रुतविलम्बिमवृत्तम्)

अजितनाथतयाद्घिसरोजक, हृदयसशनिचारुविचिन्तये ।
 स्वजननोत्सवइन्द्रगणस्तुत, कनकभूषरसानुविराजितम् ॥१॥
 जिनगणविमन्मृतमानवा , शमितसष्टनिभूतमहापदम् ।
 भ्रमरनाथगणा स्तुतिमन्त्रह, विदधतेऽभ्यमहोत्सवधारिण ॥२॥

दिशमेऽन्तिमधामनिवासरू, त्रिभुवनात्तिनिवारकनिर्मले ।
 जिनमतश्रुत ? सर्वमृत्वास्पदे, विततमोक्षपथेष्टसहायद ? ॥३॥
 संतगस्त्वदधिष्ठितविग्रहा, विशददीप्तिपर्विदधतीश्वरी ।
 वितरतुक्षतरुग्भुविमानसी, भवभयक्षयकारकशसदा ॥४॥

श्रीसभवनाथस्तुति ॥ ३ ॥

(यम-तनिलकायुक्तम्)

निर्भिन्नगुणभयभीतिविशेषान्त,
 समारसागरमहाप्रसभयेश ? ।
 मत्प्रदेहिशशिसोदरगर्भसन्तो-
 लोकातिगमयितसर्वजनप्रभार । ॥
 अर्हत्सम्पत्तवप्रणतवरेण्य-
 लक्ष्मी-सदाश्रयतुमानवमानमद्रि ।
 देवाधिपैःस्तुतपदाम्बुजकामहीन,
 निर्मानमोहमदमृत्युजराप्रभाव ॥ २ ॥
 अर्हद्गणेनरचितशुभशासनव,
 शर्मावलीदिशतुसरनयानुसारम् ।
 विश्रुत्परैरकलनीयमयानकेन,

याशृङ्गलाभरणभूषितकान्तमूर्ति ,
 सौवर्णवर्णविभवानमतामनिन्ग्राम् ।
 श्रीवज्रशृङ्खलपुताश्रुतदेवताद्वारम्,
 पद्माश्रिताममदमानश्रुजनीयाम् ॥ ४ ॥

श्रीमदभिनन्दनस्तुति ॥ ४ ॥

(त्रयिऋजितवृत्तम्)

त्वमभिनन्दन ? देवगणस्तुत, विदलयाऽऽशुभभारगण मम ।
 स्मरगजेन्द्रविदारणकेसरिन्परिहृतप्रमदागणनिर्भय ॥ १ ॥
 जिनवरागतमोदभया सदा, ममतमोदरणायविभासना ।
 जितमन्त्राप्रयतत्रमितामया, मरुणाचरणस्थितिभागुरा ॥ २ ॥
 जिनयगागमनोभवमायत, प्रथितजमजगक्षयदर्शम् ।
 प्रलम्बतानयनिर्मथितामय, प्रस्रसारसनायनयाल्प ? ॥ ३ ॥
 सुधनुषाऽश्विदहस्वल्तामर, विशिरशम्यपुजानमदवताम् ।
 विशदवर्णकनामिहरोहिणी, सुरभियाततनुविपुललिकाम् ॥ ४ ॥

श्रीसुमतिजिनस्तुति ॥ ५ ॥

(यस्तत्तिलकावृत्तम्)

प्रायस्वससृतिदरात्सुमते ? जिनेश ?
 त्वत्पादपद्मनिस्ताजनताजितारे ? ।
 सिद्धान्तनायकगतालयहेमकान्ते,
 भीताऽभयप्रदमुक्कान्तविशालमूर्त्ते ? ॥ १ ॥
 गणेशशान्ततनवस्तनुतप्रशान्ति,
 तीर्थाधिपाविमदनामदमानहीना ।
 सन्मार्गयातजनताहितमादधाना ,
 सदानिनोगतभयाऽभयदानदक्षा ॥ २ ॥
 भव्या स्मरन्तुजिनगजिमुखाभ्युज्ज्व-
 जातमतमतिमताहितजातदायि,
 विस्तीर्णतत्त्वजलधिपरमार्थरोध,
 सरोधक परमतार्थनिरूपकाणाम् ॥ ३ ॥
 फालीमुक्कान्तप्रद्वनारदनप्रभाभि-
 नीलाम्बुवाहघनदेहविभाविताना
 दूनाभयप्रदगदादयतीविशाला,
 कान्त्याविभूषितधराश्रुविरसतान्माम् ॥ ४ ॥

श्रीपद्मप्रभजिनस्तुति ॥ ६ ॥

(यसन्ततिल्लयायुक्तम्)

पद्मप्रभोधरणपद्मयुगप्रमोद
 दीर्घददातुसततमद्वैतामुपास्यम् ।
 दत्तप्रमोदविभवजगतिप्रकाम-
 मुन्मुद्रिताऽमरसभाविगताऽऽमयस्य ॥ १ ॥
 सामेमर्तिवितरतुसितकर्मभूमि-
 र्हस्तति सुविदिताप्रयमामगाग्राम् ।
 स्वर्गाफसाततिरजस्रविभासमाना
 देदीप्यमानमणिरत्नविभारितानैः ॥ २ ॥
 लोका श्रयन्तुजिनक्रीत्तितमागमार्थ
 श्रान्तिच्छिद्यभिजनाश्रयणीयधीड्यम् ।
 ससारमागरमहाप्रवमाश्रिताना
 धामाग्रिमरिहतपापदग्धनयानाम् ॥ ३ ॥
 गान्धारिवज्रमुसलेजयतस्त्वदीये
 नीलाम्बुजावलिनिर्भेऽभुजितानधाम्नी ।
 येश्चिपुञ्जमनवत्सुखलभेते
 स्वर्गायनीभुजगल्लोकविमासमानम् ॥ ४ ॥

श्रीसुपार्श्वजिनस्तुति ॥ ७ ॥

(यस्तत्तिलकावृत्तम्)

ये जन्तुजातमकरोत्प्रणतिप्रधान
 निर्धारिताऽतनुमनोजमदारिगध ।
 ॥ मानव ! स्मरविचिन्त्यनिजेसुपार्श्व
 चेतोऽम्बुजेपरहितोऽतमानभासम् ॥ १ ॥
 मैनेश्वरीततिरखण्डितयोधकामा
 चित्तारविन्दमनिशत्रजतुमसन्नम् ।
 या नव्यवारिजगणेपदमाढधाना
 चक्रेविहारमनघाऽमदमानवानाम् ॥ २ ॥
 सपादयन्निष्ठवमुखननुसयताना
 जैनमतभवभयात्तिहरमुदाऽरम् ।
 श्रेयोयिनोनमतनम्रधियाप्रशस्त
 स्वर्गापवर्गवसर्तिक्षणतोददानम् ॥ ३ ॥
 सरसशर्मजननीशुविमानसीष्टान्
 पञ्चाननोपरिगताऽमरमाननीया ।
 खड्गरविप्रभमहोज्ज्वलमादयना
 माणिवयमुत्तमविभञ्जकराजमध्ये ॥ ४ ॥

श्रीचन्द्रप्रभेस्तुति. ॥ ८ ॥

(धमततिलकावृत्तम्)

चन्द्रप्रभनमतगारदचन्द्रकान्त
 कान्तानलभवतमस्तणपुञ्जदाहे ।
 विद्वत्तदम्बकनताघिसरोजमीन
 भोमानवा ! विगतमानमनोजगर्धम् ॥ १ ॥
 जीयात्तदम्बरुमरोगमदजिनाना-
 मस्याकरजयदजम्बुविभाषकारम् ।
 यद्दर्भचत्रमयद्विभक्त्यहेतो-
 र्त्वं प्रायतारमनिशप्रयत्नप्रदापम् ॥ २ ॥
 सिद्धान्तराशिरमलोद्धतयेऽद्विताना-
 मरुयापयज्जिनगणोयमनिन्दितात्मा ।
 युष्माकमस्तुकमनीयविचारचार-
 देन्द्रेन्द्रेन्द्रेन्द्रेन्द्रेन्द्रेन्द्रे सुधारु ॥ ३ ॥
 यन्नाङ्कुशि ? मत्प्रपनीयविभेदयत्र
 घ्राणेजगज्जनिमनाविशदविधेहि ।
 अथाश्रिताशशयरोज्ज्वलभासिमत्ते
 सौवर्णकान्तिराचिरावयवादिपेन्द्रे ॥ ४ ॥

श्रीसुविधिजिनस्तुति ॥ ९ ॥

(धम्मवर्तिनरागुत्तम)

सपत्तिमाशुभवतामृशिधिर्विधेया-

द्योगीन्द्रमम्रतपदाम्बुजयुग्मदृष्टाम् ।

नामित्रजाऽमुग्गराधिपसेव्यमान

स्वर्गापवर्गमुखसिद्धिरचिषधाना' ? ॥ १ ॥

याऽशेषमानवगणायदितानिराजी

सागक्रियाऽबद्धदलसदयान्जिनानाम् ।

मोदददानुविपुलममनिर्ममत्त्वा

पादारविन्दविलुप्तपुद्गुतराजि' ॥ २ ॥

दिश्याज्जिनेन्द्र ! तत्रफण्डविनिर्गताये

लोकोत्तरशिवमुखमुविभास्तीन ? ।

भद्रेनयैश्वराचिरार्थपराऽतिशस्ताऽ-

नानान्धकाग्मविलप्रथितक्षयन्ती ॥ ३ ॥

दिश्यात्तवाशुशिवदाज्वन्नायुग्राश

म्वल्पोदरीगतदराऽभयदासिताभा ।

शस्तास्यकातिनिचयेनतिरस्कृतेन्दु-

र्मयसमाश्रितवतीष्टरालकम्प्य ॥ ४ ॥

श्रीवासुपूज्यजिनस्तुतिः ॥ १२ ॥

(मग्धाग्रान्ताष्टमम्)

सपूज्यश्री-रघुजिनाजिनाधीशितो-वासुपूज्य ?

वृत्नालानो-यमररविभातोष्णभानूरुमान्ते ? ।

निर्मान्त्य, जगतिजनता, पालयस्वाऽतिनम्रा-

कामरुक्तादवनदधतींभूरिदुःख वरेण्य ? ॥ १ ॥

सपूतय चरणरजसा, मण्डल देवराजे-

धौणींशोभा, शिरसिदधति-स्मातिशस्तप्रभावम् ।

कीर्त्तौ कान्त्या, ततिरतिवरा, निर्जयन्तीजिनाना

कर्मग्रन्थि, मविकिरतुसा, युष्मदीयगताघा ॥ २ ॥

हृद्यावाणी, तत्र जिनपते, नोदितानिमदेया-

भित्त्यहेतु-ग्रथितहृदया, युक्तियुक्ताऽपदोषा ।

निष्पापाया, समदमनुजै-गीतकीर्तिप्रकाण्ड-

सद्योगाना-भतिशययुजा, भाजनसपदाढ्य ? ॥ ३ ॥

श्रीशान्तिस्त्वा-भवतुविदुषी, श्वेतपद्माधिरुदा

रक्ष शुद्ध-ग्रहभयभया-द्भेदिनीश्वेतरोचि ।

सन्मालीका, निजपरिवरो-द्भासिनीचारुवेशा

शिष्टैर्मन्या, जगदभिहित, सर्वदाधारयन्ती ॥ ४ ॥

श्रीविमलनाथस्तुति. ॥ १३ ॥

(मग्धाश्रितावृत्तम्)

निर्देष्टार, विमलविमल, तत्त्वराशिजिनेश
 वीतसोभ, हृतशमदय, मानवानादितानि ।
 कुर्वन्तत, वयमभिपता-आनमाम* सुभक्त्या
 देवालिर्य, नमनहृदयादूरतो नैवयाति ॥ १ ॥
 जैनीराजि, परममुग्धदा, दीर्णकामारिभीति
 सत्त्वापन्ना, कुमतदलने, कर्मतापमहीणा ।
 श्रेय श्रेणि, दिशतु भवता, जन्ममृत्युश्रमाणा
 स्वर्गस्थाना, प्रवग्सभया, गीतसत्कीर्तिराशि* ॥२॥
 भिन्नभ्रान्ति, कठिमृदति, क्षोभयित्रीप्रकाम
 निर्दोषाया, जिनवरमुग्धा म्भोधिजातापवित्री ।
 वाचामालि-र्गमनयाहिता, नाखिलोक्ताऽतिपीता
 ससारसा, गुनरमनिश, भक्तिभाजाकरोतु ॥ ३ ॥
 सौम्यारात्रा, तनुभवकरी, रोहिणीभामुराभा
 यातायान, परमवनता, सौरभवीतभीति ।
 वेगाक्रान्त, मनुजसभयाऽचापलाऽपापयाऽल
 नि सीमान, प्रमत्तमवनौ, सादर सतनोतु ॥ ४ ॥

श्रीशान्तिनाथस्तुति ॥ १६ ॥

(स्रग्धरावृत्तम्)

राजन्त्योत्तमहेमो ज्ज्वलवरविभयाऽ-कोपमानप्रचारः ?

श्रीशान्तीशानतन्वा, जितकनरगिरे ? शान्तमुद्रावहन्त्या ।
धीरोदारप्रभाय, व्रमवरचनजै, सेव्ययानिर्जगै-

रक्षत्वत्पादरक्त, वृत्तसुमतिषधो, माजिनेन्द्रप्रपन्नम् ॥१॥

तेजीयासुजिनेशा, सफलभुवनगा, सपदधारयन्त
फीर्थावीतारिभाया-मन्मिषदपिये, नैवचक्रुर्विशोका ।

कुन्दप्रयत्विपाऽल-कृतवरचपुपः, मासलोकेकराज्या-

जन्मिद्वान्नभारा नतविरतजना-नन्ददायिस्वभावा ॥२॥

जैनेन्द्र जैनसङ्ग-क्षतिजननपर, रोभरीतुल्यताय

सम्यक्त्वा वासिताना-मपहतमदन, दुष्टतापापहारि ।

दुर्मेयान्तस्तमिस्रा-विगटनशशभृ-त्सोदररातवृत्त-

मारायोच्चैर्गुणाली-भृदमरमभया-सम्नुत स्वर्मतद्राग् ॥३॥

दिश्यात्सन्नक्षान्ति, सुखमनुत्तर, च्छन्दण्डोदपात्र

सच्छोभाद्वदधानो नवबुममरै, स्वच्छामण्डलादय ।

विभ्रन्मुक्ताक्षमाला, मुनिजनहितद-स्तप्तचामीकराभो-

योयप्राणाग्रहाणा, प्रमनमतनो त्सामुरारीतिकानाम् ॥४॥

श्रीकुन्धुनाथजिनस्तुति ॥ १७ ॥

(मालिनीवृत्तम्)

शमितमरणजार्तिकुन्धुनाथमदान्त
 जिनपतिमनिमेषै-र्लोचनै पीयमानम् ।
 अमरपतिततीना, दीर्णतापनमामि
 निजपरिफरभाजा, भाजनमोभलक्ष्मणा ॥ १ ॥
 सरलजिनपतिभ्य-स्त्रायकेभ्यस्त्रिगोव्या-
 ररवदनरवेभ्यः, मारयादेग्नेभ्यः ।
 कनरुमुमगतिभ्यो-नाकिनाथस्तुतेभ्य-
 स्तनुयचनमनोजमामकीननमोऽस्तु ॥ २ ॥
 प्रयचनममितवो जैनराजविकास-
 श्रयगमपदभङ्गैः, पावनशर्मदशान् ।
 दमितकुमुमचाप, चारुनीतिप्रतीत-
 मभिलषितमुरोर्वी-जातमाराधनीयम् ॥ ३ ॥
 सदसिफलकरास्ते, सैरिर्भाषौढगात्रा
 गतरतितडिदाभे, दत्तदीनप्रमोदे ।
 प्रदितिपुरुषदत्ते, सन्तुमेसत्प्रसादा-
 त्रिकसत्सिफलाभ्याभ्रातमानाऽग्रहन्ते ॥ ४ ॥

श्रीमदरजिनस्तुति ॥ १८ ॥

(मालिनावृत्तम्)

नमतजिनवरत, भव्यलोकामुदार

प्रमदमुरनरेणो-ग्दीयमानप्रभातम् ।

व्यमुचदग्विललभ्यां, चाक्रिणोलोष्टवयो-

द्वुतरनकनिभस-आरिजातप्रधानम् ॥ १ ॥

यममरपतिगजि-स्तुदुपेधीरराग

समवसरणभूमौ, राजिता स्तोत्रगीते ।

तमनघजिनरगं, निर्मदामोन्माना

स्मरत्तरचिरभागा, भामयन्त समन्तान् ॥ २ ॥

जिनपतिमतमात्र, भीमसमाररादि-

भुभितजनभयौघो ज्जेदिभिन्नप्रमोहम् ।

सुस्तहृदयमा य सर्वमौग्यैरुहेतु-

मपगतपरभीतिभिप्रमुशोतयन्त ॥ ३ ॥

जगतिविविचर्षणं, वनतेयप्ररूढा

हुतवन्तसमाभा, चाम्चत्रैविभाति ।

निरुपमदन्तुल्यै-र्हारिचक्रेश्वरीया

सखमतनुयित्या त्पुण्यगीर्णमधारी ॥ ४ ॥

श्रीमल्लिनाथस्तुति ॥ १९ ॥

(अष्टावक्रातिवृत्तम्)

तनोदुशान्तिभुविमल्लिनाथ , प्रियुगोचिस्तनुमुज्जिहान ।
 अयन्गोभामचिराशुदीप्त, विडम्बयन्मरमशुमाग्री ॥ १ ॥
 स्तुवीतभव्याजगदाशुरक्षतो-जिनेश्वरानर्चितपादपङ्कजान् ।
 वपुर्व्यधापीडितनीनमानव, स्रजदशानाश्वपुष्पनिर्मिताम् ॥ २ ॥
 जिनेन्द्रसभापितभागमार्थो-गमोक्तियुक्तिप्रशितप्रमाण ।
 शमावहन्सपदमादरात्, सताऽतनुक्रोशतमोमनोभू ॥ ३ ॥
 वडाभिधानेष्टतसन्धितिर्मे, यभाप्रिय क्रीडतुमानसेनगे ।
 रूपर्दिनामाद्रिपमाश्रयन्भा-श्यामीरुनाशश्चक्रेन्द्रवृज्जरम् ॥ ४ ॥

श्रीमुनिसुव्रतजिनस्तुति ॥ २० ॥

(अष्टावक्रातिवृत्तम्)

भव्राजिनेशोमृनिमुव्रतोऽ-यताजनौपाचनतोनिरुामम् ।
 निरस्तचेतोभवमानया-श्रवणप्रभामण्डलीपिताक्ष ॥ १ ॥
 नमामित जैनगणविधाय-मपारसौरभ्यमुमाननायम् ।
 ननामन्तेन्दुवगाङ्गना-प्रभायशमाऽममसागरोचि ॥ २ ॥

सिद्धान्तजैनोत्तमरक्षभव्या-अतानजस्रदयितोमुनीनाम् ।

नयप्रमाणात्तत्तर्कमहेतो-निरस्तपापापरभीतियोग ॥ ३ ॥

क्षिणोत्तुविघ्नानिगृवर्णवर्णा, तवाविस्टोचितगोपिकाशा ।

विभासयतीनिजभाचयेन, गौरीवरीयोवदनारविन्दा ॥४॥

श्रीनमिनाथजिनस्तुति ॥ २१ ॥

(शिखरिणीवृत्तम्)

नमि पापप्राता, विदलयतुमेर्मवितर्ति

विमायासचारो-विधुतमर्दमार्नोऽतिरभसा ।

मणेतादृशभो नमदमरभव्याभयकृता

प्रगल्भानङ्गि-ड-द्रवभयहरोदृशवचसाम् ॥ १ ॥

जिनाधीशप्रात, शमितभवन्वानलभय

नमत्रार्कशिना, वरमुकुटरत्नारुणपद ।

नतानन्तात्रालु, क्षपितमदमोहातितिमिर

पराभूतानङ्ग, प्रवरवरदानैरविदुर ॥ २ ॥

श्रुतस्फीत गीत, जिनपतिवदम्बेननिखिल

भयातङ्गच्छेति प्रमितनयभङ्गेननिचितम् ।

जनानन्द दिश्या-द्रवमयहर धर्मसदन
 मुधर्माया काम, स्तुतममरलोकै सुखमयम् ॥ ३ ॥
 विपक्षश्रेणिबो-विघन्यतु कालीघृतगदा
 समारूढाऽम्लान-प्रवरकमल निर्भयकरी ।
 वराक्षाणामाला, विशदवदनाऽऽनन्दवसति-
 र्दधानानिर्माया, जलधितनयातुल्यविभवा ॥ ४ ॥

श्रीनेमिनाथजिनस्तुति ॥ २२ ॥

(उपजातिवृत्तम्)

बभञ्जयोलक्षमित नृपाणा, कदम्बरक निजितराजकृतम् ।
 राजीमतीतापद नेमिनाथ, नयामि दीप्त यदुपालितारम् ॥ १ ॥
 यामौदराज्य प्रविहायराजी, भव्रज्ययारक्ततमावभूर ।
 रजोवदक्षीणमहाप्रभावा, सासेव्यतापुण्यजनैर्जिनानाम् ॥ २ ॥
 वाक्तावकीनाजिनपुङ्गवस्तात्, शस्ताऽतिग्रहमार्थपदार्थदर्शिनी ।
 निर्भिन्नमोहारितमोवितान, हितायमेऽक्षोभ्यतमाऽन्यवादिनाम्
 यत्पादसेवामकरोज्जनौघ, सिंहाधिरूढाऽऽम्रमुल्लुम्बिहस्ता-
 साम्याविभ्रतिवितनोत्तुष्ट-सुवर्णवर्णारिपुभीतिमेत्रो ॥ ४ ॥

श्रीपार्श्वजिनस्तुति ॥ २३ ॥

(शादल्पिकोडितवृत्तम्)

मालामायतनाद्गुणान्गतिमु त्पार्श्वः प्रभुभ्रामरी
 द्रेयामपिउत्प्रभाभरचितो-मारभतात्पातशब्द ।
 शुद्धातिप्रवरद्विजालिस्तनु क्षेम अनिर्यत्क्रमौ
 दैवाब्जेषुनिपादिनौरुचिरभोऽ-भूतासभूतिप्रद ॥ १ ॥
 अव्यात्तापरमारमाऽतिरुचिरा, राजीवनेत्राऽभया
 राजीजीवभयापद्मामातिमता, सेव्यस्मिन्नानासदा ।
 यादृद्याऽमलसीतियोजनका, साराऽत्रिकामादर
 सर्वान्भूतगणानजेयविभया, निर्मानजन्मक्षति ॥ २ ॥
 जैनीयागतिरिस्तताऽमलगमाऽ-सयोगसहाग्नि-
 नूतादेयकदम्बनेनसमुदा, शास्त्रीनराणासदा ।
 देयानूतनमर्थमाश्रितवती, निपातरामामुद-
 मादेयामलरोधिकाजनमनो-हन्नोयशोवर्द्धिनी ॥ ३ ॥
 यायाताऽजगरेन्द्रमायतिहिता, निर्विशदस्ताऽभया,
 मुचानामरयोपिदर्चितपदा, कान्तालकान्ताऽमदा ।
 साऽहीनाय्यवधस्तवाऽस्तुमुखदा, त्रैलोक्यरक्षाकरी-
 निमिन्नाग्मरसरोजवलय-श्यामाङ्गभामण्डला ॥ ४ ॥

श्रीमद्बीरजिनस्तुति ॥ २४ ॥

(शास्त्रमोडिनृत्तम्)

निर्मानानमद्विन्द्रमस्तवपत त्मामोर्दाननिद्रव-

मन्दागलिरजोऽरुणाद्घ्निरुमल क्षोणीकृतारक्षण ।

वीरक्षेमविमानदक्षमुतरा, निर्माणशर्माणिमे-

देहित्वजितसद्गमोदगतम्, सिद्धार्थभृपाङ्गज ? ॥ १ ॥

यस्या, भूमितलेरराजनिपुल, धर्माचितस्थानक

दीव्यानन्दमुचक्रमेतुकुमुम, सालक्षीराजितम् ।

साक्षीज्ञानिनसद्वति मुखवर्ति, भक्तिप्रियाणामिह

दिश्यादक्षयगेचिपाऽमरजनाऽग्नीशाचिता कामदा ॥२॥

आनन्दोलसिताऽमरेन्द्रवनिता, सम्प्रयमानामुदा

भङ्गैर्भूरिभिराततापरमता-नर्घट्टमाऽनेकप ।

अक्षयमुग्रमातनोनुविशदा, ते भारतीतीर्थकृन्

व्यापन्मानमनोभयम्यमनुज शोभान्तच्छामरी ॥ ३ ॥

मत्तेभक्षयदीक्षितेक्षतिहते, कण्ठीरवेराजिनी-

भाराजीमयिराजितेपरमयो-त्कृष्टेऽचिराभार्यौ ।

भव्यानम्यविनीतनाकिन्ननिता-ससेव्यमानक्रमे

सम्यग्गावनिवारिताग्निपटलक्षोभाऽम्बिकेस्त्वमदा ॥ ४ ॥

॥ इति श्रीचतुर्विंशतिजिनस्तुतिरगमस्तं पूजताम् ॥

शास्त्रविशारदजनाचार्ययोगनिष्ठश्रीमत्सद्गुरुद्वी
पुष्टिमागस्तुतिचरणमराजेभ्या नम ।

श्रीसुखसागरगुरुस्तुति ॥

(पञ्चधामरहस्य)

प्रचण्डचण्डमुण्डगोहमारमारिहारिण
विशुद्धशुद्धिसाधनप्रसाधनप्रसाधकम् ।
प्रसन्नसन्नताङ्गिसङ्गिन सदाननाम्नुज
भजन्तु जन्तुजातयः सुखोदधि सुखाप्तये ॥ १ ॥
सुशान्तसन्तति सता निवृत्तवृत्तिसेरिनी
यदीयपादपङ्कजोन्नति प्रणम्य निर्मला ।
सुधासुधाविधायक निपीय-यद्वचोऽमृत
यभूव तं सुखोदधिं गुरु भजस्व भावतः ॥ २ ॥
अमेयमानशालिनो मनस्विमुख्यमामिनो
भवोदधिप्रबोपमक्रियामनेकपाविनीम् ।

निरीक्ष्य यत्कृपानिधे सकाशतोऽन्यह स्वयं
शुभक्रियारता वभृशुराश्रयन्तु त गुरुम् ॥ ३ ॥

अनन्तशान्तप्रोधवारिराशिमुन्नताशय
निजोरुदीव्यभावनाप्रभावनागिताऽशिवम् ।
प्रमोदभूलताचितानवारिबाहकोचम
मज वमेव मोदत सुखोदधिं गुरु सदा ॥ ४ ॥

समस्तदेशकष्टलेशता गताऽऽशु शोपता
निरन्तसेव्यसिद्धिरायतिक्षमा जनेऽजनि ।
यदीयदीव्यमूर्तिरत्नजातयोगतो जना
श्रयध्वमेकभावत सुखाम्बुधिं गुरु सदा ॥ ५ ॥

यदल्पकल्पना कृताऽपि भूरिसिद्धिसाधिका
करालकालभूतभीतिहारिणी जगन्नये ।
भविष्यदाधियारिणी प्रतारिणी मनोभुव-
स्तमीव्यमानमन्तु शर्मसागर गुरु मुदा ॥ ६ ॥

विशालशिष्टदृष्टिसारिणी यदुद्धवाऽभया
सितिप्रकाण्डमादधाति भक्तिपुष्पसत्फलम् ।
विवेकवारिदानतोभवन्ति सर्वसपद
म मदगुरु सुखान्धिमत्र जायता विभूतये ॥ ७ ॥

यदन्तिकं सुशान्तिदं गता वरादरा नरा
 धभूवुरचभावधारिणो महादयायुता ।
 भवाऽनलार्चिषाऽतितप्तजन्तुशीतलाऽम्बुद
 नमन्तु तं सुखोदधिं गुरु सुमङ्गलप्रदम् ॥ ८ ॥

श्रीजिनस्तोत्रसंग्रहः

॥ श्रीकेसरियातीर्थस्तोत्रम् ॥

(पञ्चचामरहृद)

मकुटकण्टलोकवृन्दसनतक्रमाम्बुज-
 प्रशान्तशान्तदेहिकामदाहवारिदानन ।
 मभातभातभानुभासमानपिङ्गलप्रभ ?
 नमोऽस्तु ते सदाऽऽदिनाथ केसरप्रियप्रभो ? ॥१॥
 विदेशदेशवासिनो जना अनेकधा रता,
 निवृत्तिवृत्तिशालिनोऽदरा समेत्य पुञ्जत ।
 सुवृद्धमस्य २। धपुस्त्यदीयक,
 ऽदिनाथ केसरप्रियप्रभो ? ॥

प्रकटनीलनीलरत्नसुन्दरद्युतिप्रज-

स्तरदीपदेहज सुजातपुण्यपुञ्जशालिनाम् ।

विराजते विगिष्टपापहारक सदोज्ज्वलो,

नमोऽस्तु ते सदाऽऽदिनाथ केसरमिय प्रभो ? ॥३॥

समृद्धिसिद्धिदानदक्षयसलम्भसेवित,

प्रचण्डलोकमस्थितारिवृन्दकटनैशन ।

मुधा धराधिषाऽधरीकृताऽरिनाङ्घ्रिशरिणे,

नमोऽस्तु ते सदाऽऽदिनाथ कैसरमिय प्रभो ? ॥४॥

विचित्रचित्रमण्डपनयाङ्किते मुमन्दिरे

विराजमानराजराजचचित्रमातुज ।

सरागरागहारिणे विशारिवृन्दतापिने

नमोऽस्तु ते सदाऽऽदिनाथ केसरमिय प्रभो ? ॥५॥

चमत्कृति सदा त्वद्वीयपादपङ्कजश्रिता

प्रणामकारिमोदधारिणा मुलोचनानुजे ।

विशिष्टशिष्टनैकधास्वरूपदीप्तिदायिने,

नमोऽस्तु ते सदाऽऽदिनाथ केसरमिय प्रभो ? ॥६॥

विशालशालशालमानधामशरिणे महा-

धराधरमधानदुर्गमार्गभीतिहारिणे ।

सदा नदत्यहो यदीयतूर्यवन्दमद्भुत
नमोऽस्तु ते सदाऽऽदिनाथ केसरमिय प्रभो ? ॥७॥

अमन्दमन्दभायनामरुप्रदेशपाविने
रुलौ मल्लौघहारिणेऽघहारिणे सुदेहिनाम् ।
विभिन्नभिन्नचेतसामग्वण्डितोग्रदीप्तये
नमोऽस्तु ते सदाऽऽदिनाथ केसरमिय प्रभो ? ॥८॥

स्वभायभावितात्मना मुपुण्यशालिनाऽङ्गिना
प्रभातराल उत्तम हि रेसरमियाऽष्टकम् ।
मुग्धपद मुभण्यते मदैरुभायतो हृदि
तदा क्रमेण अयमपद श्रयेत्तम मानव ॥ ९ ॥

श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वनाथस्तोत्रम् ॥

(शालिलविक्रीटितवृत्तम्)

त्रैलोक्यादिपद्मपरोपशमनज्ञेयप्रधानौपध
कैवल्याविषर्ति चगरपति देवाधिदेवस्तुतम् ।
सगयातीतरण्यचारुचरित सम्यगुत्तरसारप्र
श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वनाथमुनिप भग्यायामि नित्य मुदा ॥१॥
तिग्माशुस्तनुता जगाम भयतोऽनन्तप्रभागाजिभि
गीताशु श्वयता गतोऽपि नितरा तच्चिन्तया नरग ।

मन्ये भावतया नमन्ति परम ते यान्ति गमाऽक्षय
 श्रीशङ्केश्वरपार्श्वनाथमुनिष ध्यायामि नित्य मुदा ॥२॥

स्थूलाभोगवता सदस्रफणिना छत्रायित मूर्ति ते
 तेन त्व जगदीश कालमग्निलोकेषु सस्तूयसे ।
 इत्थ कस्तव पद्धतिं प्रभवति प्रोद्धर्तुमन्तः पर
 श्रीशङ्केश्वरपार्श्वनाथमुनिष ध्यायामि नित्य मुदा ॥३॥

ससाराम्बुनिधौ पराजयपद यः प्राप्य भग्नोत्सवः
 सोऽर त्वत्तपनाम्बुसेचनतया धत्ते यथाकामितम् ।
 प्राचीना धरणीधवा हि समरे जाना जयश्रीयुता
 श्रीशङ्केश्वरपार्श्वनाथमुनिष ध्यायामि नित्य मुदा ॥४॥

तीर्थाधीश विमोस्तत्रास्ति मन्दिरे तत्कीर्तितु न क्षमा
 वाग्देवी वचसापतिरिधिरपि त्यक्तान्यकार्यव्रजा ।
 इत्याश्रयमगेषवेदिनि विमो नास्ति त्वयि क्षमातले
 श्रीशङ्केश्वरपार्श्वनाथमुनिष ध्यायामि नित्य मुदा ॥५॥

भो विश्वाधिपते त्वङ्गीयशरणं समाप्य के भावतो
 मृत्यु जन्मजरामयं च मुरतो नो निम्पुरात्ममिया ।
 सस्मृत्याऽपि भवोदाधि स्रयति चेत् किं पुनर्दर्शना
 श्रीशङ्केश्वरपार्श्वनाथमुनिष ध्यायामि नित्य मुदा ॥६॥

ये तीर्थाधिपते नमन्ति भविनस्त्वत्पादपद्मद्वय
 ससाराम्बुनिधिं तरन्ति तरसा चाऽत्राऽपि सभुज्य ग्रम् ।
 भावस्यैव महार्जताऽत्र नियता तस्माद्दरा भावता
 श्रीशङ्केश्वरपार्ष्णनाथमुनिप भ्यायामि नित्यं मुदा ॥७॥

किं हेय किमहेयमाशुकरणीय किंकृत्य किमु
 धर्माऽधर्मविधानकञ्च किमिति क्षित्या न के जानते ।
 सार्वज्ञ विमल परार्थघटक शास्त्र तदर्थभय
 श्रीशङ्केश्वरपार्ष्णनाथमुनिप यायामि नित्यं मुदा ॥८॥

(उम-तति-कावृत्तम्)

येषा मन सरामि पार्ष्णमुनीश्वरस्य
 स्तोत्रोज्ज्वलच्छुद्ध उष्ट क्षमिणा स्थिरीस्यात् ।
 ते मृत्युभायमपहाय महान्मभार
 यान्ति क्रमेण मनुजा परमार्थभाज ॥ ९ ॥

श्रीमद्वृंदाचलस्तात्रम् ॥

(व्रमततिग्राह्यम्)

भक्तार्तिनाशनस्य विगदप्रभाय,
भक्तामरामुग्गरेन्द्रनतप्रमाज्जम् ।
ससारसिन्धुतरणोत्तमपोतरत्नम्,
श्रीवृंदाचलसद्वृषभ स्तवीमि ॥ १ ॥

ध्यानस्थित मुनिवरा वचन त्वशीय,
हृद्रोचर मरिदुः समशीत्यन्तः ।
ते मोक्षसिद्धिबक्षसा रगिनो रभूतु ,
श्रीवृंदाचलसद्वृषभ स्तवीमि ॥ २ ॥

वित्तानि यान्ति वित्तानि तत्र प्रभासा-
न्नाम विभो जगदनन्यहितानुरन्ध्रिन ? ।
सर्वार्थदाननिपुणो न विभुश्चदन्य
श्रीवृंदाचलसद्वृषभ स्तवीमि ॥ ३ ॥

स्तोत्रप्रिया नरगणा भयशान्तिकार
शौम्य प्रभो तत्र मन्त्रागणराशिमाग ।
चित्ते विभाव्य भवभीतिपराङ्मुखा स्युः
श्रीवृंदाचलसद्वृषभ स्तवीमि ॥ ४ ॥

समारतापविधुरा पणिनामसिद्धा-

स्तद्धेतुस्य भवत्वरणानुपात ।

यस्त्वत्प्रभायविमुखो गुम्फगरक्तः

श्रीऋतुदाचलवसद्गुपभ स्तवीमि ॥ ५ ॥

फो वृद्धिमान्विदितभृग्गुणप्रताप,

स्वल्पाणुधामविभय जुपते रिंढाय ।

फागान्तकप्रमगतोऽपि नवान्तसारिण,

श्रीऋतुदाचलवसद्गुपभ स्तवीमि ॥ ६ ॥

भव्या जनाम्नय विभो शरण प्रपन्ना

स्नीर्त्त्याऽपमृत्युमनसा शिवशर्मभाज ।

गुप्तु समन्तधरणीधिवपूज्यपादाः,

श्रीऋतुदाचलवसद्गुपभ स्तवीमि ॥ ७ ॥

आदिप्रभो नय पदा नमः प्रणम्य,

मुक्तोऽस्मि समृतिभयादग्निलाल्पमुनेन ।

नास्त पर मम भय भयनातदुत्था-

श्रीऋतुदाचलवसद्गुपभ स्तवीमि ॥ ८ ॥

श्रीचारूपतीर्थस्तोत्रम् ॥

(शादलचिकीडितवृत्तम्)

मेघश्याममनोहराकृतिजुष चम्पुष्पना शान्तिद,
 दातार विभवान्विचित्रमुखदोस्त्रातारमागन्तुकान् ।
 हन्तार भवभूततापमखिल भक्तिप्रियोऽष्टासिना,
 चारूपेश्वरपार्श्वनाथमनिश भक्त्या स्तुवे श्यामलम् ॥१॥

हाटक राजतरङ्गभासुरमहान्छत्रत्रयभ्राजिन,
 नागेन्द्रान्छफणासहस्रविलसन्मौलिप्रभादीपिनम् ।
 केयूरप्रतिरुद्धराष्ट्रयुगल चेतोहराङ्गप्रभ,
 चारूपेश्वरपार्श्वनाथमनिश भक्त्या स्तुवे श्यामलम् ॥२॥

रुमरिप्रतिगेयः गुणगणान्विस्तारयन्त ब्रमात्,
 ससाराम्नुधितारक शिवगतिगेय प्रदानप्रभम् ।
 रागद्वेषमहारिवारिजयप्राप्तप्रशस्ति क्षणा-
 चारूपेश्वरपार्श्वनाथमनिश भक्त्या स्तुवे श्यामलम् ॥३॥

यत्पाशाम्नुजसेवनेन मुनयो दीक्षाफल लेभिरे,
 यद् यान शिवगामुक्ता जनवरा रात्रिन्दिम कुर्वते ।
 न तत्तार्थविभासः जिनपतिं त्रैलोक्यवशादह,
 चारूपेश्वरपार्श्वनाथमनिश भक्त्या स्तुवे श्यामलम् ॥४॥

सर्वं साम्यतया द्विजादिमनुजैर्यस्य प्रभो सेवित,
 भक्तपुलासिमनोभिरद्वात्रिंशज सद्देव्या शोभितम् ।
 सत्याऽसत्यविवेकमित्थमनया जानन्ति लोकोत्तमा-
 चारूपेश्वरपार्श्वनाथमनिश भक्त्या स्तुवे श्यामलम् ॥५॥

समेक्ष्य प्रथमा च्यमात्रमधुरा मूर्त्तिं जगत्पावनीं,
 यस्य क्षेमविधायिनीं नग्गणास्तापत्रयोन्मूलनीम् ।
 ससारार्णवतारिणीं निजजनु साफल्यमातन्यते,
 चारूपेश्वरपार्श्वनाथमनिश भक्त्या स्तुवे श्यामलम् ॥६॥

यत्सेवा शिवसन्तर्ति रचयति क्षेम तनोति सितौ,
 कीर्त्तिं दिक्षु महोज्ज्वला तनुजुषा विस्तारयत्यञ्जना ।
 चेतः प्रापयति प्रसादमतुल तृणा त्रिनतिभणा,
 चारूपेश्वरपार्श्वनाथमनिश भक्त्या स्तुवे श्यामलम् ॥७॥

सिद्ध यः शरणं प्रपन्न बहवो भव्या भव भानुका,
 निर्मध्य ऋमवर्जिता निजगुणैर्जग्मुः त्रिषु शावतीम् ।
 सर्वापत्तृणराशिवह्निमतुल त तस्थिवाम हृदि,
 चारूपेश्वरपार्श्वनाथमनिश भक्त्या स्तुवे श्यामलम् ॥८॥

श्रीउपर्यलातीर्थस्तोत्रम् ॥

(पञ्चचामरवृत्तम्)

भवभ्रमाश्रितान्तजातपातकारिनाशक,

ज्वलजगत्त्रयप्रदाशुभानलोत्तमाम्बुदम् ।

उपर्यलारूपपत्तनमजामनोऽभिरञ्जक,

नमामि ते पदाम्बुजद्वय मुदाऽन्तिमप्रभो ? ॥ १ ॥

परालङ्कारभीतिरीतिवारि हारि धर्मद,

पतत्पतद्गरग्निराशिहासिस्रान्तिमण्डलम् ।

नमन्नराऽभयप्रद प्रजेगणप्रवन्दित,

नमामि ते पदाम्बुजद्वय मुदाऽन्तिमप्रभो ? ॥ २ ॥

समानमानमित्रशत्रुसन्ति भपाकग-

क्षयातिगीतिमाश्रित श्रितान्तिर चराचरैः ।

जगन्नयाऽतिपावन नमज्जनामराऽश्वन,

नमामि ते पदाम्बुजद्वय मुदाऽन्तिमप्रभो ? ॥ ३ ॥

नितातभावभागुरैः सुरैः स्वशोकशोकित,

सदाधरीकृतापदायलीललीलाऽञ्जितम् ।

शुभोन्नतिप्रकाशक यत्प्रबोधदकारक,

नमामि ते पदाम्बुजद्वय मुदाऽन्तिमप्रभो ? ॥ ४ ॥

स्वलल्लघुप्रमादमान्प्रहारकोपेव वर,
 विचारमारदानदायि सायि भारिनेनसाम् ।
 विहारकाग्लोभमानमोहयारि तारन,
 नमामि ते पदाम्बुजद्वय मुदाऽन्तिमप्रभो ? ॥ ५ ॥

तत्र घ्रमाम्बुजोपम न विप्रतेऽन्यदक्षय,
 पर सहस्रविप्रघातकारि तीर्थपावनम् ।
 भराट्पीभ्रमोऽस्ति तद्विलोकि देहिना न हि,
 नमामि ते पदाम्बुजद्वय मुदाऽन्तिमप्रभो ? ॥ ६ ॥

यथश्चिदेनभावतोऽपि दृष्टिगोचरीकृत,
 त्वदीयपादपङ्कज अनुर्जराभयापहम् ।
 समुद्रवन्ति मङ्गलान्यर्थाविकानि भूम्या,
 नमामि ते पदाम्बुजद्वय मुदाऽन्तिमप्रभो ? ॥ ७ ॥

निशान्तमुज्जमपदा मुदान्तगान्तपट्टपट्टै-
 निपेविन प्रभारसोनतश्रियाऽतिशोभितम् ।
 सुभव्यजमसार्थस्त्वहारष दयाभृत,
 नमामि ते पदाम्बुजद्वय मुदाऽन्तिमप्रभो ? ॥ ८ ॥

श्रीउपर्यलातीर्यन्तोत्रम् ॥

(पञ्चचामरवृत्तम्)

भवभ्रमाश्रितान्तजातपातकारिनाशक,

उच्चलजगत्प्रदाशुभानलोत्तमाम्बुदम् ।

उपर्यलात्पपत्तनप्रज्ञामनोऽभिरञ्जक,

नमामि ते पदाम्बुजद्वय मुदाऽन्तिमप्रभो ? ॥ १ ॥

करालकालभीतिरीतिवारि हारि गर्भद,

पतत्पतद्गरदिमराशिहासिक्रान्तिमण्डलम् ।

नमस्तराऽभयप्रद प्रजेशशक्रवन्दित,

नमामि ते पदाम्बुजद्वय मुदाऽन्तिमप्रभो ? ॥ २ ॥

समानमानमित्रानुसन्तति क्षपाकरा-

क्षयातिगीतिमाश्रित श्रितान्तिर चगचरै ।

जगत्रयाऽतिपावन नमजनामराश्वन,

नमामि ते पदाम्बुजद्वय मुदाऽन्तिमप्रभो ? ॥ ३ ॥

नितातभावभासुरै मुरै स्वलोरुलोस्ति,

सदायरीकृतापन्नालीष्ट्रील्याऽञ्जितम् ।

शुभोन्नतिप्रकाशर सत्त्वभेदसारक,

नमामि ते पदाम्बुजद्वय मुदाऽन्तिमप्रभो ? ॥ ४ ॥

स्वललृघुप्रमादमान्प्रहारकौपथ वर,

विचारसारदानदायि तायि भाविचेतसाम् ।

विकारकारलोभमानमोहयारि तारक,

नमामि ते पदाम्बुजद्वय मुदाऽन्तिमप्रभो ? ॥ ५ ॥

तव क्रमाम्बुजोपम न शिग्नेऽन्यदक्षय,

पर सहस्रविघ्नघातकारि तीर्थपावरुम् ।

भयाटवीभ्रमोऽस्ति तद्विलोकि देहिना न हि,

नमामि ते पदाम्बुजद्वय मुदाऽन्तिमप्रभो ? ॥ ६ ॥

पथश्चिद्रेकभावतोऽपि ऋषिगोचरीकृत,

त्वदीयपादपङ्कज अनुर्जगभयापहम् ।

समुद्रवन्ति मद्गलान्यलौकिकानि भूस्पृशा,

नमामि ते पदाम्बुजद्वय मुदाऽन्तिमप्रभो ? ॥ ७ ॥

निशान्तमुच्चसपदा सुदान्तशान्तपट्टपदै-

निपेयित प्रभारसोन्नतश्रियाऽतिशाम्भितम् ।

सुभव्यजन्मसार्थकत्वकारक दयाभृत,

नमामि ते पदाम्बुजद्वय मुदाऽन्तिमप्रभो ? ॥ ८ ॥

श्रीमातरतीर्थस्तोत्रम् ॥

(वसन्ततिलकावृत्तम्)

सर्वज्ञ ! मोहरिषुमदितजीर्णपाया-

स्त्वदर्शनेन विमला भयट्टदिवामा ।

मार्गं विहाय विधुरा त्रिपथं प्रयान्ति,

ध्यायामि मातरपुरस्थितसत्यदेवम् ॥ १ ॥

फामार्थिन मुखाधिया यनरीथिकामु,

भ्रान्त्वा परार्थविषया त्रिपदं भजन्ति ।

तत्पादपङ्कजगताः मुग्धिनो भवन्ति,

ध्यायामि मातरपुरस्थितसत्यदेवम् ॥ २ ॥

देवाऽधिदेवपट्टरी मुखभा नताना,

तत्पादवारिजयुगे जगदेकनाथ ? ।

सर्गमयाश्च त्रिनतान्हि परित्यजन्ति,

ध्यायामि मातरपुरस्थितसत्यदेवम् ॥ ३ ॥

मोक्षार्थिनोऽपि तव दृष्टिपथप्रयाता-

स्तीर्त्वा मूर्तिं शिरसमृद्धिमनुप्रजन्ति ।

किं किं न साधयति नेत्रज्ज्वाला त्वदीया,

ध्यायामि मातरपुरस्थितसत्यदेवम् ॥ ४ ॥

फलपद्रुमस्तु धरसैग्यविधानदस-
 स्तरचिन्तन पुनरलौकिकशर्मदायि ।
 तस्मात्त्वदीयनुलना न भजन्ति केऽपि,
 'यायामि मातरपुरस्थितसत्यदेवम् ॥ ५ ॥

सत्यम्त्वया निगदितोऽतिविशुद्धधर्म,
 सत्य तदीयमखिल भुवि सच्चरित्रम् ।
 सत्यस्वरूप भगवँस्तत्र सत्यार्च्यं,
 'यायामि मातरपुरस्थितसत्यदेवम् । ६ ॥

सन्त समाधितधियः सतत स्मरन्ति,
 त्वन्मृत्तिमुन्नतिररीं भवशान्तिहेतो ।
 तस्मादनन्यशरण त्वमसि प्रजाना,
 ध्यायामि मातरपुरस्थितसत्यदेवम् ॥ ७ ॥

मायाविनो हि बहवो भुवि देवल्लोका-
 आश्रित्य तान्नरवराश्रुतयर्मकृत्वा ।
 सत्याधिनस्तत्र मत प्रसमीक्ष्य जाता,
 'यायामि मातरपुरस्थितसत्यदेवम् ॥ ८ ॥

श्रीशेरीशातीर्थस्तोत्रम् ॥

(शास्त्रप्रियोडिनृत्तम्)

य ससारमुख तणाङ्कुरसम सभाययैतसि,
 चिन्तारत्नसम चरित्रमनत्र त्रैलोक्यपरक्षाक्षमम् ।
 स्वीकृत्याऽक्षयशोधिदानमदिशत्सर्वज्ञसर्वोपम ,
 शेरीशाभिभषत्तनात्रिवसन पार्श्वमशु नौमि तम् ॥ १ ॥

पूजा यस्य विभो कृता शुभतर्ति विस्तारयत्यञ्जसा,
 सत्सर्भी विभयोचिता वितरति भ्रस्तायितृष्णाभ्रमाम् ।
 आगव्याधिपरपरा विघटयत्यत्यन्तदु खोन्धि,
 शेरीशाभिभषत्तनाधिवसन पार्श्वमशु नौमि तम् ॥ २ ॥

यद्वृष्टिभ्रण आतनोति त्रिभिः माद्वल्यद्वाराग्नी,
 सद्गोध दिशति प्रिय प्रथयति त्रैलोक्यगग शवहम् ।
 मान मर्दयति क्षणाज्जनयते सौजन्यजन्य यग ,
 शेरीशाभिभषत्तनाधिवसन पार्श्वमशु नौमि तम् ॥ ३ ॥

यद्व्यान विधुनोति पूर्वनिचिताऽरिष्ठाऽष्टकूर्माऽऽवली,
 वैवल्य मल्यन्त्यमन्दमुनयो यद्व्यानतेज श्रिता ।
 तेनैवोद्योगति श्रयन्ति त्रिगुणा नित्योत्प्लुक्ता योगिनः,
 ॥ अभिभषत्तनाधिवसन पार्श्वमशु नौमि तम् ॥ ४ ॥

यन्मूर्तिर्हृदि वारिता भयभया, पीडा समुन्मूलय-
 त्यानन्द जनतापह नयन्व, स्थाणुकरोत्यात्मनि ।
 फौगल्य प्रकटीकरोति विमद, सर्वार्थसिद्धिमद,
 शेरीशाभिधपत्तनाधिवसन, पार्श्वप्रभु नौमि तम् ॥ ५ ॥

यन्पूजास्नपनेन विघ्नवितति-र्याति क्षय सर्वथा,
 पञ्चेषु क्षयता प्रजत्यनुदिन, शाम्यन्ति घोरारयः ।
 दुष्टादिमञ्चुरार्त्तयोऽपि निखिला, नश्यन्त्यरक्ता इव,
 शेरीशाभिधपत्तनाधिवसन, पार्श्वप्रभु नौमि तम् ॥ ६ ॥

यन्मूर्धस्थितरायुभोजनफणा-सन्तानसदर्शनाद्,
 भीताऽऽस्तुक्षयकृद्गणः परवशः, सयाति देशान्तरम् ।
 आपत्तिप्रभवे सति क्षणमपि, स्थान भजेत्को हि त-
 ञ्छेरीशाभिधपत्तनाधिवसन, पार्श्वप्रभु नौमि तम् ॥ ७ ॥

ससारोदधिपोतमक्षयकर, ससेव्य चारित्र्यक,
 शम्पानन्तगुणाकरं भवमय-ञ्छेत्तारमिष्टमदम् ।
 सर्वत्राऽभयदानदक्षमखिल-वस्नाङ्गिनाश्रयिक,
 शेरीशाभिधपत्तनाधिवसन, पार्श्वप्रभु नौमि तम् ॥ ८ ॥

॥ श्रीमदगाडितीर्थस्तोत्रम् ॥

(मन्दाक्रान्ताश्रम)

योभूयन्ते विभयदुष्टास्त्रप्रभावमयुक्ता-

जङ्गम्यन्ते जननमरणार्भिषन्व गुणना ।

सासयन्ते निरूपयरा मन्त्राना प्रशस्ति

नन्मयेम प्रतमुनिपतेऽगाशिपूर्भासिनिम्बम् ॥ १ ॥

मान्यो यात्रा-नमित्यदिमा तावरीनन्विलोपया,

तादृशेषा मभयजनको नैवदृष्टु श्रुतोवा ।

मन्दायन्ते मृगतिभयने निर्जनाना (निर्दयाना) मनासि,

नन्मयेम प्रतमुनिपतेऽगाशिपूर्भासिनिम्बम् ॥ २ ॥

सौम्याकारा सनृदभिगना मृत्तिगम्या दृष्टीया,

तेषावित्त कल्पयति सदा निर्भय साम्प्रभायम् ।

ससाराणि श्रुतुञ्चदहो जायते क्षेमकारी,

नन्मयेमु-प्रतमुनिपतेऽगाशिपूर्भासिनिम्बम् ॥ ३ ॥

स्वर्गस्थाना पदभुपगता देवता उच्चसार,

तद्धेतुस्त्व-द्रजनमदिमा प्रणितु नैव शक्यः ।

सर्वशोक्त-प्रयचनवच सारिणा किं दुराप,

नन्मयेमु-प्रतमुनिपतेऽगाशिपूर्भासिनिम्बम् ॥ ४ ॥

सिद्धीरम्या परयतिजन त्यत्पदाम्भोजरक्त,
 सौभाग्यन्य सरतिनिमृष्ट सर्वदशप्रभायम् ।
 विभ्रदूरे प्रजतिविषम दुर्भगदय हि तम्मा-
 न्नन्मये मृ-त्रतमुनिपतेऽगाशिपूर्भासिचिम्बम् ॥ ५ ॥

कल्पाणार्थी तवमुग्धगतो जातसरूपरूप ,
 मिडेरार्थे विमुखपटुता दृश्यते नैव केषाम् ।
 चित्रन्वेत ह्रुवनविदित ? त्वत्प्रतापस्य लोके,
 नन्नम्ये मृ-त्रतमुनिपतेऽगाशिपूर्भासिचिम्बम् ॥ ६ ॥

जाग्रतेज स्ततिगतिकर भ्रान्तिशान्तिप्रदायि,
 जन्तद्वेग-श्रमभयहर पूरिताशाप्रपञ्चम् ।
 भानूश्रोत विरचयदल वृद्धिभाव यरेण्य,
 नन्नम्ये मृ-त्रतमुनिपतेऽगाशिपूर्भासिचिम्बम् ॥ ७ ॥

मसागन्त-प्रधनविभव धारयत्मान्तिकान्त,
 भक्त्याऽग्नीन परमररण स्वच्छताशालिगीलम् ।
 शश्वच्छान्ति प्रथितविमलाकारमागधनीय,
 नन्नम्ये मृ-त्रतमुनिपतेऽगाशिपूर्भासिचिम्बम् ॥ ८ ॥

श्रीअघडियातीर्थस्तोत्रम् ॥

(यस्य तत्तिलकवृत्तम्)

श्रीमत्पदाम्बुजलुङ्गवभीमवृन्दै

सनादित प्रवरमञ्जयदीयमच्छम् ।

देशान्तरागतमुभयगणैः प्रकीर्ण-

मादीश्वर अघडियाविलसन्तमीडे ॥ १ ॥

भूत्या प्रसन्नमनसो विधियग्रदीया,

पूजा प्रफुल्लमुमुक्तकरतां विधाय ।

अक्षौणवित्तविभवा सुरलोकपूज्या-

आदीश्वर अघडियाविलसन्तमीडे ॥ २ ॥

दीव्यद्विसिद्धिसमलङ्कृतचारुचैय,

विभ्राजते प्रखरप्रष्टनिनादगुह्यम् ।

यस्य प्रधानपुरुषोपचितान्तराल-

मादीश्वर अघडियाविलसन्तमीडे ॥ ३ ॥

देवासुरेन्द्रनरनाथकान्दिताधि,

सद्भक्तिभाषितजनार्चितदीव्यमूर्तिम् ।

हृद्गोचरीकृतमलसमतावहन्नि-

मादीश्वर अघडियाविलसन्तमीडे ॥ ४ ॥

मसारूपपतता मृदुद विशाल-

मान्धवन मृदितस्त्वविरोचितारम् ।

रागान्निवाक्षमनुजोष्णकरोपमान-

मादीश्वर अग्रद्वियाविलसन्तमीडे ॥ ५ ॥

सतारक निजपदा जनतमजाना

भाम्बच्चराऽचरगण ग्रिलोक्तितारम् ।

सृष्टारमक्षयदयाश्चिन्धर्मगोध-

मादीश्वर अग्रद्वियाविलसन्तमीडे ॥ ६ ॥

नुन्नोनयेनविनयोज्जितमेद्विर्ग

सस्यापितो गुणिगण मुदयाप्रधानः ।

सधोधितो जगति येन कलाकलाप-

आदीश्वर अग्रद्वियाविलसन्तमीडे ॥ ७ ॥

रोनाम यस्य महिमानमनन्तगेय

मिस्तारत कथयितु विभुरस्मि लोके ।

लोकत्रयप्रवितरीचिवितानर स-

मादीश्वर अग्रद्वियाविलसन्तमीडे ॥ ८ ॥

श्रीझघडियातीर्थस्तोत्रमपरम् ॥

(मन्दाव्यातावृत्तम्)

यो विश्वेषा-मभयजनक सत्यवाणीविलासो-
 य सत्त्वाना विधुरमग्निल नाशयत्यात्मभावात् ।
 य पारोक्ष्य परगतमजो-ध्यातएव च्छिनत्ति,
 आदीशत वरझघडिया-भूषण नौमि नित्यम् ॥१॥

सद्य शान्ति-र्भवतिमनना-शद्विभूतेर्जनाना-
 मात्मानन्द प्रभवति परो-त्कर्षतादानदम् ।
 बाह्योभाव-स्त्यजति हृदय शुद्धशान्तस्वरूप-
 आदीशत वरझघडिया-भूषण नौमि नित्यम् ॥२॥

सोपानान्त्रि-विलसति महा-चैत्यमवन्धिनीया
 तामात्रित्याऽक्षयमुखगता जीवलोका(भव्यजीवा)भवन्ति ।
 मूर्त्तियस्य प्रवराविभया भ्राजमाना विलोभ्य,
 आदीशत वरझघडिया-भूषण नौमि नित्यम् ॥३॥

मूर्त्तिपाव-त्तत्रविषहस्य शुद्धधर्मानुगता-
 नो वीक्षते परजनरूपा सावित्रो वीतमोहा ।
 पापन्धन्ते भयन्भुवने तान्भीषणपापा
 आदीशत वरझघडिया-भूषण नौमि नित्यम् ॥४॥

मोक्षप्राप्ता गतभवभया मिदं प्रति त्वत्प्रणामा-
 नं प्राप्योऽमौ पद्मभिभवत्तुष्टुर्मरिचम् ।
 सिद्धिं साध्या गुरुमुग्रतया सर्वथामानवाना-
 मादीश त वरप्रदयिष्या-भूषण नौमि नित्यम् ॥५॥

यस्याऽरीन जगन्निविशदो द्वारक धर्मयत्नं
 यस्याऽरीन जगदभिमतं धर्मसन्तानमिदम् ।
 यस्याऽरीन रन्धिगुणगणो-द्भेदकं मुद्यतत्त्व-
 मादीश त वरप्रदयिष्या-भूषण नौमि नित्यम् ॥६॥

पारायणं जननमरण-त्रेणवित्ते भवेऽस्मिन्,
 पीडयन्तस्मिन् अणुनभृ नावमास्य सद्यः ।
 नीरोत्तीर्णा मृगमनुभव-न्तो नखिन्ना परत्र,
 आदीश त वरप्रदयिष्या-भूषण नौमि नित्यम् ॥७॥

हृद्रे तत्त्वे परिणतमति स्तावक्रीने महीने
 भव्यो नव्योऽप्यस्तममौ समतेर्याति पारम् ।
 स्मार स्मार हन्ति तत्र पञ्च यानमग्नाजनाम्-
 दादीश त वरप्रदयिष्या-भूषण नौमि नित्यम् ॥८॥

श्रीमदिलादुर्गतीर्थस्तोत्रम् ॥

(शिखरिणोद्धृतम्)

महोमुद्गम्यान् स्थितशतधरादिग्रहगणै-

र्महापूज्यान्नावा-त्सरिषमनुयातैरिवसदा ।

निजभ्रान्तिच्छिद्यै, समुपचरिते चित्रभिभवे,

इलादुर्गे दुर्गे, जयति जिनतीर्थं जयकरम् ॥ १ ॥

प्रकटोजैस्तुङ्गो-त्तमगुणगणा श्रुद्धान्वितति-

र्तुणा दूरस्थानो-भापिहरति चेतो गुरुरिव ।

यदीया धर्मार्थं प्रवटनपरा भूरिविभवा,

इलादुर्गे दुर्गे, जयति जिनतीर्थं जयरुम् ॥ २ ॥

प्रभावैः पूज्यैर्भुनिवरचयैर्नादितगुहा-

महातत्त्वज्ञान-प्रथनपदुतामूलगुरुरिव ।

विलोच्यन्ते यस्मिन्-सुचिरतरमाया बहुविधा

इलादुर्गे दुर्गे, जयति जिनतीर्थं जयकरम् ॥ ३ ॥

सुसम्पत्त्वोपेता-न्यपरगुभतीर्थानि विपुला-

न्यहो राजन्तेऽस्मिन्, प्रियऋतिदानैकानिपुणे ।

क्रमात्पुसा नित्यं, गमनपरिपाटी कृतवता-

मिलादुर्गे दुर्गे जयति जिनतीर्थं जयकरम् ॥ ४ ॥

ज्वलत्कातिप्राता, अनवमशुणा औषधिगणा-
 विकासन्तेऽजस्र, जघिततपनातापितजना ।
 तमम्बिन्या यस्मिन्मणिमयमुदीपा इव सदा,
 इलादुर्गे दुर्गे, जयति जिनतीर्थं जयकरम् ॥ ५ ॥

सर श्रेणीशश्व द्विमलजलपूर्णा प्रतिपदम्
 सुधासारश्रुत्वा, जगधरसकाशात्स्थित इव ।
 गरत्मन्तो यस्मिन्मघुररदनानन्दजनका-
 इलादुर्गे दुर्गे, जयति जिनतीर्थं जयरुरम् ॥ ६ ॥

यदीया सदृष्टिं, निजपटुतया को न विगुध
 शिरो धुन्वन्धृते, जितविभुधराजोपवनिकाम् ।
 मृगेन्द्रा अप्यास्मिन्, गृहसुखतया सन्ति रह्या-
 इलादुर्गे दुर्गे, जयति जिनतीर्थं जयरुरम् ॥ ७ ॥

मृगा सौम्याकारा-स्त्रणजलमतानन्दविभया-
 भ्रमन्त्यशुधास्ते, प्रभुपदसमीक्षापटुरिय ।
 यथापाल सर्वो निजहितर को न भवति,
 इलादुर्गे दुर्गे, जयति जिनतीर्थं जयरुरम् ॥ ८ ॥

नराऽमरेन्द्रस्पृहणीयशील, कुमारपाल क्षितिपालमुख्य ।
 शशास भूमण्डलमेकवीरः, शचीपतिर्देवभुव ययैव ॥ २ ॥
 निर्मापितस्तेन वरेण्यवर्ण, श्रीशान्तिनाथस्य महाविहारः ।
 प्राक्पुण्यभाराजितशुद्धकीर्ति-व्रजः स्थितोरस्य उवाऽतिभाति ॥ ३ ॥
 इयन्तरक्षोणिधरोविभूषा, श्रीशान्तिनाथालयतो विशेषात् ।
 चक्रास्ति समाप्य धराधराणां, राजेन चूडामणिना प्रपन्नः ॥ ४ ॥
 द्विपञ्चसत्याप्रमितानि जैन-चैत्यानि रेजुः परितः प्रधानम् ।
 श्रीशान्तिगेहं जितनाथशोभ, तारागणस्था शशिभण्डलीवः ॥ ५ ॥
 अयं जिनालयो दुर्गे, कुमारपालनिमितः
 स्वरतरीयक्रमायात पट्टावल्यामिति स्मृतम् ॥ ६ ॥
 श्रीवीरतोवाणरमुद्रिर्षे, उभूविवाङ् समतिभूमिपाल ।
 व्यभूषयशो वर्णा जिनालयैः, सहस्रसरपैरतुल्यप्रभाधरैः ॥ ७ ॥
 विम्बानि तेनैव महस्वरश्मि तेजोभिभावीनि विधापितानि ।
 त्रिलोक्यन्मप्रतिभव्यलोकं स्तनोति सम्यक् शिवसपत्न्याम् ॥ ८ ॥
 इलादिदुर्गेऽत्रविधापितोऽसौ श्रीशान्तिवासः क्षितिपेन तेन ।
 तस्य पुरावृत्तविश्लेषदन्ति, प्रमाणमेतत्सुधिया विज्ञेयम् ॥ ९ ॥
 इयद्वर प्राक्तनमेव पत्तनं, जिनालयश्रेणिविराजमानम् ।
 चक्रास्ति सम्यक् च विभासि चेतः, ग्राह्यं तसन्त्यत्र मृनीनिभाजः ॥

(शास्त्रविप्रोदितवृत्तम्)

याणद्वीपरमोर्वराभिवलिते, सप्तसगे वैश्रमे,
 जीर्णोद्धारइत्यनगेऽभ्यविहित-श्रैत्यम्य आन्तिप्रभो ।
 श्रीमधेन जिनोक्ततत्त्वपटुना, सर्वद्विदानादिना,
 दण्कमारितृणानल मृत्युरर . स्वर्गाऽपवर्गधट् ॥११॥
 राष्ट्रोडाऽन्वयसारिजोष्णकिरण . सङ्घायनिष्णातरी-
 जौर्णोडागविधानरोचहृदय-स्तत्त्वार्थयेदिप्रिय ।
 टीनानुद्धरयन्नजस्रविभवः, कल्पद्रुमलोपम ,
 श्रीमणोलतसिंहभूमिरमण , जास्ति प्रजामीदरे ॥ १२ ॥

श्रीपञ्चामरपार्श्वनाथस्तोत्रम् ॥

(शास्त्रविप्रोदितवृत्तम्)

यद्भासा प्रविभानि तिग्मकिरणो-द्दामिप्रभाक्षयता,
 तायिन्या जगतीनल तलमिवा ऽऽदर्शयन् कप्रया ।
 प्राचीनोजितकर्मजातविप्रिध-व्या धन्वकागऽपद,
 श्रीपञ्चासरपार्श्वनाथचरणा-ऽम्भोजद्वय नौम्यहम् ॥ १ ॥
 धर्माऽऽरामफलफलप्रनिभाभावागट्टन्दाऽदरा
 राकेशसतिद सुद तमृपमोट्टासप्रदीयाननम् ।
 रक्ष्यीकृत्य दिगन्तरीतिममला सयाति दीव्यप्रभा,
 श्रीपञ्चासरपार्श्वनाथचरणा-ऽम्भोजद्वय नौम्यहम् ॥ २ ॥

ससारोद्धृतिरन्तिमागुणश्रुता, यद् यानतो जायते,
दृष्टान्यष्टल्य प्रजति मुनिना, गैत्राणि कर्माणि च ।
सर्पात्तं मुल्भा नगमरगणं त्वाया स्वनर्षा नृणां,
श्रीपश्चात्सरपार्श्वनाथचरणा-ऽम्भोजद्वय नौम्यहम् ॥ ३ ॥
पाप वारयति क्षमा जनयति, श्रेय करोत्यत्रमा
नारिश्च न्ययत्यल रितनुते, रीतिं परा ग्राह्यमीम् ।
सन्तोष रितयथाऽपि यदनु-यान विप्रनेऽभय,
श्रीपश्चात्सरपार्श्वनाथचरणा-ऽम्भोजद्वय नौम्यहम् ॥ ४ ॥
यद्येवमव्यभङ्गमयति, शोभ दुरादोदर,
नैरज्य नितरा तनोति मुमत्, मपादयन्पात्मनि ।
दुर्वारा दल्यत्यनङ्गमुभट-प्रोदावभीति सदा,
श्रीपश्चात्सरपार्श्वनाथचरणा-ऽम्भोजद्वय नौम्यहम् ॥ ५ ॥
यत्पुण्योपचित नराग्रगणार्थाग्रे मुदा रन्दित,
मिथ्यामोक्षमोनुवासितधिया, तध्यस्वप्नोपगच्छ ।
सीर सारतर दुरन्तविपत्ता-पत्तिमपादागणे,
श्रीपश्चात्सरपार्श्वनाथचरणा-ऽम्भोजद्वय नौम्यहम् ॥ ६ ॥
भीतिर्भूतगताऽन्यचक्रजनिता, हृष्टाऽऽस्पृष्टा लक्ष्यते,
क्षत्रातङ्कगणान्तर्गागिनिधुना, आत्राम्बुना चारुणा ।
यस्याऽऽमन्दप्रभक्तिभामुग्मर भोजीन्द्रमयजित,
श्रीपश्चात्सरपार्श्वनाथचरणा-ऽम्भोजद्वय नौम्यहम् ॥ ७ ॥

दूर्याग रुमठादिभिविरचिता-नेत्रोपसर्गा क्षय,
 भेजुर्धम्य तमोऽपहारितपसा, ताम्यज्जनातायिना ।
 ढीव्योर्वादिप्रतापतापितजना-नन्दप्रदानोचित,
 श्रीपञ्चासरपार्श्वनाथचरणा-म्भोजद्वय नौम्यहम् ॥ ८ ॥
 श्रीमन्पट्टणपत्तनेऽग्रियसति, सौभाग्यसागम्पद,
 य पार्श्वोऽग्रिपति करोति जनता-भावोन्नतिप्रापक ।
 तम्येद भयभीतिहारिमनुजो य कीर्त्तयेदष्टक,
 निर्घृष्टि समुपैति सोऽतिरमसा, निर्मानमाराक्षिक ॥ ९ ॥

श्रीमद्रिसागरगुरुस्तुति ॥

(शिखरिणीवृत्तम्)

मुनीन्दुधारित प्रथितपद्मानन्दविभव,
 क्षयातीतालुङ्ग-द्रियणकलिते पत्तनवरे ।
 महेशानाऽभिग्ये, प्रसर सुरमपत्तिमगमत्
 गविक्षीरोन्न्वा-नितददुरिताऽगतिनिचय ॥ १ ॥

(गान्धर्विकोद्धितवृत्तम्)

क्षेत्रेनैकदिरे रियोऽलम्भन, मद्रोपि गीतरप-
 निद्रोपप्रतवाग्निसेचनविधि, नित्य प्रकुर्वन् मुदा ।
 मिथ्यात्योपहतात्मखेतरगण, निर्गमयन्त्रामय-
 स्तिग्माभ्युपगोदधिप्रिययता चारित्रिणा तायिनाम् ॥ २ ॥

शान्तिस्तनुताञ्जमिक्षितिपतिः, क्षीणाष्टकूर्मावलि-

निर्मानोद्धुरमारकोपभवभी-पश्चात्तज्जन्यातप ।

वृत्तिशुद्धतराममानविषया, नासत्रयोन्मूलनी-

धत्तेयोजगदेकपूज्यचरितोऽनीताद्युपायोनिधि ॥३॥

(भक्तिरा [ललित] छन्द)

जयति ते महापादुकायुग, विशदगोरिद दृढदारुणम् ।

विषयपानि रौ तुम्भसभवो-निखिलदेहिनामन्तरारिहन् ॥४॥

शुभमनोरथश्रेणिसावन, तवपदान्जुजद्वन्द्वभिष्टम् ।

रविसरित्पते? सद्गुरो? गुर, वितरन्तु भित्तौमन्त्रायलीम् ॥५॥

शिवमन्त्रमुत्तमनिधानतृह, भवतोयनिधि क्षयकुम्भ भव ।

फदला विमन्त्राधिगतामवरा, तवपादयुग ररिवागिनिधे ॥६॥

(तौटवयुक्तम्)

भवदधियुग भवतापहर, दमितापरचित्तरतिमकरम् ।

रविसागर सद्गुरु रत्ननिधे? जयतादखिलश्रमणाधिपते? ॥७॥

(शार्दूलविकीर्णितयुक्तम्)

श्रीमन्जान्तिलतातृह भवभय शोभान्न दिव्यभ-

दयाद्भूरिमुमङ्गलानि निन्नरा, नीतिभिषाणा नृणाम् ।

सौम्याकार विभावमुभतविभ देवामुरैरैन्दित,

सद्गोधामृतवारिधे दिनपते? त्वत्पादुनामण्यम् ॥८॥

श्रीमत्सच्चारित्रचूडामणिप्रियोठारकरचिसामरगुरु
धरण्यमन्त्रेभ्योनमः ॥

॥ सुभाषितमुक्तावलि ॥

प्रणम्यजैनद्रपदारविन्द, बुद्धचन्द्रिमूरीश्वरसङ्मुख ।
तनोमिहृत्कार्यपरासुभाषित मुक्तावलीसज्जनमानसमियाम् ॥१॥

(अनुष्टुप्छन्दः)

कृतान्तप्राप्तसदग्धो-याति नो मुमतिप्रियः ।

वैमनस्य मुरगद्रोहि, को जनेषु हि मरसरः ॥ १ ॥

कुलालचक्रवधार, भ्रात्वाऽरण्ये भवामिधे ।

किं विलोपितमक्षीण, भवारण्यसुखप्रदम् ॥ २ ॥

सारसारगृहीत्वैव, नि सार परिवर्जयेत् ।

इशुयन्त्रोऽपि दृष्ट्वाति, रममेव न चापरम् ॥ ३ ॥

ताम्बुल चञ्चितदत्ते, रक्तताम्रसमण्डनम् ।

सत्सङ्गो हि हृदये, शोभयन्निभूषणम् ॥

कर्मशोधकृते सन्तोऽसन्तुष्टा विमर्शयन् ।

परोपकारव्यसना, क्रियन्त सन्तिभृत्ये ॥ ५ ॥

स्वदोषान्नैव पश्यन्ति, परदोषपरायणाः ।

जनताविमनस्कानि, पूर्वापरविचक्षणानि ॥ ६ ॥

कामद्विपन्तुलोभेन, मायिनोदययोजिताः ।

वायुनावेगतक्षिते, ब्रूलिपुञ्जेऽपि किं रये ॥ ७ ॥

शशिसाम्यसदाशम्य, सदसज्जनतापहम् ।

स्वमुखाद्यैव कोयत्न, कुरुते न निजोचितम् ॥ ८ ॥

कालातिक्रममासाय, विपरीतगतिं व्रजेन् ।

सहस्रफिरणोऽप्यत्र, भजते विविधक्रमम् ॥ ९ ॥

मुधामुधाकरोत्येव, वानमुधामुधियोदिता ।

‘तत्त्वज्ञानं ततः’ श्रुतं, तस्मात्मेवमुधास्मृता ॥ १० ॥

विकलचरितलोक्ये, गर्हास्थानमनादित ।

येनकेनाऽप्युपायेन साफल्यं तनुने नृध ॥ ११ ॥

प्रमसाध्यानि कार्याणि, सफलानि भवन्ति हि ।

अकाले नैव पश्यन्ते, सम्यानि कृषिकर्मणाम् ॥ १२ ॥

नर्मीभवन्तिसर्वत्र, तत्रैव फलशालिनः ।

ममेतना अपिस्तोषा विपरीतक्रियावत् ॥ १३ ॥

कामितानि न सिध्यन्ति, परद्रोहविशयिनाम् ।

मुञ्जमा मर्त्यया तेषा, विपत्तिः परिकीर्तिता ॥ १४ ॥

बुद्धिमन्तो जना यत्र, तिष्ठन्ति तत्र सपदः ।

नियन्त्रीसपदासैव, तस्मात्तच्छरणं शुभम् ॥ १५ ॥

मानसं कटुं येषा, निर्निदानमदोभवेत् ।

तन्मुरा मर्त्यदोहेय, कृष्णसर्पवदप्रियम् ॥ १६ ॥

पावना भावना येषा, दृश्यतेऽस्फारणान्मृगाम् ।

तेऽभ्येतागणैः पृथ्या-गेकोपकारकारिणः ॥ १७ ॥

यास्तैरेवाविहीनस्य, स्युस्तामामेसमृद्धयः ।

परिणामविडम्बिन्य, सपद्रोऽधिकृतामिव ॥ १८ ॥

कारागारसमोऽसार, ससाराऽध्याऽतिसकरः ।

हीनसत्त्वैः सदाहेय, स्वार्थसिद्धिमर्माहया ॥ १९ ॥

भूरिशोभवदावाग्नौ, भयता शूलभायिनम् ।

चिन्तयन् हितायै स्व, मोहबुद्धिं परित्यज ॥ २० ॥

हितादिति परिज्ञान, विदुषामेवकवलम् ।

निभत्तिजडरं क्रान्ति, क्षतिप्रायेभवार्षणे ॥ २१ ॥

लब्ध्याभयप्रवारण्ये, यावदन्तरुकाष्ठदत् ।

नायाति मन्मथ्यताव-आत्मरक्षापरोभव ॥ २२ ॥

मालाकारः पयः सेका-दुःखानसपदान्वितः ।

तथैवाजन्मतो धर्माऽ-रायना फलति युवम् ॥ २३ ॥

कुटिलेष्वपि कौटिल्य, सज्जनादप्यते न त्रै ।

सूर्याचन्द्रमसोः छाया, सर्वत्र समवर्तिनी ॥ २४ ॥

विवेकिनो रिफार नो, प्राप्नुवन्ति सखायहम् ।

फलन्ति तरत्र फले, फलदा न रिघातका ॥ २५ ॥

भवन्ति महत् पुण्या त्रामितानि पदेपदे ।

कृतकर्मवशाद्भोका लभन्ते हि शुभाऽ-शुभम् ॥ २६ ॥

दैवमुद्दिश्य लोकोऽय, साधयत्यखिलेप्सितम् ।

यत्र कुनरतिर्लोपे, मुखदा माणिना धुरम् ॥ २७ ॥

यादृशी संगतिर्येषा, तादृश तद्विवेचनम् ।

न हि वञ्जुलससर्गा-त्सत्कलासिर्भवेन्नृणाम् ॥ २८ ॥

काञ्चनाकारसद्बुद्धि, क्रीणन्ति पुण्यगालिनः ।

काञ्चन जनयत्याशु, सद्बुद्धिः कामगौरिव ॥ २९ ॥

सपत्तिर्बुद्धिमूलैव, धर्ममूला हि सा स्मृता ।

सोऽपि सत्सगमूल स पूर्वपुण्यप्रभावतः ॥ ३० ॥

स-तुष्टोऽमृतपानेन, सदाचारविराजितः ।

व्यगमन्स्वक्रियारक्त, परस्वेभ्यः शुभाजय ॥ ३१ ॥

समाविभूषण येन, धारित्तिं धरणीतन्मू ।

तेन सभूषितं सोऽपि, श्रुवनत्रयश्रमद ॥ ३२ ॥

सत्तीना भूषण शील, तुरगाणा गतिस्त्वया ।

श्रुत्वाकारुभृतानादो-प्रिदुषा सस्कृतध्वनि ॥ ३३ ॥

भीरवोऽजागता भीतिं, विचित्य विमनायिता ।

प्रारब्ध हि परित्यज्य, स्वार्थभ्रष्टा भवेभवे ॥ ३४ ॥

भीरता सर्वथा स्याज्या, स्वार्थहानिविरापिनी ।

अर्णवे वमता भीति, कीदृशीमकरोद्भवा ? ॥ ३५ ॥

कृतात्तेन जगत्सर्व, ग्रन्थमेव न सक्षयः ।

दृग् ग्रीवादय सर्वे, श्रुयन्ते नाममात्रतः ॥ ३६ ॥

धर्मध्वसी जन कोऽपि, विपदाभाजन भवेत् ? ।

विपपीत्वाचिरायु स्यात्-रुधदैवनियोजित ॥ ३७ ॥

परोपकारकर्तृणा, प्रभूतानिग्रनानिवै ।

दिनेऽग्निने प्रवर्द्धन्ते, किममा य दृषायिनाम् ॥ ३८ ॥

परम्परोपरक्ताना सपद मुग्धदायका ।

रागोद्विनीतिमभूतो-दुर्लभोलु रचेतमाम् ॥ ३९ ॥

बहिरेवश्रुभाकार, ध्वान्तर मलत्पितम् ।

कथतत्र दुभोभाय मा-वनन्तु निगम्यन्तम् ॥ ४० ॥

मालाकारः पप सेका दुःशानसपदान्वित ।

तथैवाजन्मतो धर्माऽराधना फलति युवम् ॥ २३ ॥

कुटिलेष्वपि कौटिल्य, सज्जनादधते न वै ।

सूर्याचन्द्रमसो छाया, सर्वत्र समवर्तिनी ॥ २४ ॥

विवेकिनो विकार नो, प्राप्नुवन्ति क्षयावहम् ।

फलन्ति तरव काले, फलदा न त्रिधातका ॥ २५ ॥

भवन्ति महत् पुण्यान्मार्गितानि पदेषु ।

कृतकर्मवशाद्भोका लभन्ते हि शुभाऽशुभम् ॥ २६ ॥

दैवमुद्दिश्य लोकोऽयं, साधयत्याखिलेऽस्ति तम् ।

यमकुम्भरतिर्लोके, सुखदा प्राणिना धुरम् ॥ २७ ॥

यादृशी संगतिर्येषा, तादृश तद्विचेष्टनम् ।

न हि वन्दुलससर्गा तत्फलसिर्भवेऽमृणाम् ॥ २८ ॥

काश्चनाकारसद्गुद्धि, क्रीणति पुण्यशालिन ।

काश्चन जनयत्याशु, सद्गुद्धि नामगौरिर ॥ २९ ॥

सपत्तिर्गुद्धिमूलैव, धर्ममूला हि सा स्मृता ।

तोऽपि सत्सगमूल स पूर्वपुण्यप्रभावन ॥ ३० ॥

सत्तुष्टोऽमृतपानेन, सदाचारविराजितः ।

व्यगमन्त्राकियारक्त, परम्वेद्य शुभाशयः ॥ ३१ ॥

समाविभूषण येन, धारित घग्णीतलम् ।

तेन सम्भूषित मोऽपि, सुवनत्रयार्पदः ॥ ३२ ॥

सत्तीना भूषण शील, तुरगाणा गतिस्तथा ।

गृफ्फाकभृतानाढो-विदुषा सस्कृतानिः ॥ ३३ ॥

भीरवोऽन्नागता भीर्त्ति, विचित्य विमनायिता ।

प्रारब्ध हि परित्यज्य, स्वार्थभ्रष्टा भवेभवे ॥ ३४ ॥

भीन्ता मर्त्या तयाज्या, स्वार्थहानिविधायिनी ।

अर्णवे वसता भीति, कीन्त्रीमरुतोद्भवा ? ॥ ३५ ॥

तृतात्तेन जगरत्सर्वे, ग्रन्तमेव न सक्षयः ।

द्वग्रीवादय मर्वे, धूपन्ते नाममात्र ॥ ३६ ॥

धर्मभ्रसी जन कोऽपि, विपदाभाजन भवेत् ? ।

विपपीत्याचिरायु स्यात्-रुधर्देवनियोजित ॥ ३७ ॥

परोपहारकर्तृणा, प्रभूतानियनानिवै ।

टिनेटिने प्रवर्द्धते, क्षिपमा य दृपार्थिनाम् ॥ ३८ ॥

परम्परोपरक्ताना, सपत्न्य मुगदायका ।

रागोद्विनीतिमभूतो दुर्लभोलु यजेतमाम् ॥ ३९ ॥

यद्दिरेयथुमाकार, श्रान्तर मलन्पितम् ।

कः तत्र नृभोभाय, मान्दनन्तु निगम्पन्म ॥ ४० ॥

परमेष्ठिता लोके, पूज्यन्ते गुणिनां जना ।

निमग्नानि विराजन्ते, विगुणा अपि देहिना ॥४१॥

गुणार्जुन सदा श्रेष्ठ, विदुषा चापि सस्थितम् ।

यत्तितव्यं तदर्थं हि, निर्गुणं तादृजं जगत् ॥ ४२ ॥

गुणारविन्दमाला ये, धारयन्ति नरोत्तमाः ।

वन्दनीया नरेणाना, भवन्ति गुणधारिणाम् ॥४३॥

वृज्यन्ते मृत्विनो लोका, गुणिना नर्जनेनैव ।

प्रभारज्जनतोमान्या, भवन्ति गुणिनः सदा ॥४४॥

क्रोधादिस्तेनतोरक्ष्या-गुणसपत्नयो नृभिः ।

क्षमाखण्डगोनयद्वस्ते, सनात् रक्षितुं गुणान् ॥४५॥

व्यसनानि प्रभूतानि, प्रयितापि धरातले ।

शुभानि सेवनीयानि, मतिमद्भिर्निमुक्तये ॥ ४६ ॥

दुःखोदकाणि दुष्टानि, व्यसनानि त्रिभोदिनाम् ।

वीक्षितव्यानिनोतानि शुभभाषेणैव तदा ॥ ४७ ॥

दुर्गुणा परिहर्तव्या, त्रेयः सन्ततिरातरा ।

त्रेयोर्मूलमिदं जगत्, तदतीतं निरर्थकम् ॥ ४८ ॥

गुणान् श्लाघ्यते श्रेष्ठे, श्लाघितो गुप्ता मजेत् ।

गत्वा परमं धाम प्राप्नुयान्नैव मग्नः ॥ ४९ ॥

नीचोनीचगतिं नर, त्यजे कर्माऽनुमारतः ।

वायमस्तीर्थमासाय, लभते स्वोचिता क्रियाम् ॥५०॥

क्षुद्र षोऽपि त्रियामारा, प्राप्य नैव प्रमोदते ।

विपक्षो विषमस्थाने, जायते कार्यसाधकः ॥५१॥

उत्पश्यते विलीयन्ते, जगत्सिद्धिनेकशः ।

पुण्येनप्रभृताभेत्य, पणोपकृतिमान् भवेन् ॥५२॥

विभक्तिजडर लोके, कानदृष्टप्रमाशया ।

स एव परम प्रोक्तः, परार्थवर्णिपूरकः ॥५३॥

पराशा पूरितायेन, तेन पूर्णभिद जगत् ।

क्षणम्याधियन्नेष्णिके, कीदृशीजनमृदना ॥५४॥

उपणाधनमासाय, कृतकप्रपरम्परा ।

परार्थद्वेषिण रिक्ता, स्वयन्नेपोपबुध्यते ॥ ५५ ॥

धनिना धनलाभेन, यदिनम्यात्परार्थता ।

किं ते न भारभूतेन, विमुखेन निजोपिनान् ॥५६॥

उन्धानरा ममामाय, विपुत्र मनमापन्म ।

लभन्ते रम्भणासक्ता दुरन्ता पुण्यराजिता ॥ ५७ ॥

प्रायगो विफ्र कार्य, निराश रम्भनाभ्रयम् ।

दृष्टयेरक्रियामक्तः,

५८॥

कीर्त्तयन्ति सतासत् , सश्रुतिं विशदाशया ।

यया शर्मजना सर्वे, रजन्ति विनयाश्रिता ॥ ५९ ॥

कीर्त्तेन भवपाथोधे स्तारक वरणीसमम् ।

पूज्याना तादृशास्तोका-वसन्ति वसुधातले ॥ ६० ॥

पुण्यदसाहताक्षये, धर्मकर्मपरायणा ।

तेन रानमदापूर्णा-भूषयन्ति हि मेन्मीम् ॥ ६१ ॥

(पञ्चमामरछन्दः)

परोत्तुदेशकामिन, प्रभाविन सन्नामितं,

नरामरेशमानितो नतोनरो नररजै ।

जराश्रुतिभतिभम मनुष्यदृन्दमुच्यते,

नरत्वसञ्चलद्विरत्र सत्कृता निगद्यते ॥ ६२ ॥

(अनुष्टुप्छन्दः)

परद्रोह विधातार , पतन्ति नरकाऽरनौ ।

तस्मात्तेपरिहर्त्तव्या-दूरतोभ्रुतिमिच्छता ॥ ६३ ॥

किं किं न साधित तेन, परोपकृतिशान्तिना ।

मदतामपिमान्योऽसौ, रमृष्ठाऽनर्घमण्डाम् ॥ ६४ ॥

तपसा गोपितो देहो-भूषयन्त्यखिल जगत् ।

भूषण न्यपणाकार र्धममूलविभूषणम् ॥ ६५ ॥

तत्त्वज्ञा एव जानन्ति, धर्मतत्त्व रसोर्जितम् ।

नहिपाकरमयेति, दर्वीश्रममेविनी ॥ ६६ ॥

काच काञ्चनममर्गा-द्धत्तेमारक्तशुतिम् ।

परीक्षेण सदृष्टो, निजौचिन्ध भजत्पद्मो ॥ ६७ ॥

प्रारब्धस्यपरित्य, कार्यार्ण्यन्यानिषो भजेन् ।

ससमस्तार्थममृढो लोकनाथ पदेपदे ॥ ६८ ॥

निजशक्त्यनुसारेण, वर्तमानामनीषिणः ।

साधिनोभयसत्कार्या, पर्यन्तेसिद्धिमायका ॥ ६९ ॥

स्नेनाना भुजगानाञ्च, गतूणाञ्च विगोपिनाम् ।

चित्तितानि न सिद्धयन्ति, जगदेतत्कुतो-न्यथा ॥ ७० ॥

व्याधयः शत्रवैर, नोपे-या उदय गता ।

वर्द्धितास्ते पर दुःख, मरणान्न दिशन्ति हि ॥ ७१ ॥

सदेतुको वर क्षत्रुः, सिद्धेहेतौनिवर्तते ।

निर्हेतुराः पर दुःख दायिन स्मृ पदेपदे ॥ ७२ ॥

अनुभूतार्थमाढाय, मुग्धिनो मानया मदा ।

पग्न्यराशुन त-या-र्त्तितमर्गपद परः ॥ ७३ ॥

नीच ममर्गतो हानि र्जायते नानसपदाम् ।

पिलोमयना परारूढ मानवस्य ॥ ७४ ॥

नीपमङ्गलः सदोदयः, सुधीभिः परमायिभिः ।

सितपक्षो दयाग्रस्तः, पक्षदीनोऽदृताग्रुना ॥ ७५ ॥

नीपमङ्गलस्त रक्ष कुल नष्ट समूलकम् ।

पक्षेत्येष स्वये नीचः, परानपि विनागवन् ॥ ७६ ॥

पक्षमा यदि नीचानां, सङ्गतिर्जायते स्वचित् ।

यमार्गं तापस्य स्यात्, नैर योग्या भवन्ति ते ॥ ७७ ॥

भीषागर्तं प्रपद्यते, नीचा नीचेन र्मणा ।

नीपासनिष्यारते, संभ्रमन्ति दुरागया ॥ ७८ ॥

कृपापराधोक्षानां, क्षामन नीतिवेदिभिः ।

इति विप्रियते योग्य, परतस्त्वं कृतो गतिः ॥ ७९ ॥

यमापमादमादीयः, परश्लोकभयोजित ।

इति कृते गृह्यत प्रीत्या, परपापान्वितो हि स ॥ ८० ॥

यमचित्ताभ्युत्थान, ये भवन्ति प्रमोदिनः ।

भीषादस्त्वं क्षामयाभी, परितापो दुग्न्तर ॥ ८१ ॥

यमार्तानीय स्वयं परीत, गुग्गिनोऽपरमानवान् ।

नीपाग्वार्मिषेतीर्षा, परमपदमर्जति ॥ ८२ ॥

यमिना नीकागामोर्जित, इति -

यमिना विप्रमो नीयः ॥

॥ ८३ ॥

शिक्षितोऽपि जनोऽक्षिष्ट , दुर्भागं प्रातिपद्यते ।

वायसो यमिनापुष्टो वीक्षनेऽभ्यवस्तु हि ॥८४॥

पात्रे प्रयोजिता शिक्षा, मुम्यिराऽचलवद्भवेत् ।

तस्मात्पात्र निरीक्ष्यैव, प्रवृत्तिं सफलानृणाम् ॥८५॥

पात्राऽपात्रविचारेण, प्रवृत्तिं श्लाघ्यतावहा ।

अखिण्डोऽयथा प्रोक्त , सदसज्ज्ञानवर्जितः ॥८६॥

परम्पराऽऽगतं कार्यं, विलोकयावितुश्रोजन ।

प्रवर्तते स्वयं चा-या-न् प्रवर्त्तयतिगङ्गिते ॥ ८७ ॥

अल्पज्ञो नैव जानाति, परमार्थगर्भितम् ।

ततः स्वचरितं योग्यं, मन्यते गेरुनिन्दितम् ॥८८॥

नीचः श्लाघ्यपः प्राप्य, गृह्णतेऽनर्थम-रहम् ।

मुपको न्यायता प्राप्य, मुनिं हन्तुं समुद्यतः ॥८९॥

निजकर्माऽनुसारेण, सपत्न्यो जनो भवेन् ।

मुनिप्रसादनेनाऽपि, मुणिका सदृताखुना ॥ ९० ॥

प्रमादिनः स्व-त्वेन, निजकार्यपगाङ्मुखः ।

प्रमा-त-परित्यज्य, वृत्ति-य-विचारम् ॥९१॥

अन्यायोपार्जितं द्रव्यं, दीर्घकालं न तिष्ठति ।

तस्माद्भीतिमनाभाव्य दीर्घायुर्विचक्षितम् ॥९२॥

हेशेनाजितचित्तेन, र्मे यो न प्रसाधयेत् ।

सकृन्नी केवलं दुःखं भाजनं तु भवेत्तु ॥ ९३ ॥

पक्षमात्रमद्यायोऽपि, शकुनिर्मानसेप्सितम् ।

प्रयाति स्थानमक्षीणै, सर्वाद्देर्दुर्लभं किमु ॥ ९४ ॥

मा मनुष्येषु मूर्खेषु, वसतिर्जायता रुदा ।

यावज्जीव जडासङ्गः, सृष्टैरुदवान् ॥ ९५ ॥

जडतोत्तापितो जन्तुर्नयं गान्ध्यास्पदं भवेत् ।

शा तानामपि चेतासि, सापयन्त्यनमोषम् ॥ ९६ ॥

विधितो जडताताप-आन्तरोत्तापकारकः ।

जलादीनां प्रयोगेण, शाम्यतिनोतवर्द्धने ॥ ९७ ॥

देवतालम्बनं शोके, साधनं हि महत्तरम् ।

आन्तानां मूलभां शान्तिः, सर्वकार्यं विरोधिनी ॥ ९८ ॥

यत्र द्रुमगतोऽपुण्यो-भवेत्सास्पदमापन्ताम् ।

मालुरेणवनयातः, स्वत्वाद्भोग्नममृतम् ॥ ९९ ॥

(शत्रुयन्त्रावृत्तम्)

कार्पण्यदोषोपहतस्वभावो-न कीर्त्तिमौढार्थनताप्रयाति ।

नीपप्रभादीक्षितमेकनैशी, तिग्माश्रयामण्डलहारिणोभाम् ॥ १०० ॥

(अनुदृष्टम्)

स्नेहः स्वल्पोऽपि सयाति, विस्तारः स्वच्छवेतसि ।

तैलजेनोऽपि कासारे, सग्नो व्याप्नोति सर्पतः ॥१०१॥

पालोऽपि गर्जनाकुर्वन् निसिहो निपतति क्षणान् ।

मत्तेभमृर्धनिप्राय-स्तेजस्विनामिय म्थिति ॥१०२॥

विश्राभ्यासयता योऽपि, मारयेत्तिविचक्षण ।

विचक्षणेऽपि प्रायो-वक्ताभयतिरुध्वन ॥१०३॥

धवतुष्यपि सहस्रेषु, कश्चिद्वर्गपरायणः ।

धमिष्वपि गुणीकश्चि त्परोपकृतिमान् भवेत् ॥१०४॥

दयादाक्षिण्यहीनानां, नृणां जन्मनिरर्थकम् ।

करीनाभिर मात्र्यं रसातीतोत्रच ब्रह्म ॥१०५॥

जीवनं मयैव मोक्त, पद्मजीवोपकारिणाम् ।

स्वार्थसिद्धिं त्रैलोक्ये, कुर्वन्ति निजचेष्टिताम् ॥१०६॥

फारागारसमज्ञात्वा, ससारं सारयेदिन ।

त्वरन्ति धर्मकार्येषु, सिद्धस्थानं तु नोऽन्यथा ॥१०७॥

पत्रेण, किं न वज्रसमुन्नतिः ।

त, जन्मना केशयन्ति हि ॥१०८॥

भयारण्ये भयात्राते, पर्यटन्ति कुञ्जीन्नि ।

न जानन्ति मृगागार, धर्माधर्मविचारणाम् ॥१०९॥

अर्थमनर्थं नित्यं, जानी हि त्रिदुपावरः ।

ततो लब्धेन यित्तेन, दानपुष्टिप्रधीयताम् ॥११०॥

किं ज्ञेयं किमद्वेयं च, नैव जानात्यपण्डितः ।

तस्मान्छान्दविदाभाव्य, किमपण्डितपुष्टित ॥१११॥

सुरदुःखादिभिर्मन्त्र मुदयास्तमय जगन् ।

दर्शयन् सप्रितानित्यं मिनिषा पुदयास्तनाम् ॥११२॥

उत्तराऽऽशापतिर्मनत्या, महेशस्याप्यराजतः ।

धनाध्यक्षत्यमासात्र, मानवानान्तुकाफया ॥११३॥

हीनाहिदीनताज्ञेया, बुद्धिधर्मविनाशिनी ।

क्षीणे हि तेजसि क्षिप्तं, त्रजत्यस्त दिवाकर ॥११४॥

यावन्बुद्धिर्लताव-निर्गिर्यस्तुबलं कृतः ।

गृहस्थितं कलादो हि, धनं दृष्ट्वाति पुंरुलम् ॥११५॥

महानाडम्यरोऽसारं पदार्थस्य भुविभुतः ।

कास्यपायसमोनादो नैव काश्चनभोजने ॥११६॥

अपल्पज्ञो गर्वमाश्रुः, परोत्कर्षं न मन्यते ।

परमार्थज्ञतां पूजो-विद्वान्विश्वगुणमिय ॥११७॥

अहोरात्र सदाजन्तो-र्गच्छत्यागच्छति युवम् ।

तेनैव रेवञ्च स्वायु , स्तीयने हि त्रिभिषि ॥११८॥

पशनाञ्च नराणाञ्च, विशेषोमतिशालिता ।

अन्यथा तु सम सर्वे, पानभोजनमधुनम् ॥११९॥

पर्याप्तताजनताऽगतिरू, निजकर्मरताऽऽदरप्रविष्टा ।

प्रभृताऽभयदासुलभातन्नु, भमताटुणुते किञ्च त नृवरम् ॥१२०॥

विद्वांस मगता सर्वे, न केऽपि मूर्खमगतौ ।

सर्वथा वर्तमानाये, ते भजन्ति विमृष्टताम् ॥१२१॥

काम नृपाः सन्तिमदस्त्रगोऽन्ये, राजवर्तीमाहुरनेनभूमिम् ।

धर्मास्तु दाक्षिण्यदद्याप्रगाना जिनोदित केवलमेव सत्य ॥१२२॥

एव सदाभक्तियुत च मनु मुन्यादय त्व जननि । प्रभूत्यै ।

ज्ञानमिय यन् यतयाविभाष, त्वया यथा तैशपरम्परात ॥१२३॥

अनित्या शत्रयो गान्धा-विमृष्टावते यत ।

तस्मादभ्यन्तराक्षित्य, जहित्व स्वात्मरोधन. ॥१२४॥

सिद्धायस्थामदाशस्या, दीव्यमौख्यमहालय. ।

अप्रवृत्तेन दृग्गताऽमौ, निर्मदाऽन्तिरुमभ्युत्ता ॥१२५॥

मणयन्तिमुधामृता, मिष्टाऽशिशृण्विवाल्या ,

सद्भावभरितस्वान्ता-स्वन्वते सफल जनु. ॥१२६॥

मनोरथा न सिध्यन्ति, दैवतेच्छा बलीयसी ।

राजद्वारे राजकन्या, विप्रो व्याघ्रेण भक्षितः ॥१२७॥

(अनुष्टुप्वृत्तम्)

वृद्धिमन्त भवतीर्त्वा, यत्कृपातस्तमान्निम्म् ।

पद्मक्षयमासेदुर्देव रुचिद्वजामहे ॥ १२८ ॥

कृपासार समात्योच्य, भूतलेऽसारनिर्मिते ।

कृपादानपरा ये स्यु स्तेषा जीवनमुत्तमम् ॥ १२९ ॥

असारे खलु ससारे, के न जीयन्ति देहिन ।

घृणा वयिप्रकर्तार, परमाणोपप्रातिन ॥ १३ ॥

कृपामूला समे र्मा-र्यमूला विभूतय ।

विभूतिमूलका ग्याति स्तस्मात्तामाश्रयेत्तदा ॥ १३१ ॥

दयाहीना नरा लोके, रिच्यन्ते सर्वशक्तिभि ।

चिन्तामणिसमासैव, ज्यैष्ठ्यमृग्यमदा ॥ १३२ ॥

दयार्द्रचेतसा चित्ते, तीर्थानि निरसन्पहो ।

हरिणा भीरवस्तेषु, निश्चितन्ति कुनोऽन्यथा ॥ १३३ ॥

कृपायन्तश्चिरायुष्का-भवन्ति सुगदायिन ।

दुराणिप न गृह्णन्ति, यत्र कुत्रापि सगता ॥ १३४ ॥

कृपावाद्धिर्वशे यस्य, किमन्यैरत्नराशिभि ।

प्रदीपदीपन व्यर्थ मुदिते भानुमालिनि ॥ १३५ ॥

कृपाकोदण्डमादत्ते, यो नरोजीवरक्षया ।

रिषु न प्रेक्षते स्थान, निरपाय समन्तत ॥ १३६ ॥

कृपानाव समासाय, तरन्ति विदु राजना ।

भयोदयेर्जल चेतो-भयग्राहविलोडितम् ॥ १३७ ॥

कृपासास्तर शय, शये कृत्वाऽतिभासुरम् ।

मोहमानाद्रिपर्यङ्ग ! विपक्ष कुरु सत्तरम् ॥ १३८ ॥

अखण्डनिधिमाग य, सन्कृपारन्नसम्भृतम् ।

हिंसादाग्निमक्षय, निर्वासयत सज्जनाः ! ॥ १३९ ॥

परमाणा हुता येन, स्वरीयपलपुष्टये ।

त एव जन्तवस्तस्य, प्रातःका अन्यजन्मनि ॥ १४० ॥

धर्मादाधनमिच्छन्ति, धर्मकर्म परापणा ।

दयामृत वदन्त्येन, तस्य नानविचक्षणा ॥ १४१ ॥

धर्माय धर्मलोपाय, यतन्ते गुणिनोऽगुणाः ।

हिमाशुजनित शैत्य, ध्रुमरेणुर्व्याकरः ॥ १४२ ॥

(उपजातिवृत्तम्)

दावानल कोऽपि नवीनपव, प्ररोपस्त्वोऽत्र विनिर्मितोऽस्ति
तपोधन यो हृदि मन्त्रिपिष्ट, भस्मीकरोति क्षणमात्रसतात् ॥ १४३ ॥

(मालिनीवृत्तम्)

अतिथिवदनचन्द्र, निनिमेष त्रिलोक्य,

क्षणमतिमुखद त, मन्यते य कृपाल ।

तममरगणसेव्य, जानता सिद्धरूप,

दक्षितभयचितान, भीणपमागच्छतिम् ॥ १४४ ॥

नयनरिपयगम्या-मोदमातन्वतेऽप्ये,-

त्रिविधयचनयुत्त्या, केचिदानन्ददा स्यु ।

सहृदयद्वयानि-शोभद्दीनानियस्पा,-

त्स भवति ररतु स्तोके, दर्लभ शान्तमृत्ति' ॥ १४५ ॥

गुणिजनगणमान्यो-याति सर्वत्र मान्य,

विषदनिष्पुगाय, मानय चेति सत्र ।

हरशिरसि हिमाभू-भ्रजतेऽर्क्षणावान्ति ,

कुमुदशरविनागे, सत्र हेतु मन्त्रिष्ट ॥ १४६ ॥

स्वपरजनाविगेऽ, योविद्व पान्मदान्धो-

विजदविपुल्यमिति, नाशयत्यज्ञमा स ।

गुप्ततभवनपङ्क्तौ, दापयत्येय गुद्रा-

ममृतघटमशान्ते, स्फोटयत्पाभूमृद ॥ १४७ ॥

मभरति गुणरात्रि-निर्गुणासु मनासु,

जनयति त्रिवृत्त्व, सर्वथा दुर्गुणानाम् ।

शमयति कालिन्नेग, लोभिना मानयाना,

गल्पयति करणाना, स्वैच्छित्क सभ्रमत्यम् ॥ १४८ ॥

(अनुष्टुप्चतुष्टय)

धर्म एव सदा सा यो-द्वितदो विजभाषित' ।

साफल्य जन्मनो नैव, विना नेन गुमेधम ॥ १४९ ॥

मुयोजितानि विज्ञानि, विघट्यते वपुष्प्रताम् ।

तस्मात्तेरेव सप्ता यो-यम वैव-य मिदये ॥ १५० ॥

युक्ताऽयुक्ततया द्वेया, यतते भवचररे ।

मान्निमा स्थापनीया स्यु-निन्दामर्हन्ति चान्तिमा ॥

सन्त्येरे गुणिन सत्त, परमार्थपरायणा ।

स्यास्तु सिद्धयति क्षिप्र, तणवत्कृषिर्भणाम् ॥ १५१ ॥

परस्वग्रहणे रक्ता, किं न टहन्ति देहिन ।

चित्तमायु पर प्रोक्त, तद्दीन जीवन वृथा ॥ १५२ ॥

रिपद सपद सर्वा-यान्त्यायाति क्रमेण त्रै ।

दर्शपरपुष्पगुनिच-मेत-भानगो ररम् ॥ १५४ ॥

सर्वत्र सुखमिच्छन्ति, देहिनोभयवारिधौ ।

अचितितमहो दु ख, जायते क्षारता यया ॥ १५५ ॥

महाशत्रु नर कापि, रिपक्षे ऽभिभवन्ति नो ।

विन्देऽय सपदा रार्शि, मोदन्ते नैव तन्वत ॥ १५६ ॥

द्वन्द्वातीतामहासत्त्वा, सर्वत्र सुखिन स्मृता ।

विमुद्यन्तीतरे मुग्धा, सुखदुःखविभेदत ॥ १५७ ॥

व्याधिना बाधितालोका-भिर्षन्न यान्ति सत्त्वम् ।

नैमार्गिकाऽऽधिजान्त्यर्थ, प्रमात् हि निषेवते ॥ १५८ ॥

विगृह्यतायते तीव्र , सपदा विपदा गण ।

अचिन्मथायिनो भावा , कुतस्तास्ताश्च सुस्थिराः ॥ १५९ ॥

सपत्तिं च विपत्तिं च, तुल्यरूपतया विदुः ।

उदयाऽस्तगतोभानु-स्ताम्रवर्णो विलोक्यते ॥ १६० ॥

सपत्तिमर्जयित्वा यो-धर्मकर्मगतो भवेत् ।

स मतामग्रणीर्भूत्वा, परत्र सुखमाप्नुयात् ॥ १६१ ॥

मेधावी परमानन्द, संप्राप्य नैव मुह्यति ।

चिन्तामणिं परित्यज्य, को हि पापाणमर्थयेत् ॥ १६२ ॥

पणिणामसुखस्पर्शी, कचिदेव विचक्षण ।

आपातरम्यताऽन्वेपी, सर्व एव जगज्जन ॥ १६३ ॥

कालेन मदता लोका , पीड्यन्ते पापकर्मणा ।

साधनान्यपि संप्राप्य यतन्ते नैव गर्भणे ॥ १६४ ॥

कर्मतत्तौ निरुद्धास्ते, तिर्यश्च इव मानवा ।

पर्यटन्ति परायता-वृद्धिहीना यथाश्लम् ॥ १६५ ॥

अभीप्सितार्थासङ्ग्रहं, को न यत्र न गेन्यते ।

पिपीलिका भवादेण, कुर्वन्ति घान्प्रसवयम् ॥ १६६ ॥

इत्येते, रमणीयजना अपि ।

नीतिग्या, रज्यन्ते पात्रो न विमती ॥ १६७ ॥

नातार जीवराशीना, तत्त्वाना देशक तथा ।

भयामयनिहन्तार, को न पूजयति क्षितौ ॥ १६८ ॥

पूज्याऽप्रज्ययिवेकस्तु, यत्र सदबुद्धिशास्त्रिनः ।

निरस्तभृरहे देशे, पट्टवाना कुत स्थिति ॥ १६९ ॥

पूज्यपूजरुभावेन, जगदेतत्परुल्लिप्तम् ।

कृतो ऽन्यथा ऽभिमानो हि, सर्वत्र गतिमान भवेत् ॥ १७० ॥

मानाऽमानौ समौ बुद्ध्या, निजमावरता सदा ।

नोद्विग्नमनस कापि, सन्त स्वगितरूपमा ॥ १७१ ॥

निर्माणा मानमर्हति, मराठा इव मानसे ।

मानिनो वायसप्रण्या-लघुताभाजनम्भृता ॥ १७२ ॥

लघुताहेतुर् स्थान, न ह्यमुत्रतिसाधकम् ।

भूधराग्रगत गारि, नीचस्वमापि शुद्धिदम् ॥ १७३ ॥

गुणग्रामगता लोका-गन्तुन्ते विवृणैरपि ।

सुगन्धलोभतो मूर्ति, त्रियन्ते ऽम्बुजहारता ॥ १७४ ॥

गुणा एव हि पूज्यन्ते, सर्वत्र मुखदायका ।

निर्गुणेषु न रज्यन्ते कोदण्डोप्यिव धन्विनः ॥ १७५ ॥

रिं रिं न सायत्येष-गणग्रामो महोत्कट ।

व्यालायन्ते विकारा हि, क्रोधसन्नानसमया ॥ १७६ ॥

पश्यन्ति प्राकृतं च ऽपि, मरुतं च नरोत्तमा ।

अर्थगौरवता तत्र, माननीया वचस्त्रिभि ॥ १७७ ॥

य मरिदागमं श्रुत्वा, तत्पर्यं तच्चरेदिन ।

इहान्ति निजचोराय, पशूनामपि पाटवम् ॥ १७८ ॥

सुदृशति कामिनोऽन्ता-पिताऽद्वितपराद्भुता ।

यदि न स्यान्सता सग-स्तेषामुद्धरणं कथम् ॥ १७९ ॥

निजदोषानुसारेण, पृथ्यन्ति कामिना त्रिषा ।

तीनक्रियाफलापेन, यथ तत्प्रमाणता ॥ १८० ॥

तत्प्ररोधविनिर्मुक्ता-वभ्रमन्ति भवोन्मुग्धा ।

काचगण्डप्रभावेण, यथ चिन्तामणिप्रभा ॥ १८१ ॥

स्थाने स्थानेऽमना लट्ति, मुलभा दुःखचेतसाम् ।

न कापि लभ्यते चिन्ता-स्तन पुण्योदय रिना ॥ १८२ ॥

मृज्जत नायमासात्र, भयवारिनिधेस्तटम् ।

प्रयातु यतते विट्ठो-टोभगात्रिपराङ्मुख ॥ १८३ ॥

माति सन्निवृत्तये, विरिस्तायलिप्रिया ।

अपरादपदं त्यक्त्वा, विराजते विदायरा ॥ १८४ ॥

कातरा र्मपात्रेण, यन्त्रिता निजचेष्टितम् ।

केवळ दुःखो-न्निन्यतम मदा ॥ १८५ ॥

स्वार्थं न जना सर्वं, परमार्थपरायणा ।

मिरला एव दृश्यन्ते, शारिज इव सर्वदा ॥ १८६ ॥

कालेन सर्वभूतानि, पच्यन्ते हि पदे पदे ।

तस्माच्छयत्यनुसारेण, यतितव्यं हिते निजे ॥ १८७ ॥

हितं कोनाम सज्जुद्धय, न कुर्वीत विचक्षणः ।

तदेव जन्मसाफल्य, यदात्महितसाधनम् ॥ १८८ ॥

षडर्पदर्पमरुद्धा-नष्टात्महितभायना ।

रटन्ति विषयाऽऽग्रान्ता-भयकान्ताररर्त्तिन ॥ १८९ ॥

विषवाद्विषयनास, विनाय मतिमाक्षरः ।

नित्यमात्मगुणं कुर्यात्स्वाधीन निजरोधत ॥ १९० ॥

विरुद्धाविषया येन, निमिता वशरर्त्तिन ।

स नरो दीव्यभावेन, राजतेऽमरवन्दित ॥ १९१ ॥

वैरिणो विषया प्रोक्ता-निरयस्थानशायिन ।

शत्रुभिस्तापितालोका इहैव हृ स्वभोगिन ॥ १९२ ॥

मानया मानिनो नित्य, परलापरमानिन ।

अपमानं पुरस्कृत्य, यतन्ते हितकाङ्क्षया ॥ १९३ ॥

नाकाले क्षीयते कार्यं, विना यत्नेन योजितम् ।

यद्युयत्नोजितं चैत त्प्राप्ते काले विनश्यति ॥ १९४ ॥

आगत भयमालोच्य, सद्यः कुर्यात्प्रतिक्रियाम् ।

ज्वलितेऽपि यथावदौ, जलक्षेपेण सान्त्वनम् ॥ १९५ ॥

अनिष्टभावना त्याज्या, मद्याभोभरूरी सदा ।

भुभिते चेतसि हेतौ, केवलं परिभूयते ॥ १९६ ॥

अशा-तस्य कुतो ज्ञान-मनानम्य कुतः सुखम् ।

असुखस्य कुतः स्थैर्यं मस्थिरस्य कुतो गति ॥ १९७ ॥

गतिहीननरो याति, नीचयोनिमनि-उषा ।

तत्राऽपि नित्रकर्माणि, कृत्वा पाप-पते स्वशः ॥ १९८ ॥

अपूर्णं पूर्णताहेतो-र्यतेते नित्यमुग्रतः ।

प्रतिपद्यन्द्दृष्टान्तः, ज्ञातञ्च तत्र कोविदैः ॥ १९९ ॥

गुणदृष्टे सदाशम्या, विपरीतरूमाऽन्यथा ।

सञ्जनाननसभूता, मुवर्णश्रेणिरीदृशी ॥ २०० ॥

परोत्तरर्पमनुश्रुत्य, मोदन्ते विमलाशयाः ।

पङ्कजामोदमुत्कृष्टं, ममाप्य को न हृष्यति ॥ २०१ ॥

सायव स्वगुणैः सर्वैः, पूज्यन्ते गुणिभिः सदा ।

रत्नानि यानि न स्युश्चेत्, तत्परीक्षा कथं भवेत् ॥ २०२ ॥

यानि सान्ति गुणा नृणां, प्रकाशं यान्ति ते स्वयम् ।

विभावसुर्निर्गम्यं, स्वयमेवप्रकाशते ॥ २०३ ॥

गुणिनो यत्र राजन्ते, तत्र स्युः सर्वसपद ।

निर्मुक्ता विपदस्तत्र, सर्वकार्यविवाहिका ॥ २०४ ॥

विपदा पदमाचरन्तु-दर्जनाना समन्वयम् ।

देशत्यागो वरीयाद्भिः, न तु दुर्जनसगति ॥ २०५ ॥

वर वनचैर्यासो, - गहने गिरिशानने ।

प्राणत्यागो यत्र नैव दुर्जनाना समागम ॥ २०६ ॥

दुर्जनोरगयोर्म ये, वर नागो न दर्जन ।

अहिर्दशति कालेन, दुर्जनस्तुपदे पदे ॥ २०७ ॥

दर्जनोदूरतस्त्याज्यो-यावदूकोऽपि कोपकृत् ।

जीतकृद्बुद्धिनौघं किं, नाखिल दहति भृशम् ॥ २०८ ॥

दुर्जनेन सम संग्रह, वापि न स्यात्सुखारम्भम् ।

मर्मद्वेन हतोभूष, पश्चात्तापमुपेयितान् ॥ २०९ ॥

दुर्जनेषु उता मैत्री, विपदाऽऽपत्तिनायिनी ।

वपिश्चक्षुर्विघ्नन, कृतो नेत्रनिमीलनम् ॥ २१० ॥

दुर्जनन सम वासो-विरिध्वंसनप्रद ।

राहोऽद्यापि मने भानौ, नीलिमा किं न नश्यते ॥ २११ ॥

दुर्जनेन सम वादो-नैव कार्यो विचक्षणै ।

वाणीमात्रप्रहारेण, मता सजीवन कृत ॥ २१२ ॥

येन दुर्जनो याति, स देशः परिभूयते ।

उदये धूम्रमेतर्हि, कुतो मङ्गलसन्तति ॥ २१३ ॥

दुर्जनो नम्रता याति, नैव नित्योपसेवितः ।

तैन्नाभ्यङ्गागुपायेन, श्रुद्ध प्रकृतिं धितः ॥ २१४ ॥

दुर्जनः प्रथमं वन्द्यः, सज्जनस्नदनन्तरम् ।

अभुचिक्षादनं पूर्वं, पद्मान्मुग्गपिशोधनम् ॥ २१५ ॥

आटम्यरेण पूज्यन्ते, दर्जना विगुणा अपि ।

धाराङ्गना मुनेषः य-प्रभावेण यथा जने ॥ २१६ ॥

दुर्जना दयया हीना विप्रराशिप्रिया सदा ।

कण्डकाना स्वभावे हि, पशु स्वमिमायक ॥ २१७ ॥

जानताऽजानता वाऽपि, नैव दुर्जनसगतिः ।

विशतल्या विप्रिघाणा, त्रिपदा निधिरन्वदम् ॥ २१८ ॥

दुर्जनाऽनिल्येगेन, सज्जनामरपादपा ।

नम्रीभूता अपि शोभ, नैव यान्ति कलचन ॥ २१९ ॥

दुर्जनाऽनन्मन्ताप-मन्त्रालोकभयङ्करः ।

सज्जनाऽभ्युपरोयाय-नैव दृष्टिपथगतः ॥ २२० ॥

दुर्जनोऽश्वत्थगोऽयः, तमस्विता प्रमोदभाक् ।

दुर्जनोऽपि श्रुमाहान्या-न्नापि ग्रीत्र निन्दीयते ॥ २२१ ॥

दुर्जनानां द्विजानां च, किमप्यन्तरमास्तिनो ।

उभयेऽमेयवस्तुना, पञ्चकारानिरन्तरम् ॥ २२२ ॥

उदनं दुर्जनानां वै, दुर्गुणैर्वासितं सदा ।

तस्मात्सुगन्धभावम्तु, कुतो लभ्येत मानवैः ॥ २२३ ॥

गुणिना सङ्गतिः शस्या, सर्वसपत्तिदायिनी ।

वायपतिसङ्गमात्रेण, नै ग्रहा न फल्गदाः ॥ २२४ ॥

गुणवत् सदा मान-मर्हति बुरससदि ।

कीरोऽपि मृत्तितमात्रेण, पञ्जरस्थो विराजते ॥ २२५ ॥

गुणिना गुणलेशोऽपि, मणोपकारकारकः ।

तृणजन्यो यथा वह्नि-र्महापात्राय जायते ॥ २२६ ॥

गुणिभिः सह सपर्यो-जडानां जडतापहः ।

सहस्राकिरणस्पर्श-स्तान् किं न नश्यते ॥ २२७ ॥

गुणिना गणना स्वल्पा, प्रत्यक्षैश्च विभाव्यते ।

खरसंख्याऽधिकालोचने, क्षयिदेव गजाधिपा ॥ २२८ ॥

असाराणां पदार्थानां, भूयानादम्यरो मतः ।

कास्यपात्रसमो नाप्तो-दिरण्यभाजने त्रिभु ॥ २२९ ॥

सत्त्वर्त्तना हि गर्जति, पराभिभवत्राठ्ठया ।

ग्रामसिंहवत्याम ना-दम्विनो मुग्धरा त्रिभु ॥ २३० ॥

मे सत्त्वाना समाजोऽपि, जायते कार्यसाधकः ।

आयतन्तुप्रयोगेण, य यन्ते मत्तदन्तिन ॥ २३१ ॥

ग्वहेतुमय स्नेह, रस व्याधिप्रदायकम् ।

लोभमूल महापाप, त्यक्त्यैतत्सुखभागभव ॥ २३२ ॥

निनी धनलाभेन, गतमायुर्न जानते ।

क्रमेलकोष्ठद्व मो हि, जम्बुकोभ्रमणाग्रया ॥ २३३ ॥

लोभिन किं न कुर्वन्ति, ज्ञेयाऽहेयपराहमुग्धा ।

द्रौणिधिच्छेद पञ्चाना, शिरासि द्रौपतीधुराम् ॥ २३४ ॥

लोभेन बुद्धिनाशः स्यान्निर्बुद्धेस्तुकुतो धनम् ।

अन्तरेणाऽक्षियोगेन, दर्पण किं करिष्यति ॥ २३५ ॥

तुग्धा नराः स्वकार्याय, यतन्ते दुर्गुणालया ।

वायसा किं न दृश्यन्ते, रटन्तः कटुराग्नि ॥ २३६ ॥

लोभाद्वैरी परो नास्ति, लोभएव महामय ।

लोभचेटुकसत्रान्त, प्रत्यह पीडयते नरः ॥ २३७ ॥

नरो लोभधिषा ग्रस्तो-जननीं जनक तथा ।

भ्रातर सुहृदश्चाऽपि, वञ्चयत्यारिचारत ॥ २३८ ॥

महाग्रहस्वरूपोऽय, लोभी लोकप्रतापन ॥

१ , प्रत्यक्षोऽन्यः कथं ददा ॥ २३९ ॥

लुब्धस्य चेष्टित चित्र, त्रियासाङ्गस्तु मोहक ।

वाग्वैशग्य मनोहारि, वक्रता प्राणहारिणी ॥ २४० ॥

नेन सृष्टमिदं रत्न, लोभनामरमुत्कृष्टम् ।

सगतो यद्दश जन्तु, - जडरूपो भवत्यदो ॥ २४१ ॥

लोभाग्रौ निपतन्त्येव, जलमा इव देहिन ।

मूढता हेतुरनैवा, - अन्यथा तत्समागति कथम् ॥ २४२ ॥

एवञ्च नरा न पश्यन्ति, रामिन इव मोहत ।

इहैव तु खिता यान्ति, नरकालयमुत्सृज्यम् ॥ २४३ ॥

वेदनाव्यथिता लुगा, स्वार्थभ्रष्टा पदे पदे ।

केवलव्याभिवेदिन्यो-न दृष्टा सरागा किमु ॥ २४४ ॥

वित्तानां रक्षणे यत्न, कुर्याति कृपणा जना ।

भुञ्जते ददते नैव, केवल व्यथयामि यत् ॥ २४५ ॥

सुखं सर्वदा लोके, समवायो विरोधिनाम् ।

ओतुमुपकृष्टो हि, प्रतिवेद्यं मिलोच्यते ॥ २४६ ॥

दुर्लभः सृतरा सार, सज्जाना समागम ।

कमलाऽऽवासित वारि, क्वचिदेव समीक्ष्यते ॥ २४७ ॥

भव्या भवन्ति भूताना, नितरा शान्तिदायरा ।

सौम्या ग्रहा निपेरते, क्रता न कदाचन ॥ २४८ ॥

अभव्याना समारम्भ , परकार्यविरोधक ।

नीचस्थान गते भौमे, कुत स्यात्सुखवेदनम् ॥ २४० ॥

निन्दनीयतम लोके, कुत्सिताना विचेष्टनम् ।

यद्वेगे पतितो देही, पङ्के गौरिव सीडति ॥ २५० ॥

दुष्टाना चरित वक्र, खला एव विज्ञाने ।

भुजङ्गाना पदारोह, विगन्ति भुजगा मत्वे ॥ २५१ ॥

खलससर्गतो नान, समूल हि विनश्यति ।

राहुञ्चायागतो नृष्टो, निम्नेजा शम्भुश्च किम् ॥ २५२ ॥

मायाविनो विमाराय, प्रभवन्ति न गान्तये ।

आत्मगुप्ताप्रयोगेण, कर्दन्ति रूपयो यथा ॥ २५३ ॥

दुर्जनाना रचो मिष्ट, जायते जीवितापदम् ।

क्षर्कराभक्षिणो नून, खरा प्राणपराङ्मुखा ॥ २५४ ॥

असदर्थग्रहेणैव, सदर्थो नैव लभ्यते ।

वित्रीते फाचखण्डेऽपि, रत्नमूल्य मुदुर्लभम् ॥ २५५ ॥

साधव स्वमदाचार, त्यजन्ति सकटेऽपिनो ।

पयोद्वैराट्टतम्याऽपि, तिग्मरश्मे सदागति ॥ २५६ ॥

परार्थसाधका सन्त , पर्यटन्ति दयालवः ।

गङ्गुणा ग्रस्यमानोऽपि, चन्द्रश्रगति निर्भयः ॥ २५७ ॥

महातो नैव मुञ्चन्ति, तुङ्गता स्वदुर्लोभिताम् ।

व्यसनैर्गर्भिता सिद्धा-स्थण नादान्ति कर्हिचित् ॥ २५८ ॥

मानिनो मानमर्हन्ति, यत्र कुत्र गता अपि ।

दन्तिन म्थानतो भृष्टा उद्गन्ते राजवेमनि ॥ २५९ ॥

मानहीनास्तृणायन्ते, पराभूता पदे पदे ।

नश्यता दास्यभावेन, दुर्गता देग्निनो भुरि ॥ २६० ॥

विरमन्ति पराभूता, दुर्जना दुष्टकार्यत ।

पिशाचा यन्त्रपाणेन, निरयन्ते न रि स्वस्तु ॥ २६१ ॥

रिक्तभावा अपि वलेश, जनयन्ति स्वशा जन ।

घटीयन्त्रस्थिता घटय, किमु त न्वेदयन्ति नो ॥ २६२ ॥

हुरूपस्थार्थिनो यान्ति, गुणा गोस्वहेतुताम् ।

वसन्तोदयमात्राति, क्लृप्तता न मोहना ॥ २६३ ॥

शोभतेऽयसरे पुसा, मभूतोऽपि गुणोदय ।

जलदागमकालेऽपि, नाऽतिष्ठति फलप्रग ॥ २६४ ॥

वचन कालमासाय, शोभतेऽपि गुणोज्झितम् ।

प्रयाणावसरे यामे, स्वरशब्दं प्रगम्यते ॥ २६५ ॥

वागीशोऽपि ब्रुवन्त्याति, लघुता कालमस्मरन ।

शरन्मेष्वानि रि न, निन्दाभाजनमुच्यते ॥ २६६ ॥

पूजाणा वादलेशोऽपि, जायते भयन्नावकः ।

शृङ्खलसमद्भूतो-ज्वलनोऽरुणदाहकः ॥ २६७ ॥

बलवानपि सन्पक्षो-जायते कार्यसाधकः ।

प्रभञ्जनसत्यक्तो-निर्गुणो हि धनञ्जयः ॥ २६८ ॥

निर्वक्तोऽपि जनप्रातः-पूज्यते कार्यकर्मणि ।

किटिकासहस्रं किं न, नश्यते कार्यसाधिका ॥ २६९ ॥

बहिः सारोपि नो मान्यो-हृदि स्यान्नेदसारता ।

किं मीतिपूरकं सद्भि-र्वदरीफलमी, वने ॥ २७० ॥

अतः सारतया लोके, पूज्यन्ते गुणशास्त्रिनः ।

नालिकेरूपफलान्यत्र, शुभाय न मतानि किम् ॥ २७१ ॥

सपदाढ्योऽपि नो मान-मर्हति दानमन्तरा ।

उच्चैः पदं पयोदाना-मम्बुधीनामघं स्थितिः ॥ २७२ ॥

किं करोति गुणाढ्योऽपि, विभवेऽसतिमानसः ।

गुणहीनानि शुभपाणि, वक्तोऽनौ भुषयन्ति नो ॥ २७३ ॥

गुणेषु गुणा यान्ति, गौरव लोकादिभुनक्तुम् ।

पिकनादमपेक्षन्ते, पञ्चमन्त्रनिवेदिनः ॥ २७४ ॥

गुणा अपि समाश्रित्य, निर्गुणान्द्रोषकारिणः ।

मिष्टापागाः समुद्रान्तः, पतिता क्षारजीवना ॥ २७५ ॥

खलससर्गतः सन्तो-नैव दृष्यन्ति कर्हिचिन् ।

पिचुमन्दमसङ्गेन, रसालाटूषिता* विमु ॥ २७६ ॥

सतासगति मात्रेण, भवेयुर्गुणिनोऽगुणा* ।

पयोदनो द्रवचारि, सामुद्र किं न तृप्तिदम् ॥ २७७ ॥

नादेन मोहित विश्व-मरुत्यमपि सेवते ।

तृणमक्षीमृग* किं न, निष्ठति कुत्रकान्तिके ॥ २७८ ॥

द्विपतामुपरागेण, सज्जन-य मरागते ।

महौषधिर्न हि दृष्टा, छेदकाना मुखमदा ॥ २७९ ॥

सज्जनाना सदा साम्य, मत सर्वत्र जन्तुषु ।

निशाकरमकाशो हि, सर्वत्र वर्तते सम ॥ २८० ॥

नाऽकार्य क्रियते सद्भि, सकटे पतितैरपि ।

निशाकराशुभिः रश्मि-तप्यते ग्रीवराज् विमु ॥ २८१ ॥

अन्त्रेण नीयमानोऽन्त्रो-नैरामोति निजोचितम् ।

मूर्खमार्गानुसारी किं, प्रयाति परम पदम् ॥ २८२ ॥

सद्गुणनाममासाय, तरन्ति विजृम्भजना ।

न हि जन्मप्रभावेण, केप्राञ्चिदुद्धृति स्मृता ॥ २८३ ॥

गुरुणा वचन शम्भ, सर्वपापपणाशनम् ।

तदेव भेषज शान्ति-मद राद्वैययोजितम् ॥ २८४ ॥

महाहीननरे शास्त्र, नकिञ्चिदुपकारकम् ।

॥ लोचनाभ्या विहीनस्य, दर्पणः श्रमवेदना ॥ २८५ ॥

फोमल हृदय यस्य, कठोर बाधचेष्टनम् ।

॥ सनरो जनमान्येषु, नालिकेरफलायते ॥ २८६ ॥

मागेव कातराः कार्ये, नारमन्ते यथोचितम् ।

॥ हरिणा कापि नो दृष्टा-गृहारम्भमोयताः ॥ २८७ ॥

न मेधा बन्धकानास्या-स्परोपक्रुतिसागिका ।

॥ धूर्त्तेन पङ्कमार्गेण, क्रौण्डुना निहतो गज ॥ २८८ ॥

योपित किं न कुर्वन्ति, मायावामितचेतसः ।

॥ दृश्यता सगमात्रेण, मुनयोऽपि प्रवारिता ॥ २८९ ॥

कुडागारमहोयोपि-स्पर्ष्यते केन देहिना ।

॥ साहस पङ्गुण प्रोक्तं, बुद्धिस्तस्याधतुर्गुणा ॥ २९० ॥

सपन्नशीलमाहात्म्या, सा नारी नररत्नम् ।

॥ बन्दनीया-सतीना या, शिरोरत्नमयी सदा ॥ २९१ ॥

विदुषा गोपन किञ्चि-न्नैराऽस्ति भ्रुवनत्रये ।

॥ विभावमुनिज तेज किं गोपयति कर्हिचित् ॥ २९२ ॥

काभिनीना प्रसंगो हि, दुर्देश जनयन्त्यहो ।

॥ तस्मात्त दूरतस्त्यजन्वा, शिवसत्त्वपरो भव ॥ २९३ ॥

पक्षपातगतोद्देशो न दृष्टो न श्रुनोऽपि वा ।

तथाऽपि देवतोद्देश, विनायोद्धतमगति ॥ २९४ ॥

कर्मणा जायते जन्तु, कर्मणा प्रविर्तीयते ।

तस्मात्कर्मप्रदानेय, विधातु सृष्टिश्च्यते ॥ २९५ ॥

नीतिमात्रमपि क्षोभ्य, वचन किमु जल्पितम् ।

सर्वैर्ममय लोके, पूजनीयमनर्थदम् ॥ २९६ ॥

अजडो जडमेव निन्दति, सुमती नि दति कामिनी कुशीलाम् ।

सुतनोऽतितरा कुमार्गग, भिषजा निन्त्रतमो निरामय २९७

करणा जनमात्रमस्थिता, सुखदा साधुजनेन समता ।

पद्वप हृदयसिनिमित्त, परलोकेऽप्परतिप्रद मतम् ॥ २९८ ॥

विवादेषु रता. केचि-त्पर्यटन्ति जनान्तिरे ।

तत्तनुद्धिरता स्तोका-दृश्यन्ते रिगतकृपा ॥ २९९ ॥

सारमात्रमपि ग्राह्य, वचन बालभाषितम् ।

गुणग्राह्या कृतो लुब्ध-ग विशेषवस्तुमानरे ॥ ३०० ॥

गुणएव सदा ग्राह्यो-यत्र कुत्र स्थितोऽपि वा ।

गुणेन शस्यते देही, न तु जातिमभावत. ॥ ३०१ ॥

गुणिना सद्गमात्रेण, जडोऽपि बुद्धिमान भवेत् ।

गुणहीनो धनुर्दण्डो, निष्फल साध्यमाधने ॥ ३०२ ॥

सर्वम्बदायिनो नित्य, निर्ममत्त्वविराजिता ।

अञ्जकारमया लोके, पूज्यते गुणिसगमे ॥ ३०३ ॥

गुणिना सङ्गति श्रेष्ठा, परन्तोऽरुमुखप्रदा ।

इहाऽपि विदुषा मान्या, कोऽजडस्ता परित्यजेत् ॥ ३०४ ॥

गुणेषु मित्रता कार्या, सर्वत्र विजयप्रदा ।

तस्या' सङ्गति मात्रेण, जनो याति पर पदम् ॥ ३०५ ॥

गुणाना कीर्त्तन श्रेष्ठ, त्रिगुण्युद्धिदायिनाम् ।

विरामो दुर्गुणेभ्यस्तु, जनाना तारक स्मृत ॥ ३०६ ॥

निर्मया नि स्पृहाकारा-येषा जुष्टि मुनिर्मला ।

ते नरा गुणवन्मान्या-जनानन्दप्रदायिन ॥ ३०७ ॥

कीर्त्तन देवदेवस्य, गुणानामात्मसिद्धये ।

आत्मसिद्धिमम कार्य, विप्रते नाऽन्यदुत्तमम् ॥ ३०८ ॥

मायेण हि वियुज्यन्ते, सिद्धे स्वार्थेऽखिलाजना ।

कर्मग्रन्थौ क्षय याते, न सोऽप्यात्माऽत्रतिष्ठति ॥ ३०९ ॥

मुकुरो मलनिर्मुक्त, प्रतिविम्बप्रकाशम् ।

तस्मान्निर्मलभावेन, वर्त्तितव्य सदा वधै ॥ ३१० ॥

यदि वन्ध्या मृत मृते, क्षारभूमिश्च पङ्कजम् ।

तथा , जनयेन्शेभनक्रियाम् ॥ ३११ ॥

पञ्चपातः
 तथा
 कर्मणा
 तस्म
 नीनिमा
 सर्व
 अजडो
 सुत
 कल्या
 फल
 विवादेषु
 तत्र
 सारमात्र
 गुण
 गुणप्रव
 गुणेन
 गुणिना
 गुणह

मन्त्राश्च बुद्ध्याः शक्तिरप्यमृतम् ।
 मन्त्रेति शक्तिः प्रथमस्तु पद पदे ॥ ३१२ ॥
 मन्त्रेति शक्तिः, सो विदन्ति प्रमाणम् ।
 मन्त्रेति शक्तिः, सर्वं परिभूते ॥ ३१३ ॥
 मन्त्रेति शक्तिः, प्रमाणपिर्षया ।
 मन्त्रेति शक्तिः, प्रमाणं विपदा पदम् ॥ ३१४ ॥
 मन्त्रेति शक्तिः, नीतिर्हीनो ज्ञानयते ।
 मन्त्रेति शक्तिः, मन्त्रेति शक्तिः ॥ ३१५ ॥
 मन्त्रेति शक्तिः, व्यापार पाठिवा भूयम् ।
 मन्त्रेति शक्तिः, नम्यासा सर्वथा त्यजत् ॥ ३१६ ॥
 मन्त्रेति शक्तिः, मन्त्रेति शक्तिः ।
 मन्त्रेति शक्तिः, मन्त्रेति शक्तिः ॥ ३१७ ॥
 मन्त्रेति शक्तिः, निरुपयोगतया शक्तिम् ।
 मन्त्रेति शक्तिः, निरुपयोगतया शक्तिम् ॥ ३१८ ॥
 मन्त्रेति शक्तिः, निरुपयोगतया शक्तिम् ।
 मन्त्रेति शक्तिः, निरुपयोगतया शक्तिम् ॥ ३१९ ॥
 मन्त्रेति शक्तिः, निरुपयोगतया शक्तिम् ॥ ३२० ॥

शिवगसाधन येन, साधित लोहसस्तुतम् ।

तस्य क्षतिर्न लोकेऽस्मिन्पश्य सुखमाप्नुयात् ॥ ३०१ ॥

विकृत मानस यम्य, निर्धय मदमेदुरम् ।

तदुरीकृतसिद्धिस्तु, कुत स्यात्पापवर्दिनी ॥ ३०२ ॥

तपसा जायते सिद्धिः, परमार्थविधायिनी ।

विना तेन जनिर्लोके, निन्दनीतमा मता ॥ ३०३ ॥

यत्नेन तपसा किंवा, यदि भव्यतर मन ।

मनः शृङ्खला इत सर्व, फलत्येव न सजय ॥ ३०४ ॥

मोहनिद्रावश यात, जगदेतद्वराचरम् ।

तत्प्रतिबोधनायैव, सद्गुरोः सगति स्मृता ॥ ३०५ ॥

चित्त विनोदयत्याशु, मान दिशति मत्सरम् ।

कीर्त्तिप्रसारयत्युच्चैः, मता सगतिरुज्ज्वला ॥ ३०६ ॥

निवर्त्तयति पापानि, विपत्तिं दलयत्यम् ।

विस्तारयति शर्माणि, सना सगतिरदृशुता ॥ ३०७ ॥

वीरा विव्रमामिच्छति, धीराः स्थिग्नमात्मन ।

योगिनोऽनल्पवैराग्य, गुणिनो गुणसन्ततिम् ॥ ३०८ ॥

विकुर्वते विपादानां-अत्रा घनवाञ्छया ।

सुविचारपयोरागौ, मज्जिता शुद्धिमत्तरा ।

दु र्पातपङ्कससर्गो-नीवितव्यापदः सदा ॥ ३३० ॥

निश्चयेन सदा मान्यो, गुणदो गुणिसद्वत् ।

नितरानन्ददानेन, शस्यते हि स केवलम् ॥ ३३१ ॥

सद्गुणालङ्कृत मान्या,-यथाविद्वत्समागमे ।

सुवर्णभाणेभूषाभि-र्नतयाऽईन्तिपूज्यताम् ॥ ३३२ ॥

अविचार्य कृत कार्यं, परिणाममुखाऽपहम् ।

सुधियामपिसामर्थ्यं, कुतो निर्गुद्विवर्तमानि ॥ ३३३ ॥

न कुल कुलमिन्पादु , सद्गुणालङ्कृत हि तन् ।

निर्गुणा पुष्पसपत्ति , सर्वथा त्यज्यते जनै ॥ ३३४ ॥

निदान सर्वसपत्ते-रिनयो रिदुषामत' ।

स एव सर्वदा सेव्यो-ऽनेकशर्मविधायक ॥ ३३५ ॥

गुणाना गौरव श्लेषे, गण्यते गुणिमानसै ।

निर्गुणा लघुता यान्ति, धनुर्गृष्टिगणा यथा ॥ ३३६ ॥

वयसा ऽद्वभावाना, गणना क्रियते जनै ।

सग्यामात्र फल तेषा, कार्यसिद्धिस्तु दुर्लभा ॥ ३३७ ॥

केवल गुणसपर्याया, जयन्त्येव जिजीषव ।

किमन्येन धनु सारो, यो विजेता यलाऽरित ॥ ३३८ ॥

येनिग्रन्ति निजावृद्धन्, प्रभूतलमपदा ।

गुणेनैरेन शान्तेन, स्वयं शाम्यन्ति ते क्षणात् ॥ ३३९ ॥

वैरिहारोऽधिको लोके, तीव्रसतापदायक ।

त विजित्य पुरा बुद्ध्या, शान्तवृत्तिपरो भवेत् ॥ ३४० ॥

सभये भवपाथोद्यौ, पतितोऽपि नराधम ।

पापाणस्खण्डमाश्रित्य, तर्जुमिच्छति किल्बिषम् ॥ ३४१ ॥

गुणतन्तुसमारूढो, यावद्भवति मानव ।

तावन्नदुर्गतौ गर्ते, पतत्येव भयालये ॥ ३४२ ॥

परस्परानुरागेण, वर्द्धन्ते देहिना मुद ।

हेतुसन्तानव्रीजं हि, चेतसो भिन्नपायना ॥ ३४३ ॥

नृपतेर्जनतापाश्चाऽ-द्वैतमारोऽर्थसाधक ।

न तं विना समर्थाऽसौ, विधातुं स्वल्पमप्यहो ॥ ३४४ ॥

असहायोऽपि सत्त्वा-न्नैरकार्यमसाधक ।

ज्वलन्नपि दवामिहि, विना वातेन शाम्यति ॥ ३४५ ॥

कार्यधारणसमृत्त, जगद्वेत्तचराचरम् ।

धारणं गुणमित्याहु-स्तस्मादेतं समाचर ॥ ३४६ ॥

गुणकोटीं समासाद्य, वानतचरविचक्षणा ।

‘‘...’, कार्यमाचरन्तु ॥ ३४७ ॥

परोपदेशका लोके, विप्रन्ते यद्वो जनाः ।

परार्थसाधकास्तोका,—वी० यन्ते तत्त्ववेदिनः ॥ ३४८ ॥

ज्ञानाऽऽहम्बुरिभिर्मूर्ख—वञ्चित भूमिमण्डलम् ।

गतानुगतिमालोको—वस्तुतत्त्वपराङ्मुखः ॥ ३४९ ॥

नेता यस्य भवेदन्धो—निर्विघ्नगतिरु० कथम् ।

दृश्यता धार्तराष्ट्राणा, स्थितिर्विषमंयदिनाम् ॥ ३५० ॥

कालिना हन्यमानाना, कुतो चुडिर्हि निर्मला ।

श्रुताभ्यासपगणासा, सभवेऽपमर्दिनी ॥ ३५१ ॥

अज्ञाना ससदि क्षुद्रो,—ज्ञानहीनोऽपि पूज्यते ।

काकपदक्तौ यथ हसो—लम्बते रूपातिमात्मनः ॥ ३५२ ॥

द्विष्टो यत्रपि विज्ञाना, गुणयान्समतो दुरैः ।

निर्गुणोऽपि जनो मान्यो, भुवि मातृमुखै सदा ॥ ३५३ ॥

परमतारणा येन, क्रियते रैरवर्दिनी ।

सोऽपि पूज्यपदं याति, घाटत्र फलति निश्चला ॥ ३५४ ॥

जनय-परपीडायो—यशसे यतते मदा ।

स विनश्यति निन्शात्मा, काकनाशमकार्यत ॥ ३५५ ॥

येन मानस्पृहाऽफारि, विनष्टं सेति निश्चितम् ।

तस्मान्मानपरीहारः, वर्त्तव्यो भूतिमिच्छता ॥ ३५६ ॥

मानहस्तिसमारुद , पतत्येवाऽविचारत* ।

न स्यादात्ममृग्य फिञ्चि-दिहाऽमुत्र हितमदम् ॥३५७॥
अविचार्यकृत कार्यं, जनयेदहित सदा ।

तमूलमेव मानः स्या-त्तम्मात्र दूरतस्त्यजेत् ॥ ३५८ ॥
पापमूलानि कार्याणि, देयानि दूरतो बुधै ।

न तानि जानतेऽविना, देयाऽदेयपराह्मृग्या* ॥३५९॥
सेवाधर्मोऽतिमन्मान्यो-जनाना मृग्यदो यदि ।

दृ त्वद्व्येत्कथलोके, पूज्यभावमपानुयात् ॥ ३६० ॥
उत्तनीचप्रभावस्तु, सर्वत्र नियत स्थित ।

तार्तम्यादिभेदेषु, स्थिता कर्मप्रधानता ॥ ३६१ ॥
नीचोच्चकर्ममभूता, स्पृष्टाऽस्पृष्टविभेदता ।

अनादिकास्तो जाता, सा येनैव निरार्यते ॥ ३६२ ॥
नीचकर्मप्रमात्रेण, जायतेऽस्पृष्टप्रभावना ।

उदारचरितानादि, स्यात्सिद्धोच्चभावना ॥ ३६३ ॥
उत्तमाना चरित्राणि, प्रीत्यासि स्वभावत* ।

अगुद्धचरिताना दि, नीचकुले जनिर्मता ॥ ३६४ ॥
अनार्याणा बुद्धे जातो-नैवार्यो भवति कचित् ।

१ ॥ कामो-न पवित्रत्रिधागत ॥ ३६५ ॥

मासाशी चोऽपमानोऽपि, न जहाति निजा क्रियाम् ।

व्यसन दुस्त्यज लोके, - व्यसनैरुसमाजुषाम् ॥ ३६६ ॥

सता सगतिमात्रेण, दर्जनोऽपि गुणीभवेत् ।

अज्ञानदुर्विदग्धाना, सत्सङ्गोऽपि निरर्थक ॥ ३६७ ॥

यदाग्रहग्रस्तः, - न विदन्ति दिवाऽऽश्रितम् ।

तन्मार्गयायिनो मृगा-धर्मभ्रष्टा वतो जना ॥ ३६८ ॥

कुशीलत्व समासाय, कः धर्मप्रचारणा ।

धर्माभावेऽर्थशामीया, दुर्लभा मिद्धिरन्वहम् ॥ ३६९ ॥

विचारसारणी यस्य, चेतोभृम्या वन्देत्सदा ।

रसवत्तरयस्तत्र, फलन्तिविधिवत्सदा ॥ ३७० ॥

कर्मपाशन्दायद्धा, - भ्रमन्ति परितो जना ।

कर्मपागविनिर्मुक्ता-निर्द्वेष्टि यान्ति सत्तरयम् ॥ ३७१ ॥

शीर्णकर्मा जनो लोके, पगानुद्धर्त्तमीश्वर ।

स्वयमश्मसमोभोगी, ब्रह्मत्येव भयोदधौ ॥ ३७२ ॥

अङ्गहीनो नरो लोके, शोभते धर्मतत्पर ।

साङ्गभूपोऽपिनि सारो, - र्महीनो न राजते ॥ ३७३ ॥

कौटिल्य केवलानीति, समताऽधमिणा सदा ।

न्यायव्याजेन मुष्णन्ति, प्रपञ्चरहजना ॥ ३७४ ॥

कामितानि न सिद्ध्यन्ति, कुटिलाना मनस्विनाम् ।

अन्यथा जीवन नृणा, सग्लाना कथं भवेत् ॥ ३७५ ॥

करणाशास्त्रिणा पुमा, जीवन समत परम् ।

निर्दयाना मृनि शम्भ्या, परपीडापङ्काग्निणी ॥ ३७६ ॥

कालक्षमभावेण, निर्भयास्तु पदे पदे ।

दृश्यन्ते विरला लोके, दयावामितमानसा ॥ ३७७ ॥

दुर्लभा इष्टकार्याणां, साधरा सत्यवेदिन ।

अनिष्टकारिणस्त्वत्र, उद्वो हृष्टिरोधरा ॥ ३७८ ॥

न बल बलमित्याहु-र्बलमात्मसमुद्भवम् ।

तेनैव कार्यसंसिद्धि, सुतरा समुदाहता ॥ ३७९ ॥

गरदिन्दुसमाकारा, श्रेष्ठपी यस्य दीप्यते ।

त नर नैव बाधेत, तमिस्मा मोहरूपिणी ॥ ३८० ॥

विवेकशाम्भरीशक्ति-श्रित्तसम्पन्नि सस्थिता ।

कन्दर्पदर्पसहर्ता, स नरो यस्य गीयते ॥ ३८१ ॥

विवेकविकला द्वेष, वहन्ति यत्र तत्र वै ।

विवेकेन विना तेषां, जात जन्मनिर्द्वन्द्वम् ॥ ३८२ ॥

विवेकिनोऽपि दुर्धर्माणां-दूषयन्ति कुपयन् नरा ।

नगरा, -बुद्धिः कर्मानुसारिणी

विचिन्वन्ति बुधा धर्मं, ततः सत्यव्यवस्थितिः ।

तथैव पूज्यता सुलभा, सा तु लोके सुदुर्लभा ॥ ३८४ ॥

तत्पवेदिनरो लोके, मामनीषो वचस्त्रिभिः ।

तन्मार्गयायिना पुसा, न किञ्चिद्वशिष्यते ॥ ३८५ ॥

विवेकनेत्रहीनाना-मपवर्त्मनि जायते ।

स्खलना तत्र कोदोषो-निरालम्बः पतत्यथ ॥ ३८६ ॥

मधान चभुरेक दि, सद्गुणसगमाभिधम् ।

तदन्तरा नरो नैव, विजानाति हिताऽहितम् ॥ ३८७ ॥

अचिरेण विवेकामौ, उज्ज्वलिते कामयैरिणः ।

अनिवार्यविषद्राणि, प्रजन्ति शलभास्थितिम् ॥ ३८८ ॥

विवेकवारिणा सिञ्चे-द्बुद्धिभूरहमन्वहम् ।

फलानि मधुराण्येव, लभते नाऽप्र सशय ॥ ३८९ ॥

फियन्त्यभ्यस्य शास्त्राणि, नरा केचिद्विखण्डिता ।

परबुद्धिप्रकाशेन, धम्भमन्ति भवाटवीम् ॥ ३९० ॥

विपरीतोपदेशेन, सत्फल नैव लभ्यते ।

नाहि निम्बतरुः काश्चि-दाश्रदाने मधुर्भवेत् ॥ ३९१ ॥

उपदेशपद प्राप्य, सफल मनुते जनुः ।

तदेवाऽविबुधो, निन्दन्, विजहाति सुदूरतः ॥ ३९२ ॥

सुपथ्यमपि सट्ठाग्रं, मृत्वेभ्यो नैव रोचते ।

आतङ्कहारि गालाना, द्वेष्यमेयीदं भेषजम् ॥ ३९३ ॥

वत्तद्वपदमासाय, मायत्यविद्रुगो जन ।

अट्टलीनोऽधिकारी हि, नैव योग्यक्रियारत ॥ ३९४ ॥

विवेकान्धा' मयर्तन्ते, निजदोषाऽनुमारत ।

सत्प्रवृत्ति कुतस्तेषा, प्रचण्डक्रोधयत्तिनाम् ॥ ३९५ ॥

विकारबह्लाचारा', परवञ्चनतत्परा ।

तिरोहितम्यरीयार्था, परोपकृतिदर्शका ॥ ३९६ ॥

वदन सौमलाहार, हृदय कनिकानिमम् ।

पापाना सर्वशमोयत, विदुषा विपरीतता ॥ ३९७ ॥

अमानिहमहोलोभे, स्वीकृत येन देहिना ।

किं न लज्ज जनानन्द-दायिना तेन वाग्मिना ॥ ३९८ ॥

गरीयाममपिशुद्र-आत्मसौरवविधायकम् ।

निज धर्म परित्यज्य, परधर्म निषेवते ॥ ३९९ ॥

धर्मरत्नप्रभायेण, विभूतिं प्रयत्ना भजन् ।

कदाचिन्नविहन्येत, निष्ठुरैरपि कर्मभिः ॥ ४०० ॥

१ निजात्माहितवाञ्छया ।

२ पाप, प्रपादि नरपुङ्गव ।

ससाराऽरण्यरासोऽय-प्रचण्डदुःखदायक ।

कथं वनेशमयस्तुभ्य, रोगते मतिशालिने ॥ ४०२ ॥

अकस्मादागत दुःख, विचिन्त्य बुद्धिमान्नर ।

शोरुसागरमवमत्य, ममोदाराममात्रपेत् ॥ ४०३ ॥

अनित्येन शरीरेण, रोगग्रस्तेन नित्यश ।

यदि स्यात् परमार्थे चे-त्तेन लब्धं भवेत् किम् ॥ ४०४ ॥

परोपट्टतये सर्व, सता सर्वत्र समतम् ।

इतेरपान्तु यद्भुञ्जत, तदेव सकृन्मतम् ॥ ४०५ ॥

नन्दितोऽपि चेत्पाप, नीरो नीचक्रियारतः ।

वायसो मधुर भुञ्जत्वा, ऽमेभ्यस्तु निपेयते ॥ ४०६ ॥

मासमोजी महादुष्ट, परमाणापदारकृत् ।

विस्डम्भकारित्वा-न्नरक्तेषु शिप्यते ॥ ४०७ ॥

सर्वदानेषु सगान मभय परिचक्ष्यते ।

सर्वदा प्राणिन सर्वे, समीदन्ते हि जीवनम् ॥ ४०८ ॥

मासमश्रुपरित्यागी, मेधते जनसमतः ।

मेधायिनी न रज्यन्ते, व्यसनेषु कदाचन ॥ ४०९ ॥

घर विमवर्हीनोऽपि, न पुनर्व्यसनप्रिय ।

राजते रजनीकातो, लाञ्छितोऽपि कलानिधि ॥ ४१० ॥

गुणवन्मु हि रज्वन्ते, गुणिनो नरपुङ्गवा ।

द्विरेफा द्विपगण्डेषु, यदर्न्ध्रिष्वपि रागिणः ॥ ४११ ॥

न कर्मणामनारम्भा-जनता पापभागिनी ।

साधुसङ्गरतो लाको-नपतत्येव कार्द्विचित्र ॥ ४१२ ॥

कशविदक्षता घ्राण्य, दानेषु विरता नरा ।

अयमस्थितिमाश्रित्य, पतत्पुच्छद्रुमायत ॥ ४१३ ॥

अयमा धनलोभेन, नैव पश्यन्ति दुष्क्रियाम् ।

तस्मादलोभभटं जित्वा सात्त्विकाराधको भवेत् ॥ ४१४ ॥

हृत्प्रा विप्रप्रा कि स्या-यदि न स्याद्विनम्रता ।

गिनयेन वश याति, जगदेतन्चराचरम् ॥ ४१५ ॥

भयानामेव सत्याना, गिनय परिवर्तते ।

नैसगिको हि सज्जाय, सर्वदा गोपनेतराम् ॥ ४१६ ॥

मानवन्तः सदालोके, पूज्यन्ते नरपुङ्गवा ।

अधर्मोपहृता काऽपि, नाऽऽद्रियन्ते मनीषिणि ॥ ४१७ ॥

सपत्नौ च विपत्नौ च, विद्रासः सत्यचेतसः ।

सुखदुःख सम कृत्वा, मेरुते शान्तिमश्नन्ति ॥ ४१८ ॥

सुधिषः सत्ययोगेन, तरन्ति भववारिधिम् ।

विपम ध्यानसगता

गुरुणा सन्निगौ क्रोध-स्त्याज्य एव मनीषिभि ।

क्रोधिना न भवेत्क्राऽपि, गुरुसगतिसत्कल्म् ॥ ४२० ॥

मान एव मनुष्याणा, हृदिस्थो गुणभेदक ।

गुणदुःस्मरेणागु, परिहार्योऽस्तिदुरत ॥ ४२१ ॥

मन्मथस्य वश यातो, -मूढता प्रतिपद्यते ।

विमूढो नैव जानाति, कृत्याऽकृत्यप्रभेदताम् ॥ ४२२ ॥

मन्मथोऽग्रग्रहग्रस्ते -यो नगो भ्रान्तमानसः ।

विवेकगुणहीनत्वा, -दुश्चरित्येव पदे पदे ॥ ४२३ ॥

सर्वभूतहितायैव, यश्चरत्यधिकल्पत ।

स तपस्वी तृती दानी, मैव लोकप्रशस्तिभारः ॥ ४२४ ॥

यथाविधि प्रवर्त्तत, ततदानादिकर्मणि ।

स प्रचण्डरुलिं जित्वा, साम्यधर्मधरो भवेत् ॥ ४२५ ॥

स्तुतिनिन्दाऽभिभूतात्मा, योनिरीक्षित मङ्गलम् ।

स क्षारभूमितो बाढ्य, -त्यचिरेणाऽमरद्रुमम् ॥ ४२६ ॥

समाकर्ण्यनिजास्त्राघा, मोहन्ते नैवसज्जनाः ।

निन्दा चापि समाकर्ण्य, शोक्प्लेशविवर्जिता ॥ ४२७ ॥

शान्ताचित्तेन यो वैरि-त्रातनिर्जयति क्रमात् ।

स पुमा-सर्वदा पूज्य, समस्तक्षितिमण्डले ॥ ४२८ ॥

निजबुद्धिप्रभावेण, कार्यसिद्धिं प्रजायते ।

परप्रेहं च निर्द्वन्द्वं, कृतज्ञं स शिक्षिष्यते ॥ ४२९ ॥

सद्बुद्धिमाधनं विद्यासमासाद्य मुनिर्भयः ।

जनैराद्रियते सर्वैः, कृपणां कलहहारिता ॥ ४३० ॥

सदा गुणराशीनां, मण्डनं मुखचस्विनाम् ।

बुद्धिमान्मुखदो लोके, माननीयो मनीषिभिः ॥ ४३१ ॥

कनीयासं गुणैर्ज्येष्ठमनघं सत्यभूषितम् ।

यचस्विनं सदानन्दं, सेवेत भक्तिमान्नरः ॥ ४३२ ॥

कार्यदक्षं समानाक्षं, सुलक्षं साधितक्षमम् ।

सत्तत्त्वसाधनाकाक्षं, भजेत सुमतिनरः ॥ ४३३ ॥

किं किं न साधयत्यत्र, मेविताममसेवधिः ।

धर्मस्तनगणैर्जुष्टो, निखिलार्थजलोर्मिन् ॥ ४३४ ॥

मदमोहविमृदात्माऽ, ज्ञानान्धतमसावृतः ।

विना ज्ञानमदीपेन, भवान्धौ निपतत्यसौ ॥ ४३५ ॥

ज्ञानाऽलङ्कृतिमारिभ्र-द्वन्द्वनीयतमो वृणाम् ।

ज्ञानमेव सदा पूज्यं, भयपाथोऽपिशोषकम् ॥ ४३६ ॥

द्राक्ष्यद्रोहकं दानं, स्वपराशयनुष्टिदम् ।

विना नैव, मदेयं यत्र कुत्रचित् ॥ ४३७ ॥

मुपायनिर्दिष्ट दान, स्वल्पमप्यतिर्गम्यम् ।

मृत्तेज्योजित धीज, भूरिलामाय जायते ॥ ४३८ ॥

दुषाधरसमाप्त, जनयेदतिसकृदम् ।

उपरक्षितरीज हि, केवल श्रमसारम् ॥ ४३९ ॥

सद्भावेन कृत कार्य, जायते फल्दायम् ।

विना भावेन सभार, कार्याणां भारकारक ॥ ४४० ॥

तरन्ति सकृदक्षिण, भव्या भावपगयणा ।

निमज्जन्त्यधियस्तस्मिन्भारसारपराङ्मुखा ॥ ४४१ ॥

भायनामेव सत्कृत्य, द्रौपदी दुःखिना भवम् ।

प्रमोदाराममापेदे, परिणाममुत्पार्षिणी ॥ ४४२ ॥

भद्रभावतरण्डेन, दुस्तर भवगारिणिम् ।

तरन्ति क्षणतो भव्या, जगदानन्दनायका ॥ ४४३ ॥

कर्मणा जायते जन्तु, सुखदुःखनिमित्तमाह ।

कर्मणा च प्रलीयन्ते, दुर्गर्भा आपदोऽग्निलला ॥ ४४४ ॥

कर्ममूलानि भूतानि, स्वस्वमत्यनुसारत ।

विचेष्टन्ते हि सर्वाणि, विनातु रुमईश ॥ ४४५ ॥

न्याय एव सदा पृज्यो-न्यायमूला विश्रूतयः ।

न्याय एव पर मित्र, न्याय सद्रत्नमेवापि ॥ ४४६ ॥

न्यायचिन्तामणिर्यस्य, मन सन्नानि राजते ।

मनरो नरमृध्न्यो-भ्राजतेजनसस्तुत ॥ ४४७ ॥

नीनिनौकासमास्टो-मानवोऽनघमानस ।

विपद्वारिनिधि सत्र-स्तरत्पेव सुदुस्तरम् ॥ ४४८ ॥

नीतिदानमनुत्कृष्ट, ये वदन्ति नरोत्तमा ।

दुर्भास्ते जगज्जन्तु-द्धारकाः ज्ञेशगङ्गा ॥ ४४९ ॥

नीतिमत्त कलागतो-विदितामृतत्ववदिन ।

सन्पक्षानिरता ये च,-मानमर्हन्ति भृतले ॥ ४५० ॥

उपार्जितातिदाक्षिण्या,-न्यायाद्द्वारभूषिता ।

भ्राजन्ते विदुषा मध्ये, रिना रत्रविभूषणैः ॥ ४५१ ॥

न्यायनौकाप्रभायेण, दस्तरापन्मदोदधिम् ।

ततार जानकीजानि, कपिमेनासमाश्रित ॥ ४५२ ॥

योधितागमतत्त्वार्थ, पौलस्त्योत्रिपत्ता पदम् ।

मययौ मान्वयस्तत्र, हेतुस्त्यन्यायमेवमम् ॥ ४५३ ॥

न्यायेनोपार्जित रिक्त, चिर तिष्ठयरश्मितम् ।

दानधर्मनियोगेन, मतत गडिकारिणा ॥ ४५४ ॥

अन्यायोपार्जिता सप्त दचिरन्यायिनी स्मृता ।

निजोपमगतानैर तथा मिद्वन्ति त्रेद्विज्जाम ॥ ४५५ ॥

सन्मङ्गलप्रदायिन्यो, -न्यायमूला* मुसपद* ।

ता समासाद्य धर्मवै-र्नियोक्तव्या* सुवर्त्मनि ॥ ४५६ ॥

स्पृश्योऽस्पृश्यविभेदेन, द्विविधो लौकिकक्रम* ।

आद्य* सत्कर्मणा जातो, द्यसत्कर्मभिरन्तिम* ॥ ४५७ ॥

अन्येऽपि जातिभेदास्तु, ब्राह्मणभक्षिमादय* ।

गुणकर्मानुसारेण, विधुता न तु कल्पिताः ॥ ४५८ ॥

नीचो नीचगुणोत्साही, क्षुद्रकर्मरत सदा ।

मासादशिवर यात*, नाशमेयरतो न हिम् ॥ ४५९ ॥

हृयते घटव पाषा, स्वच्छवेनधरा नरा ।

मञ्जीनहृदयास्तेषा, स्पृश्यत्व मुग्ध न वै ॥ ४६० ॥

अत्यज्ञोऽपि निजौचित्य, न्यायनो न जहाति चेत् ।

जन्मान्तरे सुजातित्य, लभते स्पृश्यतायुतम् ॥ ४६१ ॥

उत्तमो यदि लोकेऽस्मि-न्निश्चकर्मपरायण ।

भवात्तरे म हीनत्व-मस्पृश्यवच्च गच्छति ॥ ४६२ ॥

गुणाऽर्जितजनोऽम्रस्य, पर्यटत्यतिरावृज्या ।

स्य न तस्मिमायाति, परपीडामनुसजन ॥ ४६३ ॥

सन्तोषाऽमृततमा ये, विदन्ति मृगवृत्त्यटम् ।

वृत्तस्तद्वनट्टराणा-मगन्नोपनिषेयिणाम् ॥ ४६४ ॥

कर्मणोत्पद्यते श्रमं, कर्मणा च विलीयते ।

तेनैव वर्द्धते पुण्यं, सर्वमूलं हि तत्स्मृतम् ॥ ४७४ ॥

कर्मदोला समारूढो-य म्वातन्व्यमनर्गलम् ।

समालम्ब्य क्रियां कुर्यात्स त्रजेत्पारमागसाम् ॥ ४७५ ॥

निदितोऽपि चरेद्धर्मं, सर्वसिद्धिमदायकम् ।

यत्प्रभावेण वन्द्येत, सर्वलोकोपकारकम् ॥ ४७६ ॥

दुःखश्रेणिं समापद्यो-धर्माराधनामिच्छति ।

त नरो निर्मलस्यान्तो-ऽचिरेण भजते गुह्यम् ॥ ४७७ ॥

दुःखपङ्कनिमग्नोऽपि, धर्मात्म्यनयात्रिण ।

अङ्गसाऽऽपत्तिमुत्सृज्य, प्रयात्येव परं पदम् ॥ ४७८ ॥

दानेनोद्यपदमाप्तिं, सम्यग्गणान्गमा गति ।

उद्यस्थानं पयोऽना, पयोऽनीनामथ पुनः ॥ ४७९ ॥

दानेन स्वर्गमाप्नोति, दानमेयोत्तमं मुहुत् ।

दारिद्र्यनाशकं दानं, तस्मादानपरो भवेत् ॥ ४८० ॥

दानासक्तो महात्मागी, कर्णोऽभूद्भूमिरहम् ।

प्रतिपातार्थरक्षाया, साधनं मुहुराशया ॥ ४८१ ॥

दानमन्त्रप्रभावेण, भवति वगवर्त्तिन ।

देवि नो दक्षताग्न्या, किममाय मन्त्रमनाम् ॥ ४८२ ॥

पादेन क्षीयते पुण्य, सचिन विधियोगतः ।

इति यात्वा सदा दान, विधातव्य मुमुक्षुभिः ॥४८३॥

भर्तुकामः सदा योग्याऽयोग्यभेदविमृदधीः ।

न जानाति हित स्वस्य, परद्रोहपरायणः ॥ ४८४ ॥

इन्द्रियार्थरता लोके, परमार्थपराङ्मुखा ।

इहाऽपि दुःखिना सत्त्वाः, परत्र क्लेशमेविन ॥४८५॥

ममथस्य रश् यातः, को न मग्नोऽतिसङ्कटे ।

स्ववश कपिसैन्यं हि, क्षीरान्त्रि तीर्णवन्क्षणात् ॥४८६॥

आत्मवैभवसपना-स्तारयन्त्युचिताञ्जनान् ।

अश्मप्रवणप्राया-आन्मतस्व चिचर्जिता ॥ ४८६ ॥

सेव्यतामस्यमान-मेवयि सद्गुरु सदा ।

अज्ञानोपहतस्याशु, सगतिः कुगतिप्रदा ॥ ४८७ ॥

कुगतिः सुगतिश्चैत्र, रमराशि समुद्रवा ।

तस्मात्सत्कर्षनाशस्या, विरुर्ध परिर्वर्तयेत् ॥ ४८८ ॥

सत्कर्षवर्मिनो जन्तु-रमेगोऽरिरुदम्बकैः ।

सुरक्षितो यथा मग्नो-दीर्घशाले न भिश्यते ॥ ४८९ ॥

१५५० लोके, प्रकाशते दिवानिशम् ।

१५५० प्रकाशते दिवानिशम् ।

शुणैर्गौरवता याति, जनो निर्मलमानसः ।

प्रशस्तान्वयजातोऽपि, निर्गुणो लघुताऽऽस्पदम् ॥४९१॥

सन्तोषान्नपर सौख्य, यानान्नास्त्यन्यतारकः ।

क्रोधाच्चास्तिपर अनु-लोभान्नान्य परामव ॥ ४९२ ॥

ममादाश्चपरो द्वेही, दारिद्र्यान्-पद खद ।

उग्रमाश्चपरो बन्धुः, भुधानुन्या न वेदना ॥ ४९३ ॥

चिन्तया क्षीयते ज्ञान, नाने नष्टे च विस्मृति ।

विस्मृतौ हि कुत स्थैर्यं, चेतनो विबुधप्रिय ॥४९४॥

शीलमेव पर स्त्रीणा, समत द्वि विभूषणम् ।

इतरङ्गारभूत त-द्रत्नराञ्चननिमित्तम् ॥ ४९५ ॥

निन्दित जीवन यस्य, विधुर किमत परम् ।

मिदितोऽभ्यमयाण हि, सज्जनाना मियङ्करम् ॥४९६॥

गिरा मधुरया जिह्वा, रसाऽऽस्वादवती सदा ।

पीडनेन मिथोऽमीत्या, दन्तास्तु श्रमवेदिन ॥४९७॥

दानदक्षतया रस्तो-द्रक्षिण पूज्यताऽऽस्पदम् ।

वामस्त्वष्टुचिरार्येण, न तत्साम्यमुपागमन् ॥४९८॥

रसना नम्रतावित्ता, मधुर रसमर्हति ।

अनघा द्विरदश्रेणी, सदैव श्रमवेदिनी ॥ ४९९ ॥

सर्वाण्यङ्गानि पूज्यानि, निजौचित्येन देहिनाम् । -

रूपावेव प्रयाणेतु, शक्तिमन्तौ विशेषतः ॥ ५०० ॥

१) द्वाद्यभावरता* केचि-दाचरन्ति जनोदितम् ।

तत्त्ववेदनमद्राक्षी-त्कृत्रिदेव नरोत्तम ॥ ५०१ ॥

पञ्चशतीश्लोकानां, कण्ठगताराजते, येषाम् । -

तेमुग्रताभरणा अपि, विभाति त्रिदत्समागेषु ॥ ५०२ ॥

॥ इति सृभाषितमुग्रतावलि संपूर्णा ॥

ગાહુંલી

(અર્થ ? સાહેલી જ ગમ તીરથ જોવા લાગી કેને ? કો દેશી)

સજનિ ? મહારી ગુરુદર્શન કરવાને વેગે ચાલો,

અતિ આનન્દે ગુરુ વ દી ભવભવના પાપ પખાળો

ગુરુ શા ત સ્વભાવી સુખદાતા, ગુરુ જ્ઞાન ગુણે ત્રિભુવન ત્રાતા,

ગુરુ માતા પિતા ને વગી પ્રાતા-સજનિ મહારી૦

ગુરુ નિજ સ્વભાવે સદા રમતા, ગુરુ વિશ્વવિભાવ દયા વમતા,

ગુરુ નિરાદિન ઈન્દ્રિય ભુ દમતા-સજનિ મહારી૦

ગુરુ પન્દરીનના છે જાતા, ચીરવાણી પ્રેમ સહિત પાતા,

રહે પ્રભુપદમા રાતામાતા-સજનિ મહારી૦

ગુરુમુખ દિવાકર રાગે છે, લેખ મિથ્યામતિ અતિ લાગે છે,

ઠખી અજોપમ ગુરુની છાગે છે-સજનિ મહારી૦

ગુરુ ધર્મા નમિતિ મન ધરતા, પૃથ્વીતળને પાવન કરતા,

ભવિમન સચરને પરિહરતા-સજનિ મહારી૦

ગુરુ ભાષા દોષ દૂરે કરતા, અમૃતસમ વાણી ઉચરતા,

જેનું પાન કરી ભવિમન તરતા-સજનિ મહારી૦

ગુરુ આહાર એકે દોષે ટાળી, માત્ર મમતા લાવત બાળી,

ભગ્ન નયન હરે ગુરુને ભાળી-સજનિ મહારી૦

ગુરુ કામ કપાય તજા ત્યાગી, ગુરુ અનુભવરસના છે રાગી,

ભીતિ ભવબ્રમળ તણી ભાળી-સજનિ મહારી૦

શરૂ ભાવના લાવની ભાગ્ય છે, દીન દીન દેખી દિલ દાઝે છે,
 શરૂમહિમા જગમા ગાજે છે-મજનિ મહારી
 શરૂ અનિત્ય ભાવના ભાવે છે, વીનરાગ તણુ ગુણ ગાવે છે,
 દર્શન કરતા દુઃખ ભાવે છે-મજનિ મહારી
 શરૂ નિર્ભય મ્હાન સદા ધરતા, તટપટ ખટપટ ફરે કરતા,
 જટપટ ગિવ સુંદરીને વરતા-મજનિ મહારી
 શરૂ ચરણકમળ વ કન કરીએ, વન્દીભવસાગરને તગીએ,
 પગી અશ્રુત અમરપદને વરીએ-મજનિ મહારી

ગાહુંલી

(મજનિ ? મહારી પાર્થ યુનેધર પતંગે-એ દેશી)

મજનિ ? મહારી વીર વાણી હિતકારીરે,

સમજનિ ? મહારી પાપ પદ્મ હરનારીરે

,, કર્મકટક સહુ કાપેરે, ,, ઝનોપમ આનન્દ આપેરે
 ,, મેલધ્વનિ પેરે ગાજેરે, ,, ગુણ જ્વલિત કરી છાજેરે
 ,, દેવ દેવી નર નારીરે, ,, ભાષા તે સમજ સારીરે
 ,, ચાર નિરોપાસમભાગીરે, ,, નમ સાદ છે બહુ રઝીરે
 ,, વૈત્સર્ગ ને અપવાદરે, ,, કુવ ધવ ને ઉત્પાદરે
 ,, દેવ દેવને માલ ભાવરે, ,, ભાવજી તરવાને નાખરે
 ,, અવ ભેગ રે, ,, વૃદ્ધ છે વગી

॥ હેય ક્ષેય ને ઉપાદેયરે, ॥ ભાવ ભાર્યા ઝીવા કેયરે
 ॥ સાભગીએ ધરી ધ્યાનરે, ॥ પામીએ જેથી રૂઝુ જ્ઞાનરે
 ॥ વીર આજ્ઞા દિલ ધારેરે, ॥ યાય સફલ અવતારેરે
 ॥ એ વાણી મોતીડે વધાવેરે, ॥ અણત અમરપદ પાવેરે

શ્રી પંચાસરાપાર્શ્વનાથ સ્તવન

(૧૫૫ માહ)

મહારા પાર્શ્વ પંચાસરા નાથ હો ?
 તાને પ્રેમ ધરી પરમેશ ?
 કેશર ઘોગી કઠાવટી, ને કુલક ભરેની માળ,
 પાર્શ્વજી ? તુજને પૂજશું, ખ્યાત પ્રભુજી દેવકયાગ-મહારાં
 કચન કેરી કોરીઓ ને, મલિ મુક્તાક્ષમાળ,
 રત્નોની આગી અમોલ રત્ન, જેમા કુલકા રાતા રસાગ-મહારાં
 દ્વપ દીપ નેવેલ ક્ષણદિક, પૂજા કરૂં પુન્ય કાળ,
 ગાયન આપ શુભોના ગાવુ, મેળવી સંગીત સાગ-મહારાં
 તારક ત્રણ ભુવનના સ્વામિ, ધારક ધર્મના નાથ, ॥ ૧ ॥
 ભારક વિષય કંપાનના વિભુ, હેતેથી જાતો હાય-મહારાં
 વિનયવાન વનરાજ નૃપાયે, શીલગુણ સૂરિની પાસ,
 પુર પચાસર મહી ત્યપાની, મૂર્તિ રસીની ખાસ-મહારાં
 જલદવસેનાની જરા નિવાગીને જાગે જાગ્યાબ્યે નાગ,
 તેમ અમેને અણત પં આપો, તો થઈએ મહા ભાગ-મહારાં

આદિજિન સ્તવન

(મહેતાજી ૧૭ મહોમવ બનાવુ—એ નાન)

આદીશ્વરે જનનર જગ જયકારી, લેજો વદના મહારી સ્વીકારી—ટેક
 સુખકારીકે શુદ્ધ સ્વરૂપના ધારી, જય સુખકર જગ ઉપગારી
 નાથ નગરી અયો યાના રાધારે, માતા મરૂદેરીના જનારે,
 પિનાનાભિરાય કહાચારે, પ્રાણેશ્વરે પરવ્યા મુનદા ખ્યારી—લેજો
 પ્રભુ તમેઠો પ્રથમ નરિન્દારે, મુનિગણુમા પ્રથમ મુનિન્દારે,
 જનપતિમા આદિજનન્દારે, મનમોહનરે મૂર્તિમનોહર તારી—લેજો
 પૂર્વ ભાષા ગ્યાશી ગૃહેવમીનારે, પછી સયમના થરા રમીયારે,
 ભાવે ભાવશનુઓને કમીયારે, જગજીવનરે કેવળ ભક્તમીનાધારી—લેજો
 તારી મુત્રોને અનુભવ આપીરે, ફર જહતા જગતની કાપીરે,
 જેથી કીર્તિ અવિચળ વ્યાપીરે, હુ ખહારીરે માતાને પહેવા તારી—લેજો
 સ્વામિ સાહુય સેવકને કરજોરે, ઉર અરજી સ્તમાગી ધાજોરે,
 ભનોભવના પાતક હરજોરે, જેથી પામીએરે અજીત અમર તિર
 નમો—કેજો

પદ

(મેરી અખીયામે રામરગ ધાય ગયોરે-મેરો દેરી)

મેરો પ્રેમીડો પ્રેમરગ પાય ગયોરે, (૦)

પાય ગયોરે, પીવાય ગયોરે, મેરો પ્રેમીડો પ્રેમગમ-ટેક

મોહિની સુરત સુરત સુખકારી, (૦)

નેહ નજ કો લગાય ગયોરે-મેરો પ્રેમીડો

યમ નિયમ આસન ધરી જાણુ, (૨)

કેવળ કુલકમે કરાય ગયોરે-મેરો પ્રેમીડો

છડા પિંગત સુપુમણ્યા સાધી, (૨)

ખિડકી પશ્ચિમકી ખુલાય ગયોરે-મેરો પ્રેમીડો

ગગન મડગપર આપ ગિરાજી, (૨)

નાદ અનહદ કો સુનાય ગયોરે-મેરો પ્રેમીડો

દુધા દૂર ગાઈ તનમનકી (૦)

અનુભવ અગે જગાય ગયોરે-મેરો પ્રેમીડો

ભાન બૂલાની ભવ જમણાનું, (૦)

આપ સન્નિધ જનાય ગયોરે-મેરો પ્રેમીડો

અછત અમર પદ પ્રેમે જાગવી (૨)

સુગમ ચાર છુડાય ગયોરે-મેરો પ્રેમીડો

